

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ**

**II. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA VE SONRASINDA TÜRK
YUNAN İLİŞKİLERİNDE DOSTLUK ÖRNEKLERİ
(1939-1954)**

**Ramazan BAŞ
0330204067**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Kadir KASALAK**

Isparta, 2015

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ SAVUNMA
SINAV TUTANAĞI

Tez Savunması 1

Tarih:12/6/2015

Enstitü Yönetim Kurulunun 21/05/2015 tarih ve 712-03-D sayılı kararıyla oluşturulan jürimiz Tarih Anabilim Dalı tarih Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS öğrencisi Ramazan BAŞ 'nın "II. Dünya Savaşı Yıllarında ve Sonrasında Türk Yunan İlişkilerinde Dostluk Örnekleri (1939-1954)" başlıklı tezini incelemek ve değerlendirmek üzere 12/6/2015 tarihinde saat 14.0'da toplanmış ve adayı tez savunmasına almıştır.

Lisansüstü Yönetmeliği Madde 25 uyarınca adaya 60 dakika süreyle teziyle ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tezinin aşağıda belirtilen sebeplerle,

Tezin kabul edilmesine

(Öğrenci, varsa jüri tarafından gerekli görülen düzeltmeleri yaparak, tezinin onaylı son şeklini bir (1) ay içinde Enstitü'ye teslim etmelidir.)

Tezde düzeltme verilmesine

(Öğrenci, tezde gerekli görülen düzeltmeleri yaptıktan sonra üç (3) ay içinde savunmasını yineleyecektir.)

Tezin reddedilmesine

(Öğrenci, yeni tez konusu belirlemelidir.)

*Tez adı değişikliği yapıldı.

oy birliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

Gereği için arz olunur.

Jüri	Adı Soyadı	Üniversite-Bölüm	İmza
Danışman	Yrd. Doç. Dr. Kadir KABALAY	SDÜ Fen Ed. Fak.	
Üye	Prof. Dr. Süleyman SEYDİ	SDÜ Fen Ed. Fak.	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Cemil ÇELİK	Akdeniz Ü. Ed. Fak.	
Üye	:		
Üye	:		

Ek :Her Bir Jüriye Ait Tez Değerlendirme Jüri Raporları

Enstitü Yönetim Kurulu Kararı	Tarih:	Karar No:
Bu form danışman tarafından düzenlenerek 3 gün içerisinde ilgili Anabilim Dalı aracılığı ile Enstitüye teslim edilir.		

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “II. Dünya Savaşı Yıllarında Ve Sonrasında Türk Yunan İlişkilerinde Dostluk Örnekleri (1939-1954)” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Ramazan BAŞ
12.06.2015

ÖZET

II. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA VE SONRASINDA TÜRK YUNAN İLİŞKİLERİNDE DOSTLUK ÖRNEKLERİ (1939-1954)

Ramazan BAŞ

Süleyman Demirel Üniversitesi, Tarih Bölümü, Yüksek Lisans Tezi,
155 sayfa, Isparta, 2015

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Kadir KASALAK

19. yüzyılın başlarından günümüze kadar Türk-Yunan ilişkilerinin tarihsel sürecine bakarak, ilişkilerin değerlendirilmesi için bir genelleme yaparsak; “genelde gerginlik içinde geçmiştir.” diyebiliriz. Ancak nadirde olsa, bu çalışmanın bahsettiği dönem gibi aralarında iyi ilişkiler kurdukları da olmuştur.

1930’lu yıllarla birlikte, gerek dünyanın içinde bulunduğu şartlar, gerekse iki devletin dönem içerisindeki dış politika anlayışları, iki devleti birbirine yaklaştırmıştır. Bu dönemde iki devlet aralarındaki sorunları çözerek, işbirliği arayışlarına girmişler ve 2. Dünya Savaşı öncesi bunda da başarılı olmuşlardır.

1930’lu yıllarda oluşturulan Türk-Yunan ilişkilerindeki olumlu hava, herkes için zor bir dönem olan 2. Dünya Savaşı yıllarında da devam etmiştir. Yunanistan savaş yıllarında uğradığı işgaller nedeniyle korkunç bir yıkıma uğramıştır. Bu zor döneminde Türkiye dost olarak gördüğü Yunanistan’a, başta insani yardımlar olmak üzere birçok şekilde yardım etmiştir. Böylelikle ilişkilerde daha çok insani boyut ön plana çıkmıştır. Bu da iki halk arasındaki buzları kısmen de olsa eritmiştir.

2. Dünya Savaşı sonrası iki kutuplu yeni dünya düzeninde, iki devlet aynı kutba dahil olmuşlar, SSCB’ye karşı ABD’nin yanında birlikte saf tutmuşlardır. Bu dönemde de iki devlet aralarında işbirliği yaparak ilişkileri geliştirmişler, siyasi, ekonomik, askeri ve sosyal alanlarda birçok dostluk örnekleri vermişlerdir.

2. Dünya Savaşı’nın başlangıcından, ilişkilerin Kıbrıs meselesi ile bozulmaya başladığı 1954 yılının sonlarına kadar, Türkiye ve Yunanistan aralarında iyi ilişkiler kurmuşlardır. Türk-Yunan ilişkilerinde nadir yaşanan bir dostluk dönemini, tarihe not düşmüşlerdir. Bu nedenle ilişkilerin değerlendirilmesinde ve planlanmasında, eksiklik ve yanlışlıklara yol açmamak için, bu dostluk döneminin dikkate alınması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Türkiye, Yunanistan, Dostluk, 2. Dünya Savaşı, Soğuk Savaş.*

ABSTRACT

DURING AND AFTER THE SECOND WORLD WAR FRIENDSHIP EXAMPLES OF TURKISH-GREEK RELATIONS (1939-1954)

Ramazan BAŞ

Süleyman Demirel University, History Department,

Master. Thesis, 155 Pages, Isparta, 2015

Advisor: Assist. Prof. Dr. Kadir KASALAK

If we look backwards of Turkish-Greek relations' historical process from the beginning of 19th century to today and make a general assessment on them, we can easily see a political tension. However; even scarcely, as this study mentions about, there had been some terms in which they established good relations each other.

Starting in early 1930s, not only conjunctural policy of the World, but those two nations' foreign policy leaps also have made them closer. At this period, they solved their mutual problems and pre-World War II, they achieved in seeking cooperation and reaching a consensus.

This peaceful atmosphere of Turkish-Greek relations provided in 1930s continued in during World War II that is a hard period for all hands. Greece was terribly devastated because of the invasions during the war. In this difficult period, Turkey supported Greece seeing as a friend especially with humanitarian aids. So the two nations' relationships developed in a humanely dimension. As a result, they broke the ice together.

After the World War II, in the bipolar new world order, these two states were in the same side and cooperating with the USA against the USSR. In this period they both developed their mutual relations by cooperating and they showed the good friendship scenes in military, social, political and economical fields.

From the beginning of the World War II to the end of 1954 when the Cyprus political crisis broke out, Turkey and Greece set good relationship. They recorded an unusually positive period in terms of Turkish – Greek political relations. As a result, in order not to lead misunderstandings and flaws in evaluation and planning of the relations, it is required that this alliance period must be taken into consideration.

Keywords: *Turkey, Greece, Friendship, Second World War, Cold War.*

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vi
ÖN SÖZ	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASI TÜRK YUNAN İLİŞKİLERİ

1. Sıcak Savaş Dönemi (1919-1922).....	10
1.1. İzmir'in İşgali	10
1.2. Yunan Ordusunun Anadolu İçlerine İlerleyişi	13
1.3. Yunan Ordusunun Durdurulması ve Anadolu'dan Atılması.....	17
2. Müzakere Dönemi (1923-1930)	19
2.1. Nüfus Mübadelesi.....	19
2.2. Kâğıt Üzerinde Kalan Antlaşmalar	22
2.3. İlişkilerde Yumuşama.....	23
3. Dostluğun Kurulma Dönemi (1930-1938)	25
3.1. Yakınlaşma.....	25
3.2. İşbirliği Arayışları	27
3.3. II. Dünya Savaşı Öncesi Oluşan Dostluk	29

İKİNCİ BÖLÜM

II. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TÜRK YUNAN İLİŞKİLERİNDE

DOSTLUK ÖRNEKLERİ (1939-1945)

1. 1939 Erzincan Depremi'nde Yunanistan'ın İnsani Yardımları	32
1.1. 1939 Erzincan Depremi.....	32
1.2. Yunanistan'ın İnsani Yardımları	33

1.3. Yardımların Taşıdığı Anlam	35
2. İtalyan Saldırısında Yunanistan'a Türkiye'nin Yardımları	37
2.1. İtalya'nın Yunanistan'a Saldırısı	37
2.2. İtalyan Saldırısında Türk Kamuoyunun Yunanistan'a Sempatisi	39
2.3. Türkiye'nin Askeri, Tıbbi ve Diğer Yardımları	41
3. Yunanistan'ın Büyük Açlık Dönemi'nde Türkiye'nin Gıda Yardımları	45
3.1. Yunanistan' da Alman İşgali ve Açlığın Başlaması	45
3.2. Açlıktan Ölümler ve Yunan Halkının Çaresizliği	48
3.3. Türkiye'nin Gıda Yardımları	49
3.3.1. Kurtuluş Vapuru ile Gıda Gönderilmesi..	52
3.3.2. Dumlupınar Vapuru ile Gıda Gönderilmesi	56
4. Türkiye'ye Sığınan Yunanlı Mülteciler	60
4.1. Anadolu Sahillerine Yunanlı Mülteci Akını	61
4.2. Yunanlı Mültecilere Karşı Türkiye'nin Tutumu	62
5. Türkiye'nin Yunanistan'a Diğer Yardımları	64
5.1. Yunanlı Çocukların Türkiye'ye Getirilme Çalışmaları	64
5.2. Feridun Demokan'ın Yunanistan'daki Açlığı Dünya Kamuoyuna Duyurması ..	67
5.3. Ege Adaları'na Yardım Edilmesi	70
6. Türk Yardımlarına Karşı Yunan Kamuoyunun Tutumu	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ YILLARINDA TÜRK YUNAN İLİŞKİLERİNDE DOSTLUK ÖRNEKLERİ (1946–1954)

1. Türkiye ve Yunanistan Aynı Kutupta	77
1.1. Savaş Sonrası Türkiye ve Yunanistan	77
1.2. İki Kutuplu Yeni Dünya Düzeni	78
1.3. Türkiye ve Yunanistan Aynı Organizasyon İçinde	79
1.3.1. Truman Doktrini	79
1.3.2. Marshall Planı	81
1.3.3 ABD Etkisinde Türk-Yunan Dostluğu	81
2. NATO'ya Birlikte Giriş	84

2.1. NATO'nun Kuruluşu.....	84
2.2. NATO'ya Katılım.....	85
3. 1952 Yılı Karşılıklı Üst Düzey Ziyaretler.....	86
3.1. Sofokles Venizelos'un Türkiye Ziyareti	87
3.2. Adnan Menderes'in Yunanistan Ziyareti	88
3.3. Yunan Kralı Paul'un Türkiye Ziyareti	91
3.4. Celal Bayar'ın Yunanistan Ziyareti.....	93
4. Türk ve Rum Azınlıkların Durumları (1949-1954)	95
4.1. Batı Trakya Türk Azınlığı	95
4.2. Türkiye'deki Rum Azınlığı	97
5. İstanbul'un Fethi'nin 500. Yıl Kutlamaları.....	100
5.1. Kutlama Hazırlıkları.....	100
5.2. Kutlamaların Sönük Geçmesi.....	102
6. II. Balkan Paktının Kurulması.....	105
6.1. Ankara Antlaşması (1953).....	105
6.2. Bled Antlaşması (1954).....	108
SONUÇ.....	110
KAYNAKLAR	115
EKLER.....	123
ÖZ GEÇMİŞ.....	155

KISALTMALAR

ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	:Adı geçen eser
a.g.m.	:Adı geçen makale
a.g.t.	:Adı geçen tez
BCA	:Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
B.No	:Belge No
bkz.	:Bakınız
çev.	:Çeviren
D.No	:Dosya No
Ed.	:Editör
F.No	:Fon No
K.No	:Kutu No
S.	:Sayı
s.	:Sayfa
SSCB	:Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
S.No	:Sıra No
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TKA	:Türk Kızılayı Arşivi
TTK	:Türk Tarih Kurumu
Yay. Haz.	:Yayına Hazırlayan
y.y.	:Yayın Yeri Yok

ÖN SÖZ

Osmanlı Devleti içerisinde yaklaşık 400 yıl birlikte yaşamış Türk ve Rum toplumları, 1800 lü yılların başlarından 1922 yılının sonlarına kadar 100 yılı aşkın bir süre, aralarında ya sıcak savaş yaşanmış ya da ilişkiler gergin geçmiştir. Fakat Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra, Türkiye ve Yunanistan aralarındaki sorunları müzakere ile çözme yoluna girince yepyeni bir dönem başlamıştır. 1923-1930 yılları arasında masada bekleyen bir yığın sorun çok büyük gerginliklere sahne olmuş, ancak iki devlet müzakere seçeneğinden vazgeçmemiş, savaş seçeneğini tercih etmemişlerdir.

Lozan Antlaşması'ndan sonra 1923-1930 arası dönemde, özellikle nüfus mübadelesi ve mübadelenin getirdiği bir dizi sorun nedeniyle ilişkiler gergin geçmiştir. 1930 yılında aradaki sorunların büyük kısmı çözüme kavuşturulunca, Türk-Yunan yakınlaşması oluşmuştur. Bu yakınlaşma ile birlikte işbirliği arayışları da başlamıştır. İlişkilerdeki bu yaklaşma ve işbirliği herkes için zor bir dönem olan 2. Dünya Savaşı'na kadar çeşitli şekillerde olgunlaştırılarak bir dostluğa dönüşmüştür.

Bu tez Türk-Yunan ilişkilerinde, İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcından 1954 yılının son aylarına kadar ilişkilerin son derece dostane bir şekilde geçtiğini somut örnekler sunarak, bu dönemde Türk-Yunan ilişkilerinde bir dostluk döneminin yaşanmış olduğunu savunmaktadır.

Uluslararası ilişkilerde günümüzü anlamak ve geleceğine ilişkin çıkarımlar yapabilmek için, geçmişin iyi bilinmesi ve göz önünde bulundurulması gerekir. Tarihi olaylardaki bu gerçeklik özellikle Türk-Yunan ilişkilerinde daha da belirginleşir. Çünkü Türk-Yunan ilişkilerinde günümüzde karşılaştığımız sorunların çoğu tarihsel kökenlidir. Özellikle ilişkilerde günümüzde yaşanan aradaki güvensizliğin temeli geçmişte yaşananlardır.

Bu tezin oluşmasında dönemle ilgili kaynaklar taranmış, gerekli Türk ve yabancı kaynaklar kullanılmıştır. Araştırmanın ana eksenini Türkiye ve Yunanistan olduğu için Yunanlı tarihçilerin eserleri de ihmal edilmemiştir. T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve Türk Kızılayı Arşivi'nden yararlanılarak dönemle ilgili kapsamlı bir arşiv çalışması da yapılmıştır. Ayrıca dönemle ilgili gazetelerden de yararlanılarak Türk ve Yunan kamuoyunun konuyla ilgili tutumu da öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu konuda iç basında,

Cumhuriyet, Milliyet, Akşam, Ulus, Vatan gibi gazetelerden yararlanılmıştır. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde bulunan, Başbakanlık Basın-Yayın Turizm Müdürlüğü'nün Başbakanlığa sunulmak üzere hazırladığı dış basındaki gazete tercümelerinden de yararlanılmıştır. Bu sayede başta Yunanistan olmak üzere dış basında incelenmeye çalışılmıştır.

Bu tez, Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Birimi'nin 3777-YL1-13 nolu projesi kapsamında desteklenmiştir. Bu birim ve çalışanlarına da bu teze verdikleri destekten dolayı teşekkür ederiz.

Araştırma sırasında bize yardımcı olan Türk Kızılayı Arşivi çalışanlarına, T.C. Başbakanlık Arşivi çalışanlarına, Ankara Milli Kütüphanesi çalışanlarına ve çalışmanın oluşması için bizi yüreklendirip, her zaman tüm sorularımıza büyük bir sabırla cevap veren Sayın hocamız **Yrd. Doç. Dr. Kadir Kasalak**'a çok teşekkür ederim.

GİRİŞ

1-19. YÜZYILA KADAR OSMANLI DEVLETİ'NDE RUM TEBAASI

Türk ve Rum toplumları Osmanlı Devleti içinde yaklaşık 400 yıl boyunca beraber yaşamışlardır. Rumların Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yaşadıkları coğrafya; Sırlar, Bulgarlar ve diğer etnik gruplar gibi belirgin değildi. Rumlar Osmanlı Devleti'nin her tarafına dağılmışlardı. Özellikle de deniz kıyılarına yakın büyük şehirlerde toplanmışlardı. Rumların kesin bir çoğunlukla bulundukları yerler ise Mora, Yunan adaları ve Tesalya idi.¹

Rum toplumu Osmanlı Devleti içindeki diğer Hristiyan halklara göre seçkin ve ayrıcalıklıydı. Çünkü İstanbul'un fethinden sonra Bulgar ve Sırların kiliselerinin bağımsızlığı kaldırılmış ve İstanbul Patriği tüm Balkan Ortodoksları üzerinde yetkili kılınmıştı. Ortodoks kilisesinin imtiyazı nedeniyle Yunan dili ve eğitimi yaşayabilmişti. Hatta Babîâli tarafından yerine göre Rumca fermanlarda kaleme alınmıştı. Böylece Rumca yarı resmi bir dil olarak yaşamıştı.²

Rum toplumunun bu sosyal alandaki farklılıkları kendini iktisadi alanda da göstermişti. Osmanlı Devleti'nde Türklerin ticaretle uğraşmaması, ticaretin adi bir iş alanı görülmesi sonucu Osmanlı Devleti'nin tüm ticareti azınlıkların, özellikle de Rumların eline geçmişti.

Rumlar tarımla diğer halklara göre daha az ilgilenmişlerdi. Çünkü Rumlar daha çok deniz kıyıları ve adalarda yaşamışlardı. Bu da Rumların daha çok denizcilikle uğraşmasını sağlamıştı. Denizcilik ise beraberinde ticareti, ticarete maddi zenginliğe yol açmıştı. Dünyanın farklı kültürlerini ve dillerini öğrenmişlerdi. Ortaya çıkan maddi zenginlikle birlikte refah seviyeleri artınca çocuklarını okutmak için Viyana, Paris, Padova, Pisa gibi Avrupa'nın önemli yerlerine tahsil için göndermişlerdi. Bu çocuklar buralarda fikir, siyaset, tarih ve ideoloji gibi alanları öğrenerek birer aydın olarak, birçoğu yaşadıkları Osmanlı Devleti'ne geri dönmüşlerdi.

¹ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, Cilt V, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2011, s. 107.

² İlber Ortaylı, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Timaş Yayınları, İstanbul 2008 s. 73.

1683 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun 2.Viyana Kuşatması bozgunundan sonra, Osmanlı Devleti'nin yenilebilir olduğunu Avrupa devletleri gibi Balkan toplumları da görmüştü. Bu onların 17. yüzyılın sonunda ulusçu faaliyetler gerçekleştirme arzusunu güçlendirmişti. Zaten ulusalcılık Balkanlar'da Osmanlı egemenliğinin ilk başından beri özü var olan bir olguydu.³

Osmanlı Devleti'nin uyguladığı millet sistemi sayesinde gayrimüslim topluluklar benliklerini, kültürlerini unutmamışlardı. Sadece üzeri biraz küllenmişti. Fransız Devrimi ile esen milliyetçilik rüzgârı bu külleri uçurunca, altındaki ateş tekrar yanmaya başlayacaktı. Bu durumun öteden beri farkında olan Ruslar, Balkanlar'daki emellerine ulaşabilmek için bu milliyetçilik ateşinin zaten yanmasını istiyorlardı.

1768-1774 Osmanlı Rus savaşında Rus donanmasının Akdeniz'e gelmesi ve Rusların kışkırtmasıyla devlete karşı isyan eden Rumlar, 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile yeni haklar kazanmışlar, sevinmişler ve bu antlaşma onlara yeni umutlar vermişti.⁴

17. yüzyılın başından beri Rusların Balkanlar'da gayrimüslimlere karşı propaganda faaliyetleri vardı. Daha sonraları II.Katerina'nın "Büyük Grek Planı" hayali vardı. Ruslar din duyguları altında Balkanlar'da Osmanlı'ya karşı her fırsatta nefret uyandırmışlardı.⁵

Rusların bu faaliyetlerine 18. yüzyılın son çeyreğinde Fransızlar da katılmaya başladı. Napolyon ile birlikte Fransa, Yedi Ada'nın hemen yanındaki Mora Yarımadası'nda sakin bir şekilde yaşayan Rumları; halkların egemenliğinden bahsederek, heyecanlandırmıştı.⁶

1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ve özellikle de 1789 Fransız Devrimi, Rumlar arasındaki milliyetçilik faaliyetlerinin gözle görünür olmasını sağlamıştır. Yoksa Rumlar arasındaki milliyetçilik faaliyetleri, bunlardan sonra ortaya çıkan bir olgu değildir.

³ A.g.e., s. 67-69.

⁴ Herkül Millas, **Yunan Ulusunun Doğuşu**, İletişim Yayınları, İstanbul 2006, s. 171.

⁵ Yusuf Akçura, **Osmanlı Devletinin Dağılma Devri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2010, s. 16-17.

⁶ İsmail Soysal, **Fransız İhtilâli ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802)**, TTK Basımevi, Ankara, 1999, s. 168.

2-YUNANİSTAN KRALLIĞI'NIN KURULUŞU

19. yüzyıl Yunan tarihçisi Kalkondiles Türkleri iktidarın doruğuna getiren iki şey var demiştir; “kötüleri cezalandırması, iyileri ödüllendirmesi.”⁷ Yunan tarihçinin bu sözleri Osmanlı Devleti’nin yükselişinin özündeki adalet duygusunun kabulüdür. Ancak 19. yüzyılda Osmanlı Devleti’nin özündeki bu adalet duygusu önceki yüzyıllar kadar sağlam değildi. Dolayısıyla Yunan milli faaliyetlerinin hızlı bir şekilde yükselişinde ve yayılmasında Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu durum da etkili olmuştur.

Yunan milli hareketlerini örgütleyen ise, 1814 yılında Odesa’da kurulan Filiki Eterya Derneği, yani Dostluk Derneği’dir. Bu derneğin kuruluş ve işleyişi ise mason cemiyetlerine benziyordu.⁸ Görünüşteki kuruluş amacı Hristiyan halkın arasında eğitim ve öğretimi yaymak gibi masum bir amacı olmasına rağmen, gerçekte Bizans İmparatorluğu’nu yeniden kurmak gibi bir ideali taşımıştır.

1814 yılından itibaren Filiki Eterya ile Rumların milliyetçi hareketleri yeni bir boyut kazandı. Bu yeni boyut, uygun yer ve zamanda Osmanlı Devleti’ne karşı isyan boyutuydu. Çünkü isyan için gerekli altyapı artık hazırды.

Yunan İsyanı’nın başlaması için görünürdeki en büyük engel 1788’den beri Yanya Valiliği görevinde bulunan Tepedelenli Ali Paşa’nın varlığıydı. Ali Paşa Rumların faaliyetlerini takip ediyor, bu devlet için zararlı olacağını düşündüğü faaliyetleri belgelendirerek Babıâli’ye bildiriyordu. Rumlar için Ali Paşa gerçekten de çekinmeleri gereken biriydi. Ancak Ali Paşa’nın arası Sultan II. Mahmut’la, içinde Rumların da bulunduğu türlü entrikalarla açılmıştı. Neticede bu entrikalar başarılı oldu. Ali Paşa Osmanlı Devleti’ne karşı isyan etti.⁹

1820 yılında devlet güçleriyle çatışmaya giren Tepedelenli Ali Paşa, bu çatışmaların sonucunda intihar etti. Böylece Rumların önündeki en büyük korku duvarı olan, Tepedelenli Ali Paşa aşılmış oldu. Ayrıca bölgede bir otorite boşluğu da doğmuştu. Böylece isyancılar için yıllardır beklenen zaman gelmişti.

⁷ La Gorce, **Çağlar Boyu Yunanlılar**, Belge Yayınları, İstanbul 1986, s. 244.

⁸ Richard Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, (çev. Dilek Şendil), İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s. 47.

⁹ Oğuz Kalelioğlu, **Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri ve Megali- İdea**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2009, s. 37.

1821 yılının ilkbaharında Filiki Eterya'nın Başkanı olan Aleksandr İpsilanti, bu otorite boşluğundan doğan fırsatı değerlendirmek istiyordu. İpsilanti 3000 kişilik küçük toplama kuvvetiyle Yaş şehrine doğru harekete geçmesi ile ilk organize ayaklanmayı başlattı.¹⁰

Aleksandr İpsilanti halka bildiriler dağıtarak, Yunan İhtilâli'nin başladığını silaha sarılıp Antik Yunan'daki kahraman ataları gibi savaşmaları gerektiğini anlattı. Ancak bu isyan ne halktan ne de Rusya'dan destek göremeyince kısa sürede bastırıldı. Başarısız olan bu isyan sonrası bir daha ki isyan yeri etnik olarak şartlar daha uygun olduğu için Mora'ya kaydırıldı.¹¹

Yunan İsyanı'nın ilk evresi olan 1821-1824 arası dönemde Avrupalı devletler ayaklanmaya destek vermediler. Onlar 1815 Viyana Kongresi ve sonrası dönemde milliyetçi faaliyetlerin engellenmesi kararına uygun hareket etmeyi yeğlediler. Ancak kendi kamuoylarında Yunan İsyanı'na karşı giderek artan bir destek vardı. Ayrıca Rusya'da kendi koruması altında bir Yunan Devleti'ni öteden beri istiyordu.

Yunan İsyanı'nın 1821-1824 arası döneminde yani isyanın ilk evresinde, Osmanlı Devleti büyük gayretlerine rağmen isyanı bastırmada başarı gösteremedi. Üstelik isyancılar 1 Ocak 1822 yılında Epidor civarında bir meclis toplayarak Yunanistan'ın bağımsızlığını da ilan ettiler. Padişah, bitmek bilmeyen bu savaşa son verebilmek için Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'dan yardım istemek zorunda kaldı.¹² Mehmet Ali Paşa'nın isyana karışması ile Yunan İsyanı'nın 2. aşaması olan 1824-1827 dönemi başladı.

Mehmet Ali Paşa'nın içinde bulunduğu 1824-1827 evresinde, Mehmet Ali Paşa'nın Avrupa usulünde yetiştirilmiş ordusu sayesinde isyan bastırıldı. Mora isyancılarından temizlendi. İsyancılar için her şeyin bittiği bir anda, Avrupalı büyük devletler fikir değiştirerek ve de Rusya, İngiltere ve Fransa aralarında anlaşarak işe müdahale ettiler. Bu aşamada da isyanın üçüncü evresi olan, 1827-1830 arası dönem başladı.

¹⁰ Ali Fuat Örenç, **Balkanlarda İlk Dram Unuttuğumuz Mora Türkleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan**, Babıali Kültür Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 30.

¹¹ Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789-2014)**, Der Yayınları, İstanbul 2015, s. 164.

¹² Karal, **a.g.e.**, s. 115.

20 Ekim 1827 tarihinde dönemin 3 büyük devletinin, İngiltere, Fransa ve Rusya'nın donanmaları Navarin'de Osmanlı gemilerini bir baskının neticesinde yaktılar. Babiâli'nin protestosu devletlerce dikkate bile alınmadı. Donanmasız ve yeni oluşturulmuş eğitimsiz kara kuvvetlerine sahip Osmanlı Devleti'ne, Rusya savaş ilan etti. Osmanlı ordusu bir yılı aşkın bir süre iki cephede de savaştı. Fakat Ruslar batıda Edirne, doğuda da Erzurum'u işgal edince; 14 Eylül 1829'da Edirne'de barış antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile Mora, Eğriboz ve Kiklad Adaları'ndan oluşan küçük bağımsız bir Yunanistan kuruldu.¹³ Nihayet, Avrupa denetiminde ve kontrolünde bağımsız bir ülkenin doğuşuyla ayaklanma sona erdi.¹⁴

Osmanlı Devleti'nin bu döneminde devrin büyük güçleri; Rusya, İngiltere, Fransa, kendi emelleri doğrultusunda Yunanistan adında küçük bir devlet meydana getirmişlerdi. Şüphesiz bu durum Osmanlı Devleti için bir şok, bir travma etkisindeydi. Osmanlı Devleti Yunanistan ile zorunlu olarak komşu olmuştu. Ayrıca Osmanlı coğrafyasında yaşayan Rum azınlık gibi aralarında her zaman sorun teşkil edebilecek bir unsur da vardı.

3-OSMANLI DEVLETİ İLE YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ

3 Şubat 1830 tarihli Londra Protokolü, Yunanistan'ın bağımsız bir monarşi olmasını öngördüğü halde, başlangıçta Yunanlılar tarafından bu hüküm tanınmayarak Korfu Adası soylularından ve Rus Çarı'nın hariciye nazırlarından Kont Yuanis Capo d'Istria'yı devlet başkanı yaptılar. Ancak ülke içinde yüksek rütbeli kilise görevlileri, toprak sahipleri ve yurt dışında da Metternich başta olmak üzere Avrupa'nın önde gelen devlet adamları Yunan bağımsızlığını kendi eserleri olarak görüyorlardı. Sonuçta 1831 yılında Yuanis Capo d'Istria toprak sahiplerinin düzenlediği bir suikastla ortadan kaldırılınca, Avrupalı büyük devletler Yunanistan Krallığı'nın tacını Bavyera Prensi Otto'ya giydirerek, Yunanistan'ı kendi vesayetleri altına almış oldular.¹⁵

¹³ Ortaylı, a.g.e., s. 59-60.

¹⁴ İlber Ortaylı, "Tanzimat Döneminde Yunanistan ve Osmanlı İmparatorluğu", **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1986, s. 162.

¹⁵ Ortaylı, a.g.e., s. 94.

Bavyera Wittelsbach hanedanından Prens Otto 6 Şubat 1833'te Yunanistan tahtına oturtuldu. Bu tarihten itibaren 1844 yılına kadar, Yunanistan Krallığı katı bir mutlakiyet ile yönetildi. 1844 yılından itibaren ise, meşruti yönetime geçildi.¹⁶

24 Nisan 1830 tarihinde Osmanlı Devleti'nin de tanımak zorunda kaldığı Yunanistan Krallığı kurulduğu günden başlayarak yayılmacı bir politika izlemiştir. Dış politikasını Osmanlı Devleti'nden toprak kopararak sürekli büyümek üzerine kurmuştur. Bu dış politikasını da gerçekleştirebilmek için, tıpkı bağımsızlık sürecinde yaptığı gibi Avrupalı devletlerin yardımını almış veya almaya çalışmıştır.

Yunanistan'ın bu yayılmacı politikasının temeli ise “Megali İdea” adı verilen politikası olmuştur. Türkçe'ye “büyük ülkü”, “büyük fikir” olarak çevirebileceğimiz kavram kısaca; “Yunanlıların geçmişte yaşamış oldukları iddia edilen toprakları, büyük başşehir Konstantinopolis (İstanbul) olmak üzere ele geçirip eski Bizans'ı diriltmek ve iki kıtalı beş denizli büyük bir Yunanistan kurmak ideali olarak açıklanabilir.”¹⁷

1844 yılında bağımsız Yunanistan'ın önde gelen politikacılarından biri olan Kolettis, anayasa yapmak için toplanan kurucu meclis önünde şunları söylüyordu:

*“Yunan Krallığı tüm Yunanistan değil, yalnızca en küçük ve en eksik parçasıdır. Doğma büyüme Yunanlı olan kimse yalnızca bu Krallık içerisinde yaşayan değil, aynı zamanda İyonya'da, Teselya'da, Serez'de, Adrianopolis'de (Edirne), Konstantinopolis'de (İstanbul), Trabzon'da, Girit'te, Samos'ta (Sisam) ve Yunan tarihi ya da Yunan ırkıyla ilişkili herhangi bir toprakta yaşamandır.(...)”*¹⁸

1844 yılındaki bu konuşma, Megali İdea'nın resmi olarak ilk kez dile getirilmesidir. Bu konuşmayı yapan Yoannis Kollettis daha sonraki yıllarda başbakanlık görevinde de bulunmuştur.

13 Temmuz 1863 yılında İngiltere, Fransa ve Rusya verdikleri ortak bir kararla, Danimarka Schleswig-Holstein-Sonderburg-Glücksburg hanedanından, Prens Wilhelm Ferdinand Adolf George'a (Yunanca söyleyişle I. Yorgo'ya) “Helenlerin Kralı” ünvanını vererek Yunanistan Krallığı tahtına oturtmuşlardır.¹⁹

¹⁶ Kalelioğlu, a.g.e., s. 44.

¹⁷ M. Murat Hatipoğlu, **Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında, Türk Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821- 1922)**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1988, s. 29.

¹⁸ Clogg, a.g.e., s. 66.

¹⁹ Nurettin Türsan, **Yunan Sorunu**, y.y., Ankara 1987, s. 217.

1864 yılında I. Yorgo şerefine İngiltere, 1815'ten beri elinde tuttuğu “Yedi Adalar Cumhuriyeti” adıyla anılan İyon Adaları'nı Yunanistan'a devretti. Böylece Yunanistan, ilk toprak kazanımını hem de hiç savaşmadan elde etmiş oldu.²⁰

1866 yılında Giritli Rumlar Yunanistan ile ilhakı sağlamak için isyan etmişlerdi. Osmanlı Devleti bu isyanı bastırmıştı. Ancak Girit'in Yunanistan'la birleştirilmesi planı basamak basamak işletiliyordu. 1868'de yeniden isyan çıkarılarak, Osmanlı Devleti'nden kısmi bir muhtariyet elde edildi. 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'nı fırsat bilerek yeniden isyan çıkarıldı. Bu isyanın sonucunda da Osmanlı Devleti ile Girit isyancıları arasında, 25 Ekim 1878'de Halepa Misakı yapıldı. Bu misak adanın anayasası mahiyetindeydi.²¹

1881 yılında büyük devletlerin baskısı ile Osmanlı Devleti'nin bir parçası olan Tesalya, Larissa ve Narda'ya Yunanistan sahip oldu.²² Oysa 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı'na Yunanistan katılmamıştı.

1897 yılında ise Girit'te Rumlar adanın Yunanistan'la birleşmesi isteğiyle yine ayaklanma çıkarmışlardı. Bunu Osmanlı Devleti kabul etmeyince çıkan Türk-Yunan Savaşı, Yunanistan'ın mağlubiyetiyle sonuçlanmıştı.²³ Savaş meydanında Yunanistan kaybetmesine rağmen, masa başında kazanmasını bilerek Teselya'yı geri vermemişti. 1898 yılında büyük devletler Girit'e el koymuşlar ve 1913 yılında ise Girit Yunanistan ile birleşmiştir.

Yunan siyasetine 1909 Gudi Darbesi'nden sonra giren, ve de uzun yıllar Yunan siyasetine damgasını vuran Eleftherios Venizelos, Megali İdea'nın siyasete girdiği yıllardan başlayarak, Küçük Asya Felaketi'ne kadar ateşli bir savunucusu ve somut uygulayıcısıdır.

Venizelos 19 Ekim 1910'da Atina'da başbakan olduğunda Tesalya'nın kuzeyine kadar genişlemiş küçük boyutlarda bir Yunan Devleti teslim almıştı. Venizelos iktidara

²⁰ Kalelioğlu, **a.g.e.**, s. 44-45.

²¹ Erdoğan Yeğen, “*XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde Girit Olayları ve Osmanlı- Yunan ve Büyük Devletlerin İlişkileri*”, **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1986, s. 278-280.

²² Kâmrân İnan, “*Türk – Yunan İlişkilerinde Dinamikler*”, **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1986, s. 94.

²³ 1897 Türk Yunan Savaşı ile ilgili ayrıntılı bilgi için **bkz.** Bayram Kodaman, (Yay. Haz.), **1897 Türk-Yunan Savaşı (Tesalya Tarihi)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1993.

gelir gelmez savaş hazırlıklarına başladı. Venizelos Yunanistan topraklarını iki katına çıkarmayı amaçlamıştı. Bunu da iki yıl gibi kısa bir sürede başaracaklarına inanmıştı. Bu amacını çevresi ile de paylaşmıştı. 18 aydan az bir sürede de Yunan kara kuvvetlerinin sayısını iki katına çıkarmıştı.²⁴

Bu hazırlıklardan sonra Venizelos'un başbakanlığı dönemindeki Balkan Savaşları sonrasında, Yunanistan'ın yüzölçümü ve nüfusu iki katına çıkmış, ekonomisi eskiye oranla daha da güçlenmişti.²⁵ Dolayısıyla Başbakan Venizelos'un öngörüsü gerçekleşmişti.

Venizelos için Balkan Savaşları oldukça kazançlı geçmişti. Bulduğu her fırsatı Megali İdea politikasını uygulamaktan geri kalmayan Venizelos 1914 yılında 1. Dünya Savaşı başladığında Osmanlı Devleti'nin de Almanya'nın yanında savaşa girmesiyle, bir fırsat çıktığı düşüncesiyle bu savaşa girmek istiyordu. Fakat Yunanistan'da herkes Venizelos gibi düşünmüyordu. Özellikle Yunan politikasının ikinci önemli lideri Kral 1. Konstantinos farklı ve daha gerçekçi düşünüyordu. "*Küçük Fakat Saygın Yunanistan*" fikrini savunuyordu. Yunanistan'ın en önemli iki politik gücü arasındaki, "*Megali İdea mı yoksa Küçük Fakat Saygın Yunanistan mı*" tartışması bütün ülkeyi etkileyerek ülkede bir siyasi kamplaşmaya yol açmıştır. Bu kamplaşma sadece Birinci Dünya Savaşı başlarında değil Yunan ordusunun Anadolu'da gerçekleştirdiği işgal yıllarında, İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrası yıllarda da Yunan siyasetinde etkili olmuştur.²⁶

Venizelos, Yunanistan Kralı Konstantin'i Yunanistan'ın İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa girmesine bir türlü ikna edememişti. Bu nedenden dolayı 1916 yılının Ağustos ayından itibaren İtilaf Devletleri'nin de yardımlarıyla, Venizelos'u destekleyen subaylar Selanik'te bir ayaklanma başlattılar. 1916 Ekim ayı içinde Selanik'e gelen Venizelos bu ayaklanmanın başına geçti. İtilaf kuvvetleri Aralık ayında Atina'ya doğru harekete geçtiler. Fransız ve İngiliz kuvvetleri Selanik'teki Venizelos yönetimini tanıdıklarını açıkladılar. Atina hükümetine her türlü baskı yapıldı, abluka uygulandı. Sonunda Kral Konstantin 1917 Haziran ayında tahtan çekildi. İkinci oğlu Aleksandır tahta geçer geçmez, Venizelos yeniden başbakan oldu. Artık Yunanistan savaştaydı.

²⁴ Dimitri Kitsikis, **Türk Yunan İmparatorluğu**, (çev. Volkan Aytar), İletişim Yayınları, İstanbul 1996, s. 206.

²⁵ Damla Demiröz, **Savaşın Barışa Giden Yol (Atatürk-Venizelos Dönemi Türkiye Yunanistan İlişkileri)**, İletişim Yayınları, İstanbul 2007, s. 22-23.

²⁶ Demiröz **a.g.e.**, s. 24.

Savaş sonrasında yenilecek olan Osmanlı Devleti'nin paylaşımına katılabildi.²⁷ Bu olayda Yunanistan siyasetine yine Avrupalı büyük devletlerin yön verdiklerini gösteren somut bir örnek olmuştur.

Yunanistan Krallığı kurulduğundan beri gerçek anlamda bağımsız bir devlet olamamıştır. Avrupalı büyük devletlerin hep kontrolü altında olmuştur. Megali İdea politikasını gerçekleştirebilmek için, sürekli Osmanlı Devleti'nden toprak kopararak sınırlarını ve nüfusunu büyötmüştür. Bunu da hep dönemin büyük devletlerinin izin verdiği şekilde ve ölçütlerde, onların yardımı altında yapmıştır.

²⁷ Şükrü S.Gürel, **Tarihsel Boyutları İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821- 1993)**, Ümit Yayıncılık, Ankara 1993, s. 34.

BİRİNCİ BÖLÜM

İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASI TÜRK YUNAN İLİŞKİLERİ

1. SICAK SAVAŞ DÖNEMİ (1919-1922)

1.1. İzmir'in İşgali

Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda, Limni Adası'nın bir limanı olan Mondros'ta İngilizlerin Agamemnon zırhlısında, 30 Ekim 1918 tarihinde İtilaf Devletleri adına İngilizler ile Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamıştır.

Mondros Ateşkes Antlaşması oldukça ağır şartlar taşıyordu. Bu antlaşmanın şartlarına bakıldığında, bir ateşkes antlaşması özelliğinden ziyade bir işgal antlaşması özelliğinde olduğu görülür. Zaten hemen antlaşmanın arkasından, Osmanlı Devleti'nin işgal edilmeye başlaması da bunun kanıtıdır. Örneğin; 3 Kasım 1918'de Musul İngilizler tarafından işgal edilirken, 13 Kasım 1918'de İtilaf Devletleri donanması devletin başkenti İstanbul'a gelmiştir.

Bu gelişmelerden dolayı Anadolu'daki Türk olmayan toplumlar hareketlenmişti. Rumlar, Ermeniler ve Kürtler kendi devletlerini kurmak ve topraklarını olabildiğince geniş tutmak maksadıyla İtilâf Devletleri ile ilişki kurarak, kendi isteklerini bildirmişlerdir. Ayrıca bulundukları yerlerde çatışmalar çıkararak, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 7. maddesinin işlerlik kazanmasını sağlayarak, bağımsızlığa gidecek yolda Osmanlı Devleti'nden kurtulmanın planları içerisindeydiler.²⁸

Osmanlı Devleti'ndeki genel tabloya baktığımızda ise durum felaketti. Çünkü Osmanlı Devleti yaklaşık 8 yıl neredeyse hiç durmadan savaşmıştı. Bir zamanların o büyük Osmanlı Devleti yenilmiş, başkenti işgal edilmişti. Ülke parçalanmış, nüfusu azalmış, halkı yoksullaşmış ve bitkin düşmüş, tüm bunların sonucunda da maneviyatı kırılmıştı. Böyle bir durumda Türk toplumunun galip devletlerin isteklerini kabule hazır bir görüntüsü vardı.²⁹

²⁸ Melek Fırat, "1919 – 1923 Yunanistan'la İlişkiler", **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 178.

²⁹ Bernard Lewis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, (çev. Metin Kırathı), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004, s. 241.

Yunanistan cephesindeyse durum tam tersineydi. Kurulduğu günden beri geleneksel politikaları olan Megali İdea'yı adım adım gerçekleştirebilmek için karşılarına çıkan her fırsatı Türklerin aleyhine değerlendirerek önemli mesafe kat etmişti. Bu mesafenin en büyük kısmını da Balkan Savaşları ile birlikte Venizelos kat etmişti. Birinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle birlikte yine büyük bir fırsat doğmuştu. Bu kez Venizelos gözünü İzmir merkez olmak üzere Batı Anadolu'ya dikmişti.

Yunanistan geçte olsa 1. Dünya Savaşı'na galip devletlerin yanında katılmıştı. Bu savaş sırasında göstermiş oldukları katkının değerini Batı kamuoyuna göstermek için büyük çaba harcamıştı. *“Masum Avrupalıların gözlerine perde çekmekte tecrübe sahibi olan Balkan Devletleri için, propaganda yeni bir oyun değildi. Ama Yunanlılar, bu alanda belki hasımlarından da ustaydılar ve daha çok doğal üstünlükleri vardı.”*³⁰

Venizelos bu propaganda savaşının önemini çok iyi biliyordu. Bu iş için geniş kaynaklar ayırmıştı. Avrupa başkentlerinde Yunan kulüpleri ve destekçileri bu propaganda işi ile ilgili kararlar almışlar, para toplamışlar, konferanslar düzenlemişler, makaleler ve kitapçıklar yayınlamışlardı.³¹

Yunanistan bu propaganda çalışmalarını iki aşamada yürütmüştür. 1918 yılı boyunca Yunanistan'ın savaşta göstermiş olduğu gayretin işlendiği birinci aşamadan sonra, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın hemen arkasından toprak taleplerinin haklı olduğunun işlendiği ikinci aşamaya geçilmiştir. Ege ve Marmara bölgeleri ile Kapadokya'da Karadeniz'de (Pontus), İstanbul'da, Trakya'da ve talep edilen diğer bölgelerde Rum (Helen) halkının nüfuz olarak çoğunlukta olduğu işlenmiştir. Bunun dışında Rumların yüzyıllardır Türk baskısının altında ezildiği, Eski Yunanlıların katıksız torunları olan bu halkların ulusal bilinç ve kimliklerini kaybetmeden sürdürdükleri ve artık kurtarılmaları gerektiği gibi konular müthiş bir şekilde işlenmiştir.³²

12 Ocak 1919 tarihinde Birinci Dünya Savaşı sonrası barış şartlarını görüşmek üzere Paris Barış Konferansı toplandı. Bu konferans sayesinde Venizelos'un beklediği fırsat oluşmuştu. Venizelos toprak taleplerini açıkça dile getirmişti. Yunan propaganda

³⁰ Michael Llewellyn Smith, **Yunan Düşü**, (çev. Halim İnal), Ayraç Yayınevi, Ankara 2002, s. 97.

³¹ **A.g.e.**, s. 97.

³² Nilüfer Erdem, **Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekatı (1919 – 1922)**, Derlem Yayınları, İstanbul 2010, s. 128.

aracı müthiş bir şekilde işletilmiş ve de işlemeye devam ediyordu. Bu Yunan propagandaları için Yunanistan'ın sarf ettiği gücün büyüklüğünü Yunanlı tarihçi Kitsikis'in, "*Yunanistan, hiçbir zaman 1919'daki propagandaya yönelik enerjisini bir daha bulamamıştır.*"³³ sözü de açıklar niteliktedir.

İngiliz arşiv belgelerine göre; 6 Mayıs'ta Paris'te, İtalyanların yokluğunda toplanan Yüce Üçler Amerika, İngiltere ve Fransa'nın devlet başkanları; Wilson, Lloyd George ve Clemenceau Yunanlıları İzmir'i işgale çağırıyordu.³⁴ Oysa İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi, Mondros Antlaşması'nda olmadığı gibi Wilson prensiplerine de aykırıydı. Hatta Osmanlı Devleti'ni paylaşmak için 1918 öncesi yapılan gizli antlaşmalarda da İzmir ve Batı Anadolu Yunanlılara değil, İtalyanlara verilmişti.³⁵

İtilaf Devletleri, İzmir'i Yunanistan'a vermeyi kararlaştırmışlardı. İngilizler bu kararlarını Sadrazam Damat Ferit Paşa'ya bildirdiler. İstanbul Hükümeti bu karara karşı gelemedi.³⁶ Hatta işgali kolaylaştırıcı tedbirler aldı.³⁷ Böyle olunca artık Yunan ordusunun Batı Anadolu sahillerine ayak basarak İzmir'in işgali kaçınılmazdı.

Yunanistan'ın İzmir'i işgalinin İtilaf Devletleri tarafından kabul edilmesinin kuşkusuz en büyük nedeni İngiltere'dir. Çünkü kendi güdümündeki Büyük Yunanistan İngiltere'nin Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'deki çıkarlarını korunmasını sağlayacaktı. Böyle olunca İngiltere'nin çıkarları ile Yunanlıların, Büyük Yunanistan'ı kurma istekleri çakışmıştı.³⁸

Megali İdea amacına bir adım daha yaklaşabilmek için Yunanlılar, Venizelos'un alt yapısını oluşturduğu plan ve program çerçevesinde 15 Mayıs 1919 perşembe sabahı İzmir'e çıktı. Yunan askerleri İzmir'e ayak basar basmaz bölgedeki yerli Rumlarla işbirliği yaparak Türklere karşı vahşice saldırılarda bulunmuşlardır. Yunanlıların yerli Rumlarla beraber Türklere yaptıkları bu zulüm, Anadolu'da duyulur duyulmaz Türkler üzerinde büyük bir etki yapacak ve Milli Mücadele'nin de fitilini ateşleyecektir.

³³ A.g.e., s. 128.

³⁴ Salâhi Ramazan Sonyel, **Kurtuluş Savaşı Günlerinde İngiliz İstihbarat Servisi'nin Türkiye'deki Eylemleri**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s. 13.

³⁵ Kadir Kasalak, **Milli Mücadele'de Manda ve Himaye Meselesi**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993, s. 45.

³⁶ Kalelioğlu, a.g.e., s. 79.

³⁷ İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalini kolaylaştırıcı tedbirler için, bkz. Kalelioğlu, a.g.e., s. 79.

³⁸ Kasalak, a.g.e., s. 45-46.

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesinin Türk toplumu tarafından bu kadar büyük bir kızgınlığa yol açmasının nedeni, yapılan zulümlerin akıl almaz boyutlara ulaşması yanında, bu işi yapanların içinde yüzyıllarca beraber yaşadıkları kendilerinden bildikleri yerli Rumların da olmasıdır. Ayrıca Yunanistan Krallığı Osmanlı Devleti'nden toprak kopararak kurulmuş ve yine Osmanlı Devleti'nden toprak kazanarak büyümüştür. Osmanlı Devleti'nden kopardığı topraklar üzerinde yaşayan Türk nüfusuna yine zulümlerde bulunmuştur. Bu nedenlerden dolayı Türk toplumu Yunanistan'a zaten haklı olarak kızgındır.

15 Mayıs 1919'da başlayan Yunanistan'ın İzmir'i işgali gerek Türk-Yunan ilişkilerinde, gerekse iki ulusun tarihlerinde önemli bir kilometre taşı olmuştur. Yunanistan açısından yaklaşık bir asırlık tarihi politikaları olan Megali İdea için sonun başlangıcı; Türkler içinse artık son demlerini yaşayan Osmanlı Devleti'nin küllerinden kendilerine milli bir devlet oluşturma başlangıcı olmuştur.

1.2. Yunan Ordusunun Anadolu İçlerine İlerleyişi

Yunanlılar 15 Mayıs tarihinde İzmir'i işgal ettikten sonra iki gün şehir dışına çıkmadılar. İzmir'deki durumlarını iyice kuvvetlendirmek istemişlerdi. Sadece 16 ve 17 Mayıs'ta birer müfreze ile Urla ve Çeşme'yi işgal ettiler. Ancak bir müddet sonra Yunanlıların bir kolu denizden Ayvalık yönüne, bir kolu İzmir'in doğusuna bir kolu da İzmir'in kuzeyine doğru ilerlemeye başladı. Böylece İzmir'den başlayan işgal İzmir'in her yönünden genişleyerek ilerliyordu.³⁹ *"Bu işgalin nereye kadar yayılacağını kimse bilmiyordu."*⁴⁰

Yunan ordusu Megali İdea'nın amaçları doğrultusunda, Batı Anadolu'ya hâkim olabilmek için hızla işgal ettiği bölgeleri genişletmeye ve Anadolu içlerine doğru ilerleme başladı. İşgalin gerekçesi de Batı Anadolu'daki Hristiyanların Müslümanlar tarafından katliama uğradıkları idi. Yunan propaganda makinesi işgali meşru göstermeye çalışıyordu.⁴¹

Birinci Dünya Savaşı sonrası gerek moral, gerek ekonomik, gerekse birçok açıdan bakıldığında felaket durumda olan Türk milleti için, Yunan ordusu tarafından

³⁹ Kâzım Özalp, **Millî Mücadele 1919-1922 I**, Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1998, s. 14.

⁴⁰ **A.g.e.**, s. 14.

⁴¹ Kalelioğlu, **a.g.e.**, s. 84.

İzmir'in işgali sonrası durum daha da vahim bir hal almıştı. Türk yurdu olan Anadolu parçalanmak üzereydi. Türk milleti artık esir olma tehlikesini nefesinde hissetmeye başlamıştı. Kısacası her bir birey için maddi ve manevi her şey bir tarafa, fiziksel varlığının devamı tehdit altındaydı.

Ancak İzmir'in işgali Türkler için ulusal kurtuluş savaşının fitilini ateşleyen olay olmuştur. Yunanlıların İzmir'i işgaline karşı Türk toplumunun nefreti, tüm Türkiye yüzeyine yayılmaya başlamıştır. İstanbul dahil birçok şehirde, kasabada, hatta köylerde bile, topluca yas tutma eylemleri yapılmıştı. Yunanlıların İzmir'i işgal etmeleri, tüm Anadolu'da büyük protesto eylemlerinin başlamasına yol açmıştı.⁴² Birçok yerde yapılan protesto gösterilerinden biri de 23 Mayıs 1919 Cuma günü Sultanahmet Meydanı'nda yapılmıştı. Bu mitinge yaklaşık 200.000 kişi katılmıştı.⁴³

Türk toplumu bulundukları bölgelerde çeşitli cemiyetler kurarak, bu cemiyetler sayesinde de Türk yurdunun içine düştüğü kötü durumu halka anlatarak, yöresel bir teşkilatlanmanın içine girmişlerdir. Bu cemiyetlere yurdun her yöresinde rastlamak mümkündür.

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın hemen arkasından başlayan bu milli varlığa faydalı cemiyetler, yorgun ve bitkin halka amaçlarını anlatmakta büyük sıkıntılar çekerken, İzmir'in işgalinin hemen arkasından bu konudaki sıkıntıları azaldı ve bu cemiyetlerin faaliyetleri de hız kazandı.

Bu cemiyetlerin faaliyetleri sonucu savunulan vatanın birliğinin ve bağımsız yaşamanın tehlikede olduğu, Türk yurdunun düşman askerlerinin çizmeleri altında çiğnenmekte olduğu, namuslarının ve canlarının tehlike altında olduğu, düşüncesi halka anlatıldı. Bu düşünceler vatansever kişiler tarafından Kuva-yı Milliye adı verilen teşkilatlarda somutlaşarak eyleme dönüştü.

İzmir'in işgalinin hemen arkasından Batı Anadolu'nun Yunan istilasına uğramasıyla ve bu bölgelerdeki Rumların Türklere saldırmasıyla ortaya çıkan bu teşkilat düşmana karşı gerilla savaşı veriyordu. Kuva-yı Milliye birlikleri subaylar, köylüler, bürokratlar gibi çeşitli meslek gruplarına ait kişilerden oluşuyordu. Gönüllülük esastı. Bunlar bulundukları bölgeleri düşmana karşı savunma amacındaydılar.

⁴² Salahı Ramadan Sonyel, **Türk Yunan Antlaşmazlığı**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, Ankara 1985, s. 19.

⁴³ Kalelioğlu, **a.g.e.**, s. 89.

Yunanlılar Türk toplumundan böyle bir direniş beklemiyorlardı. Bu direniş nedeniyle Yunanlıların Batı Anadolu'daki ilerlemeleri yavaşladı. Kuva-yı Milliye birlikleri her bölgede karşılarına çıkıyor, baskınlar düzenleyerek zararlar veriyordu. Kuva-yı Milliye birlikleri 1919 ve 1920 yılı içerisinde etkili olmuştur. Böylece Türk ordusu yeniden düzenleninceye kadar ki zamanı ona kazandırmıştır.⁴⁴

Kuva-yı Milliye birlikleri Yunan ilerleyişinin hızını kesmişti. Ancak Türk milleti işgalden bu şekilde gerilla savaşıyla kurtulamazdı. Yurt çapında örgütlenerek, ortak bir hareket oluşturularak, Türk ordusunu yeniden düzenlemek gerekiyordu. Bu düşünce Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde, milli güçleri birleştirme hareketine dönüşerek, zamanla güçlendi.

Yunanlılar İzmir'e çıktıktan hemen 4 gün sonra Mustafa Kemal Paşa, Samsun'da milli güçleri birleştirme hareketine başlamıştı. 16 Mart 1920'de İstanbul'un İngilizler tarafından resmen işgal edilmesinin hemen arkasından Meclis-i Mebusan kapatılınca, Mustafa Kemal Paşa önderliğinde tam bağımsızlık taraftarları 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da Büyük Millet Meclisini açtılar.

Bu gelişen olaylar İtilâf Devletleri'nin beklemediği ve hiç istemediği olaylardı. Üstelik Türk Milli Mücadelesi giderek güçlenmekteydi. Dolayısıyla Türklere biran önce barış şartlarını kabul ettirmek gerekiyordu. Bunun için Venizelos Yunan ordusunun genel bir taarruz hareketine girişmesi önerisini, İtilaf Devletleri'ne kabul ettirdi.

Yunan ordusu 22 Haziran 1920'de genel bir taarruz hareketi başlattı. 1920 yazında Yunan ordusu işgal bölgesini bütün Batı ve Kuzeybatı Anadolu'da ve de Trakya'da genişletti. Artık Yunan ordusunu İstanbul'un işgalinden alıkoyan sadece İtilâf Devletleri'nin uyguladığı baskıydı.⁴⁵

10 Ağustos 1920'de Damat Ferit Paşa başkanlığındaki Osmanlı Heyeti'nin imzaladığı Sevr Antlaşması sonucu, Osmanlı Devleti'ne Kuzey Anadolu'da başkenti İstanbul olan küçük bir devlet bırakılmıştı. Osmanlı Devleti paylaşılmıştı. Yunanistan'a ise Doğu Trakya ve İzmir çevresindeki bölge verilmişti. Ancak bu antlaşmayı imzalayan İstanbul'daki hükümetin imzasının artık ne kadar hükmü vardı? Çünkü antlaşma koşullarındaki yerlerin büyük kısmı Mustafa Kemal liderliğindeki milli güçlerin eline

⁴⁴ Kadir Kasalak, "Kuva-yı Milliye'nin Askeri Açısından Etüdü", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi (Türkiye Cumhuriyeti'nin 75.Yıl Özel Sayısı)**, Cilt IV, S.42, Ankara Kasım 1998, s. 1004.

⁴⁵ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul 2012, s. 228.

geçmişti. Bunun için başta İngiltere olmak üzere İtilâf Devletleri iç bölgelere büyük çaplı bir işgal ve askeri güç uygulamak gerektiğini fark ettiler. Ancak onlarda bunu yapabilecek durumda değillerdi. Yunanistan'ın teklifi, İngilizlerin baskısı sonucu İtilâf Devletleri'ne kabul ettirildi. Bu teklif, Yunan ordusunun askeri olanaklarla bu antlaşmayı zorla kabul ettirmesiydi.⁴⁶ Yunanistan Sevr Antlaşması'nın mutlaka uygulanmasını istiyordu. Çünkü Sevr Antlaşması'nın uygulanması, Yunanistan adına Megali İdea'nın büyük oranda gerçekleşmesi demekti.

Venizelos'un plan ve programları çerçevesinde Yunanistan Megali İdea amacına doğru hızla ilerlerken, Yunanistan siyasetinde kimsenin beklemediği bir olay oldu. Bu olay Yunanistan'a çok büyük başarılar kazandıran Venizelos'un tam da Anadolu'da işlerin çok iyi gittiği bir zamanda, şişmiş bir egoyla girdiği 14 Kasım 1920 seçimlerini kaybetmesiydi. Venizelos ülkeyi terk ederek Fransa'ya yerleşti. Artık Yunan siyasetinde Venizelos yoktu. Ancak Kral Konstantin'in atadığı yeni yöneticiler de Anadolu harekâtından vazgeçemediler. Kaldığı yerden devam ettirdiler. Dolayısıyla Yunan siyasetinde meydana gelen bu derin değişiklik, Anadolu politikasında bir değişikliğe yol açmadı.

1921 yılında Yunan ordusu yeniden taarruza geçmişti. Bursa'dan Eskişehir'e doğru ilerleyen Yunan ordusunu, 10 Ocak 1921 de İsmet Paşa (İnönü) komutasındaki Türk ordusu, İnönü mevkiinde durdurmayı başarmıştı. Bu ulusal güçlerin ordusunun Batı'daki ilk başarısıydı. Hemen arkasından daha önemli ikinci muharebede Türk ordusu Yunan ordusunu 31 Mart - 1 Nisan tarihlerinde yine İnönü'de geçit vermeyerek yeni bir zafer kazandı.⁴⁷ Halkta büyük bir sevinç oluşmuştu. İnönü zaferleri Türk halkına bu zor günlerde umut olmuştu. Mustafa Kemal Paşa'nın İsmet Paşa'ya zafer sonrası şu telgrafı bunu anlatır niteliktedir. *“Yalnız düşmanı değil, milletin makûs talihini de yendiniz.”*⁴⁸

Yunanistan Sevr Antlaşması'nın hükümlerinde bazı değişiklikler yapılması için, İtilaf Devletleri'nin önerdiği arabuluculuk teklifini de kabul etmemişti. Yunanistan

⁴⁶ A.g.e., s. 220-221.

⁴⁷ Lewis, a.g.e., s. 253.

⁴⁸ Gotthard Jaeschke, **Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi Mondros'tan Mudanya'ya Kadar (30 Ekim 1919 – 11 Ekim 1922)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989 s. 146.

Megali İdea'dan bir türlü vazgeçemediği gibi, ödün de vermek istememişti. Yunanistan bu düşüncesini Türk ordusu güçlenmeden gerçekleştirmek için harekete geçti.

1921 yazında Yunan ordusu cepheyi yarıp Afyonkarahisar'ı Kütahya'yı ve önemli demiryolu kavşağı olan Eskişehir'i işgal etti. Eskişehir'in düşmesi Ankara'da paniğe yol açtı. Artık Büyük Millet Meclis'i Ankara'yı terk etmeye hazırlanıyordu.⁴⁹ Türk ordusunun bu Kütahya Eskişehir Savaşları'nı kaybetmesi, o ana kadar yapılan tüm mücadelenin bir anda yok olmasına sebep olabilecek kadar kritik bir durum yaratmıştı.

15 Mayıs 1919 da İzmir'in işgaliyle başlayan Yunan ordusunun Anadolu'daki ilerleyişi, Eskişehir'in düşmesiyle yeni bir safhaya geçti. 1921 yazında Yunan ordusunun artık uzatsa bir eli Ankara'da, bir eli İstanbul'dadır.

1.3. Yunan Ordusunun Durdurulması ve Anadolu'dan Atılması

1921 yazında Yunan ordusunun Ankara'ya doğru yaklaşması, Büyük Millet Meclisi'nde moralleri bozdu. Ama mecliste tüm liderlik vasıflarını taşıyan birisi vardı. Türk ulusunun bu kader günlerinde, Mustafa Kemal Paşa tüm inisiyatifi kendi eline aldı. Ordunun başına geçti ve meclisin tüm yetkileri 3 ay boyunca kendisinin oldu.

5 Ağustos 1921 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın Başkomutanlığı ile ilgili kanun yürürlüğe girdi.

Yunan ordusunun çok kısa bir zamanda taarruza geçeceği bilinmekteydi. Büyük bir savaşın olacağı belliydi. Savaşmak için finansal güç lazımdı. Oysa bu savaş için değil finansal güç, savaşmak için gerekli askeri para bile Büyük Millet Meclisi'nde yoktu. Bu kadar kısa zamanda Mustafa Kemal Paşa, bu savaşı finansa edecek parayı nasıl bulabilecekti? Neredeyse hiç zaman yoktu.

Mustafa Kemal Paşa bu soruna karşı pratik bir çözüm yolu üretti. 7-8 Ağustos 1921 tarihinde Tekâlif-i Milliye Emirleri adı verilen, ordunun ihtiyacının karşılanması için gerekli olan malzemenin halktan toplanması ile ilgili emirlerini çıkardı.

Yunan ordusu 14 Ağustos tarihinde Eskişehir'in doğusundan Ankara'ya doğru harekete geçti. 23 Ağustos tarihinde Türk ordusu ile karşılaştı.⁵⁰ İki ulusun kaderlerindeki bu kritik savaş beklendiği gibi oldukça kanlı geçiyordu. Türk milleti var

⁴⁹ Zürcher, **a.g.e.**, s. 231.

⁵⁰ A. Suat Bilge, **Büyük Düş**, 21. Yüzyıl Yayınları, Ankara 2000, s. 74.

olma mücadelesi verirken, Yunan ordusu ise yaklaşık 100 yıldır peşinden koşulan hedef olan, Megali İdea'ya hiç bu kadar yaklaşmamıştı.

Yunan ordusu fiziksel şartlar bakımından Türk ordusundan üstün olmasına rağmen, manevi yönden Türk ordusu çok daha üstündü. Çünkü Yunan askerleri yabancı bir ülkeyi istila etmeye çalıştırılıyorlar, Türk askerleri ise kendi yaşam alanlarını, yaşadıkları yurdu savunuyorlardı.

Yunan güçleri 13 Eylül tarihinden itibaren geri çekilmeye başlayınca, bu kanlı savaş Türklerin zaferiyle sona erdi. Türk ordusu aşırı yorgun oluşu sebebiyle Yunan ordusunu takip edemedi.⁵¹

Nihayet Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğindeki Milli Mücadele Hareketi, İzmir'in 15 Mayıs 1919'da işgali ile başlayan Anadolu'daki Yunan ilerleyişini Sakarya Savaşı sonucunda, 13 Eylül 1921 tarihinde durdurmayı başarmıştı.

1919-1922 yılları arasında Anadolu'daki Türk-Yunan Savaşı içerisindeki Sakarya Savaşı bir dönüm noktasıdır. Bu savaş sonrası artık Yunan kuvvetlerinin ilerleyişi ve saldırısı durmuştur.

Sakarya Savaşı'ndan sonra, Türkler bu zaferden siyasi arenada yararlanma yoluna gitmişlerdi. Sovyet Rusya ile olan ilişkilerini yeniden güvence altına almaya, Fransa ve İtalya ile hatta İngiltere ile ayrı ayrı antlaşmalar yapmaya çalışmışlardı.⁵² Bu çalışmalarda başarılı da olmuşlardı. Örneğin; Fransa ile yapılan Ankara Antlaşması sonrası İngiltere Dışişleri Bakanı Curzon adeta çileden çıkmış, *"Müttefikler arasında dayanışma bitti, Fransa ihanet etti."* demişti. Yunanistan'a gelen yardımlarda artık kesilmişti. Yunanistan'ın İngiltere'den yardım talebine ise, İngiltere'nin yanıtı: *"Menfaatlerini İngiltere'ye teslim et, arabuluculuk ile sana yardımcı olmaya çalışırız."*⁵³ oluyordu.

Yunan cephesinde işler hiç de yolunda gitmemişti, üstelik zaman da Türklerin lehine işlemeye devam etmişti. Çünkü Türk ordusu gün geçtikçe güçlenmiş, büyük bir titizlik ve sabırla Yunan ordusunu Anadolu topraklarından atmanın planını da hazırlamıştı.

⁵¹ Zürcher, a.g.e., s. 232.

⁵² Sonyel, a.g.e., s. 209.

⁵³ Bilge, a.g.e., s. 75.

Hazırlıklarını tamamlayan Mustafa Kemal ve Fevzi Paşa (Çakmak), 26 Ağustos 1922’de Türk ordusuna, Yunan ordusuna taarruz emrini verdi. Yunan ordusunda Türk ordusunun şiddetli bir şekilde Afyonkarahisar’ın güneyine yapılan saldırı beklenmemişti. Yunan ordusu her yerde bozguna uğramıştı. Başkomutanları dahil ordunun bir kısmı esir alındı. Böylece 30 Ağustos 1922 tarihinde savaş Türkler tarafından kazanıldı. Yunan ordusunun geri çekilmesi bir geri çekilmeden daha çok bir kaçış şeklindeydi. Nihayetinde 9 Eylül’de Türkler İzmir’e girdi.

Birinci Dünya Savaşı’nda yenilen devletler arasında sadece Türkler kendilerine dayatılan antlaşma şartlarını kabul etmeyerek yeni bir savaşa girmişti. Anadolu’da yaklaşık 4 yıl süren ve büyük bir bölümü Yunanistan’a karşı yapılan bu kanlı savaşın sonunda Türkler, tüm perişanlıklarına rağmen ayağa kalkmayı başararak kendi barış şartlarını dayattılar. 20 Kasım 1922’de Lozan’da başlayan barış görüşmeleri, aylarca süren diplomatik çekişmelere rağmen 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalandı.⁵⁴

Türkler yürüttükleri Milli Mücadele’yi self-determinasyon haklarına dayandırarak yasal bir zemine oturtmuşlar ve imparatorluğun çöküntüsünden kendi milli devletlerini kurmayı başarmışlardı.

Yunanistan’da ise durum, kendilerinin “Büyük Felaket” adını verdikleri 1922 yenilgisi, “Megali İdea” için büyük bir darbedir. Bu darbenin ardından, Türk-Yunan ilişkilerinde, 1923-1930 arasında yepyeni bir dönem yaşanacaktır. Bu dönem büyük gerginliklere sahne olmasına rağmen, iki devletin aradaki sorunları çözmek için müzakere seçeneğini tercih ettiği bir dönem olacaktır.

2. MÜZAKERE DÖNEMİ (1923 - 1930)

2.1. Nüfus Mübadelesi

1919-1922 arasında yaşanan Türk-Yunan savaşında, Anadolu’da yaşayan Rumlar için durum oldukça vahim olmuştur. Özellikle İzmir’in işgalinden sonra olaylar kanlı bir hal almasına rağmen, Anadolu’yu işgal eden Yunan ordusuna karşı büyük bir sempati duymaları, Türklerle aralarında artık aşılması güç bir engel oluşturmuştu. Neticede 1922 Ağustos’unda Yunan ordusunun yenilgisi, onların da Yunan ordusuna

⁵⁴ Lewis, a.g.e., s. 254.

paralel olarak yaşadıkları yerlerden, kitleler halinde terke başlamasına sebep oldu. Aksi halde Türk ordusunun gazabına uğrayacaklarını düşünmüşlerdi.⁵⁵

Bunun sonucunda da Anadolu Rumları evlerini kaybetmiş, göçmen konumuna düşmüştür. Özellikle Batı Anadolu'daki Rumlar, geri çekilen Yunan ordusunun ardı sıra hiçbir şeyleri olmaksızın Yunanistan'a sığınmışlardır. Yunanistan için bu göç büyük bir felaketti. Yunanistan için bu göçün ne kadar büyük bir felaket olduğunu yıllar sonra Venizelos'un Pire'de göçmenlere hitaben yaptığı konuşmada; *"Küçük Asya Felaketi'nin İstanbul'un alınmasından daha büyük bir felaket olup olmadığı incelenmeye değer. İstanbul alındığında millet yerinde kalmaya devam etmişti. (...) Bugün uğradığı felakete uğramamıştı."*⁵⁶ sözleriyle açıklamıştır.

Anadolu'daki Türk-Yunan savaşı ve sonrasında gelen mübadelenin sonucu 1.100.000 kadar Rum- Ortodoks Yunanistan'a, 380.000 kadar Müslüman Türkiye'ye geldi.⁵⁷ Bu her iki ülke için sosyal ve iktisadi hayatta birçok olumlu ve olumsuz değişimlere yol açtı.

Yunanistan'da Anadolu'dan gelen göçmenler ile Yunanistan'da yaşayan halk arasında kültürel uyum yönünden sıkıntılar yaşandı. Gelenlerin çoğu Türkçe konuşuyordu. Yunanca konuşsalar bile anlaşılmıyordu. Yunanistan'da pek az bilinen farklı şiveler konuşuyorlardı. Göçmenlere Yunanistan halkı alaycı ve önyargıyla yaklaşmıştı. Anadolu'dan gelen göçmenler ise, Yunanistan'da yaşayanları taşralı olarak değerlendirip, onlara tepeden bakmışlardı.⁵⁸ Yunanistan başlangıçta bir milyon üzerinde gelen göçmenlerle birlikte ekonomik bir kaosa sürüklense de göçmenlerin ekonomiye katılmasıyla kısa sürede toparlanacaktı. Göçmenler farklı bilgi ve kültür birikimlerinin bir sonucu olarak da, Yunanistan'da 1922 öncesine kadar var olmayan iş kolları (halıcılık, kumaş dokumacılığı gibi) gelişmiştir.⁵⁹

Nüfus mübadelesinin Türkiye'ye yansıması ise, nüfusu az olan Türkiye'nin nüfusu daha da azalmış, bu da iş gücü sıkıntısına sebep olmuştur. Göçmenlerin iskân

⁵⁵ Alexander Anastasius, Pallis, **Yunanlıların Anadolu Macerası (1915- 1918)**, (çev. Orhan Azizoğlu), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997, s. 104.

⁵⁶ **Elefthero Vima**, 20 Nisan 1929, dan naklen, Demiröz, **a.g.e.**, s. 28.

⁵⁷ Clogg, **a.g.e.**, s. 127.

⁵⁸ **A.g.e.**, s. 127.

⁵⁹ Demiröz, **a.g.e.**, s. 32.

problemleri, Türklerin olmadığı meslek kollarının (ticaret gibi) Rumların gidişiyle boş kalması gibi, sıkıntılar yaşanmıştır.

Lozan görüşmeleri devam ederken Türkiye ile Yunanistan arasında, 30 Ocak 1923’de Türkiye’de kalan Rumlarla, Yunanistan’da kalan Türklerin değişiminin yapılacağı “Türk ve Rum Nüfus Mübadelesi’ne İlişkin Sözleşme ve Protokol” imzalanmıştı.⁶⁰ Bu protokole göre; 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak Türk topraklarındaki Rum Ortodoks olan Türk uyrukluları ile Yunan topraklarındaki Müslüman olan Yunan uyrukluların zorunlu mübadelesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca 30 Ekim 1918’den önce İstanbul Belediyesi sınırları içinde “yerleşmiş” (etabli) durumundaki Rumlarla, Batı Trakya Türkleri bu mübadelenin dışında tutulmuştur.⁶¹

Bu sözleşmenin uygulanabilmesi için Türk ve Yunan temsilcilerinden oluşan bir komisyon kuruldu. Ancak komisyon çalışmalarına başladıktan sonra yerleşmiş (etabli) kelimesinin kapsamı konusunda anlaşmazlık çıktı. Türkiye’ye göre bu kapsam Türk kanunlarına göre belirlenmeliydi. Yunanistan bunu kabul etmemişti. Yunanistan mümkün olduğunca fazla sayıda Rum’u İstanbul’da bırakabilmek amacını taşımıştı. Bu nedenle Yunanistan 30 Ekim 1918 tarihinden önce İstanbul’da bulunan her Rum’un “yerleşmiş” sayılacağını ileri sürmüştü.

Nüfus mübadelesinin uzantısı olan “etabli” konusu kurulan komisyonda çözülemeyince, konu Milletlerarası Daimi Adalet Divanı’nda görüşüldü. Ancak Adalet Divanı’nın 1925 Şubat’ında yaptığı yorum anlaşmazlığı çözümleyemedi. Türk Yunan ilişkileri gerginleşti. Yunanistan, Batı Trakya Türklerinin mallarına el koydu. Buralara Türkiye’den gelen Rumları yerleştirdi. Türkiye’nin de bu duruma, İstanbul Rumlarının mal varlığına el koyarak karşılık vermesi sonucu ilişkiler iyice gerginleşti.⁶²

Türkiye ve Yunanistan 1919-1922 yılları arasında yaşanan sıcak savaş sonrası, Türk ve Yunan toplumlarının artık bir arada yaşamasının çok zor olduğunu anlamışlar ve nüfus mübadelesini gerçekleştirmişlerdir. Lozan Antlaşması ve onun bir parçası olan Nüfus Mübadelesi Protokolü, beraberinde ilişkileri gerginleştiren bir takım sorunlara sebep olmuştur.

⁶⁰ Renee Hirschon, **Ege’yi Geçerken 1923 Türk-Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi**, (Çevirenler: Müfide Pekin – Ertuğ Altınay), Bilgi Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 395.

⁶¹ Seha L. Meray, **Lozan Barış Konferansı Tutanaklar – Belgeler**, Birinci Takım, Cilt I, Kitap II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s. 17.

⁶² Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1995**, Alkım Yayınevi, İstanbul 2010, s. 402-403.

Nüfus mübadelesi merkezli sorunlar nedeniyle, Türk-Yunan ilişkileri gergin olmasına rağmen, iki ülkede artık savaş seçeneğini düşünmemişlerdi. Bu nedenle aradaki sorunların çözümü için “müzakere yaparak” çaba harcamışlar ve bir anlaşma yolu aramışlardır.

2.2. Kâğıt Üzerinde Kalan Antlaşmalar

Türkiye ve Yunanistan arasındaki “nüfus mübadelesi” meselesi dallanıp budaklanan bir meseleydi. Nüfus mübadelesi etabli yani kimlerin yerleşik sayılacağı meselesinin çıkmasına sebep olurken, etabli meselesi de 1924 yılında Patrik seçimi meselesine yol açarak bir başka gerginlik konusu olmuştur.

17 Aralık 1924 yılında Patrik seçilen, VI. Konstantinos (Arapoğlu) Bursa doğumluydu. Türkiye tarafından yerleşik olmadığı için mübadil sayılıyordu. Türkiye içişlerine dışarıdan müdahaleye izin vermeyeceğini göstermek için, 30 Ocak 1925 tarihinde Patrik seçilen, VI. Konstantinos’u sınır dışı etti. Bu olay iki ülke arasında ciddi bir gerginlik başlatmıştı. Ancak Patrik meselesi Arapoğlu Konstantin’in görevinden çekilmesi ve de yerine Türkiye’nin de İstanbullu Rum saydığı Vasilios Yeorgiadis’in 13 Temmuz 1925’de seçilmesiyle sona ermiştir.⁶³

1925 yılı içerisinde Patrik meselesinin çözülmesi ile Türk-Yunan ilişkileri normalleşme sürecine girdi. Aradaki sorunların çözümü için yapılan müzakereler sonucunda 21 Haziran 1925 tarihinde Ankara Antlaşması yapıldı. Ankara Antlaşması aradaki sorunlara bir takım çözüm önerileri getirdi.

1925 Ankara Antlaşmasına göre, Yunanistan 1922 tarihinde İstanbul’dan ayrılanların geri dönmesi talebinden vazgeçmişti. Batı Trakya’daki mübadele dışı Müslümanlar ile İstanbul’daki Rum nüfusun mal varlığı konusunda bir takım düzenlemeler getirmişti.⁶⁴ Ancak Yunanistan’da General Pangalos’un darbesi, bu antlaşmanın uygulanmasını engelledi. General Pangalos, Türkiye’ye savaş tehdidinde bulunması sonucu, Türkiye ve Yunanistan neredeyse yeni bir savaş noktasına gelmişlerdi.⁶⁵ Bu nedenden dolayı Ankara Antlaşması kâğıt üzerinde kalmıştır.

⁶³ Fırat, **a.g.m.**, s. 342.

⁶⁴ Demirözü, **a.g.e.**, s. 72.

⁶⁵ Clogg, **a.g.e.**, s.134.

1926 yılında Pangalos'un dikta rejiminin son bulmasıyla müzakerelere yeniden başlandı. Türk-Yunan Nüfus Mübadele Komisyonu Türk Delegasyonu Başkanı Şükrü Saraçoğlu'nun 1926'da Atina'ya gitmesiyle yeni müzakere görüşmeleri başladı. Bu görüşmelerin sonucunda 1 Aralık 1926'da Atina Antlaşması yapıldı. Bu antlaşmanın özü, nüfus mübadelesinden kaynaklanan mali sorunları çözüme kavuşturmakti.⁶⁶

Atina Antlaşması gereğince, İstanbul Rumları ile Batı Trakya Müslümanlarının mal varlığı hariç, Yunanistan'da kalan Müslümanların ve Türkiye'deki Rumların malvarlığı eşdeğer olarak kabul edilmiş, mal varlığı taleplerinden iki tarafta karşılıklı olarak vazgeçmişti. Bu önemli bir noktaydı. Ancak yine bu antlaşma gereğince Yunanistan'daki bazı Müslüman malvarlıkları sahiplerine geri verilse de göçmenlerin yerleştiği yerlerin geri verilmesi mümkün olmamıştı. Dolayısıyla bu antlaşmanın da uygulamasında sıkıntılar yaşanmıştı.⁶⁷

1926 Atina Antlaşması aslında iki ülkenin yürüttüğü müzakerelerin bir sonucudur. Mübadele ile ilgili bazı sorunları çözüme kavuşturmuştur. Ancak bu antlaşmanın uygulamasından kaynaklanan sıkıntılar ve bu antlaşma dışında kalan diğer sorunların devam etmesi sonucunda, 1926 Atina Antlaşması da kağıt üzerinde kalmaya mahkum olmuştur.

İlişkileri normalleştirmek için iki ülke, 1925 Ankara ve 1926 Atina Antlaşmalarını yapmışlardır. Bu antlaşmalar aradaki sorunlara bir takım çözüm önerileri getirir, gerek Yunanistan'daki siyasi istikrarsızlık gerekse antlaşmaların uygulanmasında yaşanan sıkıntılar nedeniyle, kağıt üzerinde kalmıştır.

2.3. İlişkilerde Yumuşama

1928 yılında Yunanistan'da Venizelos'un yeniden iktidara gelişi ilişkilerde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Yunanistan'da 19 Ağustos 1928 tarihinde yapılan seçimler sonrası Venizelos büyük bir seçim zaferi kazandı. Artık Yunanistan'da güçlü bir hükümet ve siyasi iktidar vardı. Venizelos iktidarı sırasında Yunanistan'ı Küçük Asya Felaketi sonrası uluslararası alanda yaşadığı yalnızlıktan çıkararak, bulunduğu coğrafyada istikrar ve barış aramaya başlamıştır.⁶⁸

⁶⁶ Fırat, **a.g.m.**, s.343.

⁶⁷ Demirözü, **a.g.e.**, s. 72.

⁶⁸ Demirözü, **a.g.e.**, s. 75.

Türkiye’de ise Cumhuriyet’in ilanından 1928 yılına kadar olan dönem, her açıdan zor bir dönem olmuştur. Çünkü siyasi, kültürel ve sosyal dönüşüm yaşanmış, köklü ve geniş çaplı inkılâp hareketleri beraberinde bir takım siyasi sancılar getirmiştir. Ayrıca İngiltere ile 1926 yılına kadar devam eden gergin ilişkiler, Türkiye’nin Yunanistan ile yapıcı ve yakın ilişkiler içerisine girmesini geciktirmiştir. İngiltere ile aradaki sorunlar giderildikten sonra, Türkiye içerde olduğu gibi dış politikada da etkin ve rahat bir hareket alanı bulabilmiştir.⁶⁹

Türkiye ve Yunanistan 1928 yılında, iç politikada önceki yıllara göre daha istikrarlı bir konumdadırlar. Türk-Yunan ilişkilerinde meydana gelecek olan yakınlaşmada, bu iki ülkenin iç istikrarı önemli bir etkidir. Ayrıca bölgenin ve dünyanın içinde bulunduğu durumu çok iyi etüt edebilen iki liderin, Mustafa Kemal ve Eleftherios Venizelos’un dış politikalarının özünde de iki ülkenin birbirine yakınlaşması vardır.

Türkiye’nin dış politikasında şüphesiz en önemli konulardan biri Yunanistan ile olan ilişkilerdi. Fakat arada birçok sorun vardı. Mustafa Kemal bu sorunların bir an önce çözüme kavuşturarak, Yunanistan ile dostluk hatta ittifak yapılarak işbirliğine gidilmesi konusunda ısrar etmiştir.⁷⁰ Yunanistan tarafında iktidara gelen Venizelos’un, düşüncesi de Mustafa Kemal ile aynı paraleldedir.

Megali İdea’nın geçmişteki en büyük savunucusu ve bunu pratiğe dökerek uygulayıcısı olan Venizelos, 1928 yılında yeniden iktidara geldiğinde bu politikasından tamamen vazgeçmiştir. Bunun da en somut göstergesi Venizelos’un Megali İdea’nın içinin boşaltılması demek olan nüfus mübadelesini kabul etmesi ve bizzat uygulayıcısı olmasıdır.

1928 yılında Türkiye ve Yunanistan devletleri karşılıklı olarak iyi niyetlerini açıklamışlar, ancak sorunların çözümü için siyasi adım atılmamıştı. İki ülke 1928 yılının sonlarına doğru ilişkilerin iyice gerildiği bir dönemde, Yunanistan’ın bu gerginliğin özellikle kendisine vereceği siyasi ve ekonomik zararları gidermeye çalışması, buna Türkiye’nin de karşılık vermesi üzerine ilişkilerde yumuşama başlamıştı. Bunda

⁶⁹ M. Murat Hatipoğlu, **Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923–1954**, Siyasal Kitabevi, Ankara 1997, s. 79.

⁷⁰ Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam Mustafa Kemal (1922-1938)**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2012, s. 314.

Mustafa Kemal ve Venizelos'un gayretleri önemli rol oynamıştı. 1929 yılının sonlarına doğru Venizelos'un, iki ülke arasındaki sorunların görüşmeler yolu ile çözülmesinden yana olduğunu belirtmesinden sonra, ilişkiler olumlu bir yöne girmişti.⁷¹

Venizelos Yunan Meclisi'nde 10 Şubat 1930'da yaptığı konuşmada Türkiye'nin barışsever bir memleket olduğunu ve Yunanistan'a bir saldırıda bulunmayacağı görüşünü dile getirdikten sonra, Mart ayında Türkiye ile arasında ne kadar sorun varsa çözülmesi için Ankara'daki elçisine talimat verdi. Nihayet 10 Haziran 1930 günü imzalanan Ankara Sözleşmesi ile ilişkilerinde yeni bir dönem başladı.⁷²

Yunanistan'ın Venizelos nedeniyle barışçı bir tutum sergilemesi ve Türkiye'nin de buna karşılık vermesi sonucu, nüfus mübadelesi ile ilgili tüm sorunları çözen 10 Haziran 1930 Ankara Sözleşmesi'ni imzaladılar.⁷³

Türk Yunan ilişkilerinde 1923–1930 arası dönemle ilgili sonuç olarak şunu söylemek gerekir; iki ülke aralarında yaşadıkları kanlı bir sıcak savaşın ardından, masada bekleyen bir yığın sorun nedeniyle çok büyük gerginlikler yaşamalarına rağmen, yeni bir savaş seçeneğini tercih etmemişler, müzakere seçeneğinden asla vazgeçmemişlerdir.

3. DOSTLUĞUN KURULMA DÖNEMİ (1930-1938)

3.1. Yakınlaşma

Venizelos'un 1928 yılında iktidara gelmesiyle ortaya çıkan Türk-Yunan ilişkilerinde yumuşama durumuna, 1930'lu yıllarda gelişmesine daha da yardımcı olacak yeni siyasi ve iktisadi etkenler ortaya çıktı. İtalya'nın Doğu Akdeniz bölgesinde kendi liderliğinde Türkiye ile Yunanistan'ı da içine alan bir bağlaşma düzenini istemesi, Türkiye'nin Bulgaristan'ın izlemeye başladığı revizyonist politikadan kuşku duyması ve durumun Yunanistan'ın tutumundan daha tehlikeli görmesi, benzer şekilde Yunanistan'ın da Bulgaristan tehlikesine karşı Türkiye'nin dostluğuna ihtiyaç duyması

⁷¹ Mehmet Uysal, "1930-1938 Dönemi Türkiye Yunanistan İlişkileri", **İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü**, (yayımlanmamış doktora tezi), İstanbul 2007, s. 14.

⁷² Suat Bilge, **Büyük Düş (Türk Yunan Siyasi İlişkileri 1919-2000)**, 21.Yüzyıl Yayınları, Ankara 2000, s. 162.

⁷³ Bu sözleşme ile yerleşme tarihleri ve doğum yerlerine bakılmaksızın İstanbul Rumları ile Batı Trakya Türklerinin tamamı "etabli" deyiminin kapsamı içine alındı. Ayrıca her iki ülkenin azınlıklara ait mallar konusunda da düzenlemeler getirdi. Bunlar için, **bkz.** Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 403.

bu duruma örnek gösterilebilir.⁷⁴ Bu siyasi etkenlerin dışında, 1929 yılında ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkilen dünya ekonomik krizi de bu yakınlaşmanın oluşmasını sağlayan iktisadi yeni etkenler olmuştur.

10 Haziran'da Ankara Sözleşmesi imzalandıktan sonra Başbakan İsmet Paşa (İnönü), Venizelos'u Türkiye'ye davet etmiştir. Venizelos Ankara'ya gitmeden önce 13 Ekim tarihinde verdiği demeçte Türk Yunan ilişkilerinin geldiği durumu şu sözlerle açıklamıştır: *“Öleceğim zaman bir miras hazırlayacağım ve yurttaşlarıma diyeceğim ki: Yunanistan ile Türkiye arasında mücadele, isterseniz mahkeme deyin, yedi yüzyıl sürdü. Şimdi Lozan Antlaşması ile nihai bir karar çıktı. Benim ne bir üst mahkemeye gitmeye ne de davayı yeniden gözden geçirmeye niyetim var. Sizlere de aynı şekilde davranmanızı tavsiye ediyorum.”*⁷⁵ Venizelos bu sözleri ile ilişkilerde yepyeni bir dönemin başladığını anlatmak istemiştir. Arkasından Venizelos Türkiye'ye gelmiştir. Venizelos'un bu tarihi ziyareti 27-31 Ekim 1930'da gerçekleşmiş ve bu ziyaretle Türk-Yunan ilişkilerinde dostluğun da temelleri atılmıştır.

30 Ekim 1930 tarihinde Türk-Yunan Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Hakemlik Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma tarafsızlık konusuna değinirken, iki devlet arasında çıkabilecek bir anlaşmazlık durumunda önce diplomasi yolunun tercih edilmesini, eğer bu şekilde çözüm sağlanamazsa uzlaştırma yolunun deneneceğini öngörmekteydi. Bu şekilde de sonuç alınamazsa, Türkiye ya da Yunanistan'ın yargısal çözüm yoluna veya hakeme başvurmalarını öngörmüştür.⁷⁶

30 Ekim 1930 Antlaşması'nın siyasi amaçları dışında, iktisadi amaçları da vardı. 1929 ekonomik bunalımının ekonomilerde yol açtığı durgunluğu, Ege'de serbest bir ticaret bölgesi kurarak, Türk ve Yunan ekonomilerinin canlandırılması da amaçlanmıştır. Ayrıca her iki devletin savunma konusunda yaptığı harcamaları kısarak, kendi ekonomilerini özellikle de sanayilerini güçlendirilmesi de yine bu antlaşmanın amaçları arasındaydı. Dolayısı ile kara sularının güvenliğini sağlayan ve silahlanma konusunda tasarrufa da yönlendiren bu antlaşmanın imzalanmasında, ekonomik sebeplerde göz ardı edilemez unsurlardandır.⁷⁷

⁷⁴ Gürel, **a.g.e.**, s. 38.

⁷⁵ **Elefthero Vima** dan naklen, Demiröz, **a.g.e.**, s. 126.

⁷⁶ İsmail Soysal, **Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, Cilt I, (1920–1945), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000, s. 399.

⁷⁷ Fırat, **a.g.m.**, s. 349.

Ankara’da imzalanan antlaşma, 18-20 Aralık günlerinde Yunan Meclisi ve Yunan Senatosu’nda görüşülmüştür. Bu antlaşmayı imzalayan Venizelos, Yunanistan’da Megali İdea’ya ihanet etmekle suçlanmıştır. Venizelos cevabında; *“Anadolu’da milyonlarca Rum bulunurken Megali İdea gerçekleşmedi. Lozan’dan sonra bu hedefe bağlanmak bir delilik olacaktır”* sözleriyle artık Megali İdea’dan vazgeçtiği belirtmiştir.⁷⁸

Lozan Antlaşması sonrası başlayan Türk–Yunan uzlaşma arayışları uzun sürmesine rağmen, 1930 yılında antlaşma sağlanınca etkili ve coşkulu olmuştur. İki devlet kendi bağımsız istekleri doğrultusunda barışarak antlaşma imzalamışlardır. Bu barış Türkiye ile Batılı ülkeler arasında daha iyi ilişkilerin de gelişmesine yardımcı olmuştur.⁷⁹

Ankara Antlaşması basit bir antlaşma değildir. Türk-Yunan ilişkilerinde önemli bir antlaşmadır. Çünkü çeyrek asır sürecek ve giderek artan bir şekilde devam edecek bir dostluğun başlangıcı olmuştur.

3.2. İşbirliği Arayışları

Ankara Antlaşması’ndan bir yıl kadar sonra Başbakan İsmet Paşa (İnönü) Yunanistan’a gitmiş, Atina’da sevgiyle karşılanmıştır. Bu ziyaret sırasında Türk-Yunan ilişkilerinde bir yıllık durum değerlendirmesi yapılmıştır. İlişkilerdeki olumlu hava devam etmiş ve ilişkilerin daha da ileri gitmesinin kararı alınmıştır.⁸⁰

İki ülkenin devlet adamlarının karşılıklı ziyaretleri, artık bir olay olmaktan çıkmıştır. Bu noktadan sonra Türk ve Yunan devlet adamlarının bu karşılıklı ziyaretlerinin amacı işbirliği arayışları olmuştur.

1932 yılında Yunanistan’da yapılan genel seçimleri Venizelos kaybetmesine rağmen, Yunanistan’ın Türkiye politikasında bir değişiklik olmamıştı. Yeni Başbakan Panayotis Çaldaris’in Türkiye konusundaki politikaları Venizelos ile aynıydı. Hatta beklenen bir Bulgar saldırısına karşı alınması düşünülen ittifak tedbirleri kapsamında,

⁷⁸ Bilge, a.g.e., s. 165.

⁷⁹ William Hale, *Türk Dış Politikası 1774-2000*, (çev. Petek Demir), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2003, s. 65-66.

⁸⁰ Bilge, a.g.e., s. 165.

Türkiye ile 1933 de “Samimi (İçten) Antlaşma Paktı”nı imzalaması da aynı politikaların değişmeyeceğini, kaldığı yerden devam edeceğini somut şekilde göstermişti.⁸¹

14 Eylül 1933’te Ankara’da imzalanan bu antlaşma yeni bir Türk–Yunan dostluk ve işbirliği antlaşmasıydı. Bu antlaşmaya göre, iki komşu ülke müşterek sınırlarını emniyet altına almakta, kendilerini ilgilendiren uluslararası bütün meselelerde önceden anlaşmayı, milletlerarası toplantılarda birbirlerini temsil etmeyi taahhüt etmekteydiler.⁸²

14 Eylül 1933 tarihinde imzalanan bu Samimi Anlaşma Misakı için, Mustafa Kemal; “*Bu pakt iki milletin karşılıklı büyük menfaatlerini tahkim eden(...)kıymetli bir vesikadır(...)*”⁸³ diyerek, bu pakta verdiği önemi belirtmiştir.

12 Ocak 1934 tarihinde Venizelos’un Mustafa Kemal Atatürk’ü Nobel Barış Ödülü’ne aday göstermesi, iki ülke arasındaki oluşan dostluk havasının ve işbirliği isteğinin de bir başka göstergesi olsa gerek.

1930 yılındaki antlaşmalar sonucu meydana gelen Türk-Yunan yakınlaşması, Balkanlar’da diğer devletler arasında da bir işbirliği arayışına sebep olmuştur. Romanya, Yugoslavya, Yunanistan, Türkiye arasında başka ikili dostluk ve saldırmazlık antlaşmaları yapılmıştı. Bulgaristan’ın ise Balkanlar’daki mevcut durumu koruyan herhangi bir düzenlemeye katılmayacağı iyice anlaşılmıştı.⁸⁴

Dünyanın giderek savaşa sürüklendiği bu kritik dönemde, Türkiye ile Yunanistan’ın anlaşması ve ilişkilerini geliştirmelerinin bir devamı niteliğinde olan, her iki ülkenin öncülük ettiği Balkan Antantı’nı kuran paktı 9 Şubat 1934’te Atina’da imzaladılar.⁸⁵ Böylelikle Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya sınırlarını güvence altına alarak Bulgaristan gibi revizyonist ülkelere karşı da bir ittifak oluşturmuş oldular.

Bu pakt ile birlikte Romanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye kendilerinin bütün Balkan sınırlarının güvenliğini karşılıklı olarak güvence altına alıyorlardı. Balkan Paktı’nın amacı, Balkan sınırlarını bir Balkan devleti tarafından girilebilecek bir

⁸¹ Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 166-167.

⁸² Aptülahat Akşin, **Atatürk’ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 256.

⁸³ **A.g.e.**, s. 169.

⁸⁴ Gürel, **a.g.e.**, s. 44.

⁸⁵ **A.g.e.**, s. 44.

saldırıya karşı güvence altına almaktı. Balkanlar'da mevcut durumu değiştirmek isteyen ve bunun için saldırıda bulunabilecek tek devlet Bulgaristan'dı. Paktın dışında kalan öteki Balkan devleti olan Arnavutluk ise, İtalya'nın güdümünde olduğu için bağımsız bir politika izleme şansı yoktu.⁸⁶

Balkan Antantı ile birlikte gizli bir protokol de imzalanmıştı. Buna göre, taraflardan biri Balkan olmayan bir devlet tarafından saldırıya uğrar ve bir Balkan devleti de saldırganı yardım ederse, diğer taraflar bu Balkan saldırganına karşı birlikte savaşa gireceklerdi.⁸⁷ Örneğin, İtalya Balkan Paktı üyesi olan Yunanistan'a saldırarak olursa, diğer pakt üyeleri İtalya'ya karşı herhangi bir girişimde bulunmayacaklardır. Ancak Bulgaristan da bu saldırıya katılırsa, pakt üyeleri Bulgaristan'a karşı savaşa gireceklerdir. Ama İtalya'ya karşı ise herhangi bir girişimde bulunmayacaklardı. Bu şekilde bakıldığında bu paktın kuruluşunda bazı sıkıntılar olduğu görülür.

1938 tarihli Türk-Yunan Antlaşması ile de yaklaşan savaşa yönelik, iki ülke arasındaki dostane ilişkiyi daha da güçlendirmiştir. Bu antlaşmanın yapılmasının nedeni, artık Avrupa'da siyasi durumun saldırılara daha elverişli duruma gelmesi ve bu durumun Balkanlar'a da yansımından dolayıdır. Özellikle 1937 yılında yaptığı bir antlaşma ile Bulgaristan'ın Yugoslavya ile yakınlaşması Balkan Paktı'nın temel direği Türkiye ile Yunanistan'ı daha da sıkı bir dayanışma içine girmeye yöneltmiştir.⁸⁸

Türk-Yunan yakınlaşması 1930 Antlaşmaları ile somutlaşıp aradaki sorunlar büyük oranda çözüldükten sonra, Türk ve Yunan devletleri bu olumlu ilişkileri bir derece daha ileri götürebilmek için işbirliği arayışına girdiler. 1930'lu yılların tüm dünyada yaşanan siyasi ve iktisadi sıkıntıları da, zaten bunu gerekli kılıyordu. Dolayısı ile Türkiye ve Yunanistan, herhangi bir maceraya girişmeden aklın ve mantığın gereğini yapmayı başarmışlardır.

3.3. II. Dünya Savaşı Öncesi Oluşan Dostluk

Türkiye ve Yunanistan 2. Dünya Savaşı ile birlikte sıkıntılı yıllar başlamadan önce aralarındaki sorunları çözüme kavuşturarak, içinde bulundukları şartlarında gerektirdiği ilişkilerde dostluğu oluşturmayı başarmışlardır.

⁸⁶ A.g.e., s. 44.

⁸⁷ Armaoğlu, a.g.e., s. 418.

⁸⁸ Soysal, a.g.e., s. 596.

1930'lu yıllarla birlikte, Türk Yunan ilişkilerinde meydana gelen yakınlaşmanın sonucu oluşan işbirliğini bir örnekle göstermek adına, 1934–1939 arası Yunanistan'ın İran'daki Büyükelçilik işlerini 5 yıl boyunca Türkiye'nin yürütmesi örnek olarak verilebilir. Bu örnek şöyledir:

Mehmet Enis Bey (Akaygen) 1929–1934 yılları arasında Türkiye'nin Atina Elçi'sidir. Enis Bey 1939–1945 yıllarında ikinci defa Atina'ya görevlendirilecek ve Türkiye'nin Atina Büyükelçilik görevini yürütecektir. Bu iki görev arasındaki 5 yıllık sürede de (1934–1939) Türkiye'nin Tahran Büyükelçisi'dir.⁸⁹

Mehmet Enis Bey (Akaygen) 1934 yılında İran'a tayin olduğunda, İran'da hatırı sayılır bir Yunan kolonisi yaşıyordu. Ancak Yunanistan'ın İran'da diplomatik temsilciliği yoktu. Yunanistan ülkesinin İran'daki menfaatlerinin, Türkiye Büyükelçiliği tarafından yürütülmesini, Türk Dışişleri'nden talep etmiştir. Bu talebin kabul edildiği Yunan tarafına, 19 Temmuz 1934 tarihinde bildirilmiştir. Mehmet Enis Bey bu tarih itibarıyla, Tahran'da Türk ve Yunan devletlerinin işlerini birlikte yürütmeye başlamıştır.⁹⁰

İran'daki Yunan vatandaşları her türlü işleri için artık Türk Büyükelçiliği'ne veya şehirlerdeki Türk konsolosluklarına başvurmuşlardır. İran'daki Yunan vatandaşları çok çeşitli işler için, Türk temsilciliklerine gelmişlerdir. Örneğin; cenaze işleri ve cenazenin Yunanistan'a gönderilmesi, rutin pasaport işleri, oturma izni problemleri, İran'da iş yapmak isteyen Yunanlı girişimcilerin problemleri gibi. Türk–Yunan ilişkileri nereden nereye gelmişti. 12 yıl önce savaş meydanında birbirlerini öldüren iki ülkenin, bir diğerrinin diplomatik temsilciliği olmadığı üçüncü bir ülkede, diğerrini temsil eder hale gelmesi son derece ilginçtir.⁹¹

Bu dönemde Türkiye ile Yunanistan'ın Avrupa'da meydana gelen gelişmeler karşısında izledikleri politikalarda da tam bir paralellik olmuştur. Yunanistan'ın İngiltere ve Fransa'nın tek taraflı garantisine sahip olduktan sonra, Türkiye'de Mayıs ve Haziran aylarında bu iki devletle birer ortak deklarasyon yayınlayarak, 19 Ekim 1939 da imzalanacak Türk-İngiliz-Fransız Antlaşması'nın temellerini atmıştır. 1 Eylül 1939 da

⁸⁹ Sevsen Aslantepe, “Cumhuriyet Döneminde Türk Dış Politikasında Rol Oynayan Başlıca Devlet Adamlarının Çizelgesi”, **Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç**, (Yay. Haz. İsmail Soysal), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1999, s. 758.

⁹⁰ Enis Tulça, **Atatürk, Venizelos ve Bir Diplomat Enis Bey**, Simurg Yayınları, İstanbul 2003, s. 64-65.

⁹¹ **A.g.e.**, s. 65-69.

savaş başladığında, Yunanistan ve Türkiye İngiltere'ye "eğilimli bir tarafsızlık" politikası izlemeye başlamışlardır.⁹²

2.Dünya Savaşı'ndan önce oluşturulan Türk-Yunan ilişkilerindeki olumlu hava, savaş yılları ile birlikte boyut değiştirerek de olsa devam edecektir. Özellikle herkes için zor bir dönem olan 2. Dünya Savaşı yıllarında, Türk-Yunan ilişkilerinde daha çok insani boyut ön plana çıkacaktır.

2. Dünya Savaşı yıllarında Yunanistan işgale uğradığında, Türk toplumunun Yunan toplumuna yaptığı gıda yardımları ve Türkiye'ye sığınan Yunanlı mültecilere Türkiye'nin kucak açması gibi örneklerle, bu dostluğun iyice güçlendiği görülecektir. Dolayısıyla savaş yılları ile birlikte yaşanan ilişkilerdeki bu insani boyut, Türk ve Yunan toplumu arasındaki, buzların da erimeye başlamasını sağlayacaktır. Kuşkusuz Türk ve Yunan toplumu arasındaki buzların erimesinin alt yapısını oluşturan ise, 1930 lu yıllarda Türkiye ve Yunanistan devletlerinin zirvesinde yaşanan yakınlaşma ve işbirliği sonucu oluşan dostluk olmuştur. İşte bu dostluk 2. Dünya Savaşı ile birlikte iki devletin zirvesinden, Türk ve Yunan toplumlarına kadar inecektir.

⁹² Gürel, a.g.e., s. 48.

İKİNCİ BÖLÜM

II. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TÜRK YUNAN İLİŞKİLERİNDE DOSTLUK ÖRNEKLERİ (1939-1945)

1. 1939 ERZİNCAN DEPREMİ'NDE YUNANİSTAN'IN İNSANİ YARDIMLARI

1.1. 1939 Erzincan Depremi

1 Eylül 1939 sabahı Almanya'nın Polonya'yı işgali ile 2. Dünya Savaşı başladı. Arkasından da birçok Avrupa devleti Almanya'ya savaş ilan etti.

Birinci Dünya Savaşı'nın Osmanlı Devleti'nin başına getirmiş olduğu felaketler, 2. Dünya Savaşı sırasında Türk siyasetçilerin hafızasında berrak bir anı olarak yaşamıştı.⁹³ Türk milleti yıllarca savaşlardan dolayı büyük acılar çekmiş, bu nedenle zorunlu olmadıkça bu savaşın dışında kalmak istemişti. Zaten bu onların savaşı da değildi. Zorunlu olmadıkça savaşın dışında kalmak, 2. Dünya Savaşı'nın başından itibaren Türkiye'nin temel politikası olmuştur.

Büyük acılar yaşamamak için savaşın dışında kalmak isteyen Türk milleti 2. Dünya Savaşı'nın bu ilk aylarında başka bir büyük acı yaşamak zorunda kalmıştır. Bu 1939 Erzincan Depremi'dir.

27 Aralık 1939 tarihinde saat 01:57'de Erzincan merkezli olmak üzere Anadolu'da meydana gelen bu deprem 10-11 şiddetindedir. Deprem 32.968 kişinin ölümüne yol açtı. 116.720 binada da hasara sebep oldu.⁹⁴ Başbakanlığa sunulmak üzere 31.12.1939'da hazırlanan raporda; “ *Erzincanda görülen ilk vaziyet hakikaten tüyler ürpertecek şekilde muazzam bir felâket sahnesidir. En yeni yapılmış istasyon. Halkevi binaları da dahil olarak şehir baştan başa yıkılmış ve korkunç bir harabe halini almıştır. Sağlam kalmış bir tek bina yoktur denilebilir.(...) Şehirde felâkete uğramamış*

⁹³ Zürcher, a.g.e., s. 302.

⁹⁴ Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Ulusal Deprem İzleme Merkezi, “*Türkiye’de 1900-2013 Yılları Arasında Can Kaybı ve Hasara Neden Olmuş Önemli Depremler (MS>5)*”, <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/>, (08.10.2014).

*bir tek aile ve harap olmamış bir tek bina yoktur denilebilir.”*⁹⁵ şeklinde belirtilen ifadelerden yaşanmış olan felaketin büyüklüğü anlaşılmaktadır.

Erzincan’a komşu veya yakın illerde de ölümlere ve büyük yıkımların yaşanmasına yol açan bu deprem, Anadolu deprem tarihindeki büyük deprem felaketlerinden biri olarak da tarihe geçmiştir.

1.2. Yunanistan’ın İnsani Yardımları

27 Aralık 1939 tarihinde meydana gelen Erzincan merkezli deprem 32.968 can kaybının dışında, arkasında binlerce yaralı ve büyük bir yıkım bırakarak Türkiye’yi tam anlamı ile sarsmıştı. Dünyanın da siyasi ve sosyal yönden sıkıntılı bir dönemi olmasına rağmen gerek yurt içinden,⁹⁶ gerek yurt dışından⁹⁷ Türk Kızılayı aracılığıyla yardımlarda bulunulmuştur.

Deprem radyolar ve yazılı basın yolu ile Yunanistan’da da duyulunca, Yunan toplumu ve devlet adamları olaya tepkisiz kalmamış duyarlı davranmışlardır. Dost olarak gördükleri Türkiye’ye bu kötü günlerinde yardım için seferber olmuşlardır.⁹⁸ Anadolu’daki bu büyük deprem felaketi nedeniyle, felaketin ilk günlerinden itibaren Yunanistan’ın her köşesinde oluşturulan milli yardım komiteleri vasıtası ile depremzedeler için para toplanmasına başlanmıştır.⁹⁹

Yunanistan Anadolu felaketi için büyük bir yardım kampanyası başlatmıştır ve bu kampanya gazeteler aracılığıyla Yunan toplumuna duyurulmuştur. Yunan hükümeti bu yardım kampanyasından istenilen sonucun alınması için tüm tedbirleri almıştır. Bu kampanya için Kraliyet Bakanı B. Kocias’ın görevlendirilmesi de, Yunanistan’ın bu kampanyaya verdiği önemi göstermiştir. 10 Şubat 1940 tarihinde düzenlenen bu kampanya için Atina ve Pire’nin her köşesine yardım masaları konulmuş ve bu masalar Türk ve Yunan bayrakları ile süslenmiştir. Bu masaların başına da Atina’nın kibar ailelerine mensup bayanlar oturtulmuştur. Yunanlılar yardım edip isimlerini ve adreslerini yardım cetvellerine yazdırarak karşısını imzalamışlardır. Bu kampanyaya Yunanistan’daki zenginler, esnaflar, işçiler, velhasıl Yunanistan’ın tüm sınıf ve

⁹⁵ **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 119, D.No: 844, S.No: 11.1.

⁹⁶ **TKA**, K.No: 312, B.No: 14.14.

⁹⁷ **TKA**, K.No: 312, B.No: 14.

⁹⁸ Tulça, **a.g.e.**, s. 84.

⁹⁹ **Akşam**, 16 Şubat 1940.; **bkz.** Ek: 1.

tabakaları iştirak etmişlerdir. Ayrıca bu kampanyaya katılanlar arasında, Başbakan Metaksas ile tüm bakanlar da vardı.¹⁰⁰

Bu yardım kampanyasına 700.000 den fazla insan katılmıştır. Bunların 330.000'i Atina'da, 150.000'i Pire kentinden, kalanlarda Yunanistan'ın diğer bölgelerindendir. Toplanan para yaklaşık 2.000.000 drahmidir. Yardım kampanyasına katılanların imzaladığı kâğıtların toplamı 23.000 adettir. Daha sonra bu kâğıtlar ciltlenmiş olarak Türkiye'nin Atina Büyük Elçisi'ne teslim edilecektir.¹⁰¹

Yunanistan'ın yardım kampanyasında topladığı 2.000.000 drahmi maddi olarak büyük bir miktara karşılık gelmez.¹⁰² Ancak manevi olarak etkisi büyük olmuştur.

Bu yardım kampanyası sonrası Akşam gazetesi şunları yazmıştır. “*Yunanlı kardeşlerimizin şark vilâyetlerini harabeye çeviren zelzele felâketi münasebetile bize gösterdikleri derin sempatiden çok mütehassis olduk, maddî ve manevî müşterek menfaat bağlarile bağlı bulunduğumuz Yunanlı dostlarımızın bu derin teveccüh ve alâkasını hiç bir zaman unutmayacağız.*”¹⁰³

Amerika'da yaşayan Yunanlılar, New York'ta Rumca yayın yapan Atlantis gazetesi aracılığıyla Anadolu'daki depremzedeler için yardım kampanyası başlatmışlardır. Birkaç gün içinde toplanan 2.000 dolar Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye gönderilmiştir. Türkiye'nin Atina Büyük Elçisi Enis Akaygen bu yardımlarla ilgili yaptığı açıklamada; “*Beş asır düşman durumunda kaldıktan sonra parlak bir kardeşlik şeklinde ortaya çıkan Türk-Yunan uzlaşması, tarihin şimdiye kadar kaydetmediği bir olay. Memleketlerinden uzakta yaşayan Yunanlıların Türk milletinin yasına bu içten gelme katılımları iki millet arasındaki kardeşliğin ve karşılıklı büyük ve sarsılmaz sevginin en bariz örneğidir.*”¹⁰⁴ demiştir. Amerika'daki Yunanlılar bu yardımdan önce ve sonra New York'ta Rumca yayın yapan Atlantis dergisinin organize etmesi ile Türkiye'deki depremzedeler için çeşitli kereler yardımlarda bulunmuşlardır.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Akşam, 16 Şubat 1940.

¹⁰¹ Cumhuriyet, 14 Şubat 1940.

¹⁰² 18 Şubat 1940 tarihinde, 100 drahmi 0.965 liradır. 1 dolar 1.3 liradır; bkz. Cumhuriyet, 18 Şubat 1940. Toplanan para 19.300 liradır. Dolar olarak ise 14.846 dolardır.

¹⁰³ Akşam, 16 Şubat 1940.

¹⁰⁴ Cumhuriyet, 18 Şubat 1940.

¹⁰⁵ Bu yardımlardan bazıları için bkz. Cumhuriyet, 20 Ocak 1940; Cumhuriyet, 18 Şubat 1940; Cumhuriyet, 7 Mart 1940.

Türkiye'nin Atina Büyükelçisi Mehmet Enis Akaygen'e Mora Yarımadası'nın doğu kıyısında bir kent olan Pyrgos'un Belediye Başkanı Takis Vakalopoulos tarafından bir taziye mesajı gönderilmiştir. Bu mesaj; *“Müttefik ve kardeş Türk milletinin yaşadığı korkunç felaket vesilesi ile şahsımın ve Pyrgos halkının sıcak ve yakın ilgisini milli yasınıza içten katılarak iletiriz.”* şeklindedir.¹⁰⁶ Ayrıca Yunanistan'ın büyük işadamlarından olan Bodosaki Andoniadis 6.000 Amerikan doları yardımın Ankara'ya ulaşması sonucu 27 Şubat 1940 tarihinde Türk Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu, Atina Büyükelçiliği aracılığıyla 6 Mart 1940 tarihli mektup ile Bodosaki'ye teşekkür etmiştir.¹⁰⁷

Yunanistan hükümeti tarafından Türkiye'nin bundan sonra gerek deprem için alınması gereken tedbirler, gerekse Erzincan'ın yeniden inşası için Yunanistan Politeknik Okulu Profesörü Rusopulos'dan faydalanması şiddetle tavsiye edilmiştir. Rusopulos'un deprem ile ilgili bulduğu tedbirler, özellikle Almanya'da konu ile ilgili enstitüde okutulmaktaydı.¹⁰⁸ Yunanistan'ın bu önerisi Türkiye tarafından da olumlu karşılanmıştır. Başbakan Dr. Refik Saydam tarafından Rusopulos'un Türkiye'ye davet edilmesi için Dışişleri Bakanlığı'na 5 Şubat 1940'da yetki verilmiştir.¹⁰⁹

Görüldüğü gibi iki ülkede aradaki dostluk boyutuna ulaşmış olan ilişkileri geliştirebilmek için her fırsatı değerlendirmek istemişlerdir.

1.3. Yardımların Taşıdığı Anlam

Anadolu'daki bu büyük deprem felaketinden basın organları aracılığıyla dünya kamuoyunun haberdar olması ile birçok ülke Türkiye'ye yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. Bu ülkelerden ilk yardıma koşanlardan biri komşu Yunanistan olmuştur. 18 yıl önce yaşanan kanlı savaşın acıları hâla taze iken Yunan milleti Türk milletine yardım etmekten geri kalmamıştır.

Anadolu'da yaşanan bu büyük felâket sonrası Yunan toplumunun yardım etmek için seferber olması ile ilgili Yunus Nadi şunları yazmıştır; *“Son yer sarsıntısı felâketimiz Türk-Yunan dostluğunun ulvî, muhteşem ve umumî tezahürüne yeni bir*

¹⁰⁶ Tulça, a.g.e., s. 86.

¹⁰⁷ A.g.e., s. 87.

¹⁰⁸ BCA, F.No. 030.10.00.00, K.No: 119, D.No: 845, S.No: 19.5.

¹⁰⁹ BCA, F.No. 030.10.00.00, K.No: 119, D.No: 845, S.No: 19.6.

vesile teşkil etti. Felâketzedelerimizin yardımına koşmak ve yaralarımızın bir an önce ve daha iyi sarılmasına iştirak etmek için komşu, dost ve kardeş memlekette mütemadiyen yeni tedbirler alınmakta, yeni hamleler gösterilmektedir. En samimi dilimizin en pürüzsüz ifadesile kardeş memleket diyoruz. Bu felâket binnefis Yunanistanda olsaydı Yunanlılar ancak bu kadar candan alâkalarla hareket edebilirlerdi. Majeste Elenler Kralile onun hükümetinden başlanarak en ücra köye ve en sapa adaya kadar bütün Yunanistan bütün millet Türkiye'deki felâketin acılarıyla müteessirdir, ve bu acıları azaltmağa çalışmakta müstesna zevkli bir vazife görüyor (...) Komşu, dost ve artık en hakikî tabirile kardeş Yunan milletinin bu ulvî muhabbet tezahürlerine karşı nasıl teşekkür edeceğimizi bilmiyoruz, (...)”¹¹⁰

Bu araştırma açısından Yunan yardımlarındaki önemli noktalardan biri de Yunanistan'da bu yardımlara katılanların en yoğun olduğu bölgeler, Türkiye'den nüfus mübadelesi ile gelenlerin yaşadığı bölgeler olmasıdır. Oysa bu kişiler tüm her şeylerini Türkiye'de bırakarak göçmen konumuna düşerek Yunanistan'a gelmişlerdir. Geldikleri andan itibaren çok büyük sıkıntılar çekmişlerdir. Yunus Nadi bu kişileri ağaçların topraktan sökülüp başka bir yere taşınmasına benzetmiş, normal olarak kin ve düşmanlık duyguları içinde olmaları gerekirken bu şekilde davranışlarının insanın gözlerini yaşarttığını söylemiştir.¹¹¹ Elbette bu kişilerin Anadolu topraklarından gitmelerinin ana nedeni, Yunan ordusunun Batı Anadolu işgali sırasında, Yunan ordusuna duydukları sempati, Yunan ordusuna yardımları ve Türklere karşı yaptıkları taşkınlıklar olmuştur. Ancak bu olaylara kimin ne kadar karıştığının tespiti de zordur. Her şeye rağmen bu insanlar Anadolu'daki eski komşularının başına gelen felaketten dolayı üzülmüşler ve Yunanistan'daki diğer Yunanlılardan daha fazla bu olaya sahiplenerek, eski komşularını unutmadıklarını da göstermişlerdir.

1930'lu yıllarda her ne kadar devletlerin zirvesinde Türk-Yunan yakınlaşması oluşmasına rağmen, bunun halklara kadar hemen inmesi beklenemezdi. Çünkü, Anadolu'da yaşanan Türk-Yunan Savaşı'nın üzerinden fazla zaman geçmemişti. Bu nedenle bu savaşın acıları henüz tazeydi. Ayrıca bu savaşı yaşayan nesil hâla hayattaydı. Üstelik savaşın arkasından yaklaşık 1,5 milyon insanın hayatını alt üst eden bir nüfus mübadelesi de yaşanmıştı. Tüm bu acılara rağmen iki toplum bahsettiğimiz dönem

¹¹⁰ Yunus Nadi, “Türk-Yunan dostluğu yürüyor”, **Cumhuriyet**, 31 Ocak 1940.

¹¹¹ **A.g.m.**

içerisinde, düşmanca bir tavır sergilememişlerdi. Anadolu'daki felâkete 700.000 Yunan vatandaşının yardım etmesi de bunun kanıtlarından biri olsa gerek.

2. Dünya Savaşı'ndan dolayı iki ülkenin de zor bir dönemde olması başta olmak üzere birçok açıdan bakıldığında, iki ülkenin de birbirlerinin dostluğuna ihtiyaçları vardı. Türkiye ve Yunanistan devletleri ilişkileri iyi tutmak için her fırsatı değerlendirmeye çalışmışlardır. Ancak 18 yıl önce Anadolu topraklarında yaşanan acıların taze olması buna bir engel gibi görünse de, meydana gelen siyasi ve sosyal olaylar iki toplumu birbirine yakınlaştırmıştır. 2. Dünya Savaşı yıllarında bunun birçok örnekleri mevcuttur. Özellikle bu korkunç savaşın Yunanistan'a sıçraması ile birlikte, Türk-Yunan dostluğu bundan sonra daha çok Türkiye'nin Yunanistan'a yardımları şeklinde kendini gösterecek ve ilişkilerde insani boyut daha ön plana çıkacaktır.

2. İTALYAN SALDIRISINDA YUNANİSTAN'A TÜRKİYE'NİN YARDIMLARI

2.1. İtalya'nın Yunanistan'a Saldırısı

Yunanistan kendi tarihçilerinin söylemi ile yaşadığı Küçük Asya Felaketi sonrası, gerek iç politikada gerekse dış politikada zor bir döneme girmiştir. Özellikle bulunduğu coğrafyada komşularından dolayı hiç de rahat olamamıştır. Bulgaristan ve Yugoslavya'nın toprak talepleri olmuştur. İtalya'nın da yayılmacı tutumu, Yunanistan açısından endişe verici boyutlara ulaşmıştır.

Bu kısıkaçtan kurtulmak isteyen Yunanistan, 1930'lu yıllarda Türkiye ile arasındaki sorunları çözerek iyi ilişkiler kurmuştur. Bu durumun arkasından, 1934 yılında Balkan Antantı'nın kurulması ve Yunanistan'ın bu paktın içine girmesi ile Yunanistan bölgede bir anlamda nefes alabilmiştir. Çünkü Balkan Paktı'nın içine Yugoslavya'nın da dahil olması, Yunanistan açısından Yugoslavya'nın tehditlerinin en aza indirgenmesine neden olmuştur. Ayrıca Balkan Paktı sayesinde, Bulgaristan'a karşı da Balkanlar'da müttefikler elde etmiştir.

Yunanistan'ın İtalya için düşündüğü önlem ise, İtalya ile iyi ilişkiler kurarak İtalya'yı karşısına almamaktır. Hatta bunun en somut göstergelerinden biri Balkan Paktı kurulurken, Yunanistan'ın Gizli Onay Belgesi'nde pakta koyduğu çekinceciir. Bu çekince: Balkan Paktı'nın amacı yalnızca Balkan Devletleri'nden gelecek bir saldırıyı karşılamaktır. Yunanistan paktın bir gereği olarak, hiçbir durumda büyük devletlerden

birine karşı savaş etmez, şeklindedir.¹¹² Kuşkusuz bu çekincenin ana nedeni, Yunanistan'ın İtalya'yı karşısına almak istememesindendir.

Yunanistan İtalya ile iyi ilişkiler kurma politikasına, 2. Dünya Savaşı'nın başladığı aylarda da devam etmiştir. İtalya emperyalist politikasının bir gereği olarak, 7 Nisan 1939 tarihinde Arnavutluk'u işgal etmiştir. Bu duruma rağmen, İtalya ile Yunanistan arasındaki ilişkiler bozulmamıştır. Hatta 21 Eylül 1939 tarihinde İtalya ile Yunanistan aralarında bir antlaşma yapılmıştır. Bu antlaşma, Yunanistan'ın Arnavutluk sınırındaki İtalya'nın askerlerinin geri çekilmesi ile ilgilidir. Bu antlaşma Yugoslavya, Romanya ve Macaristan'da da memnuniyetle karşılanmıştır. Böylelikle savaşın Balkanlar'a sıçramayacağı düşüncesi hâkim olmuştur. Yunan-İtalyan dostluğu da Balkanlar'daki barışa yardımcı olan bir unsur olarak görülmüştür.¹¹³

1939 yılının son ayları ve 1940 yılının ilk aylarında Almanya'nın ve İtalya'nın yayılmacı tutumunun devam etmesi nedeni ile Yunanistan iyi ilişkiler kurmaya çalıştığı İtalya'ya karşı, bu dönem sonrası artık güvensizlik ve endişe duymaktadır. Yunanistan Başbakanı Metaksas, 9 Şubat 1940 tarihinde, Selanik'te yaptığı konuşmada; *“Çetin zamanlar geçiriyoruz. Bazı anlar oldu ki harp badiresine sürüklenmek tehlikesi üzerimize çökmüş bulundu. Bizi kurtaran, başı öne iğik yaşamaktansa başı dimdik ölmek kararımız olmuştur. Sonuna kadar harpten masun kalabileceğiz demiyorum, fakat bunu arzu ediyorum (...)*” Ayrıca Metaksas, şerefli ve haysiyetli bir barış istediklerini, bu şekilde bir barış olmayacaksa da gerekirse savaşırız, şeklinde bir açıklama yapmıştır.¹¹⁴

1939 Eylül'ünde başlayan 2. Dünya Savaşı'na İtalya, başlangıcında savaş dışı kalacağını açıklamıştı. İtalya'nın bu tutumu 1940 yazına kadar sürdü. Fransa yenilgiye uğrayınca İtalya savaşa girdi. Mussolini Yunanistan'ı gözüne kestirmişti. 1940 Ağustos ayından itibaren İtalya Yunanistan'a saldırabilmek için bahane yaratmaya başladı. İtalyan denizaltıları Yunan gemilerine ateş açmaya başladılar. Her fırsatta İtalya türlü bahanelerle Yunanistan'ı suçladı.¹¹⁵

¹¹² Soysal, **a.g.e.**, s. 466.

¹¹³ **Cumhuriyet**, 22 Eylül 1939.

¹¹⁴ **Cumhuriyet**, 10 Şubat 1940.

¹¹⁵ Gürel, **a.g.e.**, s. 48.

Mussolini'nin Yunanistan'a saldırmak istemesindeki niyeti ise gerek Doğu Afrika, gerek Kuzey Afrika harekâtının sonunda İtalya'nın, Süveyş'i ele geçirmesiydi. Mussolini bunun için üç kollu bir kısıkaç uygulamak istemişti. Bu kısıkaçın iki kolu kuzey ve doğu Afrika cepheleriydi. Yunanistan ve Girit'i alıp kısıkaçın üçüncü kolunu Doğu Akdeniz'den yürütmek istedi.¹¹⁶ 15 Ekim 1940 tarihinde Musolini Yunanistan'a taarruz emrini vermişti.¹¹⁷

Mussolini 28 Ekim 1940 tarihinde Yunanistan'a aşağılayıcı bir ültimatom verdi. Yunanistan İtalya'nın tüm emperyalist isteklerine karşı 28 Ekim 1940 tarihinde "hayır"¹¹⁸ yanıtını verince, bu tarihte Yunanistan'ın İtalya tarafından işgali başladı.¹¹⁹ İtalyan ordusunun 28 Ekim 1940'ta Epir ve Pindos çevresini işgal etmesi ve İtalyan uçaklarının Yunanistan'ı ağır bombardımanı sonucunda, Yunanistan bir anda kendini 2. Dünya Savaşı'nın içinde bulmuştur.

2.2. İtalyan Saldırısında Türk Kamuoyunun Yunanistan'a Sempatisi

Türkiye uyguladığı politika gereği bir saldırıya uğramadığı sürece, bu savaşa katılmayacaktı. İtalya'nın Yunanistan'ı işgali ise, Türkiye açısından kritik bir durumdur. Ancak bu işgal Türkiye'ye herhangi bir yükümlülük getirmemektedir. İtalya Balkan devleti olmadığı için, Balkan Paktı hükümleri işletilemezdi.

Yunanistan'ı kolay lokma olarak gören Mussolini, beklediği bir Yunan direnişi ile karşılaşmıştı. Birkaç gün gibi kısa bir sürede, Yunan ordusu İtalyan ordusunu geri püskürtmeyi başardı. Böyle bir durumu kimse beklemiyordu. Bu beklenmedik direnç, Yunanistan'ın kısa sürede işgal edileceği ve hemen teslim olacağı beklentisinin yanlış olduğunu göstermişti.

Türk basını tarafından Yunan milletinin direnişi kahramanca bir direniş olarak görülmüştür.¹²⁰ İtalya'nın Yunanistan'a saldırısını haksız bir saldırı olarak gören Türk

¹¹⁶ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 370.

¹¹⁷ Hans Adolf Jacobsen, **1939 – 1945 Kronoloji ve Belgelerle İkinci Dünya Savaşı**, (çev. İbrahim Ulus), Genelkurmay Basımevi, Ankara 1989, s. 31.

¹¹⁸ Yunanistan'da her yıl 28 Ekim günü, "OKHİ" (HAYIR) deme gününün milli bayram olarak kutlanmasının da nedeni budur. Yani İtalya'nın tüm emperyalist isteklerine karşı boyun eğilmeyerek "hayır" cevabının verilmesidir.

¹¹⁹ Jacobsen, **a.g.e.**, s. 31.

¹²⁰ **Cumhuriyet**, 11 Kasım 1940.

kamuoyu, Yunan direnişini de kahramanca bir savunma olarak görmüştür.¹²¹ Yunanlılar için, dost ve kahraman Yunan milleti, mert Yunan milleti¹²² gibi ifadeler de Türk basını tarafından sıkça kullanılmıştır.

Türk basını İtalya'nın Yunanistan'ı işgali sırasındaki Yunan direnişini ilk günden itibaren yakından takip ederek sürekli okuyucularını haberdar etmiştir. Yunan direnişi için övgü dolu ifadeler kullanılmıştır. Örneğin; “*Elenler, vatanperver oldukları kadar, heyacanlı ve ateşli bir millettirler. Düşmana ilk indirdikleri kuvvetli yumruklar onların yüreğini, büyük işler görecektir mukaddes ateşle tutuşturmuştur.*”¹²³ şeklinde ifadelerden Türk basınının Yunan direnişini desteklediği ve bu direnişe karşı bir sempati duyduğu anlaşılıyor.

10 Kasım 1940 tarihli Elefteron Vima gazetesinin başmakalesinde; “*Yunanistan'ın İtalya'ya karşı mücadelesinde bütün dünya Yunanistan'ın yanındadır. Özellikle de Türkiye bütün varlığı ile, bütün ruhu ile Yunanistan'ın yanındadır. Ankara Yunan ordusunun yürüttüğü bu hareketin yalnız Yunan bağımsızlığını değil, Türkiye'nin de bağımsızlığını müdafaa ettiğinin farkındadır. Asil, samimi, ve mert Türk milletinin Yunan davasını benimsemiş olduğunu Yunan ruhu asla unutmayacaktır.*”¹²⁴ Buradan da Türkiye'deki kamuoyu desteğinden de Yunanistan'ın oldukça memnun olduğu anlaşılmaktadır.

1941 yılı Mart ayı içerisinde Türkiye, Yunanistan'ın İtalya ile olan savaşının geçtiği Arnavutluk cephesinde, savaşın cereyan tarzlarını tetkik etmek için, Yunanistan'a Genelkurmay Başkanlığı'nın teklifine atfen, Milli Savunma Bakanlığı'nın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile subaylar gönderilmesine karar vermiştir.¹²⁵

Yunanistan'ın İtalya'nın eline geçmesi, Türkiye tarafından da istenmemiştir. Türkiye bu saldırı karşısında ölçülü bir politika izlemiştir. Almanya'dan fazla bahsetmeden İtalya'nın Yunanistan'a saldırısının haksızlık olduğu, Yunanistan'ın davasında haklı olduğu, şeklinde basın aracılığı ile Yunanistan lehine bir kamuoyu oluşturulmuştur. Türkiye'de oluşturulan bu kamuoyu desteği de Yunanistan tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

¹²¹ **Yeni Sabah**, 31 Ekim 1940.

¹²² **Cumhuriyet**, 8 Nisan 1941.

¹²³ **Cumhuriyet**, 13 Kasım 1940.

¹²⁴ **Cumhuriyet**, 11 Kasım 1940.

¹²⁵ **BCA**, F.No: 030.18.01.02, K.No: 94, D.No: 21, S.No: 12.; **bkz.** Ek: 7.

2.3. Türkiye'nin Askeri, Tıbbi ve Diğer Yardımları

Türkiye İtalya'nın Yunanistan'a saldırısı sırasında dostu Yunanistan'a sadece kamuoyu desteği vermekle kalmamış, çeşitli şekillerde ve tarihlerde yardımlarda da bulunmuştur. İtalya'nın saldırısının ilk günlerinden itibaren Yunanistan'a Türkiye tarafından, başta askeri ve tıbbi malzemeler olmak üzere çeşitli yardımlarda bulunulmuştur. Oysa Türkiye'nin Yunanistan'a her hangi bir antlaşmadan doğan bir yardım yükümlülüğü bulunmamaktadır.

1940 yılının son günlerinde Yunanistan'da Tepedelen'de İtalyan güçleri karşısında sıkışan Yunanlara yardım amacıyla, Asteğmen Cevad Mehmet Atlar sorumluluğunda Edirne'de bulunan Topçu Yarbay Halil Yurdakul'un denetiminde, Yunanistan'a cephane ve malzeme yardımı yapılmasına karar verilmiştir. Bunun için 100.000 çift asker çorabı, 7 bin tüfek bombası ve 1,5 ton külçe kalay gönderilmesi Milli Savunma Bakanlığı tarafından kararlaştırılmıştır. Asteğmen Cevad Mehmet Atlar 31 Aralık 1940 tarihinde, Ankara'da ki belli başlı depolardan 7 bin tüfek bombası ile 1,5 ton külçe kalayı alarak, tüm tedbirler alınmış bir şekilde, özel bir katarla İstanbul'a gitmek üzere hareket etmiştir. 1 Ocak 1941 tarihinde İstanbul'a varmıştır. Tophane'deki levazım ambarlarından 100.000 çift asker çorabını da katarla yükleyerek, aynı gece Yunanistan'a hareket etmiştir. 2 Ocak 1941 tarihinde Pityon'a varmıştır. Edirne'deki Topçu Yarbay Halil Yurdakul'un bilgisi dâhilinde getirdiklerini bir tutanakla Yunanlı subaylara orada teslim etmiştir.¹²⁶

Türkiye'nin İtalyan saldırısına uğrayan Yunanistan'a askeri yardımları ile ilgili arşivlerde fazla kaynak bulunamadı. Ancak Asteğmen Atlar'a Yunanlı subayların söylediğine göre, Topçu Yarbay Halil Yurdakul'un elinden başka yardımlarda almışlardır.¹²⁷ Ayrıca Cemil Koçak'da *"Türkiye'nin Yunanistan'a askeri yardım yükümlülüğü bulunmamasına karşın, Ankara, Yunanistan'a bir miktar yardımda bulunacaktır. Söz konusu yardım öncelikle askeri alandaydı(...)"* şeklindeki ifadesi ile bu askeri yardımların olduğunu ifade etmiştir.¹²⁸

¹²⁶ **Milliyet**, 10 Ağustos 1974.

¹²⁷ **Milliyet**, 10 Ağustos 1974.

¹²⁸ Cemil Koçak, **Türkiye'de Millî Şef Dönemi (1938-1945)**, Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul 1996, s. 316.

Bunun dışında İtalyan saldırısı sırasında Türkiye'nin Yunanistan'a dolaylı askeri yardımını da olmuştur. Bu yardım şu şekildedir:

Yunanistan'ın en büyük korkularından biri, olası bir Bulgaristan saldırısıdır. İtalya'nın saldırısına uğrayınca, Yunanistan için bu ihtimal daha da kuvvetlenir. Ancak böyle bir durumda Balkan Paktı gereği Türkiye'nin de Bulgaristan'a savaş açması gerekeceğinden, Bulgaristan İtalyan saldırısı sırasında Yunanistan'a saldıramamıştır. Böyle bir olasılığa karşı Türkiye zaten Trakya sınırında hazırlık yapmıştır. Durum böyle olunca Yunanistan, Bulgaristan sınırındaki askerlerini de büyük oranda İtalya ile savaştığı alanlara kaydırarak, bu konuda da oldukça rahatlamıştır. Yunanistan'ın İtalya ile olan savaşında başarılı olmasının nedenlerinden biri de bu olmuştur.

Görüldüğü gibi Türkiye'nin Yunanistan'a, dolaylı veya direkt askeri yardımları olmuştur. Elbette bu durumu oluşturan 1930'lu yıllarda meydana gelen, Türk-Yunan yaklaşması ve onun bir sonucu olan Balkan Paktı olmuştur.

13 Kasım 1940 tarihinde Cenevre'de bulunan bir yardım teşkilatı (Comité International de la Croix- Rouge) Türk Kızılayı aracılığı ile Yunanistan'a para yardımında bulunmuştur.¹²⁹ Burada Türk Kızılayı'nın, Yunanistan'a başka ülkelerden yapılan yardımlar için aracılık yaparak yardımcı olmuş olduğu görülmektedir.

Ankara'daki Yunan Büyükelçisi'nin eşi Madam Rafael tarafından, Yunanistan'ın İtalya ile olan savaşı sırasında, “Yunan Askerlerine Yardım Komitesi” oluşturulmuştur. Bu komite aracılığıyla 15 ton şeker, Yunan askerleri için toplanmıştır.¹³⁰ Madam Rafael tarafından düzenlenen bir organizasyonla, Türkiye'deki Yunanlılardan toplanan bu 15 ton şekerin ihracına, Bakanlar Kurulu 2 Aralık 1940 tarihli kararname ile izin vermiştir.¹³¹

13 Aralık 1940 tarihinde Türkiye'nin Dışişleri Bakanlığı'ndan, Başbakanlığa gönderilen resmi yazıda; İstanbul Limanı'na uğrayan Yunan gemilerine yardım edilmesi hakkında, Yunan hükümetinin isteği iletilmiştir. Yunan gemileri petrol, asetilen ve buğday gibi ihtiyaçlarını alırken zaman kaybı nedeni ile sıkıntı yaşadıkları, bu nedenle Yunan gemileri için toptan bir karar alınarak bu zaman kaybı engellenirse

¹²⁹ TKA, K.No: 2598, B.No: 10.1.; bkz. Ek: 2.

¹³⁰ BCA, F.No: 030.18.01.02, K.No: 93, D.No: 113, S.No: 18.

¹³¹ BCA, F.No: 030.18.01.02, K.No: 93, D.No: 113, S.No: 18.; bkz. Ek: 6.

Yunanistan'ın bundan pek müteşekkir kalacağı, bildirilmiştir.¹³² Bu isteğin ana nedenlerinden biri de, Yunanistan'ın İtalya ile olan savaşı nedeni ile bu gibi işlerde zaman kaybına tahammülü olmamasıdır. 16 Aralık 1940 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık makamından Türkiye'nin Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen resmi yazıda, İstanbul Limanı'na uğrayan Yunan gemilerine icap eden kolaylığın gösterilmesi istenmiştir.¹³³

Türkiye savaşın bu ilk yıllarında, İtalya'nın saldırısına uğrayan Yunanistan'a, tıbbi yardımlarda da bulunmuştur. Özellikle Yunanistan'ın İtalya'ya karşı gösterdiği direnişin en çetin döneminde, Türk Kızılayı aracılığı ile çeşitli şekillerde yardım etmiştir.

Kızılay Cemiyeti'nin 18 Kasım 1940 tarih ve 4199 sayılı kararıyla, Yunanistan Kızılhaçı'na bir takım eşya ve tıbbi malzemenin Kızılay'ın İstanbul'da bulunan deposu vasıtası ile gönderilmesine karar verilmiştir. Yunanistan Kızılhaçı'na gönderilecek eşya ve tıbbi malzemeler şunlardır: 3000 adet yün battaniye, 5.000 adet Amerikan sargı bezi, 5.000 adet gazlı sargı bezi, 1.000 kg kotonhydrofil, 3.000 m² gaz hydrofil, 5.000 m² gaz pansuman, 1.000 şişe gangren serum, 10.000 şişe tetanos serumudur.¹³⁴

Yukarıda bahsedilen Kızılay'ın kararından üç gün önce 15 Kasım 1940 tarihinde, gönderilecek malzemenin bir kısmı Sirkeci'den Yunanistan'a gönderilmek üzere Haydarpaşa'ya gönderilmiştir. 18 Kasım 1940 tarihinde yine aynı şekilde ikinci parti gönderilmiştir. 2 Aralık 1940 tarihinde de üçüncü bir parti daha gönderilmiştir.¹³⁵ Bu şekilde Yunan Kızılhaçı'na Türk Kızılayı tarafından eşya ve tıbbi yardımlar gönderilmiştir.

Bu yardımlar büyük oranda yerine ulaşmıştır. Bunu Yunan Kızılhaçı'nın Türk Kızılayı'na, 12 Aralık 1940 tarihli telgrafından da anlıyoruz. Bu telgraf da Yunan Kızılhaçı, Türk Kızılayı'na gönderilen eşya ve serumları için teşekkür etmiştir. Yine aynı telgrafla Yunan Kızılhaçı'nın başka istekleri olduğu, bunların da yakında geleceğini ümit ettiklerini Türk Kızılayı'na bildirmişlerdir.¹³⁶

¹³² BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 256, D.No: 723, S.No: 19.3.

¹³³ BCA, F.No 030.10.00.00, K.No: 256, D.No: 723, S.No: 19.2.; bkz. Ek: 5.

¹³⁴ TKA, K.No: 2598, B.No: 5.4.

¹³⁵ TKA, K.No: 2598, B.No: 8.1.; bkz. Ek: 4

¹³⁶ TKA, K.No: 2598, B.No: 5.1.

İtalya'nın saldırısına uğrayan Yunanistan'a Türkiye'nin bir başka tıbbi yardımı da, Türk Kızılayı tarafından 3 adet otomobilin, yaralı taşıma amacı ile kullanılmak üzere, Yunan Kızılhaçı'na hediye edilmesidir. 26 Şubat 1941 tarihinde Selanik'te otomobiller resmi bir törenle teslim edilmiştir. Törende Yunan Kızılhaçı'nın Başkanı Zanas, bu otomobillerin İtalya ile savaşta yaralanan askerlerle, hava saldırılarında yaralanan vatandaşların taşınmasında kullanılacağını söylemiştir. Ayrıca Zanas Yunanlıların zafere olan inançlarının nedenlerinden birini de, şu şekilde sözleri ile Türkiye'ye bağlamıştır. *“Yunanlıların zafere olan itimadları kavidir. Zira bu imanımız, kahraman yavrularımızın cesaretine ve bu güne kadar müteaddin jestler ile maneviyatımızı yükselten vazifelerimizi kendi zaferleri addeden cesur dost ve müttefikimiz Türklerin yardımlarına dayanmaktadır.”* Türkiye'nin Selanik Konsolosu İdris Cura'da; *“(...)Yunan zaferini kendi zaferimiz gibi karşıladığımızı kardeş Yunan milleti de biliyor. Hediye edilen bu üç otomobilin kahramanca çarpışan şanlı Yunan askerlerinin yaralılarının taşınacağı nakil fırsatile iki memleket arasında asla sarsılmak bilmeyen dostluk, ittifak ve kardeşlik bağlarının tezahürüne vesile olacağını kaydetmek isterim.”*¹³⁷ şeklindeki ifadesiyle Türkiye'nin İtalya ile savaşan Yunanistan'a desteğini vurgulamıştır.

Yunanistan'ın İtalya ile olan savaşının en çetin günlerinde, Yunan ordusunun acil ihtiyaç duyduğu bazı ilaçlar vardır. Bu ilaçlar Yunan Hükümeti tarafından Türkiye'nin Atina Büyükelçiliği vasıtası ile Türkiye'den istenmiştir. Söz konusu ilaçlar arasında olan Türkiye'de Hıfzıssıhha Kurumu tarafından üretilen 10.000 şişe tetanoz serumunun Yunanistan'a gönderilmesi, 26 Mart 1941 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Ayrıca gönderilecek olan serumların ücretsiz olarak gönderilmesine de karar verilmiştir.¹³⁸

2. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında yaşanan İtalyan-Yunan savaşı İtalyanlar için tam bir başarısızlık oldu. 2 Kasım 1940 tarihinde İtalyan ilerlemesi durdu. Yunanistan karşı taarruza geçti ve Kasım sonlarına doğru Arnavutluk topraklarına girdi. 1941 Mart ayında İtalya tekrar karşı taarruza geçtiyse de yine başarısız oldu.¹³⁹

¹³⁷ Cumhuriyet, 19 Mart 1941.

¹³⁸ BCA, F.No: 030.18.01.02, K.No: 94, D.No: 24, S.No: 16.

¹³⁹ Armaoğlu, a.g.e., s. 371.

İtalya'nın saldırısına uğrayan Yunanistan'a bu zor döneminde, Türkiye tarafından kamuoyu desteği verilmiştir. Ayrıca askeri, tıbbi, malzeme gibi çeşitli şekillerde ve tarihlerde somut yardımlarda da bulunulmuştur.

3. YUNANİSTAN'IN BÜYÜK AÇLIK DÖNEMİ'NDE TÜRKİYE'NİN GIDA YARDIMLARI

3.1. Yunanistan'da Alman İşgali ve Açlığın Başlaması

Mussolini İtalya karşısında Yunanistan'ın fazla direnemeyeceğini hesaplamıştı ancak Mussolini'nin bu hesabı yanlıştı. İtalya beklediği bir Yunan direnişi ile karşılaşmış, Yunanistan İtalya'nın saldırısını başarı ile durdurmuştu. Ancak, İtalyanların bıraktığı yerden, Yunanistan'ın işgaline Almanya devam etti.

Almanya önce Bulgaristan'a enflitasyon¹⁴⁰ yöntemiyle asker sokmaya başlayarak 1 Mart 1941 tarihinde, Bulgaristan'ın Mihver Devletleri'ne katılmasını sağladı. Bu Almanya'nın Yunanistan'ı işgal hazırlığının önemli bir adımıydı.¹⁴¹

Almanya, Doğu Avrupa'da da gücünü kanıtlamak için büyük önem verdiği Balkan ilerleyişinde karşılaştığı Yugoslav direnişini kırdıktan sonra, 6 Nisan 1941'de Yunanistan'a saldırdı. Makedonya'nın Yunan sınırları içindeki bölümü Alman kuvvetlerinin denetimine geçti. Yunan ordusu fazla direnemedi ve 24 Nisan 1941'de teslim oldu. Yunan Kralı ve hükümeti ülkeyi terk ettiler. Ardından başarılı bir indirme ile Alman paraşütçü birlikleri Girit'i işgal ettiler.¹⁴² Almanya Yunanistan'ın her noktasını işgal etti. İngiltere ise askeri gücünün sınırlı olması nedeniyle Yunanistan'a yardım edemedi.¹⁴³

1941 yılı Haziran ayının ilk günlerinden itibaren, tüm Yunanistan işgal altındaydı. Almanlar Yunanlıların geleneksel düşmanları olan Bulgarların göçmenlerini yerleştirip, Yunan nüfusuna baskı uyguladıkları Batı Trakya ile Makedonya bölgesinin bazı kesimlerini işgal etmesine de izin verdiler. Almanlar, başta Atina, Selanik, Girit olmak üzere, Türkiye ile hassas sınırı oluşturan adalar da içinde olmak üzere bazı Ege

¹⁴⁰ Sivil teknisyen veya turist şeklinde Alman askeri personelinin Bulgaristan'a sokma tekniğidir. **bkz.** Selim Deringil, **Denge Oyunu, İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2007, s. 135.

¹⁴¹ Deringil, **a.g.e.**, s. 135.

¹⁴² Gürel, **a.g.e.**, s. 48.

¹⁴³ Bilge, **a.g.e.**, s. 259.

adalarını işgal ettiler. Yunanistan'ın diğer kalan tüm bölgeleri ise Almanlar tarafından, İtalya'nın kontrolüne bırakıldı.¹⁴⁴

Mihver Devletleri'nin Yunanistan'ın her noktasını işgali nedeniyle, İngiltere Yunanistan topraklarını Mihver Devletleri'nin sahası olarak görmüştür. Bu nedenden dolayı da İngiltere Yunanistan'ı denizden abluka altına almıştır. Yunanistan zaten kendi kendine yeten bir ülke değildi. Mecburen ithalat yapmak zorundaydı. İngiltere'nin deniz ablukası buna engel teşkil etmekteydi. Bu sıkıntıya birde Alman askerlerinin gasp ve yağmaları eklenince Yunanistan'ın iâşesinde sıkıntılar başlamıştı.

Alman işgal kuvvetleri Yunanistan'a girer girmez, kelimenin tam anlamıyla Yunanistan'ı kuruttular. Önce erzak ve silah depolarını boşalttılar. Hatta bu boşaltma işinde öylesine ileri gittiler ki, hastanelerin ve insani yardım kuruluşlarının gıda yardımlarına bile el koydular. İşgalin ilk aylarında Almanya ve İtalya Yunanistan'daki tüm zeytinyağlarını toplayıp ülkelerine gönderdiler. Arkasından Almanya el koyduğu patates ve buğdayı ülkesine gönderdi. Askeri birlikler ise bulundukları yerlerdeki tüm hayvanlara el koyup kestiler. Ayrıca ülke içerisindeki nüfus ve gıda dolaşımı yasaklanmıştır. Böyle olunca da 1941 yılında elde edilen hasat, en çok ihtiyaç olan yerlere gönderilememiştir. Bu ve buna benzer uygulamalar da gıda sıkıntısının ortaya çıkmasında etken olmuştur.¹⁴⁵

Yunanistan'ın tüm bu sıkıntılarına ek olarak bir de, uğradığı işgalin giderlerini karşılaması için savaş tazminatı ödemesi istendi. Bunun için günlük milyonlarca drahmi basılarak tedavüle çıkarıldı. Bu da devalüasyona sebep oldu. Dolayısıyla kâğıt paranın değeri düşerken fiyatlarda artmaya başladı.¹⁴⁶

Yunanistan'da açlığın ortaya çıkıp yaşanmasında rol oynayan çeşitli etkenler vardır. “Ancak özel olarak açlık, genel anlamda da ülkede yaşanan tüm olumsuzlukların temel nedeninin İkinci Dünya Savaşı ve bu savaş sırasında yaşanan işgal olduğu bir gerçektir. Açlığı tetikleyen tüm nedenler, işgalle doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilidir. Açlığın belirmesinde öncül olan üretim kaybı, karaborsa, stokçuluk, kıtlık gibi etkenler

¹⁴⁴ Clogg, a.g.e., s.151.

¹⁴⁵ Hüseyin Kalemli ve Ufuk Erdem, “II.Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'nin Yunanistan'a Kurtuluş ve Dumlupınar Vapurları ile Gönderdiği İnsani Yardımlar”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. 46, Erzurum 2011, s. 209-210.

¹⁴⁶ TKA, K.No: 2599, B.No: 49.3.

Alman işgalinin yaratmış olduğu ortamda gelişmiş ve sonuçta açlık ve ölüm olarak nihai sonuç doğurmuştur.”¹⁴⁷

Haziran 1941’de İskenderiye’de sürgünde bulunan Yunan Başbakanı Tsuderis, Londra Büyükelçiliği’ne gönderdiği telgrafta, ülkede yaşanan gıda sıkıntısını 5 nedene dayandırmaktaydı. Bu nedenler şunlardır:

*1- Ülkenin İtalyan, Alman ve Bulgar işgali altında oluşu. 2- İç göç: Kırsal kesimin büyük kısmının şehirlere göç etmesi. 3- İç haberleşme ve taşımacılıktaki vahim düzensizlik. 4- İşgalin başında gıda maddelerine el konulmuş olması. 5- Müttefik devletlerden yapılan ithalatın, abluka nedeniyle kesilmiş olması.*¹⁴⁸

Aslında Yunanistan açısından yaşam şartlarının kötüleşmesi ve açlığın başlaması, böylesine büyük bir savaşın içinde yaşadığı işgal nedeniyle beklenen bir gelişme olarak düşünülebilir. Ancak buradaki esas problem bu büyük açlığın önüne geçilememiş olmasıdır.

1941 yılının Nisan ve Mayıs aylarına gelindiğinde, Yunanistan’da başlayan gıda sıkıntısının İtalya, Almanya ve İngiltere başta olmak üzere herkes farkındadır. Almanya sorumluluğun İtalya’ya ait olduğunu, Yunanistan’ın iadesinin karşılama görevinin İtalya’nın yapması gerektiğini açıklamaktadır. İtalya ise Yunanistan’ın iadesiyle ilgilenmemektedir. Aslında burada yardım yapması beklenenler Müttefik Devletler’dir. Bu devletlerin başında da İngiltere gelmektedir. Beklenen buydu ama hiç de öyle olmadı. Müttefiki olmasına rağmen İngiltere, Yunanistan topraklarını düşman bölgesi olarak görmüştür. Kuşkusuz açlığın ortaya çıkma sebebi, Yunanistan’ın işgalidir. Ama ortaya çıkan açlığın da önüne geçilememesinin en büyük nedeni, İngiltere’nin uyguladığı ablukadır.

Gerek İtalya, gerek Almanya, gerekse Bulgaristan’ın işgalleri, İngiltere’nin de uyguladığı deniz ablukasının sonunda Yunanistan’da hayat felce uğramıştır. Artık Yunanistan tarihinin acı dönemlerinden birinin yaşanacağı günler kapıdadır. Bu 1941

¹⁴⁷ Çağla Derya Tağmat, “Yunanistan’da Büyük Açlık ve Türk Yardımları (1941 – 1943)”, **Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2010, s. 79.

¹⁴⁸ Elçin Macar, “1941- 1942 Kışında Türkiye’nin Açlıkla Savaşan Yunanistan’a Yardımları Kurtuluş’dan Dumlupınar’a”, **Toplumsal Tarih**, S. 168, Ankara 2007, s. 49.

yılının Mayıs ayından 1942 yılının yaz mevsimine kadar yaşanan Büyük Açlık Dönemi'dir.

3.2. Açlıktan Ölümler ve Yunan Halkının Çaresizliği

1941 yılının Mayıs ayından itibaren başlayan açlık nedeni ile ölümlere karşı bir çözümün üretilmemesi sonucu, açlıktan ölümler gün ve gün artmaya başladı.

“Şehir merkezlerinde yiyecek ot bile kalmadığından insanlar saatlerce yürüyerek şehir dışındaki dağlık bölgelere giderek yiyecek yabani ot toplamaya başlarlar. Yazın sıcak ve kavurucu günlerinden sonra gelen soğuk ve dondurucu günler kömür ve yakacak sıkıntısıyla birleşince açlıktan perişan insanlar iyice çaresiz kalırlar ve başta vitamin eksikliği ve yetersiz beslenme nedeniyle pek çok ciddi hastalıklar ortaya çıkmaya başlar.(...) Vitamin eksikliğinden oluşan tümörler insanların ellerinden başlayarak ayaklarına ve oradan da yüzleri dahil bütün vücutlarına yayılır.”¹⁴⁹

1942 yılının Ocak ayına gelindiğinde kömür yokluğu nedeniyle tramvaylar çalışmalarını durdurdu. Benzin olmayınca hiçbir araç çalışamaz konuma geldi. Isınmak için kullanılabilecek her hangi bir madde mevcut değildi. Evler, resmi daireler, hastaneler soğuktu. Elektrik yoktu. Ülkedeki nerdeyse tüm lokantalar kapalıydı. Üstelik son 25 yılın en soğuk kışının yaşanması ölümleri iyice artırıyordu.¹⁵⁰

Alman yetkililerin ifadelerine göre, Atina ve Pire'de günde 2000 kişi ölmektedir. Oysa İngilizler bu rakamın dörtte birini bildirmektedirler. Bu ölümlerin ana sebebi açlık ve dondurucu soğuk havadır. Yine açlığın yol açtığı yetersiz beslenme ile hızlı bir şekilde yayılan bulaşıcı hastalıklarda ölümlere yol açmaktadır.¹⁵¹

Yunanistan'daki şehir merkezlerinde gıda sıkıntısı nedeniyle açlıktan ölen insanların sokaklarda cesetleriyle karşılaşmak, gündelik hayat içinde son derece doğal karşılanan bir olgu olmaya başlanmıştır. Sokaklar, çocukların ellerinden tutup yiyecek bir şeyler bulmak için dışarıya çıkmış ancak açlıktan yere yığılmış yardım isteyerek can veren insanlardan oluşan ceset yığınlarıyla dolmuştur. Özellikle Pire, Atina ve Selanik gibi büyük kentlerde açlıktan ölenlerin sayısı hızlı bir şekilde artmaya başlayınca salgın hastalıklar tehlikesi ortaya çıkmıştır. Sokaklardan ölümleri toplayacak bir

¹⁴⁹ Ulvi Keser, *Yunanistan'ın Büyük Açlık Dönemi ve Türkiye*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 138.

¹⁵⁰ **TKA**, K.No: 2599, B.No: 1.3.; **TKA**, K.No: 2599, B.No: 1.4.

¹⁵¹ **Ulus**, 25 Şubat 1942.

teşkilatlanmanın olmaması nedeniyle kamyonlar ve greyderler devreye girmişti. Çöp kamyonlarıyla toplanan cesetler, açılıp kireçlenen büyük çukurların içine doldurulmaya başlanmıştı. Yunanistan'da tabut yapacak tahta bulunamadığından, cesetlerin yakılarak imha edilmesi için Yunanistan Hekimler Birliği kanalıyla dini liderlerinden cesetlerin yakılarak imha edilebilmesi için izin istenmişti.¹⁵²

3.3. Türkiye'nin Gıda Yardımları

İtalya ve Almanya'nın Balkanlar'da yürüttüğü askeri hareket sonrasında savaşı ensesinde hissetmeye başlayan Türkiye, ülke çapında savaşla ilgili hazırlıklara başlamıştı. Ancak 1. Dünya Savaşı'nın getirdiği büyük yıkım hala hafızalarda tazeydi. Üstelik yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin sanayi tesisleri ve gerekli alt yapı tesisleri çok yetersizdi. Dünya'daki savaş nedeni ile ortaya çıkan fiyat artışları Türkiye'nin ekonomisini de alt üst etmişti. Bu şartlardan dolayı Türkiye, bu savaşı kaldıracabilecek bir durumda değildi.

Her ne kadar Türkiye'nin bu savaştan bir beklentisi olmasa da, savaş dışı kalma lüksüne de sahip değildi. Taraf olması için baskılar giderek artıyordu.¹⁵³ Türkiye'nin stratejik konumu nedeni ile Müttefikler'in ve Mihfer'in kendi yanlarında savaşa sokmak için tüm çaba ve baskılarına karşı savaştan bu devletler karşısında Türkiye'nin politikası ise, savaşın dışında kalarak ülkeyi savaşın meydana getireceği yıkımdan korumak olmuştur. Bunda dönemin yöneticileri başarılı da olmuşlardır. Çünkü savaştan taraflar Türkiye'yi diğer tarafa kaptırmaktansa, tarafsız kalmasını daha makul karşılayabilmeleri Türkiye'nin önemli bir kozu olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nda, Türkiye'nin siyasi durumu bu şekildedir.

Türkiye'nin sosyal ve iktisadi durumu ise, İkinci Dünya Savaşı'na girmemeyi başarmasına rağmen bu savaş Türkiye'nin sosyal ve iktisadi hayatını derinden etkilemiştir. Her şeyden önce bir milyona yakın insanın silahaltına alınması ekonomiyi alt üst etmiştir. Bu silahaltına alınan gençlerin üretimden elini çekmesi, üretim kanallarında sıkıntılara yol açmıştır. Örneğin, halkın en temel besin maddesi olarak kullandığı ekmek bile karneye bağlanmıştır.

¹⁵² Keser, a.g.e., s. 140-141.

¹⁵³ Süleyman Seydi, **1939-1945 Zor Yıllar! 2. Dünya Savaşı'nda Türkiye'de İngiliz – Alman Propaganda ve İstihbarat Savaşı**, Asil Yayınları, Ankara 2006, s. 12.

Üretimin düşmesi sonucu, tüketim maddelerinin temini oldukça zorlaşmıştır. Fiyatlar hızla artmıştır. Daha önce görülmemiş bir pahalılık ve karaborsacılık, sabit ve dar gelirli kısımları kasıp kavurmuştur. Bu durum Türkiye'nin iktisadi durumu derinden etkilemiştir. Elbette iktisadi hayattaki bu sıkıntı sosyal hayatında derinden etkilenmesine, Türk milletinin savaş yıllarında büyük sıkıntılar çekmesine sebep olmuştur.

Savaşın başlamasından yaklaşık 5 ay sonra, savaşın etkilerini azaltmak ve iktisadi bakımdan tedbir almak amacıyla Milli Korunma Kanunu hazırlanmış,¹⁵⁴ 19 Şubat 1940 tarihli karar ile uygulanmaya başlamıştır.¹⁵⁵ Böylelikle hükümete yeni ve olağanüstü durumun gerektirdiği yetkiler tanınmıştır.

Çekilen ve çekilecek sıkıntılar bunlardan ibaret değildi. Devlet her zaman olası bir savaşı düşünerek sürekli tedbirler almış, Türkiye'nin sıkıntısı gün ve gün artmıştır.

Komşu Yunanistan'da ise durum Türkiye'dekinden çok daha kötüydü. Her şeyden önce işgal altındaydı ve Yunanistan'daki açlık inanılmaz boyutlara ulaşmıştı. Almanya bile ablukanın kaldırılıp Yunanistan'a gıda sevkiyatının olabilmesi için, İngiltere'ye çağrı yapar konuma gelmişti. Fakat İngiltere Yunanistan topraklarını düşman bölgesi olarak görmeye devam etmekteydi. İngiltere'ye çağrılar artınca İngiltere ablukayı kaldırmadan bir ara formül aramaya başladı.

Sonunda İngiltere Türkiye'nin Yunanistan'a yardım götürse bile, ambargoyu dışarıdan delmeyecek bir ülke olarak yorumlamaya başladı. Bu şekilde ablukanın kaldırılmasına da gerek kalmayacaktı. Çünkü Türkiye abluka bölgesinin içinde kalmaktaydı. 25 Nisan 1941 tarihinde sürgündeki Yunan hükümetinin artık ablukanın kalkması önerisine karşı, İngiltere Türk yardım planını önermişti. Buna göre, gıda Türkiye'den sürgündeki Yunan Hükümeti ve ABD'li Rumların kurduğu, "Greek War Relief Association" (GRWA) adına "United Kingdom Commercial Corporation" tarafından satın alınacaktı. Gerekli paranın büyük kısmı GRWA tarafından tedarik edilmesi kararlaştırılmıştı.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Koçak, **a.g.e.**, s. 373.

¹⁵⁵ Koçak, **a.g.e.**, s. 388.

¹⁵⁶ Macar, **a.g.m.**, s. 49.

İngiltere ve Türkiye arasında yapılan görüşmeler sonrasında, 50 bin ton gıdanın satın alınarak Türkiye’den Yunanistan’a gönderilmesi kararlaştırıldı.¹⁵⁷ Böylelikle İngiltere, Yunanistan’daki açlıkla ilgili bir şey yapmamasından kaynaklanan eleştirilerden kurtulacaktı. Ayrıca bu şekilde Türkiye’yi savaşa sokabilmesi de kuvvetli bir ihtimaldi. Türkiye’de ise Yunanistan’a yardım yapılması için, zaten basın aracılığı ile bir kamuoyu oluşmuştu. Ayrıca 1939 Erzincan Depremi nedeniyle 700.000 Yunanlının yardımları ile ABD’deki Rumların yaptığı yardımların, Türk toplumu üzerindeki etkisi henüz çok tazeydi. Ayrıca Türkiye’nin Yunanistan’a bakışı ise dost ve kardeş olarak görülmekteydi.

Yunanistan’a abluka uygulayan İngiltere, Türkiye üzerinden yardım yapılmasını kabul etmişti. Kendisi çok zor durumda olmasına rağmen, ve en ufak bir hata da kendisini bu savaşın içinde bulma ihtimaline rağmen, Türkiye’de bu zor işi kabul etmişti. Ancak iş bunlarla bitmiyordu. Almanya’nın da bu yardım planını kabul etmesi gerekmektedir.

Yunanistan’a Türkiye üzerinden yardım gönderilmesi Almanya ile görüşüldü. Almanya’da Türkiye’den Yunanistan’a gıda gönderilmesini kabul etti. Times gazetesinin haberine göre, Almanya’nın ikna edilmesi Türkiye’nin bir başarısıydı. Çünkü Almanya’nın Türkiye ile az çok ilişkileri iyiydi. İşgal altındaki başka bir ülkeye böyle bir şey yapılacak olsa Almanya bunu asla kabul etmezdi.¹⁵⁸ Türkiye’nin Yunanistan’a yardım konusunda Almanya’ya karşı kullandığı kozlardan biri ise krom madenleridir. 30 Eylül 1941 tarihi itibarıyla Almanya’ya krom ihracını durdurduğunu açıklayan Türkiye Cumhuriyeti, özellikle Almanya açısından son derece önemli olan kromun ihracına tekrar başlayabilmek için savaş dışında kalmak yanında İngiltere ve Almanya’dan malzeme talebinde de bulunmuştu.¹⁵⁹

Her geçen gün açlıktan ölmekte olan Yunanistan’daki halka, Türkiye üzerinden yardım gönderilmesi planı, Almanya’nın da bu planı onaylaması ile tamamlanmış oldu. Bu son derece zor ve tehlikeli fakat bir o kadar da insani işi, artık Türkiye uygulamaya koyabilirdi.

¹⁵⁷ Bülent Bakar, “Zor zamanlarda İyi Komşuluk Örneği: İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’den Yunanistan’a Yapılan Yardımlar”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Cilt XXIV, S. 71, Ankara Temmuz 2008, s. 420.

¹⁵⁸ **Cumhuriyet**, 12 Eylül 1941.

¹⁵⁹ Keser, **a.g.e.**, s. 145.

3.2.1. Kurtuluş Vapuru ile Gıda Gönderilmesi

Türkiye adeta mayın tarlasında yürümek kadar zor olan bu işi kabul etmişti. En ufak bir hata veya şansızlıkta kendini savaşın içinde bulabilirdi.

Türkiye hükümeti Dışişlerinde Feridun Cemal Erkin başkanlığında, bakanlıklar arası (Ticaret – Gümrük – Ulaştırma) bir komisyon kurdu. Yunanistan’a gönderilecek gıda maddelerinin tedarikini sağlamak zor olacaktı. Çünkü Türkiye’de gıda maddeleri konusunda sıkıntı çektiği bir dönemdi. Bir de gıda maddelerinin taşınması için gemi bulma sorunu vardı. Ulaştırma Bakanlığı bu iş için, Kurtuluş Vapuru’nu bu işe bağladı.¹⁶⁰

Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu Yunanistan’a, insani yardım taşıyacak vapurun hareket saati ve rotası hakkında 25 Eylül 1941 tarihinde; Alman, İtalyan ve İngiliz devletlerine Büyükelçilikleri nezdinde bilgi vermişti. Alman ve İtalyan makamları geminin güvenliğini garanti edememişlerdi. Yine de Şükrü Saraçoğlu Yunanistan’a gönderilecek olan yiyecek maddesinin naklinden vazgeçmedi.¹⁶¹

Ayrıca Türkiye’deki Yunan vatandaşları da Yunanistan’daki akraba veya tanıdıklarına Yunanistan’a insani yardım taşıyacak gemi ile yardım gönderebilmek için Türkiye’nin Dışişleri Bakanlığı’na başvuruda bulunmuşlardır. O zaman ki durum nedeniyle (Türkiye ile Yunanistan arasında posta nakliyatı mevcut olmaması gerekçe gösterilerek) bu istek de Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından kabul edilmişti.¹⁶² Böylece Türkiye’deki Rumların Yunanistan’daki akraba ve tanıdıklarına da posta yolu ile küçük çaplı yardımlar göndermelerinin de önü açılmış oldu.

Nihayet hazırlıkların tamamlanması sonucunda, 13 Ekim 1941 tarihinde Yunanlılar için bir efsane olacak olan Kurtuluş Vapuru ilk yardım malzemesini götürmek üzere, İstanbul Limanı’ndan Pire’ye gitmek üzere Türk Kızılayı memurlarıyla beraber hareket etti.¹⁶³ Kurtuluş’un ilk seferindeki yükü ise: 800 ton bakliyat, 240 ton

¹⁶⁰ Feridun Cemal Erkin, **Dışişlerinde 34 Yıl Anılar- Yorumlar**, Cilt I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1987, s. 129.

¹⁶¹ BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 179, D.No: 235, S.No: 8.

¹⁶² BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 179, D.No: 235, S.No: 30.

¹⁶³ BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 179, D.No: 235, S.No: 10.

soğan, 45 ton yumurta ve balık ezmesi, sağlık malzemesi ve giyim eşyası vardı.¹⁶⁴ Ayrıca gemide Yunanistan'ın çok ihtiyaç duyduğu 10.000 şişe tetanos aşısı da bulunmaktaydı.¹⁶⁵

Kurtuluş Vapuru sorunsuz bir şekilde Pire açıklarına vardığında bir Alman uçak filosu himayesinde Pire Limanı'na ulaşmıştır. Kurtuluş Vapuru'nda bulunanlar, Yunanistan'daki açlığın ne kadar vahim boyutlara ulaştığına şahit olmuşlardır. Kızılay yetkilileri Pire'de halkın hücumuna uğramışlar, ancak halkı polis kordonuyla durdurulabilmiştir. Vapuru boşaltan işçiler gözyaşlarını tutamayarak ağlamışlar, işçiler yerlere dökülen nohut ve bakla tanelerini toplayarak ceplerine koymuşlardır.¹⁶⁶

Kurtuluş ikinci seferi için hazırlıklarını tamamladıktan sonra, 27 Ekim 1941'tarihinde İstanbul'dan ayrılarak Pire'ye doğru hareketine başlamıştır. Kurtuluş'un taşıdıkları içinde; fasulye, nohut, mercimek, soğan, yumurta (1.500.000 tane), 1900 fiçı lakerda gibi, toplamda 2500 tonluk gıda maddesini ve İngiliz Kızılhaçı'nın vermiş olduğu 51 tonluk yardım da vardı. Bunları da Kurtuluş Yunanistan'a ulaştırmıştı. Kurtuluş Vapuru 16 Kasım 1941 tarihinde Pire Limanı'na yükünü boşaltmayı tamamladı. 19 Kasım 1941 tarihinde İstanbul'a 2. seferini de başarıyla tamamlamış bir şekilde geri döndü.¹⁶⁷

Yunanistan'a gönderilecek yardımlar konusunda Türkiye'den sistemli bir gönderim planı yapılmış ve kamuoyu bu plandan haberdar edilmiştir. Belirlenen hususlar 22 Kasım 1941'de kamuoyuna şu şekilde duyurulmuştur:

“1.Paket gönderecekler bir istida ile (gümrük müdürlükleri vasıtası ile veya doğrudan doğruya) Gümrük ve İnhisarlar Vekâletine müracaat edecekler ve alacakları müsaade yazısı ile birlikte müsaade edilen eşyanın Yenipostane caddesinde Kızılay hanında Kızılay İstanbul Mümessillğine teslim veya posta ile göndereceklerdir.

2.Bir kişi ayda yalnız 5 kg ağırlığında ve en çok 10 Lira kıymetinde paket gönderilebilecektir.

3.Paketlerin içine konacak şeyleri Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti tayin edecektir.

¹⁶⁴ Macar, **a.g.m.**, s. 51.

¹⁶⁵ Keser, **a.g.e.**, s. 247.

¹⁶⁶ **Cumhuriyet**, 25 Ekim 1941.

¹⁶⁷ Kalemli ve Erdem, **a.g.m.**, s. 217.

4.Kızılaylarca bu paketler gidecek vapurun yükünün müsaadesine göre sıraya konarak Yunanistan'da alakalı makamlara teslim edilecektir.”¹⁶⁸

Bu noktadan hareketle Türkiye'nin 2.Dünya Savaşı sırasında Yunanistan'a gönderdiği insani yardımların gelişigüzel değil, belirlenen bir plan ve program çerçevesinde düzenli olarak yapılan yardımlar olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Ayrıca bireysel olarak gönderilecek yardımların da belirli şartlara bağlanması, kimin sorumlu olduğu ve hangi kanunların uygulanacağı açıkça belirtilerek her hangi bir sorunla karşılaşılması da önlenmiştir.

24 Kasım 1941 tarihinde Kurtuluş Vapuru Yunanistan'a üçüncü seferi için hareket etmişti. Kurtuluş Vapuru'nda 152 ton patates, 582 ton nohut, 298 ton soğan, 393 ton fasulye, 80 ton yumurta, 90 fiçı kurutulmuş balık ve daha başka çeşitli yardım malzemelerinin de bulunduğu iki büyük çapta koli vardı.¹⁶⁹ Bu yardım malzemelerini de Kurtuluş başarılı bir şekilde yerine ulaştırmıştır.

12 Aralık 1941'de dördüncü seferi için yola çıkan Kurtuluş, Yunanistan' a bu defada 428 ton fasulye, 812 ton nohut, 180 ton soğan, 300 ton patates, 60 ton lakerda, 300 sandık yumurta ve 650 koli götürmüştür.¹⁷⁰

Türkiye'ye dönüşünün ardından, beşinci seferi için hazırlanan Kurtuluş Vapuru, 28 Aralık 1941 Pazar günü İstanbul'dan ayrıldı. Bu defa götürdükleri ise; kuru fasulye (1107 ton), patates (650 ton), uskumru tuzlaması (27 ton), bunların yanında Türkiye'nin Atina Başkonsolosluğu için 25 ton kok kömürü de gönderilmiştir. Ayrıca Osmanlı Bankası memurları tarafından 9 ton kuruyemiş de gönderilmiştir. Kurtuluş Vapuru 5 Ocak 1942'de Pire Limanı'na ulaşmıştır.¹⁷¹ Aynı akşam Alman uçaklarıyla hava saldırısı olmuştur. Kurtuluş bu saldırı sırasında büyük bir tehlike atlattır.¹⁷²

Kurtuluş 6. seferi için İstanbul'dan 18 Ocak 1942 tarihinde fırtınalı bir günde yola çıktı.¹⁷³ Fakat 20 Ocak 1942 günü Saraylar Köyü yakınlarındaki Pulatya Burnu'nda fırtınadan dolayı battı. Kurtuluş Vapuru'nun personelinin kurtuluşu ise hiç

¹⁶⁸ **Cumhuriyet**, 22 Kasım 1941.

¹⁶⁹ Keser, **a.g.e.**, s. 258.

¹⁷⁰ Bakar, **a.g.m.**, s. 424.

¹⁷¹ **TKA**, K.No: 2599, B.No: 1.4.

¹⁷² **TKA**, K.No: 2599, B.No: 1.1.

¹⁷³ **TKA**, K.No: 2599, B.No: 9.

de kolay olmamıştı.¹⁷⁴ Yaklaşık 2000 tonluk yardım malzemesi ise suların altında kalmıştır. Güçlkle kurtulan mürettebat ise Tırak Vapuru ile 21 Ocak akşamı İstanbul'a getirilmiştir.¹⁷⁵

Kurtuluş Vapuru'nun batması Yunanistan'da özellikle Atina ve çevresinde büyük bir üzüntüye sebep olmuştur. Konu ile ilgili Yunanistan Kabine Reisi General Çolakoğlu gazetelere, Türkiye'ye minnettarlıklarını da ifade ettiği bir beyanat vermiştir.¹⁷⁶ Bu beyanatında Çolakoğlu, çok ağır bir kış geçiren minnettar bir halka karşı insani görevini yerine getiren dost ve komşu ülke Türkiye'nin, Kurtuluş Vapuru yerine başka bir gemi bularak bu insani göreve devam edileceği kanaatinde olduğunu belirtmiştir. Yine Çolakoğlu, Türkiye'den başka bir vapur gelinceye kadar aşevlerinde halkın işesi için büyük gayret sarf edilecek ve gerekirse iktisadi durumları düzgün olanların elindeki erzakın bir miktarının alınması gibi tedbirler alınabileceğini açıklamıştır.¹⁷⁷

Yunanistan'ın eski İktisat Bakanı Zanas'ın Kurtuluş Vapuru'nun getirdiği gıda maddeleri ile 500.000 e yakın insanın beslendiğini bu nedenle açlık ölümlerinin günden güne azaldığını¹⁷⁸ Türk Kızılayı delegelerine söylemiştir. Zanas'ın bu ifadesi Kurtuluş Vapuru'nun Yunanistan vatandaşları için öneminin bir göstergesidir.

Gerçekten de özellikle Yunanistan'da Pire Limanı'nda Kurtuluş bir efsane haline gelmiştir. Yunan Tarihçi Georgios Margaritis, Kurtuluş Vapuru'nun o dönemde Yunanistan'da umudun ve sevginin sembolü haline geldiğini belirterek, şöyle diyor: *“Kurtuluş, Yunanistan'ın en zor dönemlerinde yaptığı seferlerle Yunan halkı için umudun sembolü oldu. O battıktan sonra da Türkiye'den gemiler geldi, ancak bütün o gemilerin adı Kurtuluş olarak kaldı. Şöyle deniyordu, 'Evet bugün açsınız ancak yarın Kurtuluş gelecek.’”*¹⁷⁹

¹⁷⁴ **TKA**, K.No: 2599, B.No: 9.1.; **TKA**, K.No: 2599, B.No: 9.2.

¹⁷⁵ **Vakit**, 22 Ocak 1942.

¹⁷⁶ **TKA**, K.No: 2599, B.No: 27.3.

¹⁷⁷ **TKA**, K.No: 2599, B.No: 27.1.; **TKA**, K.No: 2599, B.No: 27.2.

¹⁷⁸ **BCA**, F.No: 030.10, K.No: 256, D.No: 724, S.No: 29.; **bkz.** Ek: 9. Kurtuluş Vapuru'nun götürdüğü gıda maddeleri Soupe populaire adı verilen aşevlerinde pişirilerek yemek halinde muhtaç halka dağıtılmıştır. Ancak bu aşevlerinden faydalanan kişi sayısı Kızılay arşivindeki belgede 400.000 olarak belirtilmiştir. **bkz. TKA**, K.No: 2599, B.No: 1.3.

¹⁷⁹ Ahmet Akyol, “Yunanistan'a Yapılan Yardım ve Kurtuluş Gemisi”, <http://www.ahmetakyol.net/2ncidunya-savasinda-yunanistana-yapilan-yardimlar-ve-kurtulus-gemisi/>, (18.11.2014).

Yunanistan'a Türkiye'den gıda taşıyan ilk gemi olan Kurtuluş Vapuru, gerçekten de Yunanistan'ın bu zor günlerinde umut olmuş, direnme gücü vermiştir. Ayrıca getirdikleri ile 500.000' e yakın insanın aşevlerinde beslenmesi ile de açlığın önlenmesi konusunda hatırı sayılır katkı sağlamıştır.

3.2.2. Dumlupınar Vapuru ile Gıda Gönderilmesi

Kurtuluş'tan sonra yardım bayrağını devralan Dumlupınar Vapuru oldu. Dumlupınar Vapuru 12 Şubat 1942 tarihinden itibaren yükünü almaya başladı.¹⁸⁰ Dumlupınar 21 Şubat 1942 günü Pire'ye gitmek üzere İstanbul Limanı'ndan hareket etti.¹⁸¹ Dumlupınar'ın yolculuğu oldukça zorlu geçti. Yolculuğu esnasında bazen rotasını değiştirmek zorunda kaldı. Ayrıca fırtınaya yakalanarak tehlike atlattı.¹⁸² 24 Şubat 1942 tarihinde Dumlupınar Vapuru Pire Limanı'na ulaştı.¹⁸³

Dumlupınar Vapuru'nun ilk seferindeki yükü ise: 158,702 ton tuzlu balık, 100 ton İncir, 20 ton yumurta, 302 ton patates, 1 ton soğan, 1374,517 ton kuru fasulye, 3,560 ton domuz eti vardı. Bunun dışında İngiliz Sefareti tarafından yükletilen çeşitli gıda maddeleri (88,465 ton), Kızılay kolileri (4,222 ton), İstanbul Belediyesi kolileri (5 ton), Basın Birliği kolileri (1,500 ton), olmak üzere toplam 2058, 966 ton gıda ve çeşitli yardım malzemelerinden oluşmaktadır.¹⁸⁴

Dumlupınar Vapuru birinci seferini başarı ile tamamladıktan sonra, ikinci seferi için 25 Mart 1942 günü İstanbul Limanı'ndan Pire'ye doğru hareket etti.¹⁸⁵ Dumlupınar Vapuru'nun ikinci seferindeki yükü ise; 400 ton incir, 50 ton yumurta, 1354 ton fasulye, 261 ton zeytin, 23 ton domuz eti, 6.5 ton muhtelif gıda, 1.5 ton Atina Başkonsolosluğu'na gönderilen gıdalar ve 500 adet Kızılay battaniyesi vardı. Dumlupınar bu yardımları da 27 Mart 1942 tarihinde Pire Limanı'na ulaştırmıştır.¹⁸⁶

Türkiye den Yunanistan'a gönderilen gıda taşıma işinin sıkıntılarla dolu bir iş olduğunu gösteren bir örnek Dumlupınar Vapuru'nun 2. seferinde dönüş yolunda yaşanmıştır. Pire'den 5 Nisan 1942 tarihinde tam ayrılacağı sırada liman önüne İngiliz

¹⁸⁰ **Ulus**, 13 Şubat 1942.

¹⁸¹ **TKA**, K.No: 2599, B.No: 10.

¹⁸² **TKA**, K.No: 2599, B.No: 10.1.

¹⁸³ **TKA**, K.No: 2599, B.No: 10.5.

¹⁸⁴ **TKA**, K.No: 2599, B.No: 21.

¹⁸⁵ **TKA**, K.No: 2599, B.No: 31.

¹⁸⁶ **TKA**, K.No: 2599, B.No: 31.5.

uçakları tarafından mayın atılmış olma ihtimaline karşı, Alman donanması tarafından bir gün bekletilmiştir. 6 Nisan tarihinde hareket eden vapura İtalya'nın kontrolündeki Andros Adası yakınlarında ateş açılmıştır. Tayfa büyük korku ve heyecan yaşamıştır.¹⁸⁷ Bu ateşin kim tarafından ve ne amaçla yapıldığı tam olarak anlaşılamamıştır.¹⁸⁸ Ancak şurası bir gerçek ki sebebi ne olursa olsun büyük bir tehlike atlatılmıştır.

24 Nisan 1942'de Dumlupınar üçüncü seferini gerçekleştirmek üzere İstanbul Limanı'ndan yola çıkmıştır.¹⁸⁹ Bu seferinde yükü; 1000 ton kuru incir, 150 ton yumurta, 429,915 ton zeytin, 57,510 ton elma, 26,970 ton kestane, 26,787 ton lakerda, 4 ton kefal balığı, 15,311 ton sardalye, 5,150 ton domuz eti, 395,853 ton fasulyedir. Toplamda ise 2111,496 tonluk gıda maddeleridir.¹⁹⁰

Yunanistan'ın Ayan ve Mebusan Meclisi üyeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bir mektup yazarak yardım talebinde bulunmuşlardır. Bu mektup mecliste okunarak, milletvekilleri tarafından olumlu olarak karşılanmıştır. Bunun üzerine Türk Milletvekillerinin kendileri de yardım kolileri hazırlamışlardır.¹⁹¹

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'nın, Yunanistan'ın Ayan ve Mebusan üyelerine yardım talepleri ile Anadolu Ajansı'nın da Atina Ajansı'na gıda yardımı talebi, Kızılay'a bağlı ilgili komisyonda görüşülerek bir defaya mahsus olmak üzere ve belirli gıdalar olmak üzere kabul edilmiştir.¹⁹²

Türkiye'nin Dışişleri Bakanlığı tarafından da hediye olarak Yunanlı altı Orta Elçi ve Büyük Elçiye de Dumlupınar'ın 3. seferinde yardım gönderilmiştir. Bu koliler ve TBMM tarafından gönderilen 120 koli, Türkiye'nin Yunanistan Başkonsolosluğu'na teslim edilerek sahiplerine ulaştırılmıştır.¹⁹³

Türkiye'deki kamuoyu Yunanistan'da yaşanan açlık olayına kendisinde zor durumda olmasına rağmen duyarsız kalmamış, çeşitli şekillerde yardımlarda bulunmuştur. Arşiv belgelerine bakıldığında, Türk kamuoyunun Yunanistan'daki açlığa duyarsız kalmadığı ile ilgili birçok örnek mevcuttur.

¹⁸⁷ TKA, K.No: 2599, B.No: 35.

¹⁸⁸ Dumlupınar Vapuru'na ateş açanların kim olduğu ve bu ateşi ne amaçla açmış olabileceği ile ilgili ihtimaller için bkz. TKA, K.No: 2599, B.No: 35.; TKA, K.No: 2599, K.No: 35.1.

¹⁸⁹ TKA, K.No: 2599, B.No: 38.

¹⁹⁰ TKA, K.No: 2599, B.No: 38.6.

¹⁹¹ Vatan, 24 Nisan 1942.

¹⁹² TKA, K.No: 2599, B.No: 36.

¹⁹³ TKA, K.No: 2599, B.No: 38.4; TKA, K.No: 2599, B. No. 38.5.

İstanbul gazetecileri tarafından, Atina ve Pire gazetecilerine 303 yardım kolisi hediye edilmiştir. Bu yardım kolileri Dumlupınar'ın 2. seferinde teslim edilmiştir. Yunanlı gazeteciler buna bir şükran mektubu ile teşekkür etmişlerdir.¹⁹⁴

İstanbul Belediyesi memurları tarafından, Atina Belediyesi memurlarına 1000 koli gıda yardımı gönderilmiştir. Atina Belediyesi çalışanları bu yardımdan dolayı çok mutlu olmuşlardır. Teşekkür duygularını belirtmek için Yunanistan'ın en meşhur ressamlarından birine ait, Pantheon harabelerinin bir tablosu ve yanında bir teşekkür mektubu Kızılay'a teslim edilerek İstanbul'a getirilmiştir.¹⁹⁵

26 Mart 1942 tarihinde Pire Belediyesi çalışanları, Kızılay aracılığı ile İzmir Belediyesi çalışanlarına yardım talebinde bulundukları, acıklı bir mektup göndermişlerdir. İzmir Belediyesi de bu talebe olumlu yaklaşmıştır. Yardımda bulunabilmek için Türk Kızılayı'na başvuruda bulunmuştur.¹⁹⁶

Yine Atina Belediye Başkanı, aileleri ile beraber 1500'ü bulan Atina Belediyesi çalışanları için Ankara Belediyesi'nden yardım talebinde bulunmuştur. 6 Nisan 1942 tarihinde Ankara Belediye Meclisi bu isteği görüşerek Atina Belediyesi çalışanları ve ailelerinin gıda yardımı talebine olumlu cevap vermişlerdir. Gıda yardımı yapılması konusunu karar altına almışlardır.¹⁹⁷

İşgal altındaki Yunanistan'da yaşanan söz konusu dram karşısında, Türk halkı Yunan halkının yaşadığı dramı görmezlikten gelmemiş, büyük bir duyarlılık göstererek, düzenlediği yardım kampanyalarıyla komşu ülke için yardımlar toplamıştır.¹⁹⁸

6 Haziran 1942 tarihinde Dumlupınar Vapuru dördüncü seferi için İstanbul Limanı'ndan hareket ettiğinde,¹⁹⁹ yine Türkiye'nin çeşitli sivil ve resmi kurumlarının yardımları da vardır. Bu kurumlar Türkiye Turing Kurumu, Yüksek Mühendis Mektebi, Osmanlı Bankası, Türk Tabipler Birliği, Anadolu Ajansı, Türkiye Basın Birliği'dir.²⁰⁰

¹⁹⁴ TKA, K.No: 2599, B.No: 10.2.

¹⁹⁵ TKA, K.No: 2599, B.No: 10.3.

¹⁹⁶ TKA, K.No: 2599, B.No: 30.1.

¹⁹⁷ Vatan, 7 Nisan 1942.

¹⁹⁸ Serdar Sarısır, "II.Dünya Savaşı Yıllarında Anadolu Sahillerine Sığınan Yunanlı Sivil Mülteciler", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S. 27, Konya Nisan 2010 s. 508.

¹⁹⁹ TKA, K.No: 2599, B.No: 52.

²⁰⁰ TKA, K.No: 2599, B.No: 52.; bkz. Ek: 15.

Bu sefer ki yükünde de benzer şekillerde gıda maddeleri vardı. Toplam 2181,172 ton gıda maddesi yüklüydü. Bu sefer farklı olarak 38 sandık (893 kg) kinin (sıtma ilacı) da vardı. Dumlupınar'ın yükü; 500 ton kuru üzüm, 583,333 ton incir, 120 ton fındık, 9,6 ton kefal, 10 ton yumurta, 48,362 ton ceviz içi, 263,550 ton zeytin, 449,314 ton fasulye, 2,060 ton yabani domuz ve geri kalanında da daha farklı çeşitli gıdalar vardı.²⁰¹

Dumlupınar'ın bu dördüncü seferinde Yunan Kızılhaçı Başkanı Atanasakis Kızılay delegelerine, hastanelerde çok acil pamuk ve gazlı bezi ihtiyacı olduğunu, bu konuda Kızılay yardımını esirgememesi konusunda, Türkiye'ye yazdığı dilekçesini, sözlü olarak da ifade etmiştir.²⁰² Ayrıca Kızılay delegeleri ile Alman Büyük Elçisi ve Fevkalâde Komiseri Kont Gizi ile İtalyan Fevkalâde Komiserlikleri arasında bir görüşme olmuştur. Bu görüşmede Türkiye sayesinde Yunanistan'ın iâşesi düzelmeye başladığı, bundan dolayı gerek Almanya gerek İtalya'nın, Türkiye'ye olan minnettarlık hislerinin bildirilmesi ricasında bulunulmuştur.²⁰³

Dumlupınar beşinci seferi için 19 Temmuz 1942 günü, İstanbul Limanı'ndan hareket etmiştir. 21 Temmuz'da Pire Limanı'na giriş yapan vapura ait raporda, bir önceki seferde taşınmış olan ürünlerin dört gün önce bitmiş olduğu ve Yunan halkının Dumlupınar Vapuru'nu beklemekte olduğu belirtilmektedir.²⁰⁴ Dumlupınar bu seferde benzer şekilde gıdalar getirmiştir.

Türkiye'nin Yunanistan'a gönderdiği ürünler içerisine bakıldığında buğdayın olmaması dikkat çekicidir. “Bunun temel nedeninin buğdayın genel anlamda bir savaş döneminde, özel olarak da İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye bağlamında en fazla ihtiyaç duyulan ürün olduğu söylenebilir. Savaş döneminde yetişkin nüfusun silâh altına alınması ile üretimde bir düşüş yaşanmış ve buğday üretiminde yüzde 50'ye yaklaşan bir gerileme meydana gelmiştir. Savaştan dolayı ekonomik anlamda zorluk yaşamaya başlayan Türkiye'nin, savaş yıllarında müttefiklerden buğday almış olması da bu görüşü desteklemektedir.”²⁰⁵

²⁰¹ TKA, K.No: 2599, B.No: 52.1.; bkz. Ek: 14.

²⁰² TKA, K.No: 2599, B.No: 49.2.

²⁰³ TKA, K.No: 2599, B.No: 49.1.

²⁰⁴ TKA, K.No: 2599, B.No: 45.

²⁰⁵ Tağmat Çağla Derya, “Yunanistan'da Büyük Açlık ve Ege'de Yardım Köprüsü: Kurtuluş ve Dumlupınar Vapurları (1941 – 1942)”, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi, S. 4, Ankara 2010, s. 474.

Dumlupınar'ın daha sonrada seferlerine devam etmesi konusunda, İngiltere tarafından ricada bulunulmuştur.²⁰⁶ Ancak en önemli bu beş seferdir. Çünkü artık Yunanistan'da yeni mahsul yetişmiştir. Ayrıca 1942 İlkbahar mevsiminin sonlarında, bazı şirketlerin Yunanistan'a girmesine İngiltere'nin izin vermesi (Filistin'den İsveç vapurları ile buğday taşınması gibi) ve Türkiye'den götürülen gıda maddeleri ile Yunanistan'daki iâşe sıkıntısı biraz olsun rahatlamıştır. Açlık ve hastalıktan ölüm vakaları azalmıştır. Ayrıca karne ile dağıtılan ekmek miktarı 80 dirheme çıkmıştır.²⁰⁷

Yunanistan'a gönderilen insani yardımlara, Türkiye'den çeşitli kurum ve kuruluşlar da iştirak etmişlerdir. Özellikle Dumlupınar'ın üçüncü ve dördüncü seferine birçok kamu kuruluşu, meslek örgütleri ve de sivil toplum örgütleri katılmışlardır. Arşiv belgelerinde tespit edilebilenlerin bazıları şunlardır: Türkiye Turing Kurumu, Yüksek Mühendis Mektebi, Osmanlı Bankası, Türkiye Tabipler Birliği, Anadolu Ajansı, Türkiye Basın Birliği mensupları, İstanbul gazetecileri, İstanbul Belediyesi çalışanları, Ankara Belediyesi çalışanları, İzmir Belediyesi çalışanları, TBMM Milletvekilleri, Dışişleri Bakanlığı, Yunanistan'da akrabası olan Türk Vatandaşları gibi birçok kurum, kuruluş ve kişiler Yunanistan'da yaşanan dram karşısında yardımlarda bulunmuşlardır.

Başlangıçta Yunanistan'daki açlığın önüne geçilmesi için Türkiye'den gıda satın alınması şeklinde düşünülen yardım planı, zamanla Türkiye'nin Yunanistan'a insani yardım yapması boyutuna ulaşmıştır. Hatta Yunanistan'ın 1941-1943 arasında yaşanan Büyük Açlık Dönemi'nden sonra da Türkiye tarafından Kızılay aracılığıyla insani yardımlar savaş sonuna kadar devam etmiştir.

Böylece Türkiye tarafından dönem içerisinde yaşanan Türk-Yunan dostluğuna ve uluslararası ilişkiler açısından da iyi komşuluk durumuna, güzel bir örnek teşkil edilmiştir.

4. TÜRKİYE'YE SİĞINAN YUNANLI MÜLTECİLER

2. Dünya Savaşı nedeni ile dünyada birçok ülke açlık, sefalet ve ölümle karşılaşmıştır. Bu ülkelerden biri de Yunanistan olmuştur. Savaşa da girmek zorunda

²⁰⁶ TKA, K.No: 2599, B.No: 46.

²⁰⁷ TKA, K.No: 2599, B.No: 38.6.

kalan Yunanistan'da, yüzbinlerce kişi hayatını kaybetmiştir. Bu insanların çoğu işgal altındaki bir ülkede meydana gelen savaştan değil, açlıktan ve de sefalet dolayısı ile kış şartlarına hazırlıksız olduklarından ölmüşlerdir.

İtalya'nın Yunanistan'a yaptığı başarısız saldırının arkasından, Almanya'nın Yunanistan'ı işgali gerçekleşmişti. Almanya'nın özellikle Ege Adaları'nı işgali sırasında, İngilizlerle yaptıkları savaş Türkiye'nin gözleri önündeydi. Türkiye'ye vurulan veya arızalanıp zorunlu iniş yapmak isteyen uçaklar olmuştu. Çeşitli nedenlerden dolayı savaş dışı kalan gemilerde, Türk limanlarına sığınmıştı. Savaştan kaçan Alman, İngiliz, İtalyan ve Yunan askerleri de Türkiye'ye sığınmıştı. Ancak bunlardan ziyade esas savaş yıllarında ön plana çıkan onbinlerce Yunanlı sivil mültecinin Anadolu sahillerine akını olmuştur.

4.1. Anadolu Sahillerine Yunanlı Mülteci Akını

Yunanistan'da yaşanan işgal nedeni ile özellikle de Ege Adaları'ndan onbinlerce sivil Yunanlı yaşadıkları yerleri terk ederek, kayık, tekne, motor, gibi buldukları deniz ulaşım araçları ile Türkiye'ye sığınmak için akın etmişlerdir. Anadolu sahillerine Yunanlı mülteci akını 1941 yılının Mayıs ayında başlamıştır.²⁰⁸

Yunanlı mültecilerin akınına en çok maruz kalan bölgeler ise: Çeşme, Karaburun, Kuşadası, Dikili, Kaş, Kadirga, Güllük, Söke, Antalya, Fethiye, Aydın bölgeleri olmuştur. Ayrıca Trakya bölgesi ve o bölgede en çok İstanbul, güneyde de Antakya olmuştur.²⁰⁹

2. Dünya Savaşı nedeniyle Ege Adaları'ndan, Türkiye'nin Ege sahillerine Mayıs 1941'den 1 Mart 1943 tarihine kadar, yani yaklaşık 22 aylık sürede 22.909 mülteci gelmiştir. Bunların 22.525'i sivil Yunanlı mültecilerdir.²¹⁰

Mayıs 1941 ile 1 Mart 1943 tarihleri arasında gelen 22.909 mülteciden; 8 kişi firar etmiştir, 14 kişi ölmüştür, 362 kişi asker olması nedeniyle askeri kamplara gönderilmişlerdir. 1925 kişi Manisa, Denizli, Aydın ve Afyon'a gönderilip buradan yurtdışına gönderilmişlerdir. 10.472 kişi İzmir ve Çeşme'den Kıbrıs Adası'na ve

²⁰⁸ BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 124, D.No: 882, S.No: 4.

²⁰⁹ Keser, **a.g.e.**, s. 437.

²¹⁰ BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 124, D.No: 882, S.No: 4.; **bkz.** Ek: 16.

İslahiye yolu ile Suriye'ye gönderilmiştir. Geri kalan 10.128 kişi de geldikleri yerlere gönderilmiştir.²¹¹

Türkiye'ye sığınmak için gelenler, 1 Mart 1943 tarihinden sonra da devam etmiştir. 18 Ekim 1943'den 16 Aralık 1943 tarihine kadar 1.755, 27 Aralık 1943 tarihinden 17 Şubat 1945'e kadar da 7.118 kişi olmak üzere toplam 31.398 Yunanlı sivil mültecinin Batı Anadolu, kısmen de Akdeniz sahillerine iltica ettiği ortaya çıkmaktadır.²¹² 2. Dünya Savaşı yıllarında Anadolu'ya sığınan Yunanlıların sayısı için 31.398 kuşkusuz eksik bir rakamdır. Çünkü uyrukları tespit edilemeyen, ancak çoğunluğunun Yunanlı sivil mültecilerin oluşturduğu düşünülen, binlerce mülteci bu rakama dahil edilmemiştir. Dolayısıyla Anadolu'ya sığınan Yunanlı mülteciler bu rakamın çok fazlasıdır.²¹³

Arşiv belgelerine göre, Anadolu sahillerine mülteci akını Mayıs 1941 yılından, Şubat 1945 yılına kadar devam etmiştir. Yunanistan'daki; işgalin şiddeti, iâşe durumu gibi nedenlere bağlı olarak gelenlerin sayısı, zaman zaman hızlanmış, zaman zaman da yavaşlamış olsa da savaş yılları boyunca devam etmiştir.

4.2. Yunanlı Mültecilere Karşı Türkiye'nin Tutumu

Türk milleti 20 yıl önce Batı Anadolu'yu işgal eden Yunanlılar ile Batı Anadolu'da tekrar karşı karşıya gelmiştir. Ancak Yunanlılar bu kez işgalci değil, ülkelerindeki işgal nedeni ile mülteci konumunda gelmişlerdir.

Türkiye ise bu mültecileri kabul etmiştir. Yunanlı mültecilerin iâşe, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamıştır. Bu ihtiyaçların karşılanması ile ilgili gerekli olan yardımların yapılmasına karar vermiştir. Ayrıca hükümet bu yardımların yapılmasını ve miktarını yerel yönetim makamlarına bırakan bir karar da almıştır.²¹⁴

²¹¹ BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 124, D.No: 882, S.No: 4.

²¹² Sarısır, a.g.m., s. 513.

²¹³ Örneğin; 1943 Kasım ayında 2.800 mülteci Kuşadası'na, 1.517 mülteci Bodrum'a, iltica etmiştir. Bu tarih de Kuşadası'nda 3.000 mültecinin olduğu bilinmektedir. Ayrıca 2-22 Aralık 1943 tarihleri arasında yirmi günlük sürede 9.176, ve 22-26 Aralık 1943 arasında dört günlük sürede 940 mültecinin Kuşadası'na iltica ettiği düşünülürse rakamlar hiçte azımsanmayacak boyutlara ulaşacaktır. bkz. Sarısır, a.g.m., s. 513-514.

²¹⁴ BCA, F.No: 030.18.01.02, K.No: 102, D.No: 45, S.No: 7.

Mültecilerin karaya çıktıkları yerlerde bulunan yerleşim yerleri, mülteci akını dolayısı ile zaman zaman sıkıntılar yaşamışlardır. En fazla mülteci akınına maruz kalan yerlerden biri olan İzmir'in Çeşme kazası ve bu kazanın Ilıca kasabası, 14 Ağustos 1942 tarihli Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'ne sunulmak üzere hazırlanan raporda, mülteci akını dolayısı ile sıkıntılar yaşadığından bahsedilmektedir. Çeşme kazasında sayıları 4- 5 bin civarında olan ve sayıları her geçen gün artan Yunanlı mülteciler nedeni ile Çeşme de, iaşe, asayiş, barınma gibi sıkıntılar baş göstermiştir. Bu durumun daha fazla fena neticeler doğurmaması için idari tedbirler alınmıştır. Çeşme'deki mültecilerin bir kısmı Ilıca'daki binalara yerleştirilmiştir. Mülteci işlerinde ihmali olan bazı devlet görevlileri görevlerinden alınmışlardır. Hatta mültecilerin sayısı birden artınca geldikleri yere iadeleri düşünülmüştür. Bu iş için Kemal Vapuru ile ilk seferde 600 kişi Sisam'a gönderilmiş ise de, işgal yetkilileri bazı formaliteleri bahane ederek gönderilen mültecileri kabul etmemiştir. Bu mülteciler yine Türkiye'ye geri getirilmişlerdir.²¹⁵

2. Dünya Savaşı yıllarında Batı Anadolu sahillerine sığınan mülteciler İzmir-Çeşme-Ilıca Mülteci Kampı, Aydın-Nazilli Mülteci Kampı, Manisa Mülteci Kampı, Denizli Mülteci Kampı, Burdur-Tefenni Mülteci Kampı, Isparta Mülteci Kampı ve Afyon Mülteci Kamplarına gönderildiler. Buralarda geçici bir süre barındırıldıktan sonra uygun koşullar oluşunca bu kamplardan dış ülkelere gönderildiler.²¹⁶ Bu kampların bir kısmı sivil, bir kısmı da askeri mülteci kamplarıdır.

Bu kamplarda sivil ve askeri mülteciler barındırılmış, her türlü ihtiyaçları Türkiye tarafından karşılanmıştır. Yine Yunanistan'dan Türkiye'ye sadece Yunanlı sivil halk değil, zaman zaman Yunanistan devlet adamlarının da mültecilerle birlikte gelerek Türkiye'ye sığındıkları olmuştur. Örneğin; 1943 yılının Aralık ayında Çeşme Limanı'na iltica eden Yunanlı mülteciler arasında Yunanistan'ın Dışişleri Umumî Kâtibi Aleksandros Arliropolos ve Yunanistan'ın eski Belgrat Elçisi Ragorosenir ve Yunanistan'ın Paris Konsolosu Liros Arkiros'un olması gibi.²¹⁷

²¹⁵ BCA, F.No: 490.01.00.00. K.No: 611, D.No: 120, S.No: 8.; bkz. Ek: 17.

²¹⁶ Bayram Akça, "II. Dünya Savaşı Yıllarında Ege Adaları'ndan Batı Anadolu Sahillerine Sığınan Mülteciler Meselesi", **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Muğla Bahar 2010, S. 24, s. 6.

²¹⁷ BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 117, D.No: 813, S.No: 12.

Batı Trakya'daki Türkler de Yunanistan'ın işgali dolayısı ile sıkıntı yaşamışlardır. Burada yaşayan Türklerinde zaman zaman Türkiye'ye iltica talepleri olmuştur. Ancak bu konu ile ilgili Türkiye'nin temel prensibi Batı Trakya Türk nüfusunu mümkün olduğu kadar orada tutmak olmuştur. Fakat Yunanistan'daki işgalden etkilenerek Türkiye'ye gelmiş olanlardan, Türkiye'de ailece kalmaları uygun görülenlerin Türk vatandaşlığına derhal geçirilmesi, geldikleri yerlere iade imkânı olanların da iadesi kararlaştırılmıştır.²¹⁸

Türk-Yunan ilişkilerinde dönem içerisinde yaşanan dostluğu somut şekilde göstermek adına, Yunanlı sivil mültecilere Türkiye'nin kucak açması ve Türk toplumunun da olumlu bir tutum sergilemesi, oluşturulan Türk-Yunan dostluğunu ve bu dostluğun topluma kadar indiğini gösteren bir örnektir.

5. TÜRKİYE'NİN YUNANİSTAN'A DİĞER YARDIMLARI

5.1. Yunanlı Çocukların Türkiye'ye Getirilme Çalışmaları

Yunanistan'da yaşanan açlık nedeni ile mağdur olan çocukların, savaş sonuna kadar başka ülkelere gönderilip, bakımlarının sağlanması tartışmaları 1941 yılının son aylarında Yunanistan'da gündeme gelmişti. Yunanlı çocukların gönderilmesi düşünülen ülkelerden biri de Türkiye olmuştur. Yunanistan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Logothetopoulos 10 Ocak 1942 tarihinde Türkiye'nin Atina-Pire Başkonsolosu'na yazdığı mektupta, 6-13 yaşları arasında olan çocukların Türkiye tarafından kabul edilmesini istemiştir. Ne kadar çocuk gönderileceğinin sayısının da, Türkiye tarafından belirlenmesini istemiştir. Yunanlı bakan çocukların gönderilme gerekçesini de ülkede yaşanan gıda sıkıntısı nedeni ile olduğunu da belirtmiştir.²¹⁹

Türkiye konuyu yetkili makamlarında görüştüktan sonra, Yunan Hükümeti'nin teklifini kabul etti. 1000 Yunan çocuğunun, savaş bitene kadar Türkiye'de misafir edilmesi için Kızılay ile Yunan Kızılhaçı anlaştı.²²⁰ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığı tarafından 12 Şubat 1942 tarihinde 1000 çocuğun uygun görüldüğünü açıkladıktan

²¹⁸ BCA, F.No: 030.18.01.02, K.No: 96, D.No:73, S.No: 1.

²¹⁹ Elçin Macar, **İşte Geliyor Kurtuluş: Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'nda Yunanistan'a Yardımları (1940-1942)**, İzmir Ticaret Odası Kültür, Sanat ve Tarih Yayınları 9, İzmir 2009, s. 114.

²²⁰ **Hürriyet**, 6 Nisan 2009.

sonra üç sayfalık “Memleketimize Getirilecek Yunan Çocuklarına Dair Talimat Projesi” hazırlanmıştı.²²¹

Yunanlı çocukların Türkiye getirilmesi ve savaş sonuna kadar Türkiye’de bakılması işinin sorumluluğu Türk Kızılayı’na verilmişti. Bu iş için 1942 yılının Şubat ayı içerisinde Türk Kızılayı hazırlıklara başladı. Çocukların Yunanistan’a gıda taşıyan Dumlupınar Vapuru ile Türkiye’ye getirilmesi kararlaştırılmıştı. Bunun için bin battaniye, beş yüz yastık, beş yüz yastık yüzü, altı yüz elli kaşık, bin çatal, bin tabak, yirmi yemek kovası, iki büyük semaver, elli kilo süt tozunun vapura yüklenilmesi kararlaştırılmış, Kızılay tarafından bu malzemelerin hazırlığına da başlanmıştı.²²²

5 Mart 1942 tarihinde Dumlupınar Vapuru Pire’den hareket etmişti. Devlet Deniz yolları ile Kızılay beraber çalışarak bu sefere çıkmadan önce, vapurda çocukların barınabilmesi için gerekli yerleri hazırlamışlardı. Türkiye’deki kamuoyu da Yunanlı çocukları beklemekteydi. Ancak bazı formalitelerin yerine getirilmemesi nedeni ile bu faaliyet Dumlupınar Vapuru’nun bir sonraki seferine bırakıldı.²²³

Bu arada Kızılay Umumî Merkezi Yazı İşleri Müdürü ve Yunanistan’a Yardım Misiyonu Delegesi Saim Umar, Yunanlı çocukların Dumlupınar Vapuru ile Yunanistan’dan Türkiye’ye taşınması ile ilgili bir rapor hazırlamıştı. Dumlupınar’ın 21 Şubat 1942 tarihinde başlayan ve 7 Mart 1942 tarihinde sona eren seferinde, konuyu etüt ederek hazırladığı raporunda, çocukların Dumlupınar Vapuru ile taşınmasının güvenli olmadığını açıklamıştır.²²⁴

20 Mart 1942’de Başbakan Dr. Refik Saydam tarafından, Türkiye’ye getirilecek 1000 Yunan çocuğu için ne İzmir’de ne de başka bir şehirde, en az 250 yatak alır bir bina bulunamadığı belirtilmiştir. Bu nedenle İstanbul’da tamamen boş olan Heybeliada Deniz Lisesi ve Büyükkada’da boş olarak duran eski Rum Papaz Mektebi’nin bulunduğu

²²¹ Macar, **a.g.e.**, s. 115.

²²² **TKA**, K.No: 2599, B.No: 18.; **bkz.** Ek: 10.

²²³ **Cumhuriyet**, 6 Mart 1942.

²²⁴ Saim Umar’ın raporundan anlaşıldığına göre; **1-** Çocukların taşınması için ilkbahar mevsimi, seyahat için uygun değildir. Çünkü; Ege Denizi çok fırtınalı olduğu için sürekli yalpalayan bu eski vapurda çocukların kendi iradelerine bırakılarak durmaları mümkün değildir. **2-** Vapurun ambar kapakları üzerinde bulunan Kızılay’ın işaretleri olmadan seyahat etmek hiç güvenli değildir. Çünkü, sık sık karşılaşılan vapurun üzerinden uçan askeri uçaklara karşı ancak bu işaretlerle korunulmakta, oysa çocuklar olduğunda içeriye hava girişi sağlamak amacı ile, ambar kapaklarını açmak gerekecektir. **3-** Vapur gıda maddeleri taşıyacak şekilde olduğu için, Yunanistan dönüşü vapuru yolcu taşıyabileceği şekle sokmak, gerek malzeme, gerek ustalık gerekse zaman noktalarında çok zor bir iştir. **4-** Vapurun her hangi bir kaza ile karşılaşma durumunda, çocukların kurtarılması ve bu esnada bakımı için vapur uygun değildir. Bu rapor için, **bkz. TKA**, K.No: 2599, K.No: 10.4; **TKA**, K.No: 2599, K.No: 10.5.

binaların bu iş için kullanılmasının uygun olduğunun kararını vermiştir.²²⁵ 1942 Nisan ayında ise eskiden Balıkçılık Enstitüsü olarak kullanılan ve şuan boş olan binanın tamir edilerek Yunanistan'dan getirilecek olan çocukların kalabilmesi için hazırlanmasına karar verilmiştir.²²⁶ Bu bina Ulaştırma Bakanlığı'na ait olan Baltalimanı'ndaki Damat Ferit Paşa Yalısı'dır.

23 Mayıs 1942 tarihli Cumhuriyet gazetesinin haberine göre, Yunanistan'dan Türkiye'ye getirilecek fakir Yunanlı çocuklar için hazırlanmakta olan Baltalimanı'ndaki Damat Ferit Paşa Yalısı'nın tamiri işinin 15 Haziran'a kadar tamamlanacağı bildirilmiştir. Çocukların bu tarihten bir müddet sonra, Erzurum Vapuru ile getirilmesine karar verilmiştir. Türkiye'de barındırılacak çocuklar için Kızılay atölyelerinde çamaşır ve diğer lüzumlu eşyalar diktirilmeye başlanmıştır.²²⁷

Yunanlı çocukların Türk kamuoyu tarafından beklendiği bir sırada, Mayıs ayının sonunda Yunan Kızılhaç Başkanı'nın Türkiye Kızılay Cemiyeti'ne başvurarak; lisan, muhit ve aileden ayrılma bakımlarından çocukların yurtları dışına çıkarılmamasını istemesi üzerine bu plandan vazgeçildiği açıklamıştır.²²⁸ Kuşkusuz vazgeçilmesinde, Yunanistan'da yaz mevsiminin başlayacak olması ile bazı olumsuz şartların kalkacak olması (ısınma, barınma sıkıntılarının mevsim nedeni ile azalacak olması ve yakında yeni mahsul ürünlerin çıkacak olması gibi), ayrıca Yunanistan'ın iâşe durumunun düzelmeye başlaması da etkili olmuştur.

Yunanlı çocukların Türkiye'de bakılması için ayrılan para ise, Yunanlı çocukların getirilmesi işinden vazgeçildiği için, kışın Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde açılacak olan aşevlerine, konuyla ilgili makamlar tarafından aktarılmıştır.²²⁹

Cumhuriyet gazetesinin bu haberinden de anlaşıldığı üzere, Türkiye'de bu iş için önceden bir ödenek hazırlanmıştır. Dolayısı ile Türkiye'nin bu iş için, gerek önceden bir ödenek hazırlaması, gerek fiziksel hazırlıklarını yapması, gerekse konuyu en üst makamlarında görüşmesi, konuya belli bir plan ve program çerçevesinde yaklaşarak konu ile ilgili hassasiyetini de göstermiştir.

²²⁵ BCA, F.No: 030.00.00.00, K.No: 40, D.No: 240, S.No: 16.; **bkz.** Ek: 11.

²²⁶ BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No:179, D.No: 235, S.No: 20.; **bkz.** Ek: 12.

²²⁷ Cumhuriyet, 23 Mayıs 1942.

²²⁸ Cumhuriyet, 28 Mayıs 1942.

²²⁹ Cumhuriyet, 6 Haziran 1942.

Türkiye'ye getirilmesine çalışılan Yunanlı çocuklar konusuna, gerek Türk hükümeti, gerekse Türk kamuoyu tarafından insani duygularla yaklaşmıştır. Bu konuda Türkiye yapabileceği her şeyi yapacağını, gerek çocuklar için yaptığı hazırlıklarla, gerekse de çocukların Türkiye'de bakılması için kamuoyunun olumlu bir tutum sergilemesi, gibi örnekler göstermiştir.

Yunanlı çocukların Türkiye'ye getirilme konusu da, Türkiye'nin zor durumdaki dostu ve komşusu Yunanistan'a, yardım etme konusunda ne kadar hassas ve de insani duygularla yaklaştığının yine bir başka göstergesi olmuştur.

5.2. Feridun Demokan'ın Yunanistan'daki Açlığı Dünya Kamuoyuna Duyurması

Türkiye dost ve kardeş olarak gördüğü Yunanistan'ın zor yıllarında, gerek devlet olarak, gerek kurum ve kuruluşları ile gerekse de sivil toplum örgütleri ile yardım etmiştir. Bunların dışında değişik zaman ve şekillerde, Türk vatandaşları bireysel olarak yardımlarda da bulunmuşlardır. Bunları göstermek adına güzel bir örnek; Yunanistan'a yardım taşıyan vapurlarda, Yunanistan'a yardım misyonu delegelerinden olan Feridun Demokan'un²³⁰ hayatını tehlikeye atarak yaptığı bireysel yardımdır.

1941 yılı sonu ile 1942 yılı başlarında, Atina'daki hastaneler, yetimhaneler, evler ve sokaklardan her gün yüzlerce ölü toplanmaktadır. Kurtuluş ve Dumlupınar Vapuru ile yaptığı yolculuklar sırasında Feridun Demokan, Yunanistan'ın yaşadığı dramı yakından görmüştür. Bu durumla ilgili Yunanistan'daki gazeteciler yurt dışına bir kare fotoğraf bile göndermeyi başaramamışlardır.

Bu korkunç tablo üzerine 1942 yılı başlarında Feridun Demokan notlarına şöyle yazmıştır: *“Burada olan biteni, Ankara ve Londra yolu ile Amerika'ya bildirmek lazımdı. Fakat kuru raporlarla değil, faciayı gösteren resimlerle bu işi yapmak lazımdı. Halbuki Uluslararası Kızılhaç'ın aylardan beri burada bulunan iki delegesi, Alman karargahının kati emirlerine uyararak Cenevre'deki merkeze tek bir resim bile göndermemişti.”*²³¹

²³⁰ TKA, K.No: 2599, B.No: 49.4.

²³¹ Hürriyet, 28 Mayıs 2006.

Feridun Demokan dünya kamuoyunun dikkatini Yunanistan'a çekmek için kendince bir plan tasarlamıştır. Yunanistan'daki açlığın fotoğraflarını dünya kamuoyuna gösterip tüm dikkatleri Yunanistan'a çekmek istemiştir. Bunu daha önce başaran olmamıştı. Böyle bir şeyi yapmak çok zor ve tehlikeliydi. Çünkü, Almanlar Feridun Demokan'ı çok iyi takip etmektedirler. Gestapo'nun²³² Demokan'un aldığı nefesten bile haberi vardı. Hatta Demokan'un, İstanbul'da yemek yediği İngilizlere kadar bilinmekteydi. Yunanistan'a ayak bastığından itibaren yanında Kondumas adlı bir Alman görevli kendisine Yunanistan'dan ayrılincaya kadar eşlik etmektedir.²³³ Böylece Almanlar Feridun Demokan'ı göz önünde tutmaktaydılar.

Kusursuz bir Yunanca ve Fransızca bilen Feridun Demokan, yaptığı planı uygulamaya başlamıştır. Önce Almanlar'ın güvenini kazanmak için, 1942 yılının ilk aylarında gerçekleşen seferlerde, hiçbir girişimde bulunmamıştır. Bu güven kazanma işinde başarılı da olmuştur. Daha sonra gizli bir şekilde planını uygulamaya devam etmiştir. Yunanlı gazetecilerle görüşerek, Yunanistan'daki açlık durumunu yansıtan fotoğrafları çekmelerini istemiştir. Yunanistan'ın en iyi gazete fotoğrafçıları açlık nedeni ile Yunanistan'ın yaşadığı dramı anlatan 120 adet fotoğraf çekerek bir albüm yapmışlardır, bu albümü gizlice Yunan Kızılhaçı'na ulaştırmışlardır. Fakat mesele fotoğrafları çekmek değil, bunları yurt dışına çıkarmaktır. Özellikle 1942 baharındaki Kızılay'ın seferleri sırasında, Almanların istihbarat ve izleme faaliyeti hız kazanmıştır. Pire Limanı'na her yanaştığında Dumlupınar Vapuru en ufak odasına kadar didik didik aranmıştır.²³⁴

Türk Kızılayı'nın dokuzuncu seferinde Demokan artık planını gerçekleştirmeye karar vermiştir. Ne yapıp edip albümü, Alman görevlilerin gözü önünde gemiye sokacaktır. Atina'da erzaklar boşaltıldıktan sonra planını uygulamaya koymuştur. Türk Elçiliği'ndeki randevusunu bilerek uzatmıştır. Geç kaldığını söyleyerek, özel eşyaları ve bir zarf içindeki fotoğraf albümü ile birlikte elçilikten ayrılmıştır. Elçiliğin makam otomobili hızla Atina caddelerinden geçmiştir. Pire Limanı'na vardığında, kontrol

²³² Gestapo: Alman Gizli Polis Teşkilatı. Ayrıntılı bilgi için **bkz.** Michael Campbell, "Hitlerin Gizli Polis Örgütü (Gestapo) Belgeseli", <http://www.youtube.com/watch?v=owSYqWT809k>. (18.12.2014)

²³³ **Hürriyet**, 28 Mayıs 2006.

²³⁴ **Hürriyet**, 28 Mayıs 2006.

heyeti sabırsızlık içinde Demokan'ı beklemektedir. Demokan o dakikaları şöyle anlatmıştır:

*“Valizlerimi getirip kapıları salona açılan iki kamarama yerleştirdiler. Fakat ben diplomatik kurye zarflarını ve mühürlü olup olmadığı belli olmayan iki zarfla evrak çantamı masanın baş tarafına koydum ve kumandan Kremer'den geç kaldığım için özür diledim. Kamarotumuz Muzaffer'e kahvelerden sonra masaya likör, konyak, çikolata, sigara gibi şeyleri bolca getirmesini yavaşça söyledim.”*²³⁵

Alman askerleri Dumlupınar Vapuru'nu oldukça ayrıntılı bir şekilde aramışlar, Feridun Demokan'ın kamarasındaki elbiselerinin ceplerine kadar tüm özel eşyalarını dahi kontrol etmişlerdir. Bu arama işi için görevlendirilen Alman askerleri, kayda değer bir şey bulamadıkları raporunu vererek, arama işini tamamlamışlardır. Salondaki hava ise iyice yumuşamıştır. Likör ve konyak kadehleri birbiri ardına kalkarken Alman konukların neşesi yerindedir. Bu havada masanın üzerindeki zarflar Alman kumandanı Kremer'in gözünden kaçmıştır. Samimi bir vedalaşmanın ardından Almanlar çıkış iskelesine kadar uğurlanmıştır. Yarım saat sonra Dumlupınar, Alman hücumbotlarının rehberliğinde, limandan çıkıp torpil hattını geçerken bile Demokan rahat değildir. Ancak, Çanakkale Boğazı'na girerken yakalanma tehlikesinin artık geçtiğini o zaman hissedebilmiştir. Yakalandığı takdirde Almanların Türk görevliyi bir toplama kampına yollaması kuvvetli bir ihtimaldi. Bu tehlikeyi göze alarak İstanbul'a getirdiği albümü Ankara'daki İstanbul Kulüp'teki bir öğle yemeğinde, İngiliz istihbaratından Albay Gibson'a teslim etmiştir. Gibson, resimleri kısa sürede ABD'ye yollamıştır.²³⁶

İngiliz istihbaratı ile ABD'ye gönderilen resimler ilk olarak 3 Ağustos 1942 tarihinde Life dergisinde yayınlandı. Life dergisinde fotoğraflar iki özel sayfada, Yunanistan'daki kıtlık ve açlığı çarpıcı bir şekilde göstermiştir.²³⁷

Bunun üzerine ABD'deki sinemacı Spyros Skouras başkanlığındaki Greek War Relief Association (Yunanistan Savaş Yardım Derneği) büyük bir yardım kampanyası düzenledi. Düzenlenen kampanyada yine bu fotoğraflar kullanıldı. Bu fotoğrafların da

²³⁵ **Hürriyet**, 28 Mayıs 2006.

²³⁶ Ulvi Keser, “A Savior Sent by an “Old Foe”; Feridun Demokan, Notes on the Great Famine in Greece” **Ege Akademe Review**, vol. 11, number 1, İzmir January 2011, p. 150.

²³⁷ **Life Magazine**, 3 August 1942.

etkisiyle 200 milyon dolardan fazla para toplandı. Bu toplanan para ile alınıp Yunanistan'a gönderilen gıda Yunanistan'daki açlığın önlenmesi için çok faydalı olmuştur.²³⁸

Görüldüğü gibi Türk-Yunan dostluğunun bir sonucu olarak, Yunanistan'ın bu zor yıllarında, Türkiye sadece kurum ve kuruluşları ile değil, Feridun Demokan gibi bireysel yardımlarda da bulunmuştur.

5.3. Ege Adaları'na Yardım Edilmesi

Yunanistan'ın önce İtalya sonra da Alman işgali nedeni ile yaşanan sıkıntıları yalnız Atina ve Pire gibi kentler çekmemiştir. Özellikle Oniki Adalar Bölgesi'ndeki adalarda, Mihver Devletleri'nin faaliyetleri artmaya başlaması ile beraber, bu adalarda yaşayanlarda sıkıntılar çekmeye başlamışlardır. Dolayısıyla Yunanistan'daki gıda sıkıntısından adalarda yaşayanlar da etkilenmiştir. Mayıs 1942 tarihinde Yunanistan'a yapılan ablukayı İngiltere'nin gevşetmesinden sonra, Yunanistan'a bazı yardımlar başlamıştır. Bunlar arasında olan 1942 yılının Ağustos ayında İsveç Bandıralı Halleron vapuru ile İzmir'e getirilen 1000 ton buğdayın, adalara sevkiyatı için Türkiye'den 350 tonluk Arslan adlı motor tahsis edilmiştir.²³⁹ Böylelikle İsveç'ten gelen buğdayın Ege adalarına dağıtılması konusunda da Türkiye yardımcı olmuştur.

Yine Haziran 1942'de açlık çeken ve durumları oldukça kötü olan Sisam, Sakız, Midilli ve Nikarya adalarına İzmir'den yardım edilebilmesi için Türkiye, İngiltere, Almanya ve İtalya devletleri arasında bir antlaşma yapılmıştır. Türkiye, Kızılhaç'a bu konuda gerek Kızılay, gerek askeri, gerekse idari olarak yardım edip her türlü kolaylığı göstereceğini açıklamıştır. Bu adalardaki aç halk için 660 ton muhtelif gıda ile 500 çuval İngiliz unu gönderilmesi kararlaştırılmıştır. İzmir Limanı'ndan yapılacak sevkiyat adalarda aç halka Kızılhaç tarafından dağıtılması kararlaştırılmıştır.²⁴⁰

Ege Adaları'ndaki açlığın 1945 yılında şiddetinin artması sonucu, Türkiye'den gıda sevkiyatına yeniden başlanması, Kızılhaç tarafından gerekli görülmüştür. Kızılhaç tarafından görevlendirilen temsilci, bu sevkiyatla meşgul olmak üzere bir müddetten

²³⁸ Keser, **a.g.m.**, s. 150.

²³⁹ **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 169, D.No: 177, S.No: 2.

²⁴⁰ **Cumhuriyet**, 5 Haziran 1942.

beri İzmir’de bulunmuştur. Rodos’a da gıda sevkiyatına gerek duyulması sonucu Türk bandıralı; Savlet, Yenikurtuluş, Akanın, Zengin, Enginer ve Hasankale motorları ile Türkiye’den gıda sevkiyatına başlanmıştır.²⁴¹

Özellikle 1941 yılının Mayıs ayından 1945 yılına kadar, adalarda yaşayanlar arasında onbinlerce kişi deniz yolu ile Anadolu sahillerine gelerek, Türkiye’ye sığınmışlardır. Türkiye gelenlere kucak açmış ve her türlü insani yardımda bulunmuştur.

Daha sonralarında da açlıktan çok etkilenen adalara gerek nakliye gerekse gıda konusunda da kayıtlı kayıtsız Türk yardımları hem savaşın içerisinde hem de savaştan sonra Yunanistan’ın ekonomik durumu düzelinceye kadar devam etmiştir.

6. TÜRK YARDIMLARINA KARŞI YUNAN KAMUOYUNUN TUTUMU

2.Dünya Savaşı yıllarında Türkiye’nin Yunanistan’a yaptığı yardımlar Türkiye’nin uyguladığı denge politikası nedeni ile oldukça tehlikeliydi. En ufak bir olumsuzlukta Türkiye kendisini bu savaşın içinde bulabilirdi. Ayrıca Türkiye, 2.Dünya Savaşı dolayısıyla ekonomik ve sosyal olarak ağır şartlar yaşamaktaydı. Her şeye rağmen Türkiye olaya insani açıdan bakmıştır. Yunanistan’a savaş yılları boyunca, değişik şekillerde ve zamanlarda yardımlarda bulunmuştur. Örneğin, Türkiye den giden gıda sayesinde yüz binlerce Yunanlı açlıktan ölmekten kurtulmuştur. Ayrıca Yunanistan’ın bu zor anlarında, Yunan toplumunun ayakta kalabilmesi için de Türkiye umudun adı olmuştur.

Gıda yardımlarının yapıldığı sırada, Kurtuluş Vapuru’nun 5. seferinde Yunan Basın Birliği Alman işgal kuvvetlerinden aldıkları müsaade ile vapuru ziyaret etmişlerdir. Burada Yunan Basın Birliği üyeleri, savaştan sonra Atina’nın en güzel caddelerinden birisine Kızılay isminin verileceğini ve her ne bahasına olursa olsun Kurtuluş Vapuru’nun Yunan milletince satın alınacağını belirtmişlerdir.²⁴² Buradan da anlaşıldığı gibi, Türkiye’nin Yunanistan’a insani yardımları konusu; Yunan Basın Birliği tarafından asla unutulmaması gereken bir konu olarak görülmüş ve bu olayın anısının her zaman yaşatılacağı vurgulanmak istenmiştir.

²⁴¹ Cumhuriyet, 15 Mart 1945.

²⁴² TKA, K.No: 2599, B.No: 1.4.

Yunanistan'a gönderilen yiyecek maddeleri dolayısıyla Yunanistan'ın eski İktisat Bakanı Zanas Türk Kızılayı Delegeleri'ne 1942 yılının Ocak ayında Kurtuluş'un getirdikleri ile yaklaşık 500.000 kişinin iâşesinin sağlandığını ve açlık ölümlerinin azalmaya başladığını belirtmiştir. Zanas, büyük insaniyet hareketinin Yunanistan'da unutulmasına imkan olmadığını, tekrar tekrar teşekkürlerde bulunarak Türk yetkililere bildirmiştir.²⁴³

Yunanistan'a gıda yardımı yapılması işi oldukça zor bir işti. Bu nedenle Türkiye Dışişlerinde, Bakanlıklar arası (Ticaret-Gümrük-Ulaştırma) bir komisyon teşkil etmişti. Bu komisyonun başına da Feridun Cemal Erkin getirilmişti. Savaş durumu dolayısı ile her tarafta darlaşan yiyecek maddelerinin temininin sıkıntısı, başlı başına büyük bir zorluktu. Bu zorluk aşıp yiyecek maddeleri temin edildikten sonra, ulaştırma yani gemi bulmakta ayrı bir sıkıntı kaynağıydı. Daha sonra da geminin gideceği rota için (İstanbul'dan Pire'ye gitmesi için) Alman, İtalya ve İngiliz donanmalarından ayrı ayrı izin alınmıştı. Bu üç donanmadan bazen biri veya ikisi izin vermemişti. Dolayısıyla üçünden de aynı anda izin alınmalıydı. Ayrıca Yunanistan'a giriş için Almanlardan ayrı bir izin daha alınmalıydı. Bazen tüm izinler alındıktan sonra, son anda geminin hareket saatinin değiştirilmesi gerektiği isteği Türkiye'ye bildiriliyordu. Gemi acele durduruluyordu. Bütün işlemlere baştan ve yeniden başlanıyordu. Bu sorunlar aşıldıktan sonra yiyecek maddelerinin ivedilikle Yunanistan'a ulaştırılması gerekiyordu. *"Yaşanan gecikmeler Yunanistan'da aç halkın sabrını yitirmesine, Türkiye'de de bu işi yapanları da vicdan azabına sokuyordu."*²⁴⁴

Bu zor görevi organize eden Dışişleri komisyonu başkanı Feridun Cemal Erkin'e birçok teşekkür mektubu gelmiştir. Bu mektuplarla ilgili Erkin; "Yunanistan'ın işgalden kurtulmasından sonra, Pire Belediye Başkanından çok sıcak bir teşekkür mektubu aldım. Sakız Metropolit'i'de içli bir mektupta, insani gayretlerimden dolayı beni takdis ettiğini bildirdi. Nihayet Yunan Hükümeti bana Phenix Nişanının büyük kordonunu hediye etti."²⁴⁵ Bunların dışında Erkin, Atina Belediye Başkanı'ndan ve Sakız Valisi'nden de birer mektup almıştır. Bunların tercümeleri aşağıdadır.

²⁴³ BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 256, D.No: 724, S.No: 29.

²⁴⁴ Erkin, a.g.e., s. 129-130.

²⁴⁵ A.g.e., s.130.

“Atina Belediye Başkanı’nın Mektubu:

Takdim ettiğim şu Atina şehri albümünü, Yunan milletine, tarihinin bu feci anlarında yaptığınız çeşitli hizmetlerin çok küçük bir belgesi olarak kabul etmenizi rica ediyorum.”

Sakız Valisi’nin Mektubu:

“Kızılhaç Delegesi ve memleketimizin büyük dostu Bay Courvoisier’den Sakız Kızılhaçına un gönderilmesi için lütfettiğiniz yardımın bütün ayrıntılarını büyük mutlulukla öğrendim.

Bu bölgenin Valisi sıfatıyla, bu küçük Sakız Adasının çok acı çeken halkına gösterdiğiniz cemilekâr yardımdan dolayı size heyecan ve şükranlarımı ifadeye izninizi rica ederim.

Aynı zamanda, kıyılarına komşu sahillerden gelen yardımları alan bütün Yunanistan’ın ve Yunan Hükümetinin de şükranlarını kabul etmenizi rica ediyorum.

Arslan Vapurunun Türk Milli Bayrağını taşıyarak limanımıza girdiğini gördükçe heyecanımız çok büyük oluyor.

Tarihi hayatları esnasında her iki milletimiz uzun yıllar birlikte yaşamışlardır. Bu beraberlikten biz, milletinize karşı samimi dostluk ve onur anıları sakladık. Zira, Türk Milleti, barış ve savaş hallerinde, bizimle her karşılaşışında, daima kardeş, dost ve hiç şüphesiz sevilen bir akraba hüviyetini korumuştur. Geçirmekte olduğumuz şu zalim ve korkunç yoksulluk devresinde, bize yardımda bulunmakla, asil Türk Milleti hakkındaki kanımızı teyid ediyorsunuz.

Bay Courvoisier aracılığı ile size takdim ettiğim küçük Sakız armağanını kabul etmenizi rica ediyorum.

Şahsınıza karşı duyduğum istisnai şeref ve dostluk hisleriyle şükranlarımı lütfen kabul ediniz.

Sakız Valisi
GEORGES LUBOKAKİS”²⁴⁶

²⁴⁶ A.g.e., s. 130-131.

8 Şubat 1945 yılında Yunanistan Kral vekili Damaskinos Anadolu Ajansı'na yaptığı bir açıklamada Türkiye'den övgüyle söz ederek, Türk-Yunan dostluğunu vurgulamıştır. *“Türk-Yunan dostluğu, Yunan milletinin şuuruna yerleşmiştir. Yunan milleti, karanlık ihtimaller devrinde, Türk milletinin, Yunanistan'a yaptığı iyilikleri derin bir şükranla anacaktır. Yunan milleti kurtuluş vapurunun içindeki kıymetli yüküyle, bahtsız Yunanistanın yanında dost Türkiye'nin, bu sadık komşusunun bulunduğunu gösteren efsanevi gelişini gözleri yaşla dolarak hatırlamaktadır.”*²⁴⁷

Yunanistan Kral vekili Damaskinos Anadolu Ajansı'na, *“Ortak hedeflere doğru beraberce yürüyen Türkiye ve Yunanistan'ı hiçbir şey ayıramamaktadır.”*²⁴⁸ şeklinde açıklama da yapmıştır.

Yunanistan Kızılhaç Başkanı'da savaş sonrasında Türkiye'ye teşekkür etmek ve de minnet duygularını belirtmek için bir bildiri yayınlamıştır. Ayrıca Ankara Valiliği ve Belediye Başkanlığı'na aynı şekilde İstanbul Valiliği ve Belediye Başkanlığı'na da yardımlarından dolayı bir teşekkür mektubu yazmıştır: *“Bundan bir müddet önce dost Yunanistan'ın harp ve işgalden acı gören halkına yiyecek ve giyecek göndermek üzere Ankara'da bir iane listesi açıldığı ve buna İstanbul'dan da iştirak edildiği hatırlardadır. Türkiye'nin bu kardeşçe hareketi Elen Kızılhaç Cemiyeti'ni çok duygulandırmıştır.(...)”*²⁴⁹

Bir Türk gazetecinin röportajında, Midilli Vali Vekili Pastras Andonios şunları söylemiştir:

“Gıda maddeleri ve ilaç bakımından Kızılay'ın ve hükümetin yardımlarını asla unutamayız. Hele bu maddelerin kendi zati ihtiyacınızdan tasarruf edildiğini düşündükçe milletinize karşı duyduğumuz minnettarlık hisleri birkaç misli artıyor. Adalarımızdan ülkenize iltica edenlere gösterdiğiniz insani ve mertçe muameleler asil milletinizin karakterini anlatmaya benzer. Şimdi temas edeceğim nokta bir memleketin mukadderatına rol oynamıştır. 1941' de ordumuz bozulduğu zaman asker, sivil bütün hükümet erkani topraklarınıza iltica etmişti. Siz bizi mertçe karşıladınız. Yaralarımızı

²⁴⁷ Cumhuriyet, 10 Şubat 1945.

²⁴⁸ Cumhuriyet, 10 Şubat 1945.

²⁴⁹ Keser, a.g.e., s. 592.

*sardınız, aç midemizi doyurdunuz. Mağlup ve vatansız kalmış insanlar olduğumuzu hissettirmediniz. Ben şahsen bunun kadar insani bir hareket tasavvur edemiyorum.*²⁵⁰

1945 yılındaki 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamaları nedeniyle Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Türk gençliği için verdiği nutuk, Atina'da Yunanistan radyosu tarafından şehrin önemli yerlerine konan hoparlör sayesinde Yunanlılara da ulaştırılmıştır. Anadolu Ajansı'nın muhabirine göre Yunanlılar; *"Kendisine bu kadar çok şey vermiş olan İsmet İnönü gibi bir şefe malik olmak, Türkiye için ne büyük bir saadet."*²⁵¹ yorumunu yapmışlardır. Böylece Yunanistan Türkiye'ye duyduğu saygıyı da bu vesile ile göstermek istemiştir.

Yunanistan, Feridun Demokan'ın da hayatını riske atarak yaptığı katkıları da hiç unutmamıştır. Yunanistan bu cesur adama çeşitli şekillerde teşekkür etmiştir. Atina Belediyesi, Demokan'a teşekkür etmek için şehrin sembolü olan baykuş kabartmalı madalya ve fahri hemşerilik vermiştir. Savaştan sonra da Yunan Kızılhaç'ı kendisine Kızılhaç Nişanı takmıştır.²⁵²

1945 yılı Temmuz ayı içerisinde, savaş yıllarında Türkiye'nin yardımlarına teşekkür etmek ve Türk-Yunan dostluğunun geliştirilerek devam etmesi amacı ile Yunanistan'ın ünlü takımlarından Olimpiyakos futbol takımı, Türkiye'ye gelmiştir. 14 Temmuz 1945 de ilk maçını Galatasaray takımı ile yapmıştır. Maç günü havanın çok sıcak olmasına rağmen maçı, 15.000 seyircinin yanında Başbakan Şükrü Saraçoğlu, İstanbul Valisi Lütfi Kırdar ve Yunan Konsolosu'nda izlemiştir. Maç 2-2 berabere bitmiştir.²⁵³ Bir gün sonra Olimpiyakos Beşiktaş'la karşılaşmıştır. Bu maçı da Başbakan Şükrü Saraçoğlu, Vali Lütfi Kırdar, İngiliz Büyükelçisi gibi birçok özel davetlide izlemiştir. *"Çok cefa çekmiş bir milletin çocukları(...)"* diye basın tarafından lanse edilen Olimpiyakos, Beşiktaş'a 4-0 yenilmiştir.²⁵⁴ Türkiye'deki son maçını 19 Temmuz'da Beyoğlu ile oynayan Olimpiyakos bu maçı 1-0 kazanmıştır. Diğer maçlarda olduğu gibi bu maçı da oldukça kalabalık bir seyirci topluluğu ve Başbakan Şükrü Saraçoğlu gibi birçok özel davetlide izlemiştir.²⁵⁵ Olimpiyakos futbol takımı Türkiye'de

²⁵⁰ Keser, a.g.e., s. 595.

²⁵¹ Cumhuriyet, 23 Mayıs 1945.

²⁵² Hürriyet, 28 Mayıs 2006.

²⁵³ Cumhuriyet, 15 Temmuz 1945.

²⁵⁴ Cumhuriyet, 16 Temmuz 1945.

²⁵⁵ Cumhuriyet, 20 Temmuz 1945.

oldukça sıcak karşılanmış ve büyük ilgi görmüştür. Maçlara çıkarken hep büyük alkış almıştır.²⁵⁶

12 Temmuz 1945 tarihinde Olimpiyakos takımıyla birlikte İstanbul'a gelen Yunanistan Basın Birliği Başkanı Zarifis yaptığı açıklamada; *"Türkiye Yunan gazetecilerinin bir şükran borcunu ödemek maksadile geldim. İşgalin acı ve karanlık günlerinde Elen Basın Birliğinin Muhtelif milletler gazetecilerinden istediği yardıma sadece Türk meslektaşlarımız mukabele etmişlerdir. Yunanistan'a yiyecek maddesi getiren Türk vapurlarının her seferinde bizlere de dörder kiloluk paketler göndermeği unutmayan Türk gazetecilerine teşekkürü bir borç biliriz."*²⁵⁷ şeklindeki demeci ile kendilerine sadece Türk gazetecilerin yardım yaptığını vurgu yaparak, Türk gazetecilere teşekkür etmiştir.

Sonuç olarak, 2. Dünya Savaşı yıllarında, savaş nedeniyle Türk-Yunan yakınlaşması sona ermemiş, aksine devam etmiştir. 1930'lu yıllarda devlet adamlarının politik gayretleri ile oluşturulan Türk-Yunan dostluğu, 1940'lı yıllarda Türk ve Yunan toplumlarına kadar inmiştir. Zaten iki ülkenin de çıkarları bunu gerektiriyor, hatta zorunlu kılıyordu.

1939 yılında Erzincan depreminde Yunan toplumunun Türkiye'ye yardımları ile Türk ve Yunan toplumları arasında erimeye başlayan buzlar, 2. Dünya Savaşı yıllarında da devam etmiştir. Türkiye'nin zor durumdaki Yunanistan'a gerek devlet kurum ve kuruluşları, gerek sivil toplum örgütleri, gerekse bireysel olarak, başta gıda olmak üzere değişik şekillerde insani yardımlarda bulunmuştur. Türkiye, dost olarak gördüğü Yunanistan'a elinden gelen yardımlarda bulunarak, Yunanistan'ın bu zor dönemi atlatabilmesi için destek olmuştur. Savaş yıllarında, Türkiye'nin gösterdiği dostlukla ilgili Yunan kamuoyu gerek savaş sırasında, gerekse savaş sonrasında çeşitli şekillerde bu durumu ifade ederek Türkiye'nin yaptıklarına teşekkür etmişlerdir.

²⁵⁶ Olimpiyakos'dan sonra Türkiye'ye 1945 Aralık ayı içerisinde yine Yunanistan'ın ünlü takımlarından Enosis gelmiştir. Oda Türkiye'ye teşekkür etmek ve Türk-Yunan dostluğunu geliştirmek maksadı ile gelmiştir. Enosis takımı da aynı sıcak ilgiyi görmüştür. İlk maçında 1 Aralık da Beyoğlu'nu 2-1 yenmiştir.(bkz. **Cumhuriyet**, 2 Aralık 1945). İkinci maçında Beşiktaş'a 1-0 yenilmiştir. (bkz. **Cumhuriyet**, 3 Aralık 1945). Üçüncü maçında Galatasaray'a 4-1 yenilmiştir. (bkz. **Cumhuriyet**, 9 Aralık 1945)Türkiye'deki son maçında Fenerbahçe'ye 5-1 yenilmiştir. (bkz. **Cumhuriyet**, 10 Aralık 1945).

²⁵⁷ **Cumhuriyet**, 14 Temmuz 1945.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ YILLARINDA TÜRK YUNAN İLİŞKİLERİNDE DOSTLUK ÖRNEKLERİ (1946–1954)

1. TÜRKİYE ve YUNANİSTAN AYNİ KUTUPTA

1.1. Savaş Sonrası Türkiye ve Yunanistan

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'nin siyasi yapısı, ekonomik uygulamaları ve dış ilişkilerinde köklü değişiklikler olmuştur. Aynı şekilde savaş sonrası siyasi istikrarsızlık nedeni ile kanlı bir iç savaş yaşayan Yunanistan'da da köklü değişiklikler olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'nın hemen arkasından Türkiye'de halkın hükümete karşı, özellikle de İsmet İnönü'ye karşı tepkileri vardı. Ayrıca ekonomik sıkıntılar da halkın tepkisini iyice arttırmıştı. İç politikadaki bu sıkıntılara dış politikada da, SSCB'nin 1945 yılındaki toprak talepleri de eklendi. SSCB'nin toprak taleplerine İngiltere'nin bölgeden çekilmek istemesinden dolayı Türkiye'nin tek başına karşı koymasının gerekliliği, Türkiye'yi kritik bir sürece sokmuş oldu.

Yunanistan'da ise 12 Ekim 1944 tarihinde, Almanların Yunanistan'dan çekilmeleri sonrası, iktidar mücadelesi nedeni ile ülkede kargaşa başlamıştı. Savaş yıllarında ekonomi büyük zarara uğramış, ulaşım yolları yıkılmıştı. Bu da savaştan sonra ülkede devam eden gıda sıkıntısının tam çözülememesine ve yardımların her yere ulaştırılamamasına sebep olmuştu.

Yunanistan işgalden kurtulmuştu. Fakat bu kurtuluşun coşkusu uzun sürmemişti. Çünkü savaş yıllarında Almanlara karşı mücadele eden Yunan çeteleri arasında bir sağ-sol çatışması çıkmıştı. Özellikle de 1946-1949 yılları arasında kanlı bir iç savaş yaşanmıştır.

Bu iç savaş yıllarında da Sovyetler Birliği'nin Yunanistan üzerindeki istekleri nedeni ile Türkiye ve Yunanistan benzer bir kadere doğru sürüklenmiştir. Türkiye özellikle 1945 ve 1946 yıllarında SSCB'nin isteklerine tek başına göğüs germeye çalışırken, İngiltere'de Yunanistan'a olan desteğini artık bırakmaya hazırlanıyordu.

Mevcut durumun devam etmesi halinde bölgeye hâkim olacak gücün SSCB olması kaçınılmazdı.

Savaş sonrası Türkiye ve Yunanistan'a baktığımızda, her iki ülkenin de problemleri arasında en önemlisi ve ortak olanı Sovyetler Birliği'nin tehdididir. Bu sorun Türk-Yunan ilişkileri bakımından iki ülkenin zamanla benzer kararlar vererek, aynı organizasyonlar içine girerek, birbirlerine daha da yakınlaşmalarına neden olmuştur.

1.2. İki Kutuplu Yeni Dünya Düzeni

İnsanlık tarihinin büyük savaşlarından biri olan 2. Dünya Savaşı dünyada büyük bir yıkıma sebep olmuştur. Bu kanlı savaşta milyonlarca insan ölmüştür. Ülkelerin siyasi ve sosyal yapısı derinden sarsılmış, savaş sonrası dünya siyasetinin yapısında da değişiklikler olmuştur. Savaş öncesi dünya siyasetinin belirleyici merkezi olan Avrupa kıtası harabeye dönmüştür.

2. Dünya Savaşı öncesi dünya siyasetinin belirleyici güçlerinden olan kuvvetler 1945'den itibaren artık çok geri plandadırlar. Bu güçlerden; Almanya, İtalya ve Japonya savaşta yenilmiştir. Savaşı kazanmasına rağmen İngiltere ve Fransa çok büyük güç kaybetmişlerdir. Bu devletlerin değil eski yerlerini almaları, milletlerarası politikada aktif hale gelmeleri için bile uzun zaman beklemeleri gerekecektir. Gerek Asya kıtasında, gerek Avrupa kıtasında büyük kuvvet boşlukları oluşmuştur. Her iki kıtada da bir tek kuvvet vardır: Sovyet Rusya. Komünizmin evrensel tatbikçisi olarak ortaya çıkmış olan Sovyet Rusya için bu yeni durum öyle bir manzaradır ki, belki tarihinin hiçbir döneminde böyle bir fırsat önüne tekrar çıkmayacaktır. Bu nedenden dolayı savaşın hemen ertesinde Sovyet Rusya üç istikamette faaliyete geçtiği görülmüştür. Bu üç istikametten biri Avrupa, ikincisi Ortadoğu, üçüncüsü de Asya veya Uzakdoğu'dur.²⁵⁸

2. Dünya Savaşı'nda SSCB ile ortak hareket eden ve savaştan sonra tıpkı SSCB gibi güçlenerek çıkan diğer güç ABD idi. ABD geleneksel politikası gereği savaştan sonra tekrar kendi kabuğuna çekilerek, geleneksel politikasını sürdürme ümidini taşımıştı. Ancak savaşın hemen arkasından SSCB ile barış yapamayacağını kısa sürede

²⁵⁸ Armaoğlu, a.g.e. s. 515.

anlaması nedeni ile bu ümidi sona erdi. SSCB'nin komünizmi yayarak hareket alanını üç istikamette de genişletme faaliyetleri ve bu faaliyetler sırasında doğan gelişmeler sonucunda ABD geleneksel politikasını değiştirerek, SSCB'nin yaymaya çalıştığı komünizmin önlenmesi misyonunu üstlenmeye başlamıştı.

Savaştan güçlenerek çıkan ABD ve SSCB artık dünya siyasetinin belirleyici iki büyük gücü olmuşlardı. Diğer ülkeler bu iki süper gücün etrafında kümeleşmeye, saf tutmaya başlamışlardı. Buda *iki kutuplu yeni dünya düzenini* doğurmuştur.

1.3. Türkiye ve Yunanistan Aynı Organizasyon İçinde

İnsanlık tarihinin gördüğü en yıkıcı savaşlarından biri olan 2. Dünya Savaşı sona erdikten sonra, beklenen kalıcı barış ortamı dünya siyasetine ne yazık ki gelmemişti. Hatta üçüncü bir dünya savaşı çıkabilir düşüncesini taşıyanların olmasına rağmen, bazı bölgesel çatışmalar hariç yeni bir büyük savaş da meydana gelmemişti. Ancak özellikle ABD Başkanı Truman'ın, 1947 tarihindeki Truman Doktrini ile iki kutup arasında Soğuk Savaş²⁵⁹ adı verilen yeni bir durum başlamıştı.

1.3.1 Truman Doktrini

SSCB ile ABD arasında İkinci Dünya Savaşı sırasında var olan iyi ilişkilerin devam etmesi umutluları, 1947 yılında tamamen sona erdi. Çünkü ABD ile SSCB'nin siyasi ve ekonomik evrensel çıkarları birbirine tamamen zıt bir şekilde gelişmeye başladı.

SSCB'nin hareket alanlarından biri olan Türkiye ve Yunanistan üzerinden Doğu Akdeniz'e ulaşması, İngiltere'nin bu bölgeden çekilmesi sonucu oldukça kolaylaşmıştı. Bunu biran önce gerçekleştirmek isteyen SSCB, somut adımları da hızlı bir şekilde atmaya başlamıştı. Yunanistan'ın iç durumunun giderek kötüleşmesi sonucu, komünist

²⁵⁹ **Soğuk Savaş:** İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında temelde ABD ve SSCB arasında gelişen düşmanca ilişkileri ve ideolojik çatışma için kullanılan bir kavramdır. Aradaki bu çatışma askeri eylemlerle değil, ekonomik baskı, propaganda ve silahlanma yarışı şeklinde kendini göstermiştir. Nükleer silahlar Soğuk Savaş'ta çok önemli rol oynamışlardır. **bkz.** Funda Keskin “*Soğuk Savaş Kavramı ve Kronolojisi*”, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 536.

gerillaların yönetimi ele geçirebileceği düşüncesi oluşmuştu. Böyle bir durum Yunanistan'ın SSCB'nin eline geçmesi demekti.

Türkiye'den de SSCB resmen boğazlardan üst istemişti. Ayrıca Kars Ardahan bölgelerinin de kendisine verilmesi ile ilgili toprak talepleri de vardı.

Türkiye ve Yunanistan'ın sıcak bir SSCB tehdidi altına girmesi nedeni ile, ABD o zamana kadar olan siyasetini değiştirdiğini, SSCB'nin yayılmacılığını önlemek için evrensel bir sorumluluk alması gerektiğini içeren propaganda yapmaya başladı.²⁶⁰

ABD Başkanı Truman 12 Mart 1947 de kongrede yapmış olduğu konuşmasında, (bu konuşma daha sonra tarihe “Truman Doktrini” olarak geçmiştir.) Türkiye ve Yunanistan'a askeri, ekonomik ve sivil danışmanlık gibi yardımlar yapılmaz ise, bu iki ülkenin demokratik batı için birer kayıp olacağı ve komünizmin eline geçeceğini söylemişti. Bu nedenlerden dolayı Başkan Truman kongreden, Türkiye ve Yunanistan için öngörülen yardım planının onaylamasını istemişti.

ABD Başkanı Truman, Türkiye'nin toprak bütünlüğünün korunmasının Ortadoğu düzeninin korunması içinde bir zorunluluk olarak görmüştü. Türkiye ile Yunanistan'ın durumlarının da birbirine bağlı olduğu düşüncesindeydi. Bu düşüncesini de şöyle ifade ediyordu: “Eğer Yunanistan silahlı bir azınlığın kontrolüne düşerse, bunun Türkiye için neticeleri çok ciddi olur. Böyle bir halde karışıklık ve düzensizlik bütün Ortadoğu'ya yayılabilir.”²⁶¹

Yunanistan ve Türkiye'nin “Batı Dünyası” için önemini vurgulayan ABD Başkanı Truman, kongreden 30 Haziran 1948'de sona erecek bir dönem içerisinde, Türkiye ve Yunanistan'a 400.000.000 dolarlık yardımda bulunulmasını oylamaya sunmuştu. Takip eden iki ay içerisinde meclis, çoğunluk kararıyla programı kabul etti.²⁶²

Truman Doktrini sonrası geleneksel politikasını değiştiren ABD, Türkiye ve Yunanistan'ın SSCB'nin nüfus alanına girmemesi için somut yardımlara başlamıştır. Yine Avrupa ülkelerinin savaş sonrası harabeye dönmesi SSCB'nin etki alanını genişletmesi için uygun bir zemin oluşturmuştu. ABD kendi açısından bu olumsuz

²⁶⁰ Hüseyin Bağcı, **Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar**, ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2007, s. 4-5.

²⁶¹ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 538.

²⁶² Hale, **a.g.e.**, s. 116.

duruma karşı, Marshall Planı adı altında bu ülkelere çeşitli şekillerde yardımlarda bulunmuştur. Bu ülkeler arasında yine Türkiye ve Yunanistan da vardır.

1.3.2 Marshall Planı

Avrupa kıtasında savaşın yol açtığı tahribat ve bunu düzeltecek ekonomik kaynakların yokluğu büyük bir sıkıntıydı. Avrupa ülkeleri ekonomik ihtiyaçları için Amerika'dan ithalat yapmak zorundaydılar. Ancak dolar sıkıntısı nedeni ile her bir ülke ayrı ayrı ABD'den borç para istemekteydiler.²⁶³ Bu sıkıntıları önlemek için ABD'nin bulduğu formülü 5 Haziran 1947'de Dışişleri Bakanı George Marshall açıkladı. Buna göre; Avrupa ülkeleri kendi aralarında ekonomik işbirliğine giderek, eksikliklerini birbirlerinden kapatacaklardı. Buna rağmen yine ekonomik açık olma bu açıkları da ABD tarafından karşılanacaktı. Bununla ilgili olarak ABD 3 Nisan 1948'de Dış Yardım Kanunu'nu çıkardı. Bu kanuna dayanarak ABD, aralarında Türkiye ve Yunanistan'ın da yer aldığı 16 Avrupa ülkesine altı milyar dolarlık bir yardım yaptı.²⁶⁴ Bu yardımlar daha sonraki yıllarda da devam etmiştir.²⁶⁵ Böylece komünizmin yayılması için uygun olan Avrupa'nın ekonomik zemini değişmeye başlamıştı.

Truman Doktrini ve Marshall yardımı gibi organizasyonlar sayesinde, Türkiye SSCB'nin tehditlerine karşı ABD'nin yanında olduğunu görmesiyle rahatladı. Yunanistan'da da ABD yardımlarının etkisi kısa sürede kendini gösterdi. Komünist çeteler zamanla zayıfladı. 1949 yılında da ülkedeki iç savaş sona erdi.

1.3.3. ABD Etkisinde Türk-Yunan Dostluğu

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yapılan barış görüşmeleri sonucunda 10 Şubat 1947 tarihinde Paris Barış Antlaşması imzalanmıştı. Türkiye için birçok açıdan önemli olan Oniki Adalar Bölgesi, İtalya'nın elinden alınarak Yunanistan'a verilmişti. Oysa bu adaların İtalya'nın eline geçmeden önce yaklaşık 400 yıl Türklerin elinde kalması, adaların Türkiye'ye çok yakın olması ve jeolojik olarak Anadolu yarımadasının devamı olması, adalarda Türk nüfusunun da olması gibi birçok sebepten dolayı bu adalarda

²⁶³ **BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 125, D.No: 801, S.No: 5.

²⁶⁴ Marshall Planı'ndan Türkiye ekonomik olarak iki şekilde yararlanabildi. Birincisi; direkt yardım olup, ABD den Türkiye'ye dolarla yapılıp, ABD den mal alımı için kullanıldı. İkincisi; Avrupa ülkelerinden Türkiye'ye temin edilen çeşitli satın alma imkânlarıydı. Bunun için; **bkz. BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 80, D.No: 507, S.No: 5.; **bkz. Ek: 18**.

²⁶⁵ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 540-541.

Türkiye'nin de hakkı vardı. Türkiye içinde bulunduğu siyasi şartlardan dolayı adaların Yunanistan'a verilmesi olayında sessiz kalma politikası izledi. Böylece Oniki Adalar Bölgesi o dönem için Türk-Yunan ilişkilerinde bir sorun teşkil etmedi. Türk-Yunan dostluğu yine devam etti. Elbette Oniki Adalar Bölgesi'nin Yunanistan'a verilmesi olayında Türkiye'nin sessiz kalmayı tercih etmesi, Türk-Yunan dostluğunun devamı için yapılmış bir şey değildir. Oniki Adalar Bölgesi'nden Türkiye'nin hiçbir şey elde edememesinin nedeni daha çok, SSCB tehdidi nedeniyle kritik bir dönem yaşaması başta olmak üzere, içinde bulunduğu zor şartlarla ilgilidir.

İkinci Dünya Savaşı'nın hemen arkasından Türk-Yunan dostluğu yine devam etti. Özellikle iki ülke ticaret alanında ilişkileri daha da geliştirerek devam ettirme konusunda gayret sarf ediyorlardı. Türkiye ile Yunanistan arasında daha önceden varolan Türkiye-Yunanistan Ticaret ve Tediye Anlaşması 1946'nın son günlerinde, 3 ay süreyle 20 Mart 1947 tarihine kadar uzatıldı.²⁶⁶ Böylece iki ülke yine aralarında ticareti geliştirme gayretlerine savaş sonrasında da devam ettiği görülmektedir.

Temmuz 1947 de Yunanistan'daki mevcut Türk-Yunan Dostluk teşekkülleri olan; Türk-Yunan Birliği, Türk-Yunan Ticaret Ofisi, Pire Türk-Yunan Birliği, Türk-Yunan Gençler Birliği ve Türk-Yunan Dostluk Kongresi adlı 5 teşekkülün Başbakan yardımcısı ve Ticaret Bakanı Sofoklis Venizelos'un genel başkanlığı altında birleştirilmesine karar verildi.²⁶⁷

Truman Doktrini ve Marshall Planı sadece komünizm tehlikesini önlemekle kalmadı, Atina ve Ankara'nın Washington'a bağlı politikalar izlemelerine de neden oldu. Bundan sonra Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye ve Yunanistan'ın politikalarında göz ardı edilemez bir etken oldu. Ayrıca Türk-Yunan dostluğunun da ortak paydalarından biri oldu. Mayıs 1947'de Atina'da Türk-Yunan İşbirliği Komitesi kuruldu. Arkasından askeri, ticari ve kültürel konuların ele alındığı görüşmeler izledi. Eylül 1948'de Ticaret Antlaşması imzalanarak aralarındaki ticaretin canlandırılması öngörüldü.²⁶⁸

²⁶⁶ BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 163, D.No: 142, S.No: 2.

²⁶⁷ BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 256, D.No: 725, S.No: 24.

²⁶⁸ Melek Fırat, "1945 – 1960 Yunanistan'la İlişkiler" ,**Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 584.

Yunanistan Başbakan yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Çaldaris ile Türkiye Dışişleri Bakanı Necmeddin Sadak 4 Nisan 1948 de Atina’da bir araya geldi. Burada Çaldaris; Türk-Yunan dostluğunu vurgulayarak, iki memleketi birbirine bağlayan sıkı bağlardan ve iki memleketin milletlerarası barış ve güvenliği korumak için sarf ettiği gayretlerden bahsetmiştir. Sadak’da; “İki ülke aralarında dostluk ve işbirliği siyaseti başlatmışlar ve yaptıkları antlaşmalarla da bunu garanti altına almışlardır. Bu sağlam ve samimi dostluk çok akıllıcadır ve öylesine feci safhalarda imtihan geçirmiştir ki artık sarsılmaz denilebilir.”²⁶⁹ şeklindeki açıklaması ile Türk-Yunan dostluğunun bundan sonra da devam edeceğini vurgulamıştır.

Sovyetler Birliği’nin tehdidi nedeniyle Türkiye ile Yunanistan jeopolitik ve jeostratejik açıdan oldukça önemli bir konuma gelmişlerdi. Bu nedenle Türkiye ve Yunanistan büyük güçlerin sürekli hedef noktasını oluşturmuştur. Bunun sonucunda ise, her iki ülkenin yazgıları ortak bir noktada çakışmıştır. “Bu yazgı, Türkiye ve Yunanistan’ın bir yandan Soğuk Savaş içerisinde Truman Doktrini ve Marshall Planı yoluyla bağlaşıklık durumuna gelmeleri; öte yandan da ABD’nin kendi iç politikalarına karışmalarına razı gelerek tam bağımsızlarından ödün vermiş olmalarıdır.”²⁷⁰

Balkan coğrafyasına bakıldığında SSCB’nin nüfus alanına girmeyen ülkeler sadece Türkiye ve Yunanistan olmuştur. Bunda ABD yardımlarının rolü büyüktür. Türkiye ve Yunanistan tıpkı 1930’lu yıllar gibi, yine ister istemez beraber hareket ederek aynı kaderi paylaşmışlardır.

Böylelikle Türkiye ve Yunanistan iki kutuplu dünyada aynı safa geçmiş oldular. Farklı taraflarda yer alsalardı birbirlerine karşı her zaman bir tehdit unsuru olacaklar ve yanı başlarında diğer kutbun bir uydusuyla beraber yaşama sıkıntısını yaşayacaklardı. Ayrıca iki ülke tam bağımsızlıktan ödün vererek ABD güdümüne girmeleri sonucu, iki ülkedeki gelişmeler de paralellik göstermiştir. Yunanistan’daki iç savaşın sona ermesi ve Türkiye’de Demokrat Parti iktidarı ile birlikte, Amerika’nın iki ülkenin ortak paydası olmasının da etkisiyle yakınlaşma ve işbirliği arayışları 1950’li yılların ilk yarısında artarak devam etmiştir.

²⁶⁹ Cumhuriyet, 5 Nisan 1948.

²⁷⁰ Erkan Şenşekerci, “*Siyasal Boyutlarıyla Türk-Yunan İlişkileri (1830 – 1952)*”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1994, s. 170-171.

2. NATO' YA BİRLİKTE GİRİŞ

Türkiye ve Yunanistan'daki siyasi olayların 1950 yılından itibaren mutlaka diğer tarafta benzerini, tamamlayıcısını veya bağlantısını bulmak mümkündür. Bu siyasi olaylarda iki taraf genelde ortak hareket ederek birbirlerini desteklemişlerdir. Ortak hareket ederek birbirlerini destekleyip başardıkları olaylardan biride, siyasi ve askeri bir örgüt olan NATO'ya birlikte hareket ederek girmeleridir.

2.1. NATO'nun Kuruluşu

SSCB'nin 25 Şubat 1948'de Çekoslovakya'da yaptığı komünist darbe ile Sovyetlerin, Doğu ve Orta Avrupa ile Balkanlar'daki egemenlik alanı da tamamlanmıştı. Sıranın kendilerine geleceğini düşünen Batı Avrupa ülkelerinden; İngiltere, Fransa, Belçika, Lüksemburg, Hollanda 4 Mart 1948'de SSCB'nin tehditlerinden kurtulabilmek için Brüksel'de bir araya geldiler. Bu ülkeler 17 Mart 1948'de Brüksel'de Batı Avrupa Birliği'ni kuran bir antlaşma imzaladılar. Bu antlaşmaya göre 5 devlet aralarında her türlü işbirliği yapma kararı almışlardı. Ayrıca taraflardan biri Avrupa'da silahlı bir saldırıya uğrarsa, diğerleri her türlü vasıta ile onun yardımına gidecekti.²⁷¹

Bu antlaşmadan sonra Eylül 1948'de, SSCB'ye karşı Batı Birliği Savunma Örgütü adında bir askeri örgüt kurdular. Daha sonra bunlara ABD, Kanada, İtalya, Danimarka, Norveç, Portekiz ve İzlanda'nın katılmasıyla oluşan 12 ülke, 4 Nisan 1949 tarihinde NATO'yu kuran Kuzey Atlantik Antlaşmasını, Washington'da imzaladılar.²⁷² Böylelikle dünyanın en büyük askeri örgütü olan NATO (North Atlantic Treaty Organisation) kurulmuş oldu. Böylece Sovyetler Birliği'nin Avrupa'daki yayılmasının önüne geçilmiş oldu.

Türkiye ve Yunanistan Brüksel'deki antlaşmayı ve hemen arkasından kurulan Batı Birliği Savunma Örgütü'nün kuruluşunu memnuniyet ile karşılamalarına rağmen bu antlaşmalara davet edilmediler. Her iki ülkede gerek SSCB baskısına karşı, gerekse ABD yardımlarının devamı açısından bu siyasi ve askeri örgütlere girmeyi istemelerine

²⁷¹ Armaoğlu, a.g.e., s. 541-542.

²⁷² Çağrı Erhan, "NATO'nun Kuruluşu ve Genişlemesi" **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 543.

rağmen alınmamışlardı. Türkiye ve Yunanistan'ın NATO' ya alınmayışı iki ülke içinde hayal kırıklığıydı.

2.2. NATO'ya Katılım

Türkiye'nin NATO' ya alınmayışı, Nisan 1949'dan itibaren Türkiye'de büyük huzursuzluklara yol açtı. Türkiye barışın ve güvenliğin bölünemeyeceği düşüncesinden hareket ederek, Atlantik Paketi'nin Akdeniz bölgesini de içine alacak şekilde genişletilmesi için uğraş vermeye başladı. Türkiye bu tezini gerek basın yolu ile gerekse de resmi açıklamaları ile savundu.²⁷³

1949 yılında NATO'nun kurulmasından sonra CHP hükümeti NATO'ya girebilmek için, NATO ülkeleri ile görüşmelere başlamıştı. CHP iktidarının son günlerinde, 11 Mayıs 1950'de NATO' ya üyelik başvurusunda bulundu. Bu başvurudan bir sonuç elde edilemedi.

Türkiye NATO'ya başvurusundan üç gün sonra, 14 Mayıs 1950 de yaptığı seçimde Demokrat Parti iktidara gelmişti. Celal Bayar Türkiye'nin üçüncü Cumhurbaşkanı seçilmişti. Adnan Menderes'de Başbakan olmuştu.

Türk siyasetindeki bu derin değişiklik, Türkiye'nin NATO ile ilgili tutumunda bir değişikliğe yol açmadı. Çünkü 1 Ağustos 1950'de Demokrat Parti Hükümeti de Yunanistan ile beraber NATO'ya resmi üyelik için, başvuruda bulundu. Ancak bu başvuruda kabul edilmedi. ABD Genelkurmay Başkanlığı tarafından hazırlanan raporda, Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya alınmasının örgütün gelişmesini olumsuz yönde etkileyeceği belirtilmişti. Bu raporda Türkiye ve Yunanistan'a Akdeniz Savunma Paketi'ni kurlmaları önerisinde bulunulmuştu.²⁷⁴

Bu öneriye Türkiye ve Yunanistan sıcak bakmamışlardı. İtalya'nın Akdeniz ülkesi olmasına rağmen, NATO örgütü içinde yer alması nedeniyle sıcak bakmaları da beklenemezdi. Ayrıca böyle bir girişim Akdeniz'in bölünmesine de neden olurdu.

ABD, Türkiye ve Yunanistan'ın NATO üyeliğine sıcak bakmamasına rağmen, Türkiye ve Yunanistan her fırsatta NATO'nun kapısını çalmışlardı. ABD'nin Türkiye

²⁷³ Bağcı, a.g.e., s.12.

²⁷⁴ Çağrı Erhan, "ABD ve NATO'yla İlişkiler 1945-4960" **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 545-546.

ve Yunanistan ile olan politikası Kore Savaşı ertesinde biranda değişti. Ancak bu politika değişikliğinin sebebini sanıldığı gibi, Türk askerinin Kore Savaşı'nda gösterdiği kahramanlıklara bağlamak doğru değildir. Kore Savaşı ABD'nin dünyaya bakışını değiştirdiği için, Türkiye ve Yunanistan'ın NATO yeliğini ABD gerekli görmeye başladı. Kore Savaşı ile ABD bir "dünya devleti" rolünü oynamaya başlaması ile Amerikan çıkarları açısından dünyanın her yeri önemli görüldü.²⁷⁵

Bu yeni ABD politikasından sonra Mayıs 1951'de Başkan Truman Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya tam ye olabilmeleri için, diğer ye ülkelere baskı yapmaya karar vermişti.²⁷⁶ Böylece bu iki ülkenin NATO'ya yarar sağlayacağı algısı hemen oluşturuldu.

Bunun zerine 22 Ekim 1951 tarihinde Londra'daki NATO merkezinde Türkiye ile Yunanistan'ın NATO'ya katılmasını sağlayacak bir protokol imzalandı. 24-28 Kasım 1951 tarihleri arasında Roma'da, Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya katılması için davet edilmesi onaylandı. Türkiye bu daveti, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, 18 şubat 1952'de Kuzey Atlantik Antlaşması'nı ve Protokolü'n onaylayarak kabul etmiş oldu.²⁷⁷

Böylece Türkiye ve Yunanistan aralarındaki iyi ilişkileri devam ettirip daha da geliştirebilmek için, yeni bir etken daha oluşmuş oldu. NATO çerçevesinde iki ülke kendi aralarında askeri işbirliği alanında bundan sonra daha aktif olmuşlardır.

3. 1952 YILI KARşILIKLI ÜST DÜZEY ZİYARETLER

1950'li yıllarla birlikte ikiye bölünmüş bir dünyada birlikte saf tutan Türkiye ile Yunanistan devletleri arasında adeta "balayı" hüküm sürmüştü. Bu balayının hiç sona ermeyecekmiş gibi görüntüsünü iki tarafta paylaşmıştı.²⁷⁸ 1952 yılında iki ülkenin beraberce NATO yeliğinden sonra, yine 1952 yılı içerisinde Türk ve Yunan devlet adamları karşılıklı olarak birbirlerini üst düzeyde ziyaret ettiler. Mevcut işbirliğinin NATO yeliği ile birlikte iyice sağlamlaştırarak, Türk-Yunan dostluğunun takviye edilip, başta savunma olma üzere, her alanda işbirliğine gidilmesi düşünülmüştü. Bu

²⁷⁵ Gürel, **a.g.e.**, s. 50-51.

²⁷⁶ Hale, **a.g.e.**, s. 119.

²⁷⁷ Uçarol, **a.g.e.**, s. 1025-1026.

²⁷⁸ Gürel, **a.g.e.**, s. 51.

düşünceyi eyleme geçirmek için, 1952 yılı içerisinde, Türkiye ve Yunanistan devletleri aralarında üst düzey ziyaretler gerçekleştirdiler.

1952 yılı içerisinde Türk-Yunan ilişkileri açısından bu döneme önce; Yunanistan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Sofokles Venizelos'un ziyareti, arkasından Başbakan Menderes'in Yunanistan ziyareti, daha sonra da Yunan Kralı Pavlos (Paul) ile Kraliçe Frederika'nın Türkiye'yi ziyaretleri, son olarak da Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan ziyareti gerçekleşti. Her biri kendi içerisinde önemli ve tarihi anlamı olan ziyaretlerdi.

3.1. Sofokles Venizelos'un Türkiye Ziyareti

İlk ziyaret 29 Ocak - 5 Şubat 1952'de Yunanistan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı olan Sofokles Venizelos tarafından gerçekleşti. 29 Ocak 1952 tarihinde Türkiye'ye gelen Venizelos, Türk-Yunan dostluğunu daha da geliştirebilmek amacı ile geldi. Venizelos ile beraber Türkiye gelenler arasındaki heyette, Yunanistan'da Venizelos'un partisinden milletvekili seçilen iki Türk milletvekili de vardı. Bunlar, Osman Üstünel ile Osman Nuri Fetoğlu'dur.²⁷⁹

Sofokles Venizelos 30 Ocak 1952 tarihinde Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ve Büyük Millet Meclis Başkanı Refik Koraltan ile Ankara'da çeşitli görüşmelerde bulundu.²⁸⁰ Bir gün sonra da Sofokles Venizelos, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile görüşti. Bu görüşme sırasında da Yunan Kralı'nın Türk-Yunan dostluğu ile ilgili mesajını Celal Bayar'a sundu.²⁸¹

Türkiye'deki temaslarına yoğun bir şekilde devam eden Sofokles Venizelos, İstanbul'da da 3 Şubat'ta Fener Patriği Athenagoras' ı ziyaret etti. Venizelos yaptığı resmi açıklamada; *"İki komşu memleket arasında tam bir işbirliği, pürüzsüz ve hakiki bir dostluk kurulması zarureti görmemeye imkan yoktur. Çünkü her iki devlet bugün aynı tehlikeye maruz bulunmaktadır. Siyasi ve stratejik vaziyetleri icabı birbirleri ile gayet sıkı bir işbirliği yapmak zorundadırlar. Düşmanlarımız müşterektir. Yarın bir harp olursa bu müşterek düşmanlara karşı yan yana ve omuz omuza harp edeceğiz."*²⁸² demişti.

²⁷⁹ **Milliyet**, 30 Ocak 1952.

²⁸⁰ **Milliyet**, 31 Ocak 1952.

²⁸¹ **Milliyet**, 1 Şubat 1952.

²⁸² **Cumhuriyet**, 4 Şubat 1952.

Bu ziyaret sırasında ekonomik ve ticari ilişkilerin arttırılmasının sağlanması amacıyla Türk-Yunan Daimi Karma Komisyonu kuruldu. Ege Adaları ve Anadolu arasındaki karasularında ortak balıkçılık faaliyetlerinin geliştirilmesi, Türk ve Yunan tütününün üçüncü ülkelere ortaklaşa pazarlanması, karşılıklı vize uygulamasının kaldırılması ve gümrük birliğinin kurulması konularında çalışmalar yaparak siyasi işbirliğinin yanında iktisadi alanlarda da bir yakınlaşma hedeflendi. Bunun dışında savunma alanında da işbirliği olanakları araştırılacak, bölgesel güvenlik içinde Yugoslavya ile temasa geçilecekti. Böylelikle Balkan İttifakı fikrinin belirmeye başladığı söylenebilir.²⁸³

5 Şubat 1952 tarihinde Türkiye’den ayrılan Sofokles Venizelos, aynı gün vardığı Atina’da gazetecilere görüşmelerle ilgili bir açıklama yapmıştır. Bu ziyaretin ilişkilerin geliştirilmesi açısından ne kadar olumlu geçtiği Sofokles Venizelos’un açıklamasındaki; *“Türkiye ile Yunanistan arasındaki dostane ilişkiler o kadar sıkıdır ki, kısa bir zaman sonra iki memleketin tek ve aynı ülke olduğunu iddia edebileceğiz.”*²⁸⁴ sözlerinden anlamak mümkündür.

1952 yılında Yunanistan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Sofokles Venizelos’un, Türkiye ziyaretinin merkezinde yatan amaç, iki ülkenin de artık NATO’ya alınacağı belli olduğu için, başta askeri ve siyasi işbirliği olmak üzere, Türk-Yunan dostluğunu mümkün olan her alanda daha da geliştirilmesinin planlanmasıdır. Ayrıca bölgesel işbirliği alanında, 2. Balkan Paketi fikri de oluşmaya başlamış oldu.

3.2. Adnan Menderes’in Yunanistan Ziyareti

Yunanistan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı’nın ziyaretinden yaklaşık 2,5 ay sonra, Başbakan Adnan Menderes’de 26 Nisan – 2 Mayıs 1952 tarihleri arasında Yunanistan’a ziyaret gerçekleştirdi. Bu ziyarette Menderes’in yanında Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ve Genelkurmay Başkanı Orgeneral Şükrü Kanatlı da vardı. Atina’da Türk ve Yunan heyetleri daha çok bölgesel güvenlik konuları üzerinde durulmasını planlamışlardı.

Menderes, Pire ve Atina’da oldukça coşkulu bir şekilde karşılandı. Türk Heyetine muhteşem bir karşılama töreni yapıldı. Halk heyeti Pire’den Atina’ya kadar

²⁸³ Fırat, a.g.m., s. 587.

²⁸⁴ Cumhuriyet, 6 Şubat 1952.

yol boyunca coşkun tezahüratlarla karşıladı. Menderes basına verdiği demeçte; “Türk-Yunan dostluğunun çok sağlam temellere dayandığını söylemiş, iki memleket müşterek menfaatleri için tam bir anlaşma içinde yaşamaya karar vermiş ve buna samimi olarak inanmışlardır. Halen Ankara’da cereyan etmekte olan müzakereler ve önümüzdeki günler içinde başlayacak olan Atina’daki konuşmalar Türk-Yunan milletleri için çok hayırlı neticeler verecektir.”²⁸⁵ demiştir.

2 Mayıs 1952’de sona eren görüşmelerde daha çok askeri işbirliği konuları üzerinde durulmuştur. Ayrıca Türkiye ile Yunanistan arasındaki ortak askeri işbirliğine Yugoslavya’nın da dâhil edilmesi konusu da görüşülmüştür.²⁸⁶

Türkiye dönüşü Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü basına verdikleri demeçlerde Türk-Yunan dostluğunu vurgulamışlardır. Fuat Köprülü Yunanistan ziyareti ile ilgili olarak; “Türk heyetinin yalnız Yunan hükümeti tarafından değil, Yunan halkı tarafından da büyük bir coşkuyla karşılandığını gördük. Yunanistan’da Türk Yunan dostluğuna şahit olduk.”²⁸⁷ şeklinde demeç vermiştir.

Başbakan Adnan Menderes’de; “Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluğun iki memleketin stratejik ve coğrafi durumları ve Atlantik Pakti’na katılması gibi sebeplerle zaruri bir hale gelen kader birliğinden bahsetmiş ve bu birliğin zamanla gerçekleşeceğini, her iki tarafın da bu mevzuda devamlı olarak çalışmaları icab ettiğini anlatarak, bu hususda Türkiye’nin elinden geldiği kadar samimi hareket ettiğini, Yunanistanında aynı şekilde mukabelede bulunduğunu son seyahatte müşahade ettiklerini söylemiştir.”²⁸⁸ Bu demeçten Başbakan Adnan Menderes’in, Türk-Yunan dostluğunu her iki ülkenin kaderini belirlemesi açısından zorunlu olarak gördüğü anlaşılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Adnan Menderes’in Yunanistan ziyareti, dünya basınında da yer aldı. Newyork Times gazetesinde ki Mac Cormich’in makalesinde, bu ziyaretin Türkiye ile Yunanistan’ın hakiki bir ortaklığa doğru gittiklerini gösteren bir örnek olarak görülmüştür. Ayrıca aralarında inşa edilen bu ortaklık köprüsü, geçmişin temelden silinebileceğine bir işaret olarak da görülmüştür. Bu makalede, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Adnan Menderes’in; “Çeyrek asırlık bir devre içerisinde Türk

²⁸⁵ **Milliyet**, 27 Nisan 1952.

²⁸⁶ **Cumhuriyet**, 3 Mayıs 1952.

²⁸⁷ **Cumhuriyet**, 3 Mayıs 1952.

²⁸⁸ **Akşam**, 14 Mayıs 1952.

ve Yunan milletleri karşılıklı menfaatlerinin icaplarını ve zaruretlerini kavramış, aralarında sıkı bir dostluk tesis etmişlerdir.” sözlerine de yer verilerek Türk-Yunan dostluğundan övgüyle bahsedilmiştir. Aynı makalenin geniş bir özeti Amerika’nın Sesi Radyosu’ndan da yayınlanmıştır.²⁸⁹ Bu bilgilerden de ABD’nin Türk-Yunan dostluğunun artarak devam etmesini istediği anlaşılmaktadır.

Ziyaretin yapıldığı sırada Alman basınında; Yunanistan Başbakanı’nın, Yunanistan ve Türkiye’nin pek uzak olmayan bir zamanda federal bir devlet halinde birleşecekleri ümidini taşıdığı bilgisine yer verilmiştir.²⁹⁰

Alman basınında Sofokles Venizelos’un Türkiye ziyaretine de değinilerek, bu ziyaret yeni olmasına rağmen şimdiden müspet sonuçları ortaya çıkmaya başlamıştır. Vize mecburiyeti kaldırılmış ve tütün ihracat işinin koordinasyonu kararlaştırılmıştır. Bunun dışında iki ülkenin halkını birbirine yaklaştırmak siyasi, askeri ve iktisadi meseleler kadar zorunlu ve faydalıdır. Ayrıca bu ziyaretin ilişkilerin daha da geliştirilmesi ve Doğu Akdeniz savunması bakımından oldukça önemli olduğu da vurgulanmıştır.²⁹¹

Yine Alman basınının da, Türk ve Yunan düşmanlığının tarihe dayandığı bu düşmanlığın geleneksel olduğu anlatıldıktan sonra, günümüzde bu düşmanlığın artık sona erdiğinden bahsedilmiştir. Ayrıca Başbakan Adnan Menderes’in Yunanistan ziyaretinin ne kadar olumlu geçtiğini anlatmak için Alman basınında: “Diplomat ve nazırların büyük salonların sakın köşelerine çekilerek –Ortada dans eden çiftlerin ve masalarda birbirile neşeli bir halde konuşan Türklerle Yunanlıların karşısında bol ışıklar altında parlayan bu zarafet ve kibarlık muhiti içindeki samimi atmosfer altında –Devlet işlerini müzakere ettikleri görülüyordu.” şeklinde tasvirler verilmiştir. Alman basınında Yunan Kralı’nın Türkiye’ye davet edildiği bilgisi de duyurulmuştur.²⁹²

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Adnan Menderes’in Yunanistan ziyareti, dönem içerisinde yaşanan Türk-Yunan dostluğuna katkı sağlamıştır. Ayrıca bu ziyaret dünya basınında da yer almış, batı bloğu ülkelerinde “Türk-Yunan dostluğu” vurgulanmıştır. Bunun altında yatan neden ise, Batı bloğunda Türkiye ve Yunanistan’ın aralarına

²⁸⁹ **Milliyet**, 27 Nisan 1952.

²⁹⁰ **BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 102, D.No: 634, S.No: 7.

²⁹¹ Aynı Belge.

²⁹² **BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 102, D.No: 634, S.No: 10.

Yugoslavya'yı da alarak, Sovyetler Birliği'ne karşı 2.Balkan Paktı'nı kurlmaları, beklentisinden dolayıdır.

3.3. Yunan Kralı Paul'un Türkiye Ziyareti

8-15 Haziran 1952 tarihlerinde gerçekleşen, Yunan Kralı Paul ile Kraliçe Frederika'nın, Türkiye'yi ziyaretleri tarihi önemi olan bir ziyarettir. Çünkü ilk kez bir Yunanistan Kralı Türkiye'yi ziyaret etmiştir.

8 Haziran 1952 günü İstanbul'a gelen Yunan Kralı Paul ile Kraliçe Frederika coşkulu bir şekilde karşılandılar. Kendilerine tahsis edilen beyaz bir trenle Ankara'ya geçtiler. Burada da tezahüratlara karşılandılar. 9 Haziran 1952'de Celal Bayar yaptığı açıklamada, "*Türk-Yunan dostluğu bundan böyle iki memleket için milli bir siyaset olmuştur.*" derken, Kral Paul'de, "*Türkler ve Yunanlılar Asırlarca süren bir ayrılığı artık sıkı bir dostluğa dönüştürmüşlerdir.*"²⁹³ şeklindeki açıklamalarla Türk-Yunan dostluğuna ne denli önem verdiklerini göstermişlerdir.

Yunan Kralı Paul, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a Saint Sauveur nişanının büyük kordonunu vermiştir. Bu nişan yalnız hükümdarlara ve devlet başkanlarına verilen ve de Yunanistan'da beş kişi ile sınırlandırılmış olan Yunanistan Krallığı'nın en büyük nişanıdır.²⁹⁴

Ankara'daki 4 günlük temaslardan sonra 13 Haziran'da tekrar İstanbul'a geçen Yunan Kralı, yine coşkulu bir kalabalık ve muhteşem bir törenle karşılandı.²⁹⁵ 13 Haziran'da Yunan Kralı Patrik Athenagoros'u da ziyaret etmiştir.²⁹⁶ Cumhurbaşkanı Celal Bayar Yunan Kralı'na altından bir sigaralık, kraliçeye de pudralık hediye etti. Yaklaşık 1,5 kilo altın harcanarak ve pırlanta taşlar kullanılarak yapılan hediyeler, büyük bir titizlikle hazırlanmışlardı.²⁹⁷ İstanbul'daki temaslarını tamamlayan Kral ve mahiyeti, 15 Haziran'da Türkiye'den ayrıldılar.

²⁹³ **Milliyet**, 10 Haziran 1952.

²⁹⁴ **Milliyet**, 11 Haziran 1952.

²⁹⁵ **Akşam**, 13 Haziran 1952. Yunanistan Kralı'nın coşkulu bir şekilde karşılanması için **bkz. Akşam**, 14 Haziran 1952.; **bkz. Ek: 19.**

²⁹⁶ **Milliyet**, 14 Haziran 1952.

²⁹⁷ **Akşam**, 14 Haziran 1952.; **bkz. Ek: 20.**

Yunan Kral ve Kraliçesi'nin Türkiye'ye yaptığı bu tarihi ziyaret İngiliz Daily Telegraph gazetesinin bir makalesinde, yaklaşık 9 asır sürmüş olan Türk-Yunan düşmanlığının sona erdiğinin bir işareti olarak görülmüştür. Aynı makale İngiliz radyosunun Türkçe programında da yayınlanmıştır. Makalede, “Alparslan 1071 senesinde Malazgirt’de Bizans İmparatorunun ordularını bozguna uğrattığından beri devam ede gelen düşmanlık, daha sonra da muhtelif tarihlerde harp sahalarında kendisini göstermiştir.” görüşüne yer verilerek; “Şimdi bu düşmanlık, Kral Paul ve Kraliçenin 30 sene önce kralın babasının bir Yunan istila ordusunun başında ilerlediği Türkiye’de sadece samimiyetle değil aynı zamanda büyük bir hararetle karşılanmaları neticesinde ebediyen gömülmüştür.”²⁹⁸ şeklinde oldukça iddialı ifadelerle yer verilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Londra Büyük Elçiliği Basın Ateşeliği'ne göre, Yunan Kralı ve Kraliçesi'nin Türkiye'yi ziyaretini, İngiliz kamuoyunda Atlantik Paktı çerçevesinde daha sıkı bir askeri işbirliğinin sağlanması sürecinin doğal bir sonucu olarak görülmektedir. Hatta bazı çevreler, tarih boyunca birbirleri ile çarpışmış olan Türkler ile Yunanlıların geçmişi unutarak artık beraber olmalarını istemekteler ve bu çevreler Türk-Yunan dostluğunu, asırlarca süren düşmanlıktan sonra kurulan İngiliz-Fransız dostluğuna benzetmektedirler.²⁹⁹ Esas da İngiltere’de Türk-Yunan dostluğunu isteyenlerin amacı, NATO’nun hassas kanadı olan doğu bölgesinin savunulması için Türkiye ve Yunanistan’ı gerekli gördüklerindendir. Vaktiyle Rumların Türklerden ayrılmasında rol oynayanlardan biri olan İngiltere, o zamanda iki kutuplu yeni dünya düzeninde, Türklerle Yunanlıların birbirine yaklaşmasını istemiştir.

Ancak İngiltere’de herkes aynı düşünmemektedir. Diğer taraftan bazı İngiliz çevreleri de Türk-Yunan dostluğuna olumlu bakmamaktadır. Bunlar halkın ruhuna işlemiş tarihsel Türk-Yunan düşmanlığının devlet adamlarının gayretlerine rağmen hemen silinemeyeceğini ve de Türk-Yunan dostluğunun önünde Kıbrıs meselesi gibi dikenli bazı davalar nedeni ile Türk-Yunan dostluğuna ulaşmak için çetin bir sürecin gerektiğini öne sürmüşlerdir. Bu çevrelerin asıl derdi ise, Türkiye ile Yunanistan arasındaki askeri işbirliğinin ilerlemesi sonucunda, aralarına Yugoslavya’nın da katılması ile bir Balkan Bloğu oluşturulacak, Türkiye Atlantik Paktı’ndaki askeri yükümlüklerine ek olarak bir de Balkanlar’da bir takım askeri sorumluluklar altına

²⁹⁸ BCA, F.No: 030.01.00.00, K.No: 102, D.No: 635, S.No: 5.

²⁹⁹ BCA, F.No: 030.01.00.00, K.No: 102, D.No: 635, S.No: 6.

gireceği düşüncesidir. Böyle bir durumda İngiltere'nin Türk Silahlı Kuvvetleri'nden Ortadoğu'nunda faydalanması zorlaşacaktır. Bu nedenden dolayı İngiltere'de bazı çevreler bu dostluğu istememektedirler.³⁰⁰

1952 Haziran ayı içerisinde gerçekleşen Yunanistan Kralı Paul ile Kraliçe Frederika'nın, Türkiye'yi ziyaretleri ile ilk kez bir Yunan Kralı Türkiye'yi ziyaret etmiş oldu. Bu ziyaret Türk-Yunan dostluğunun geldiği noktayı göstermesi açısından da önemli olmuştur.

3.4. Celal Bayar'ın Yunanistan Ziyareti

Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 1952 Haziran ayında Yunan Kralı'nın ziyaretini iade etmek ve bu vesile ile Türk-Yunan dostluğunu takviye etmek amacı ile 25 Kasım 1952'de Savarona yatı ile Yunanistan'a hareket etmiştir.³⁰¹

Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan ziyareti Yunanistan'da büyük bir heyecan yaratmıştır. Celal Bayar için büyük bir tören düzenlenmiştir. Yunanistan Celal Bayar'ı şimdiye kadar hiçbir yabancı devlet başkanına yapılmamış, büyük bir törenle karşılamayı kararlaştırmıştır.³⁰²

Yunanistan'da Atina ve Pire'de bütün resmi daireler ile büyük dükkanların, Celal Bayar'ın geleceği gün kapatılması kararı alınmıştır. Ayrıca izdihamı önlemek amacı ile Pire Limanı'ndan vapur seferleriyle, Atina ve Pire'ye diğer şehirlerden giriş men edilmiştir.³⁰³ Yunanistan'ın Celal Bayar'ın ziyaretine çok büyük önem verdiği görülmektedir.

Savarona yatı ile gelecek olan Celal Bayar Limni Adası yakınlarında Yunan donanmasına ait gemiler ile karşılandı. Ayrıca Pire açıklarında 70 yat ve yüzlerce balıkçı gemisi bayraklarla donatılmış şekilde Savarona'yı bekledi. Atina'daki caddeler ile pasajlar Türk ve Yunan bayrakları ile süslendi.³⁰⁴

27 Nisan 1952 günü Celal Bayar Yunanistan tarafından planlandığı gibi büyük bir coşku ile karşılandı. Bayar geçeceği yol olan Pire ile Atina arasında, yüzbini aşan bir

³⁰⁰ Aynı Belge.

³⁰¹ Ziya Şakir, **Türkiye Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'ın Yunanistan Seyahat Hatıraları**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1953, s. 5.

³⁰² Şakir, **a.g.e.**, s.15.

³⁰³ **Milliyet**, 27 Kasım 1952.

³⁰⁴ **Milliyet**, 27 Kasım 1952.

halk kitlesinin alkışları ile karşılandı. Bayar, Yunanlı kızlar tarafından gül yağmuruna tutuldu. Yunanlılar Bayar'ı gerçektende bir bayram havası içinde karşıladılar.³⁰⁵

Bu coşkulu karşılama Türk basınında aynen yer aldı. 28 Kasım 1952 tarihli Cumhuriyet gazetesi karşılama ile ilgili baş sayfasındaki haberinde; *“Atina Türk Cumhurbaşkanı emsalsiz tezahüratla karşıladı. Bu tezahüratı ifadelendirmeye ne kalem, ne resim ve ne de film kafidir. Celâl Bayar'ın paşalimanına çıkışı, iki hasret kardeşin kucaklaşmaları gibi oldu. Çiçek, konfeti yağmurları, dinmeyen alkış sesleri, sevinçten dökülen gözyaşlarının yanında âdeta bir hiç olarak kaldılar.”*³⁰⁶ şeklinde haberi vermiştir.

Gazeteler haberi bu şekilde verirken, seyahate bizzat iştirak eden, Ziya Şakir'de bu seyahat ile ilgili eserinde: *“Manzara, cidden çok hazindi. Ve bu manzara; herhangi bir Devlet Reisinin, herhangi bir hükümet Reisini ziyareti değil, uzun zaman birbirine hasret kalmış olan iki kardeşin, içleri yana yana birbirlerine kavuşmalarından başka hiçbir mâna ile tefsir edilemezdi.”*³⁰⁷ şeklindeki ifadeleri ile gazetelerin haberlerini doğrulamaktadır.

29 Kasım 1952 tarihinde Yunan Kralı'nın sarayda verdiği resmî kabulde, Yunanistan'daki tüm parti başkanları Türkiye ile Yunanistan'ın işbirliği yapması için hemfikir olduklarını Bayar'a bildirmişlerdir.³⁰⁸

1 Aralık 1952'de Bayar Selanik'de Atatürk'ün doğduğu evi ziyaret etmiştir. Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar Selanik'de de törenlerle ve coşkulu bir şekilde karşılanmıştır.³⁰⁹

Selanik'den Kavala'ya geçen Bayar, burada da coşkulu bir şekilde karşılandıktan sonra İskeçe'ye geçmiştir. İskeçe'de Bayar onbinlerce Türkün tezahüratı ile karşılanmıştır. Buradaki temaslarından sonra Gümilcine'ye geçen Bayar, burada tarihi bir olaya imza atarak, Yunan devleti tarafından yaptırılan ve kendi adını taşıyan Celal Bayar Lisesi'ni açmıştır. Gümilcine'de 15.000 Türkün sevinç gözyaşları

³⁰⁵ **Milliyet**, 28 Kasım 1952.; **bkz.** Ek: 22.

³⁰⁶ **Cumhuriyet**, 28 Kasım 1952.

³⁰⁷ Şakir, **a.g.e.**, s. 18-19.

³⁰⁸ **Cumhuriyet**, 30 Kasım 1952.

³⁰⁹ **Cumhuriyet**, 2 Aralık 1952.

içerisinde karşılanmıştır. 2 Aralık 1952’de Yunanistan’daki temaslarını tamamlayan Celal Bayar Türkiye’ye dönmek için Kavala’dan hareket etmiştir.³¹⁰

Celal Bayar’ın Yunanistan ziyareti Moskova’da yankı yapmış, dikkatle takip edilmiştir. Moskova Radyosu’ndan okunan makalede, “Bayar, bu şüpheli Türk-Yunan dostluğunu sağlamlaştırmak için değil, Ankara-Belgrat-Atina saldırganlık blokunu pekiştirmek yolunda Amerika’nın kurduğu planları yerine getirmek için Yunanistan’a gitti.”³¹¹ şeklindeki ifadelerle Moskova’da çok sert bir şekilde eleştirilmiştir.

SSCB’ye göre bu ziyaretlerin altında yatan sebebin, kendisine karşı bir Balkan ittifakı kurulacağı yönündedir. SSCB’nin bu düşüncesi doğrudur. Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Yunanistan ziyaretinin ana nedeni, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya’nın, SSCB’ye karşı Balkanlar’da bir ittifak kurması düşüncesini gerçekleştirmek içindir.

4. TÜRK ve RUM AZINLIKLARIN DURUMLARI (1949-1954)

Türk-Yunan ilişkilerinin genel durumuyla, Batı Trakya Türkleri ve Türkiye’deki Rumlara, hükümetlerin uyguladıkları politikada paralellik göstermiştir. Türk-Yunan ilişkilerinde, ilişkilerin iyi olduğu yıllarda azınlıklar da rahat etmiştir. Özellikle 1950 li yılların ilk yarısında Türk ve Rum azınlıklar önemli sayılacak birçok kazanımlar elde etmişler, bu dönemde azınlıklar, elde edilen haklar bakımından altın bir devir yaşamışlardır.

4.1. Batı Trakya Türk Azınlığı

İkinci Dünya Savaşı sırasında ve arkasından yaşanan Yunanistan’ın iç savaş yıllarında, Batı Trakya Türkleri, Yunanistan’ın bu zor yıllarında devletlerine ihanet etmemişler, sadakatlarını göstermişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan Yunan-İtalyan savaşında, 16.600 Batı Trakyalı Türk de Yunan ordusunda görev aldı. Yunan ordusunda Türklerden oluşan tabur ve bölükler Arnavutluk’ta, Elbasan ve Tepedelen’de başarılı bir şekilde savaştılar. Bu savaşta 2.600 Türk hayatını kaybetmiş, 1.850 Türk de yaralanmıştı. Bu savaşa

³¹⁰ **Milliyet**, 3 Aralık 1952.

³¹¹ **BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 102, D.No: 639, S.No: 3.

katılan neredeyse her dört Türk'ten biri ölmüş veya yaralanmıştı. Bu bir savaşta verilebilecek büyük bir kayıp oranıydı.³¹²

Savaş yıllarında Yunanistan'ın yanında savaşan Batı Trakyalı Türkler, sadakatlarını 1946-1949 yılları arasında yaşanan Yunan İç Savaşı yıllarında da göstermişlerdir. Türkler büyük çoğunlukla hükümet güçlerinin yanında yer almıştır. Bu iç savaşta 27.400 Türk, değişik birliklerde ve sınıflarda mücadele etmişlerdi. Çok sayıda Türk genci Mareşal Papagos ve Kral Paul tarafından takdir edilerek madalya ile ödüllendirilmiştir. Batı Trakya Türkleri Yunanistan'ın en zor durumunda işbirlikçi konuma düşmemiş, Yunanistan devletine karşı hainlik yapmamıştır.³¹³

1950'li yıllar Batı Trakya Türk Azınlığı arasında her zaman özlemle anılan yıllar olmuştur. Bu dönem içerisinde Türk-Yunan ilişkilerinin geldiği noktanın da bir sonucu olarak 1952 yılında Gümülcine'de ilk kez bir Türk Lisesi (Celal Bayar Lisesi) açılmıştır. 1951 tarihli Kültür Antlaşması ile de Türkiye'den önemli sayıda öğretmen gönderilmiştir.³¹⁴ Ayrıca Batı Trakyalı öğretmenler Türkiye'de kurs görmüş, Batı Trakyalı öğrencilerin de Türkiye'deki parasız yatılı öğretmen okullarında eğitim görmeleri sağlanmıştır. Aynı dönem içerisinde Batı Trakya'daki azınlık okullarının onarılmasına da izin verilmiştir. Bu onarımlara Türkiye'nin Gümülcine Başkonsolosluğu'nun maddi yardım yapması da sağlanmıştır.³¹⁵ Bunlar Batı Trakya Türk Azınlığı için, geçmişe bakıldığında önemli kazanımlar olmuştur.

Batı Trakya'daki Türk toplumunun önemli bir organı cemaat idareleridir. Türk toplumu varlığını sürdürebilmek için en büyük maddi gücünü cemaatlerden almaktadır. Okul, cami masrafları ve bunların görevlilerinin maaşları Cemaat bütçelerinden ödenmektedir. 16 Haziran ve 28 Eylül 1949 tarihlerinde çıkarılan iki kral iradesine göre; Cemaat İdare Heyetleri, kentlerdeki okulların ve mütevellisi olmayan vakıfların yönetimi ile görevlendirilmiştir. Kral İradesi Gümülcine ve İskeçe heyetlerinin 12'ser, Dimetoka ve Dedeğaç heyetlerinin ise 7'ser üyeden oluşmasını öngörmüştür. 1950

³¹² H.Bülent Demirbaş, **Batı Trakya Sorunu**, Arba Yayınları, İstanbul 1996, s. 123.

³¹³ **A.g.e.**, s. 127.

³¹⁴ Baskın Oran, **Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991, s. 280.

³¹⁵ Melek Fırat, "1945-1960 Yunanistan'la İlişkiler", **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 592.

yılında ilk kez yapılan Cemaat seçimleri (1960 ve 1964 yıllarındaki ertelemeler hariç) 1967 yılına dek düzenli olarak yapılmıştır.³¹⁶

1954 yılında çıkarılan ve Papagos Kanunu olarak da bilinen (3065/1954 sayılı) yasa sonucu, “*Müslüman*” yerine, “*Türk*” yazılı levhalar okullara asılmıştır.³¹⁷ Bu Batı Trakya’daki Müslüman azınlığın, Türk olduğunun Yunanistan tarafından kabul edilmesi demektir. Bu nedenle Türk azınlık için oldukça önemli bir kazanım olmuştur.

4.2. Türkiye’deki Rum Azınlığı

Lozan Antlaşması’nda belirlenen esaslar çerçevesinde 1923-1928 yılları arasında, Türkiye ve Yunanistan devletleri arasında nüfus mübadelesi yapılmıştı. Buna göre Mondros Mütarekesi’nin imzalandığı 30 Ekim 1918 tarihinden önce İstanbul’a yerleşen Rumlar “etablis” (yerleşik) sayılmıştı. Bunlar Türkiye’de kalmaya devam etmişlerdi.³¹⁸

İkinci Dünya Savaşı yıllarında büyük ekonomik sıkıntılar yaşayan Türkiye’nin durumundan Rumlar da etkilenmişti. Sıkıntılı olan ekonomiyi biraz olsun rahatlatabilmek için devletin elinde pek fazla alternatif çözüm yolları yoktu. Akla gelen ilk yol vergilendirme idi. Şükrü Saraçoğlu Hükümeti tarafından 12 Kasım 1942’de Varlık Vergisi çıkarıldı. 16 ay yürürlükte kalan bu vergi 15 Mart 1944’de kaldırıldı.³¹⁹ Savaş koşullarının getirdiği olağanüstü şartlar nedeni ile yüksek kâr edenlerin vergilendirilmesinin amaçlandığının hükümet tarafından propagandası yapılsa da, esas da sermayenin millileştirilmesi gayeleri de vardı. Bu nedenle İstanbul’daki Rumlar bu vergiyi ödeyebilmek için çeşitli sıkıntılar çekmişlerdir.

2. Dünya Savaşı yılları esas itibarı ile derecesi farklı olsa da herkes için zor yıllardı. Türkiye’deki Rumlarda bundan etkilenerek maddi sıkıntılar çekmiş, paralar kaybetmişlerdi. Ama Batı Trakya Türk Azınlığı’nın, 2. Dünya Savaşı yıllarında Yunanistan’ın savunulması için binlerce can verdiği düşünülürse, Varlık Vergisi’nin o kadar da abartılmaması gerektiği görülecektir.

³¹⁶ Halit Eren, “*Batı Trakya Türk Cemaat ve Vakıf İdareleri*”, **XI. Türk Tarih Kongresi**, Cilt V, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1994, s. 2133-2134.

³¹⁷ Oran, **a.g.e.**, s. 280.

³¹⁸ Ali Güler, **Sorun Olan Yunanlılar ve Rumlar**, Türk Metal Sendikası Araştırma Bürosu Yayınları, Ankara 2007, s. 181.

³¹⁹ Mehmet Deri, **Türkiye’de Azınlıklar ve Azınlık Okulları**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2009. s. 56.

İkinci Dünya Savaşı sonrası ise, Türkiye ve Yunanistan'ın soğuk savaş yıllarında aynı kutba dahil olması, Türk-Yunan dostluğunun olumlu şekilde artarak devam etmesini sağlamıştır. Bundan da, Türkiye'deki Rumlar olumlu şekilde etkilenmişler, birçok kazanımlar elde etmişlerdir.

Türkiye'de 1946 yılında yapılan seçimler sonucu hükümeti kurma görevi Recep Peker'e verildi. Recep Peker geçmişte azınlıklarla ilgili olan bazı sınırlamalar ve yanlış uygulamaların sakatlıkların düzeltilmesini, azınlıklarında tam eşitliğini ve her türlü haklara sahip olmalarını istemişti. Bunun için Recep Peker Hükümeti birkaç ay gibi kısa bir zaman içinde gerekli yasal düzenlemeleri yapmayı başardı. Azınlıkların da yedek subay olmaları sağlandı. Ordunun tüm birimlerinde her türlü görevlere atanması ve silah taşımalarına izni verildi. Daha önceden kapanmış olan spor, kültür, sosyal yardım gibi azınlık kurumları tekrar açılmaya başlandı.³²⁰

Türk kamuoyunda ise “Vatandaş Türkçe Konuş” kampanyalarına rastlanmaz oldu. Azınlıklar için böylece hoşgörölü bir ortam oluştu. Ekonomi de liberalleşmeye doğru atılan adımlar ve dış kaynaklı sermaye, azınlıkları tekrar ekonomik olarak güçlendirmeye katkı sağladı.³²¹

18 Ekim 1948'de İstanbul Rum Patrikliği'nden Patrik Maksimos, sağlık gerekçesiyle istifa ettirilmişti. Yeni Patriğin kim olacağı konusu ABD'nin artık Türkiye ve Yunanistan'ın içişlerine nasıl karışmaya başladığını gösteren bir örnek teşkil etmiştir. Çünkü yeni patriğin tartışıldığı bir ortamda bunun kararını; Türkiye, Patrikhane veya Yunanistan yerine ABD verecektir. ABD antikomünist olan tanıdığı ve güvenilir bir patrik istediğinden dolayı, 1930'dan beri Kuzey ve Güney Amerika Başpiskoposu olan Athinagoras ABD'nin adayıydı. Patrik seçilecek kişinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma zorunluluğundan dolayı, bu kişi hemen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yapılmıştır. Nihayetinde ABD'nin adayı Athinagoras 1 Kasım 1948'de Kutsal Meclis tarafından patrik seçilmiştir.³²²

Patrikhane kendisine bildirilen ismi Patrik seçmiştir. Bunun karşılığını da hemen almaya başlamıştır. 9 Nisan 1949'da Balıklı'daki manastır ve yardımseverlik kurumları

³²⁰ Fatih Akın, **Türkiye'de Azınlık Politikaları (6-7 Eylül Olayları)**, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2006, s. 107.

³²¹ **A.g.e.**, s. 107.

³²² Elçin Macar, **Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi**, İletişim Yayınları, İstanbul 2012, s. 188-189.

Rum cemaatinin yönetimine geri verilmiş, 5404 sayılı kanunla azınlık vakıflarındaki tek mütevellî sistemi de değiştirilmiştir. Böylece, cemaat kurumları cemaatin içinden seçimle gelen mütevellîlerce yönetilecektir. Aynı zamanda 1936 yılından beri azınlık vakıflarına uygulanan yüzde 5'lik vergi de kaldırılmıştır. 1949'dan sonra da din adamlarının yurtdışına çıkmasında, Hükümet tarafından eskisi gibi sorun çıkarılmasından da vazgeçilmiştir.³²³

1950'de Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi Patrikhane açısından tam bir dönüm noktası olmuştur. Patrikhane bu dönemde devletle olan ilişkilerinde tam bir bahar havası yaşamıştır. Athinagoras, 1453'ten sonra Ayasofya'yı ziyaret eden ilk patrik olmuştur. Ayrıca 6 Haziran 1952'de, Başbakan Adnan Menderes ile Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü Patrikhane'yi ziyaret etmiştir. Adnan Menderes Patrikhane'yi ziyaret eden ilk ve son Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olacaktır. Bu ziyaretten bir hafta sonra da Türkiye'ye ilk defa gelen, Yunanistan Kral ve Kraliçesi Patrikhane'yi ziyaret etmişlerdir.³²⁴

Athinagoras, Rum Azınlığı, Türkler ile kaynaştırmaya çalışmıştır. Türklerin dini bayramlarını kutlayan bildiriler yayınlamıştır. Hatta Patrikhane'ye, diğer kamu binalarında olduğu gibi Türk bayrağı astırmıştır.³²⁵

Türkiye'deki mevcut hükümetle Patrikhane arasında meydana gelen yakınlaşmanın sonucunda Türkiye'deki Rum Ortodoks cemaati üzerinde Patrikhane'nin etkisi arttı. Patrikhane bir basın bürosu kurdu ve 1926'dan beri çıkarmakta olduğu *Ortodoksia* gazetesinden sonra 1951 tarihinde *Apostolos Andreas* adlı bir de dergi çıkarmaya başladı. Hükümetten izin alarak 1941 yılındaki yangında zarar gören Patrikhane binasını onardı. Cemaate ait malvarlıklarının düzenlenmesinde Patrikhane etkin bir duruma getirildi.³²⁶

Rum Azınlık adına eğitim alanında da kazanımlar elde edildi. 1951 yılında Heybeliada Ruhban Okulu'na Yunanistan ve öteki Hristiyan ülkelerden öğrenci gelmesine izin verildi. Bu Rumlar için çok önemli bir kazanım demekti. Okul kitaplarının temini kolaylaştırılarak, Yunanistan'dan Rum okullarına öğretmenler

³²³ A.g.e., s. 188.

³²⁴ A.g.e., s. 193.

³²⁵ Bilge, a.g.e., s. 256.

³²⁶ Melek Fırat, "1945–1960 Yunanistan'la İlişkiler", **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 592.

gelmesine de izin verildi. Bozcaada ve Gökçeada'da 1927 yılında durdurulmuş olan Yunanca eğitim yapılmasına yeniden izin verildi.³²⁷

Bu dönemde Türkiye'deki Rumlar Demokrat Parti'yi desteklediler. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi sonrası uygulanan ekonomi politikasının avantajlarından da yararlandılar. Hükümetten geniş krediler sağlayarak yeniden İstanbul'un dış ticaretinde rol oynadılar. Bu dönemde parlamento'ya giren Rum milletvekilleri daha aktif bir şekilde çalışmalarını yürüttüler.³²⁸

Görüldüğü gibi Türkiye'deki Rumlarda Türk-Yunan dostluk yıllarında bundan olumlu etkilenerek birçok kazanımlar elde etmişler, adeta altın bir dönem yaşamışlar ve bir başka Türk-Yunan dostluk örneği oluşturmuşlardır.

5. İSTANBUL'UN FETHİ'NİN 500. YIL KUTLAMALARI

5.1. Kutlama Hazırlıkları

İstanbul'un Fethi'nin 500. Yıl kutlama hazırlıkları 1939 yılında dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün isteği ile başlatılmıştır. Bu büyük olaya yakışan bir kutlamanın yapılabilmesi için proje hazırlıklarına başlanmıştır. İstanbul Valiliği tarafından bir komisyon kurulmuştur. İkinci Dünya Savaşı başlamasına rağmen komisyon faaliyetlerini sürdürmüştür. Komisyonun öncelikli hedefi Fatih Sultan Mehmet döneminden kalan ve bir bölümü bakımsızlıktan harabe olan tarihi eserlerin bakım ve onarımını yapmak olmuştur. Ancak yapılan çalışmalar sonucu bu iş için 150 milyon lira gerektiğinden bu iş ertelenmiştir.³²⁹

İkinci Dünya Savaşı'nın ortalarına doğru dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel başkanlığında yeni bir komisyon kurulmuştur. Fethin 500. Yıl kutlama hazırlıkları için büyük projeler düşünülmüştür. Bunlar arasında; Topkapı ile Edirne Kapı arasına bir olimpiyat köyü kurulması sonucu yapılacak olimpiyat tesisleri ile 1954 olimpiyatlarının İstanbul'da yapılabilmesini sağlamak, dünyanın dört bir yanından bilim adamlarının katılımı ile Fatih ve İstanbul'un Fethi ile ilgili konferanslar düzenlemek, Uluslararası İstanbul Sergisi açmak gibi birçok projeler düşünülmüştür. Proje üzerine

³²⁷ A.g.m., 592.

³²⁸ A.g.m., 592.

³²⁹ Ertan Ünal, "1953'te Neler Yaşandı", **Popüler Tarih Dergisi**, 550. Yıl Özel Sayısı, İstanbul Mayıs 2003, s. 68.

proje üretilirken, hazırlıklara ise bir türlü başlanamamıştır. Bunun ana nedeni, savaş yıllarının getirdiği ekonomik sıkıntılardan dolayı 200 milyon liranın kutlamalar için harcanması o dönem için mümkün olmamasındandır.³³⁰

İstanbul'un Fethi'nin 500. Yıl kutlama hazırlıkları basının gündeminde de olmuştur. 5 Nisan 1949 tarihinde Cumhuriyet gazetesinin haberine göre, şimdiye kadar esaslı bir program yapılmadığı ve bunun nedeni de Hristiyan âlemini gücendirebileceği yanlış düşüncesine sahip eski hükümetlerin duyduğu endişedir. Yine Cumhuriyet'e göre; Milli Eğitim Bakanı'nın başkanlığında toplanan İstanbul'un Fethi'nin 500. Yılı Kutlama Komisyonu'nda, 1953'e kadar yapılacak işler görüşülmüştür. Bu yapılması planlanan işler için gerekli para yaklaşık 200 milyon liradır. Komisyon ikinci bir toplantı yaptıktan sonra hazırlayacağı raporun Başbakanlığa verilmesi kararını almıştır.³³¹

İstanbul'un Fethi'nin 500. Yılı'nı kutlama hazırlıklarını yapmak ve Fatih döneminden kalan tarihi eserleri tamir ederek harabeden kurtarmak maksadı ile 1949 yılının sonlarına doğru Ankara'da Bakanlıklar ve Kurullararası Daimi Komisyonu oluşturuldu. Bu büyük tarihi olayın hak ettiği şekilde kutlanacağına inananlar bunu büyük bir sevinç ve heyecanla karşıladılar.³³²

Daimi Komisyon'un yapmayı düşündüğü işlerin çok dağınık olduğunu düşünen komisyonun İstanbul'da bulunan ve birinci üyesi olan İstanbul Valisi Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay bu işlerin halledilmesi için bir dernek teşkil edilmesini düşündü. Bu düşüncesini gerçekleştirmek için, 13 Şubat 1950 tarihinde, İstanbul'daki resmi daire müdürleri, banka ve şirket müdürleri, vakıf müdürleri gibi önemli bir kitlenin katılımı ile Cağaloğlu'nda bir toplantı düzenledi. Burada *İstanbul'un 500. Ve Müteakıp Fetih Yıllarını Kutlama Derneği*'nin kurulmasına karar verildi.³³³

Dernek formalite işleri hallettikten sonra idare kurulunu oluşturmuş ve resmi kimliğini almıştır. Dernek Başkanı İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürü Aziz Ogan

³³⁰ A.g.m., s. 68-69.

³³¹ Cumhuriyet, 5 Nisan 1949.

³³² Fethi Erden, "İstanbulun Beşyüzüncü Fetih yıldönümünü Kutlama teşebbüsü Bunun; Tarihçesi ve Hazin Akibeti", *Türk Yurdu Dergisi*, Cilt IV, S. 312, İstanbul Haziran 1965, s. 1.

³³³ A.g.m., s. 2.

seçilmiştir. Dernek, Başbakan Şemseddin Günaltay’a idare kurulunu ve nizamnamesini sunmuş ve Başbakan Şemseddin Günaltay’dan maddi ve manevi destek istemiştir.³³⁴

Dernek 28.07.1950 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile kamu yararına çalışan bir dernek olarak kabul edilmiştir.³³⁵ Arkasından da Demokrat Parti’nin iktidara gelmesi ile Başbakan olan Adnan Menderes’e 14 Ağustos 1950 tarihinde derneğin amaçları bildirilmiştir. Ayrıca Dernek Başkanı Aziz Ogan, İkinci Başkan İzzet Akosman ve Umumî Katip Fethi Erden imzalı resmi bir yazı ile Başbakan Adnan Menderes’den maddi ve manevi destek de istenmiştir.³³⁶

Yine İstanbul’un Fethinin 500. Yıl kutlamalarının yaklaşması münasebeti ile, 1950 yılında Atlas Film Kollektif Şirketi tarafından “İstanbul’un Fethi” adlı bir film çevrilmiştir. Filmin bir parçasının renkli olarak Amerika’da banyo edilmek üzere yurt dışına çıkarılmasına 27.10.1950 tarihli toplantısında Bakanlar Kurulu tarafından izin verilmiştir.³³⁷ Dönemine göre oldukça başarılı olan bu film 1951 yılında gösterime girmiştir.

1952 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile de Fatih Sultan Mehmet’in hanımı Gülbahar Sultan’ın İstanbul’da bulunan türbesinin halka açılmasına izin verilmiştir.³³⁸

Görüldüğü gibi Türk kamuoyu İstanbul’un Fethi’nin 500. Yılı’nı görkemli bir şekilde kutlamak için, her türlü hazırlığı imkânlar ölçüsünde yapmaya çalışmıştır. Ancak 29 Mayıs 1953 günü kutlamalar beklendiği gibi olmamıştır.

5.2. Kutlamalarının Sönük Geçmesi

1953 Mayıs ayında kutlamaların başlamasına birkaç gün kala, “Başbakan Adnan Menderes ve Basın-Yayın Bakanı gazeteleri arıyor (...) fetih kutlamalarında frene basıldığını, gazetelerinde fetih yıldönümünün ‘abartılmadan verilmesini’ rica ediyorlar. Ve acı bir fren sesi duyuluyor! Ortalık sülیمان oluyor! O coşkulu ve heyecanlı kutlama hazırlıkları bıçak gibi kesiliyor, devlet elini eteğini çekiyor (...)”³³⁹ Oysa önceden Demokrat Parti 1953’te İstanbul’un Fethi’nin 500. Yıldönümü için büyük törenler ve

³³⁴ BCA, F.No: 030.01.00.00, K.No: 123, D.No: 782, S.No: 6.; bkz. Ek: 23.

³³⁵ BCA, F.No: 030.18.01.02, K.No: 123, D.No: 61, S.No: 13.

³³⁶ BCA, F.No: 030.01.00.00, K.No: 17, D.No: 98, S.No: 42.; bkz. Ek: 24.

³³⁷ BCA, F.No: 030.18.10.20, K.No: 124, D.No: 82, S.No: 7.

³³⁸ BCA, F.No: 030.18.10.20, K.No: 130, D.No: 84, S.No: 14.

³³⁹ Mustafa Armağan, “Fetih Kutlamaları Üzerindeki Gölge”, **Zaman Gazetesi**, 1 Haziran 1999.

şenlikler yapılacağını ilan etmişti. Fakat sonra birden vazgeçilerek törenler gayri resmi havaya sokuldu ve halk hayal kırıklığına uğratıldı.³⁴⁰

29 Mayıs 1953 günü Fethin 500. Yıl kutlama törenlerinin yapılacağı gün Cumhurbaşkanı Celal Bayar İzmir'e gitmiş, törenlere katılmamış buradan bir mesaj yayınlamakla yetinmiştir.³⁴¹ Böylelikle Fethin 500. kutlamaları gibi tarihi bir olaya, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı katılmamış oldu.

Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'de 30 Mayıs 1953 günü yapılacak olan Kraliçe Elizabeth'in taç giyme törenine gitme hazırlığını bahane ederek, onlar da resmi törenlere katılmamışlardır. Yine törene hiçbir bakan da katılmamıştır. Beklendiği gibi çok görkemli gösteriler olmamıştır.³⁴²

Yunanistan'da ise 25 Mayıs 1953 tarihli Athinaiki gazetesinin haberine göre, Fethin 500. Yıl dönümüne tesadüf eden Cuma günü Sensinod Meclisi'nin kararı ile İmparator Konstantin ve İstanbul'u müdafaa etmek için ölenlerin ruhları için Atina Katedrali'nde ve bütün taşra kiliselerinde ayin yapılması kararı alınmıştır.³⁴³ Bu ayin 29 Mayıs günü yapılmıştır. Ayine Yunanistan Kralı'nın Temsilcisi, Meclis Başkanı, Eğitim ve Adalet Bakanları da katılmıştır.³⁴⁴

Yunanistan gazetelerinde de Fetih kutlamaları ile ilgili haberlerde hep Türk-Yunan dostluğu vurgulanmıştır:

30 Mayıs günlü Akropolis gazetesi; Türkiye'deki fetih kutlamaları ile ilgili, "Yunan düşmanı hiçbir gösteri olmamıştır." *29 Mayıs günlü Ethnikos Kiryks gazetesi*; "Türklerle Yunanlılar dost olmalıdır. Siyaset, mantık, menfaat ve hissiyat bunu emrediyor. Fatih şehri aldı diye biz Türklere küskün olamayız." *29 Mayıs günlü Vraydi gazetesi*; "Türk-Yunan dostluğunun ilk temellerini atanlar Atatürk'le Eleftherios Venizelos değil, Fatih ile ilk Rum Patriği Genadios Şolaryas'dır. Tarih iki milleti ayırmamış birleştirmiştir."³⁴⁵

30 Mayıs günlü To Vima gazetesi'nde; "Türkler dün, İstanbul'un fethini kutladılar, biz ağladık.(...) Yeter ki, tarihi hatıralar Türklerle Yunanlıların şimdiki

³⁴⁰ Türsan, **a.g.e.**, s. 19-20.

³⁴¹ **Milliyet**, 30 Mayıs 1953.

³⁴² **Milliyet**, 30 Mayıs 1953.

³⁴³ **BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 103, D.No: 644, S.No: 7.

³⁴⁴ **BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 103, D.No: 645, S.No: 2.

³⁴⁵ **BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 103, D.No: 645, S.No: 2.

hayatlarına engel olmasın. Engel olmayacak da. Dün Türklerle Yunanlılar geçmiş zamandaki mücadelelerini hatırlar ve kahramanlarının adını anarken, Türk ve Yunan gazetelerinde, iki taraftan hiç birinin şimdiki ihtiyaçlarını, bugünkü menfaatlerini bir yana atıp tarihi uyku ilacı gibi kullanmak niyetinde olmadığını belli eden(...)" haberler çıktı. Yine aynı gazeteye göre; "Türklerle Yunanlılar, müşterek bir istikbale çıkan yollarını kapaması muhtemel tarihi romantizme kapılmayacak kadar akıllıdır.(...) Atatürk ile Eleftherios Venizelos; Fatih ile Konstantin'den bize daha yakın bir zamanda yaşamış milli kahramanlardır ve tarihi bir devirde iki milletin ideallerini gerçekleştirmişlerdir. Kanlı Sakarya'dan sonra, bu iki büyük devlet adamı –galip mağlup bir yana- milletlerinin barışması ve işbirliği yapması gerektiğini anlamışlardı. Fatih ve Konstantin, bugünkü devri bilmiş olsalardı, onlarında yapacağı buydu. Biz aramızda işbirliği yapmakla, onların hatıralarına daha sadık kalmış oluruz."³⁴⁶

Yunan basınında da görüldüğü gibi İstanbul'un fethinin 500. yıl dönümünün Türkiye'de görkemli bir şekilde kutlanmaması, kutlamaların sönük geçmesi ve kutlamaların resmi bir havadan uzak olarak geçmesinden Yunanistan son derece memnun olmuştur.

Türkiye'de Bakanlar Kurulu'nun 19.08.1953 tarihli bir kararnamesinden İstanbul'un fethinin 500. yıl dönümü münasebetleriyle Türk ve Yunan üniversitelerinde verilecek konferansların programlarını hazırlamak ve konferansçıları seçmek üzere Atina'da toplantılar yapıldığı anlaşılıyor. Bu toplantılara iştirak etmesi için Türkiye'den; İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Son Çağ Tarihi profesörü Ord. Prof. Dr. Hamit Ongunsu, yine aynı fakülteden Yeni Çağ Profesörü Prof. Dr. Tayyip Gökbilgin ve Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Orta Çağ Profesörü Akdes Nimet Kurat Türkiye tarafından gönderilmiştir.³⁴⁷

Buradan da anlaşılacağı üzere hükümet görkemli kutlamalar yerine konunun iki ülkenin bilim insanlarının katılımıyla iki ülkede düzenlenecek konferanslarda tartışılıp konuşulmasından yana olmuştur. Bu tavrıyla Türkiye, Yunanistan tarihindeki Bizans olgusunu da kabul etmiştir.

³⁴⁶ BCA, F.No: 030.01.00.00, K.No: 103, D.No: 645, S.No: 2.

³⁴⁷ BCA, F.No: 030.18.01.02, K.No: 133, D.No: 69, S.No: 14.; bkz. Ek: 25.

İstanbul'un Fethi'nin 500. Yıl kutlamalarında beklendiği gibi görkemli törenler olmamıştır. Kutlamalar sönük bir şekilde kutlanmıştır. Devletin zirvesinin katılmaması ile de resmi havadan oldukça uzak bir şekilde, adeta halk kendi kendine kutlamıştır. Bu durumdan da Yunanistan kamuoyu oldukça memnun olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti bunu Türk-Yunan dostluğunun devamı ve Balkanlarda ittifaka doğru gitmekte olan ilişkilerin zarar görmemesi adına yapmıştır.

6. II. BALKAN PAKTI'NIN KURULMASI

1950'li yılların başlarında Balkan Devletleri'ne bakıldığında SSCB'nin uyduları şeklinde devletler ve bunun zıttı konumunda, Türkiye ve Yunanistan'ın olduğu görülür. Bu iki farklı durum dışında bir de 1948 yılında Yugoslavya'nın Kominform'dan çıkarılması sonucu SSCB ile arası bozulan Yugoslavya vardır. Yugoslavya SSCB'nin tehdidi altında olmanın rahatsızlığı içerisinde. Yönetimine hâkim ideoloji ve İtalya ile olan sorunları nedeni ile Batı bloğuna da dâhil olmak istememektedir. Bu yıllarda Yugoslavya bir anlamda bir denge politikası izlemektedir.

Soğuk Savaş'ın başlaması ile birlikte o yıllardaki Türk-Yunan dostluğunun devamı sağlayan ana etken, Balkanlardaki SSCB tehdidi olmuştur. Bu durumun artık Yugoslavya içinde geçerli olması, Balkanlar'da birlikte hareket eden Türkiye ve Yunanistan'ın yanına, Yugoslavya'yı da itecek ve bu üç devlet bir nevi 2. Balkan Pakti'nı kuracaklardır.

6.1. Ankara Antlaşması (1953)

1952 yılında beraber NATO'ya üye olan Türkiye ve Yunanistan, bu yıl içerisinde Türk-Yunan dostluğunu geliştirebilmek için birbirleri ile sürekli görüşmüşlerdir. Bu görüşmeler sırasında işbirliği yapılmasına karar verilen konulardan biri askeri işbirliğidir.

29 Ocak 1952'de Yunanistan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Sofoklis Venizelos'un, Türkiye ziyareti ile Türk-Yunan ilişkileri yeni bir ivme kazandı. Arkasından Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Adnan Menderes, beraberinde Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ve Türkiye Genelkurmay Başkanı M. Nuri Yamut, 26 Nisan 1952'de Yunanistan'a gitmişlerdi. Bir hafta süren bu ziyarette görüşülen konuların

başında Türkiye ile Yunanistan'ın bölgedeki yapacakları askeri işbirliğine, Yugoslavya'nın da dâhil edilmesi gelmektedir.

Adnan Menderes'in Yunanistan görüşmeleri dünya basınında da takip edilmiştir. Dünya basınına yansıyan haberlere göre, NATO çerçevesinde Türk ve Yunan ordularından sorumlu generalin İtalyan olmasına Türkiye ve Yunanistan şiddetle karşı çıkmışlardır. Buna karşı çıkmalarının ana nedeni ise, Yugoslavya ile İtalya'nın Trieste meselesi nedeni ile gergin olmasıdır. Bir anlamda Yugoslavya'ya yaklaşılmaya çalışılmaktadır. Balkanların savunulmasının Yugoslavya olmadan çok zor olduğu, bu nedenle Türkiye ile Yunanistan'ın, Yugoslavya'yı da içine alan üçlü bir ittifak yapma düşüncesi içinde oldukları dünya basınına yansımıştır.³⁴⁸

Soğuk Savaş yıllarında ABD'nin, Sovyetler Birliği'nin kuşatılması için bölgesel ittifakların kurulması girişimleri vardı. Balkanlar'da da Yugoslavya'nın Sovyetler Birliği ile arasının bozuk olması ve bu devletin Sovyet tehdidine uğraması, ABD'nin Sovyetler Birliği'nin kuşatılması projesi için bir fırsattı. Bu nedenle Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya'nın bölgede bir ittifak kurması ABD'nin de bir isteğidir.

Balkanlar'da 1952 yılının sonlarında böyle bir oluşuma doğru gidilirken, Celal Bayar'ın Yunanistan ziyareti sonrası, gerek Türkiye, gerek Yunanistan, gerekse dünya basınında zirveye çıkmış olan Türk-Yunan dostluğunun, Sovyetler Birliği'nde yansımaları ise, ABD'nin Atlantik ordusunun kurulmasındaki güçlüklerden kurtulmak için bu işe Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya'yı sürüklediği şeklindedir. Ayrıca ABD'nin emperyalist planlarını bu ülkelerin halklarının gözünde gizlemek için Türk ve Yunan basınına kullanarak suni bir Türk-Yunan dostluk ortamı oluşturulduğu şeklindedir.³⁴⁹

Şüphesiz Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya'nın bir araya gelip ittifak kurması ABD'nin de çıkarlarına uygundur. Zaten hali hazırda var olan Türk-Yunan yakınlaşmasına Yugoslavya'nın da katılması fazla uzun sürmeyecektir. Ağustos 1952'de ABD Kara Kuvvetleri Müsteşar Yardımcısı, Frank Pace'in üç başkenti ziyareti Balkanlar'daki işbirliği arayışlarının ABD'nin açık desteğinin bir ifadesiydi.³⁵⁰

³⁴⁸ BCA, F.No: 030.01.00.00, K.No: 102, D.No: 634, S.No: 5.

³⁴⁹ BCA, F.No: 030.01.00.00, K.No: 102, D.No: 639, S.No: 3.

³⁵⁰ Fırat, a.g.m., s. 588.

1953 yılı Ocak ayı içerisinde Türkiye'nin Dışışleri Bakanı Fuat Köprülü'nün Yugoslavya'ya gideceği³⁵¹ yerli basında yer aldıktan sonra, Yugoslavya'nın Türkiye ile bir ittifak yapmak istediği ve bu ittifaka Yunanistan'ın da katılması ile Balkanlar'da üçlü bir ittifakın yapılacağı haberleri Türk basınında yer almaya başlamıştı.³⁵² Yunanistan Başbakanı Papagos 17 Ocak 1953 de Daily Telegraphe gazetesine verdiği demecinde; Türkiye ve Yunanistan'ın Yugoslavya ile askeri işbirliği ve siyasi işbirliği anlaşması yapacaklarını ve bu üçlü ittifaka İtalya'nın karşı çıkmayacağını açıklanmıştı.³⁵³

Türkiye Dışışleri Bakanı Fuat Köprülü'nün Yugoslavya ziyaretinde, 22 Ocak 1953'de Yugoslavya Cumhurbaşkanı Mareşal Tito ile görüşmüştü. Bu görüşmede Tito; Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında müşterek konularda üçlü bir işbirliği yapılması gerektiğini söylemiştir.³⁵⁴ Böylelikle Balkanlarda üçlü bir savunma ağırlıklı paktın kurulmasının da önü açılmış oldu. Bu paktın kurulması için Ankara, Atina, Belgrat arasındaki görüşmeler hız kazandı.

Bu görüşmelerin sonucunda resmi adı, "Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve İşbirliği Antlaşması" olan Balkan Paktı, 25 Şubat 1953'te Atina'da hazırlandı ve üç ülkenin dışışleri bakanları tarafından, 28 Şubat 1953'te Ankara'da imzalandı.³⁵⁵

10 maddeden oluşan bu antlaşmada: Antlaşmayı imzalayan üç ülkenin, aralarındaki işbirliğinin devamlılığını sağlamak amacı ile, yılda en az bir kere toplanması (madde 1); savunma konularında birlikte hareket edilmesi (madde 2); üç ülkenin genelkurmay başkanlarının aralarında işbirliği yapmasını (madde 3); ekonomik, kültür ve teknik alanlarında işbirliği yapılması, bu alanlarda gerekli antlaşmalar yapılarak gerekli teşkilatların kurulması (madde 4); birbirlerinin iç işlerini karışmamayı ve aralarında çıkabilecek sorunları dostluk ruhu içinde çözmeyi (madde 5); içlerinden birinin aleyhine olabilecek herhangi bir ittifaka girmemeyi (madde 6); bu antlaşmayı imzalayan devletlerin önceden yaptıkları diğer devletlerle olan antlaşmalarında, bu ittifaka ters düşen bir durumun bulunmadığı ve bundan sonrada bulunmayacağını

³⁵¹ **Milliyet**, 12 Ocak 1953.

³⁵² **Milliyet**, 16 Ocak 1953.

³⁵³ **Milliyet**, 18 Ocak 1953.

³⁵⁴ **Milliyet**, 23 Ocak 1953.

³⁵⁵ Fırat, **a.g.m.**, s. 589.

(madde 7); Türkiye ve Yunanistan'ın NATO üyeliğini bu antlaşmanın etkilemediğini (madde 8); antlaşma yeni katılımlara açık olduğunu (madde 9); antlaşmaya 5 yıldan önce son verilemeyeceği (madde 10) kabul edilmiştir.³⁵⁶

Bu antlaşma ile Balkanlar'da Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında bir ittifak oluşturulmuş, 2. Balkan Paktı büyük oranda şekillenmiştir. Bu şeklin tamamlanıp 2. Balkan Paktı'nın ortaya çıkması ise Bled Antlaşması (1954) ile olmuştur.

6.2. Bled Antlaşması (1954)

Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya imzaladıkları dostluk ve işbirliği antlaşmasından sonra aralarında yoğun görüşmeler olmuştur. Bu yoğun görüşmelerin amacı ise, aralarında imzalanan 28 Şubat 1953 Ankara Antlaşması'nın öngördüğü işbirliğinin güçlendirilmesi sonucu Balkanlar'da üç devlet arasında bir pakta gidilmesi idi.

Türkiye ve Yunanistan'ın NATO üyesi olmasının Yugoslavya tarafından sorun olmaması ve görüşmelerin olumlu geçmesi sonucu; Yugoslavya'nın Bled şehrinde 9 Ağustos 1954'de İttifak, Siyasal İşbirliği ve Yardımlaşma Antlaşması imzalanmıştır.³⁵⁷

Bled Antlaşması'na göre; Bu üç devletten birinin topraklarına olacak bir saldırı diğer iki devlete de yapılmış sayılacaktı. İttifakın bir daimi meclisi olacaktı. Bu daimi meclis dışişleri bakanlarından kurulu olup, yılda iki defa toplanacaktır. Ayrıca Daimi Meclis'in toplantıda olmadığı zamanlar görevlerini bir Daimi Komite yürütecektir. Daimi Komite'nin siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel bölümleri olacaktır.³⁵⁸

Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluğun bir sonucu olan 2. Balkan Paktı'nın kurulması ile ilgili Yugoslavya Hükümeti; 29 Aralık 1954 tarihinde Başbakan Adnan Menderes'e gönderdiği telgrafta, Balkanlar'da yapılan işbirliğinden duyulan memnuniyetini dile getirmiştir. Bu işbirliğinin hem üç ülkenin menfaatlerinin korunması hem de dünya barışına katkı sağladığı için devam ettirilmesi isteği belirtilmiştir.³⁵⁹

28 Şubat 1953 Ankara Antlaşması ile Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında, SSCB'nin tehdidine karşı bir ittifak oluşturulmuştu. Bu oluşturulan ittifakın

³⁵⁶ **Milliyet**, 1 Mart 1953.

³⁵⁷ **Milliyet**, 9 Ağustos 1954.

³⁵⁸ Akşin, **a.g.e.**, s. 274.

³⁵⁹ **BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 18, D.No: 106, S.No: 42.; **bkz.** Ek: 28.

birçok alanda işbirliği yapması ve eksik taraflarının tamamlanması amacıyla, 9 Ağustos 1954 tarihinde Bled Antlaşması yapıldı. Böylece Ankara ve Bled antlaşmalarının sonucu 2. Balkan Paktı kurulmuş oldu.

2. Balkan Paktı'nın temelinde ise iki kutuplu yeni dünya düzeninde, Türkiye ve Yunanistan'ın aynı kutupta yer alması sonucu devam eden Türk-Yunan dostluğu vardır.

8-15 Haziran 1952 tarihinde Yunan Kralı'nın Türkiye ziyareti sonrası, İngiliz Daily Telegraph gazetesinin haberinde, Türk-Yunan dostluğu için gelecekte ki en büyük tehlikenin Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması olacağı doğru bir şekilde tespit edilmişti.³⁶⁰ Türkiye Balkan Paktı'na zarar vermek istemediği için, dönem içerisinde Kıbrıs meselesini görmezlikten gelen bir tutum sergilemişti. Yunanistan ise 21 Ağustos 1954'de Kıbrıs meselesini "Milletlerin eşit haklara sahip olmaları ve kendi geleceklerini bizzat kendilerinin tayin etme hakkına sahip bulunmaları" ilkesine dayanarak Birleşmiş Milletler gündemine taşımıştır.³⁶¹ Bu olay 1954 tarihine kadar devam eden Türk-Yunan dostluk ilişkilerinin, bundan sonra gerilemesinde önemli olmuştur.

2. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan Türk- Yunan dostluğu savaş sonrası, soğuk savaş yıllarında da devam etmiştir. İki ülke başta güvenlik olmak üzere, siyasi, iktisadi ve kültürel alanlarda birçok dostluk örnekleri vermişlerdir. Özellikle ABD'nin iki ülkenin ortak paydası olması sonucu, 1950 li yılların ilk yarısında ilişkiler dostluk havası içinde geçmiştir.

³⁶⁰ BCA, F.No: 030.01.00.00, K.No: 102, D.No: 635, S.No: 5.

³⁶¹ Derya Sevinç, "Demokrat Parti Dönemi Türk-Yunan İlişkileri (1950 – 1960)", Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2012. s. 107.

SONUÇ

Osmanlı Devleti içerisinde yaklaşık 400 yıl Türkler ile birlikte yaşayan Rumlar, 19. yüzyılda Avrupalı büyük devletlerin yardımı ile Osmanlı Devleti'nden toprak kopararak, 1830'da Yunanistan adında bir devlet meydana getirdiler. Kurulduğu andan itibaren Yunanistan, geleneksel politikası olan Megali İdea doğrultusunda sürekli Osmanlı Devleti'nden toprak koparak genişledi. Bunu da kuruluşunda olduğu gibi Avrupalı büyük devletlerin yardımları ile gerçekleştirdi.

1. Dünya Savaşı sonrası, Yunanistan Batı Anadolu'nun kendisine ait olması gerektiğinin propagandasını dünya kamuoyunda başarı ile yapmıştır. Yunanistan bu isteğinin gerçekleşmesi için harekete geçmesinde, en büyük etken şüphesiz ki İngiltere olmuştur. Bunun nedeni İngiliz kamuoyunda oluşturulan Yunan hayranlığının yanında, İngilizlerin Türkleri Avrupa'dan ve Anadolu'dan atma planlarını gerçekleştirmek için Yunanlıları Türklere karşı kullanma isteğidir. Bu nedenle bu işgalin alt yapısını İngiltere hazırlamıştır. Böylece Yunanistan ve İngiltere'nin isteklerinin çakışması sonucu, Yunanistan İzmir merkezli olmak üzere tüm Batı Anadolu'yu işgal etmiştir. Bu işgalin sonucunda Anadolu topraklarında yaklaşık 4 yıl kanlı bir Türk-Yunan savaşı yaşanmıştır. Bu savaşın akabinde yaşanan Nüfus Mübadelesi, Yunanistan'ın emperyalist isteklerinin de sonu olmuştur.

Türkiye Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra, Türkiye Cumhuriyeti'nin mimarı Mustafa Kemal Atatürk'ün "*yurtta sulh cihanda sulh*" ilkesi doğrultusunda hareket etmiştir. Yunanistan'la sorunların çözümü için barışçı bir politika izleyerek müzakere yolunu tercih etmiştir.

1928 yılında Yunanistan'da yeniden iktidara gelen Venizelos, politikalarını 180 derecelik bir dönüşle, Megali İdea'dan Türkiye ile ittifak yapmak olarak değiştirmiştir. Venizelos Megali İdea'nın öldüğünü, Türklerle olan mahkemenin artık bittiğini, söylemiştir. Elbette Venizelos bunu o günlerde dünyanın içinde bulunduğu durum, Türkiye ile ittifak yapmasını gerektirdiği için yapmıştır.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunların büyük kısmı, 1930 yılında çözüme kavuşturulmuştur. Daha 10 yıl kadar önce kanlı bir savaş yaşayan iki devlet, dünyadaki özellikle Avrupa'daki gelişmelerin de etkisi ile işbirliği arayışlarına girişmişlerdir.

1930'lu yıllarda bu işbirliğini çeşitli şekillerde oluşturmaya başlamışlardır. Böylece 2. Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde Türk-Yunan ilişkilerinde dostluk rüzgârları esmeye başlamıştır. Bu olumlu hava Balkan Paktı gibi siyaseten olumlu sonuçlar doğurmuştur.

Türk-Yunan dostluğu siyasi olarak olumlu sonuçlar verdiği gibi, son yüzyılda birbirinden kopan iki toplumun tekrar birbirine yaklaşmasına da sebep olmuştur. Türkiye'nin 27 Aralık 1939'da yaşadığı Erzincan Depremi'nde, Yunanistan düzenlediği kampanyalar ile Anadolu'daki depremzedeler için insani yardımlarda bulunmuştur. Özellikle 700.000 Yunan vatandaşının para toplayarak Anadolu'ya göndermesi, Türk milletinin yüreğini ısıtmış, iki toplum arasındaki buzları kısmen de olsa eritmeye başlatmıştır.

Yunanistan 2. Dünya Savaşı'nda, önce İtalya'nın işgaline uğramıştır. Yunanistan'ın bu savaşında Türkiye, dost olarak gördüğü Yunanistan'a kamuoyu aracılığı ile bir sempati oluşturmuştur. Hatta bu desteği somutlaştırarak, Yunanistan'a askeri ve tıbbi malzeme yardımlarında da bulunmuştur.

Yunanistan'ın İtalya ile olan savaşında Yunanistan'ın en büyük korkularından biri, Bulgaristan'ın saldırısıdır. Ancak böyle bir durumda Balkan Paktı gereği, Türkiye'nin de Bulgaristan'a savaş açması gerekeceğinden, Bulgaristan İtalyan saldırısı sırasında Yunanistan'a saldıramamıştır. Yunanistan, Bulgaristan sınırındaki askerlerini de büyük oranda İtalya ile savaştığı alanlara kaydırmıştır. Yunanistan'ın İtalya ile olan savaşında başarılı olmasının nedenlerinden biri de bu olmuştur.

Yunanistan tarihinin en acı dönemlerinden biri Alman, İtalyan işgali ve İngiliz ablukası sonrası, 1941-1943 yılları arasında yaşanan açlık dönemidir. Bu dönemde yüzbinlerce Yunanlı açlıktan ölmüştür. Bu zor dönemde Türkiye, Yunanistan'a kendisi de sıkıntılı olmasına rağmen, deniz yolu ile gıda göndermiştir. Ayrıca Yunanistan'daki açlık olayına Türk kamuoyu da duyarlı yaklaşmıştır. Birçok kamu kuruluşu ve sivil toplum örgütleri veya kişiler, Yunanistan'a yardımlarda bulunmuşlardır. Türkiye'den gönderilen gıda sayesinde Yunanistan'daki aşevlerinde 500.000'e yakın kişiye gıda verilebilmiştir. Böylelikle açlıktan ölümlerin azalmasında Türkiye'den gönderilen gıda etkili olmuştur.

2. Dünya Savaşı'nın Ege Adaları'na sığraması ile birlikte, bu adalarda yaşayanlar başta güvenlik ve açlık olmak üzere büyük sıkıntılar çekmişlerdir. Bu adalardan Türkiye'ye mülteci akını olmuştur.

Bu Yunanlı mülteciler Anadolu'da yaklaşık 20 yıl önce yaşanan kanlı Türk-Yunan savaşını yaşayan nesille yine Anadolu'da karşılaşmışlardı. Bu savaş sırasında Türk insanının çektiği acılar, Yunanistan'ın emperyalist isteklerinden dolayı uğradığı zulüm, Türk insanının hafızasında hâlâ çok tazeydi. Buna rağmen Türk insanı bu mültecilere elinden gelen yardımı yaparak, bir başka dostluk örneği ve insanlık dersi vermiştir.

2. Dünya Savaşı yıllarının Türkiye, Yunanistan'ın bu zor döneminde umudun adı olmuştur. Türkiye'nin desteği ve yardımlarından Yunanistan oldukça memnun kalmış, bunu da her fırsatta ifade ederek, Türkiye'ye teşekkürlerini çeşitli şekillerde göstermiştir.

2. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan iki kutuplu yeni dünya düzeninde, Türkiye ile Yunanistan aynı kutupta yer almışlar, birlikte saf tutmuşlardır. Bunun sonucunda ABD ve NATO iki ülkenin ortak paydalarından olmuşlardır. Bu yeni ortak paydalarda iki ülke arasında başta askeri, ticari, kültürel olmak üzere birçok alanda işbirliğini arttırmışlardır.

ABD ve NATO'nun da isteğiyle, Türk-Yunan dostluğu zorunlu bir hal almıştır. Ancak iki ülke bu yeni dünya düzeninde tam bağımsızlıktan ödün vererek, ABD ve NATO'nun da güdümüne girmişlerdir. Bundan sonra iki ülkenin her olayında bu yeni olguların etkisi yadsınamaz bir hal almıştır.

1952 yılında iki ülke arasında üst düzey ziyaretler gerçekleşmiştir. Bu ziyaretler Türk-Yunan dostluğuna katkılar sağlamıştır. Ayrıca bu ziyaretlerin sonucunda Türkiye ve Yunanistan, yanlarına Yugoslavya'yı da alarak 2. Balkan Pakti'nı oluşturmayı başarmışlardır.

Türkiye'deki Rumlarla, Yunanistan'daki Türkler bu dostluk döneminde özellikle de 1950'li yıllarla birlikte birçok haklar elde ederek, altın bir dönem yaşamışlardır.

1953 yılında İstanbul'un Fethi'nin 500. Yıl dönümü ilişkilerde bir gerginlik yaratmamış, aksine daha da yakınlaştırmıştır. Türkiye bu önemli yıl dönümünü

ilişkilerde sıkıntı yaşamamak adına, planladığı şekilde kutlamamıştır. Bu durumdan Yunanistan memnun olmuştur.

Görüldüğü gibi Türk-Yunan ilişkilerinde 1930'lu yıllarda meydana gelen yakınlaşma ve işbirliği, 2. Dünya Savaşı yıllarından başlayarak, ilişkilerin bozulmaya başladığı 1954 yılının sonlarında yaşanan Kıbrıs meselesine kadar bir dostluk döneminin yaşanmasına sebep olmuştur. Bu araştırmada da ortaya çıktığı gibi, iki ülke bu dostluğu somut bir şekilde ortaya koyan birçok dostluk örnekleri sergilemişlerdir. Türkiye ve Yunanistan devletleri ortak bir tehlike gördüklerinde işbirliği yapabilmişlerdir. Bundan iki ülkede kazançlı çıkmıştır.

Yunanistan kurulduğu andan itibaren hep büyük devletlerin güdümünde hareket ettirilmiştir. Aslında Türk-Yunan ilişkilerinin tarihsel sürecine bakıldığında, büyük devletlerin küçük devletleri nasıl kullandığının da bir örneğidir. Dönemin büyük devletleri Yunanistan'ı birçok kez Türkler üzerindeki emperyalist isteklerini gerçekleştirebilmek için kullanmaya çalışmışlardır. Bu nedenle ilişkilerin değerlendirmesini yaparken, büyük devletlerin isteklerinin ilişkiler üzerinde oldukça etkili olduğu unutulmamalıdır.

Günümüzde Türkiye Cumhuriyeti'ne bakıldığında, gerek nüfus, gerek yüzölçümü, gerekse ekonomik birçok yönden Yunanistan'dan daha büyük ve daha güçlüdür. Bu nedenle Türkiye Yunanistan ile ilişkilerini uzun vadeye yayar ve uzun yıllar iyi götürürse, zamanla Yunanistan için Türkiye kolayca vazgeçemeyeceği bir ülke olacaktır. Bundan da Türkiye birçok şekilde yararlanacaktır.

Yunanistan açısından bakıldığında, Türkiye ile olan ilişkilerini dostluk içerisinde yürüttüğünde ne kadar olumlu sonuçlar verdiğini, 2. Dünya Savaşı öncesinde ve sürecinde ki siyasi ve sosyal olaylar göstermiştir. Ayrıca 2. Dünya Savaşı sonrasında oluşan yeni dünya düzeninde, Türkiye ile beraber hareket etmesinin yararlarını görmüştür. Bu noktadan hareketle Yunanistan'ın, günümüzde Türkiye'nin attığı adımları engellemeye çalışmak yerine, Türkiye ile beraber hareket etmesi gerekmektedir. Özellikle Türkiye ile beraber Balkanlar'da işbirliğine gitmesi birçok açıdan kendisine yarar sağlayacağı şüphesizdir.

Günümüzde işbirliği yapılabilmesine engel teşkil eden, arada birçok siyasi sorunun olmasıdır. Oysa bu sorunları çözüp ilişkilerde işbirliğine gidilmesi bu siyasi

sorunların çok etin ve tarihsel kökenli olmasından dolayı oldukça zordur. Bunun yerine yapılması gereken, bu etin siyasi sorunların çözümünü zamana bırakarak, ilişkilerde tarihsel alt yapısı zaten var olan kültürel ve sosyal bir zemin oluşturulmasıdır. Bu zeminin üzerine de sürekli büyüyen bir iktisadi işbirliğinin inşa edilmesidir.

Türk ve Yunan devletlerini yönetenler veya bu ülkelerin politikalarına yn verenlerin, politikalarını oluştururken tarihten gelen şu gerçeği temel almaları ve asla akıllarından çıkarmamaları gerekir. *Türkiye ve Yunanistan'ın dostlukları, bu araştırmada da görüldüğü gibi, iki ülkeye de her zaman yarar sağlamıştır.*

KAYNAKLAR

I- ARŞİV BELGELERİ

A-Türk Kızılayı Arşivi

- 1- TKA, K.No: 312, B.No: 14.14.
- 2- TKA, K.No: 312, B.No: 14.
- 3- TKA, K.No: 2598, B.No: 5.4.
- 4- TKA, K.No: 2598, B.No: 8.1.
- 5- TKA, K.No: 2598, B.No: 5.1.
- 6- TKA, K.No: 2599, B.No: 21.2.
- 7- TKA, K.No: 2599, B.No: 21.1.
- 8- TKA, K.No: 2599, B.No: 21.
- 9- TKA, K.No: 2599, B.No: 35.
- 10- TKA, K.No: 2599, B.No: 35.
- 11- TKA, K.No: 2599, K.No: 35.1.
- 12- TKA, K.No: 2599, B. No: 1.4.
- 13- TKA, K.No: 2599, B.No: 1.3.
- 14- TKA, K.No: 2599, B.No: 1.1.
- 15- TKA, K.No: 2599, B.No: 9.
- 16- TKA, K.No: 2599, B.No: 9.1.
- 17- TKA, K.No: 2599, B.No: 9.2.
- 18- TKA, K.No: 2599, B.No: 10.
- 19- TKA, K.No: 2599, B.No: 10.1.
- 20- TKA, K.No: 2599, B.No: 10.5.
- 21- TKA, K.No: 2599, B.No: 27.3.
- 22- TKA, K.No: 2599, B.No: 31.
- 23- TKA, K.No: 2599, B.No: 31.5.
- 24- TKA, K.No: 2599, B.No: 38.
- 25- TKA, K.No: 2599, B.No: 38.6.
- 26- TKA, K.No: 2599, B.No: 36.
- 27- TKA, K.No: 2599, B.No: 36.1.
- 28- TKA, K.No: 2599, B.No: 38.4.

- 29- **TKA**, K.No: 2599, B. No: 38.5.
- 30- **TKA**, K.No: 2599, B.No: 10.2.
- 31- **TKA**, K.No: 2599, B.No: 10.3.
- 32- **TKA**, K.No: 2599, B.No: 52.
- 33- **TKA**, K.No: 2599, B.No: 49.1.
- 34- **TKA**, K.No: 2599, B.No: 45.
- 35- **TKA**, K.No: 2599, B.No: 49.2.
- 36- **TKA**, K.No: 2599, B.No: 46.
- 37- **TKA**, K.No: 2599, B.No: 38.6.
- 38- **TKA**, K.No: 2598, B.No: 10.1.
- 39- **TKA**, K.No: 2599, B.No: 49.3.
- 40- **TKA**, K.No: 2599, B.No: 27.1.
- 41- **TKA**, K.No: 2599, B.No: 27.2.
- 42- **TKA**, K.No: 2599, B.No: 30.1.
- 43- **TKA**, K.No: 2599, B.No: 52.1.
- 44- **TKA**, K.No: 2599, B.No: 18.
- 45- **TKA**, K.No: 2599, B.No: 49.4.
- 46- **TKA**, K.No: 2599, B.No: 10.4.
- 47- **TKA**, K.No: 2599, B.No: 10.5.

B-Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

- 1- **BCA**, F.No: 030.18.01.02, K.No: 93, D.No: 113, S.No: 18.
- 2- **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 179, D.No: 235, S.No: 8.
- 3- **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 179, D.No: 235, S.No: 30.
- 4- **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 256, D.No: 724, S.No: 29.
- 5- **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 179, D.No: 235, S.No: 8.
- 6- **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 179, D.No: 235, S.No: 30.
- 7- **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 179, D.No: 235, S.No: 10.
- 8- **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 119, D.No: 844, S.No: 11.1.
- 9- **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 119, D.No: 845, S.No: 19.5.
- 10- **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 119, D.No: 845, S.No: 19.6.
- 11- **BCA**, F.No: 030.18.01.02, K.No: 102, D.No: 45, S.No: 7.
- 12- **BCA**, F.No: 490.01.00.00, K.No: 611, D.No: 120, S.No: 8.
- 13- **BCA**, F.No: 030.18.01.02, K.No: 96, D.No: 73, S.No: 1.

- 14- **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 117, D.No: 813, S.No: 12.
- 15- **BCA**, F.No: 030.00.00.00, K.No: 40, D.No: 240, S.No: 16.
- 16- **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 169, D.No: 177, S.No: 2.
- 17- **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 179, D.No: 235, S.No: 20.
- 18- **BCA**, F.No: 030.18.01.02, K.No: 94, D.No: 24, S.No: 16
- 19- **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 256, D.No: 723, S.No: 19.3.
- 20- **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 256, D.No: 723, S.No: 19.2.
- 21- **BCA**, F.No: 030.18.01.02, K.No: 94, D.No: 21, S.No: 12.
- 22- **BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 123, D.No: 782, S.No: 6.
- 23- **BCA**, F.No: 030.18.01.02, K.No: 123, D.No: 61, S.No: 13.
- 24- **BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 17, D.No: 98, S.No: 42.
- 25- **BCA**, F.No: 030.18.10.20, K.No: 124, D.No: 82, S.No: 7.
- 26- **BCA**, F.No: 030.18.10.20, K.No: 130, D.No: 84, S.No: 14.
- 27- **BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 103, D.No: 644, S.No: 7.
- 28- **BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 103, D.No: 645, S.No: 2.
- 29- **BCA**, F.No: 030.18.01.02, K.No: 133, D.No: 69, S.No: 14.
- 30- **BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 102, D.No: 634, S.No: 5.
- 31- **BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 18, D.No: 106, S.No: 42.
- 32- **BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 80, D.No: 507, S.No: 5.
- 33- **BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 125, D.No: 801, S.No: 5.
- 34- **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 256, D.No: 725, S.No: 24.
- 35- **BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No:163, D.No: 142, S.No: 2.

II- SÜRELİ YAYINLAR

Akşam

Cumhuriyet

Hürriyet

Life Magazine

Milliyet

Ulus

Vakit

Vatan

Yeni Sabah

III- KİTAPLAR

- Akçura, Yusuf, **Osmanlı Devletinin Dağılma Devri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2010.
- Akşin, Aptülahat, **Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.
- Armaoğlu, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1995**, Alkım Yayınevi, İstanbul 2010.
- Aydemir, Şevket Süreyya, **Tek Adam Mustafa Kemal (1922-1938)**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2012.
- Bağcı, Hüseyin, **Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar**, ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2007.
- Bilge, A.Suat, **Büyük Düş**, 21. Yüzyıl Yayınları, Ankara 2000.
- Clogg, Richard, **Modern Yunanistan Tarihi**, (çev. Dilek Şendil), İletişim Yayınları, İstanbul 1997.
- Demirbaş, H.Bülent, **Batı Trakya Sorunu**, Arba Yayınları, İstanbul 1996.
- Demiröz, Damla, **Savaştan Barışa Giden Yol (Atatürk-Venizelos Dönemi Türkiye Yunanistan İlişkileri)**, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.
- Deri, Mehmet, **Türkiye'de Azınlıklar ve Azınlık Okulları**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2009.
- Deringil, Selim, **Denge Oyunu, İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2007.
- Erdem, Nilüfer, **Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekatı (1919 1922)**, Derlem Yayınları, İstanbul 2010.
- Erkin, Feridun Cemal, **Dışişlerinde 34 Yıl, Anılar – Yorumlar**, Cilt I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1987.
- Güler, Ali, **Sorun Olan Yunanlılar ve Rumlar**, Türk Metal Sendikası Araştırma Bürosu Yayınları, Ankara 2007.
- Gürel, Şükrü S., **Tarihsel Boyutları İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993)**, Ümit Yayıncılık, Ankara 1993.
- Hale, William, **Türk Dış Politikası 1774-2000**, (çev. Petek Demir), Mart Matbaası, İstanbul 2003.
- Hatipoğlu, M. Murat, **Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında, Türk Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1988.
- Hatipoğlu, M. Murat, **Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954**, Siyasal Kitabevi, Ankara 1997.
- Hirschon, Renee, **Ege'yi Geçerken 1923 Türk-Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi**, (Çevirenler: Müfide Pekin – Ertuğ Altınay), Bilgi Yayıncılık, İstanbul 2007.

- Jaeschke, Gotthard, **Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi Mondros'tan Mudanya'ya Kadar (30 Ekim 1919 – 11 Ekim 1922)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989.
- Jacobsen, Hans Adolf, **1939 – 1945 Kronoloji ve Belgelerle İkinci Dünya Savaşı**, (çev. İbrahim Ulus), Genelkurmay Basımevi, Ankara 1989.
- Kalelioğlu, Oğuz, **Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri ve Megali-İdea**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2009.
- Karal, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, Cilt V, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2011.
- Kasalak, Kadir, **Milli Mücadele'de Manda ve Himaye Meselesi**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993.
- Keser, Ulvi, **Yunanistan'ın Büyük Açlık Dönemi ve Türkiye**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008.
- Kitsikis, Dimitri, **Türk Yunan İmparatorluğu**, (çev. Volkan Aytar) , İletişim Yayınları, İstanbul 1996.
- Koçak, Cemil, **Türkiye'de Millî Şef Dönemi (1938-1945)**, Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul 1996.
- Kodaman, Bayram, (Yay. Haz.), **1897 Türk- Yunan Savaşı (Tesalya Tarihi)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1993.
- La Gorce, **Çağlar Boyu Yunanlılar**, Belge Yayınları, İstanbul 1986.
- Lewis, Bernard, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, (çev. Metin Kırıatlı), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004.
- Macar, Elçin, **İşte Geliyor Kurtuluş: Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'nda Yunanistan'a Yardımları (1940-1942)**, İzmir Ticaret Odası Kültür, Sanat ve Tarih Yayınları 9, İzmir 2009.
- Macar, Elçin, **Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi**, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.
- Meray, Seha L., **Lozan Barış Konferansı Tutanaklar – Belgeler**, Birinci Takım, Cilt I, Kitap II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001.
- Millas, Herkül, **Yunan Ulusunun Doğuşu**, İletişim Yayınları, İstanbul 2006.
- Oran, Baskın, **Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991.
- Ortaylı, İlber, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Timaş Yayınları, İstanbul 2008.
- Örenç, Ali Fuat, **Balkanlarda İlk Dram Unuttuğumuz Mora Türkleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan**, Babıali Kültür Yayıncılık, İstanbul 2009.
- Özalp, Kâzım, **Millî Mücadele 1919-1922 I**, Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1998.
- Pallis, Alexander Anastasius, **Yunanlıların Anadolu Macerası (1915-1918)**, (çev. Orhan Azizoğlu), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997.

- Seydi, Süleyman, **1939-1945 Zor Yıllar! 2. Dünya Savaşı'nda Türkiye'de İngiliz – Alman Propaganda ve İstihbarat Savaşı**, Asil Yayınları, Ankara 2006.
- Smith, Michael Llewellyn, **Yunan Düşü**, (çev. Halim İnal), Ayraç Yayınevi, Ankara 2002.
- Sonyel, Salâhi Ramadan, **Türk Yunan Antlaşmazlığı**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, Ankara 1985.
- Sonyel, Salâhi Ramadan, **Kurtuluş Savaşı Günlerinde İngiliz İstihbarat Servisi'nin Türkiye'deki Eylemleri**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995.
- Soysal, İsmail, **Fransız İhtilâli ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802)**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1999.
- Soysal, İsmail, **Tarihçeleri ve Açıklamaları İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, Cilt I, (1920 – 1945), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000.
- Şakir, Ziya, **Türkiye Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'ın Yunanistan Seyahat Hatıraları**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1953.
- Tulça, Enis, **Atatürk, Venizelos ve Bir Diplomat Enis Bey**, Simurg Yayınları, İstanbul 2003.
- Türsan, Nurettin, **Yunan Sorunu**, y.y., Ankara 1987.
- Uçarol, Rifat, **Siyasi Tarih (1789-2014)**, Der Yayınları, İstanbul 2015.
- Zürcher, Erik Jan, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.
- Akın, Fatih, **Türkiye'de Azınlık Politikaları (6-7 Eylül Olayları)**, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2006.

IV- MAKALE ve BİLDİRİLER

- Akça, Bayram, *“II. Dünya Savaşı Yıllarında Ege Adaları'ndan Batı Anadolu Sahillerine Sığınan Mülteciler Meselesi”*, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.24, Muğla Bahar 2010, s. 1-11.
- Armağan, Mustafa, *“Fetih Kutlamaları Üzerindeki Gölge”*, **Zaman Gazetesi**, 1 Haziran 1999.
- Aslantepe, Sevsen, *“Cumhuriyet Döneminde Türk Dış Politikasında Rol Oynayan Başlıca Devlet Adamlarının Çizelgesi”*, **Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç**, (Yay. Haz. İsmail Soysal), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1999, s. 759-802.
- Atilla, Nedim, *“Ege'deki Dostluğun Gizli Tanığı”*, **Akşam Gazetesi**, 26 Temmuz 2009.
- Bakar, Bülent, *“Zor zamanlarda İyi Komşuluk Örneği: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan Yardımlar”*, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Cilt XXIV, S. 71, Ankara Temmuz 2008, s. 413-443.

- Erden, Fethi, “İstanbulun Beşyüzüncü Fetih yıldönümünü Kutlama teşebbüsü Bunun; Tarihçesi ve Hazin Akibeti”, **Türk Yurdu Dergisi**, Cilt IV, S. 312, İstanbul Haziran 1965, s. 1-5.
- Eren, Halit, “Batı Trakya Türk Cemaat ve Vakıf İdareleri”, **XI. Türk Tarih Kongresi**, Cilt V, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1994, s. 2125-2136.
- Erhan, Çağrı, “ABD ve NATO’yla İlişkiler 1945-4960” **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 522-542.
- Erhan, Çağrı, “NATO’nun Kuruluşu ve Genişlemesi”, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 543.
- Ertan, Ünal, “1953’te Neler Yaşandı”, **Popüler Tarih Dergisi**, 550. Yıl Özel Sayısı, İstanbul Mayıs 2003, s. 68-73.
- Fırat, Melek, “1919 – 1923 Yunanistan’la İlişkiler”, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 178-193.
- Fırat, Melek, “1923 – 1939 Yunanistan’la İlişkiler”, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 325-356.
- Fırat, Melek, “1945 – 1960 Yunanistan’la İlişkiler” , **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 576-614.
- İnan, Kâmrân, “Türk – Yunan İlişkilerinde Dinamikler”, **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1986, s. 93-101.
- Kalemlî, Hüseyin ve Erdem,Ufuk, “II.Dünya Savaşı Sırasında Türkiye’nin Yunanistan’a Kurtuluş ve Dumlupınar Vapurları ile Gönderdiği İnsani Yardımlar”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. 46, Erzurum 2011, s. 205-236.
- Kasalak, Kadir, “Kuva-yı Milliye’nin Askeri Açından Etüdü”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi (Türkiye Cumhuriyeti’nin 75.Yıl Özel Sayısı)**, Cilt IV, S.42, Ankara Kasım 1998, s. 979-1004.
- Keser, Ulvi, “A Savior Sent by an “Old Foe”; Feridun Demokan, Notes on the Great Famine in Greece”, **Ege Academic Review**, vol. 11, number 1, İzmir January 2011, p. 137-153.
- Keskin, Funda, “Soğuk Savaş Kavramı ve Kronolojisi”, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 543.
- Macar, Elçin, “1941- 1942 kışında Türkiye’nin Açlıkla Savaşan Yunanistan’a Yardımları Kurtuluş’dan Dumlupınar’a,” **Toplumsal Tarih**, S. 168, Ankara 2007, s. 48-55.
- Nadi, Yunus, “Türk-Yunan dostluğu yürüyor”, **Cumhuriyet**, 31 Ocak 1940.

- Ortaylı, İlber, “*Tanzimat Döneminde Yunanistan ve Osmanlı İmparatorluğu*”, **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1986, s. 162-173.
- Sarısır, Serdar, “*II. Dünya Savaşı Yıllarında Anadolu Sahillerine Sığınan Yunanlı Sivil Mülteciler*”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 27, Konya Nisan 2010, s. 505-527.
- Tağmat, Çağla Derya, “*Yunanistan’da Büyük Açlık ve Ege’de Yardım Köprüsü: Kurtuluş ve Dumlupınar Vapurları (1941 – 1942)*”, **Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi**, S.4, Ankara 2010, s. 457-483.
- Yeğen, Erdoğan, “*XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde Girit Olayları ve Osmanlı- Yunan ve Büyük Devletlerin İlişkileri*”, **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1986, s. 278-295.

V- YÜKSEK LİSANS ve DOKTORA TEZLERİ

- Sevinç, Derya “*Demokrat Parti Dönemi Türk-Yunan İlişkileri (1950 – 1960)*”, **Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2012.
- Şenşekerci, Erkan, “*Siyasal Boyutlarıyla Türk-Yunan İlişkileri (1830 – 1952)*”, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1994.
- Tağmat, Çağla Derya, “*Yunanistan’da Büyük Açlık ve Türk Yardımları (1941 – 1943)*”, **Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2010.
- Uysal, Mehmet, “*1930-1938 Dönemi Türkiye Yunanistan İlişkileri*”, **İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2007.

VI- İNTERNET KAYNAKLARI

- Ahmet Akyol, “*Yunanistan’a Yapılan Yardım ve Kurtuluş Gemisi*”, <http://www.ahmetakyol.net/2ncidunya-savasinda-yunanistana-yapilan-yardimlar-ve-kurtulus-gemisi/>, (18.11.2014).
- Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Ulusal Deprem İzleme Merkezi, “*Türkiye’de 1900-2013 Yılları Arasında Can Kaybı ve Hasara Neden Olmuş Önemli Depremler (MS>5)*”, <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/>, (08.10.2014).
- Michael Campbell, “*Hitlerin Gizli Polis Örgütü (Gestapo) Belgeseli*”, <http://www.youtube.com/watch?v=owSYqWT809k>. (18.12.2014)

EKLER

EK:1- 1939 Erzincan Depremi sonrası, Yunanistan'da 700.000 kişinin katıldığı yardım kampanyasını gösteren gazete haberi. (**Akşam**, 16 Şubat 1940.)

EK:2- Yunanistan'a İtalya'nın saldırısı sırasında, Yunan Kızılayı'na yapılan yardımlar için, Türk Kızılayı'nın aracılık yapması ile ilgili belge. (**TKA**, K.No: 2598, B.No: 10.1.)

EK:3- Yunanistan'a İtalya'nın saldırısı sırasında, Türk Kızılayı'nın yaptığı tıbbi yardımlara bir örnek. (**TKA**, K.No: 2598, B.No: 9 .)

EK:4- Yunanistan'a, İtalya'nın saldırısı sırasında, Türk Kızılayı'nın yaptığı tıbbi yardımlara bir örnek. (**TKA**, K.No: 2598, B.No: 8.1.)

EK:5- İstanbul Limanı'na uğrayan Yunan gemilerine (Yunan-İtalyan Savaşı sırasında) yardımcı olunması ile ilgili belge. (**BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 256, D.No: 723, S.No: 19.2.)

EK:6- Türkiye'de kurulan Yunan Askerlerine Yardım Komitesi'nin topladığı 15 ton şekerin, Yunanistan'a gönderilmesine Bakanlar Kurulu'nun izin verdiği kararname. (**BCA**, F.No: 030.18.01.02, K.No: 93, D.No: 113.)

EK:7- Türkiye'nin, Yunan-İtalyan Savaşı'nı yakından takip etmek için, Yunanistan'a subaylarını gönderdiği ile ilgili Bakanlar Kurulu Kararnamesi. (**BCA**, F.No: 030.18.01.02, K.No: 94, D.No: 21, S.No: 12.)

EK:8- Yunanistan'da 1941 yılı kışında açlık ölümleri ve Türkiye'nin gıda yardımları ile ilgili gazete haberi. (**Vatan**, 20 Kasım 1941.)

EK:9- Yunanistan'a Türkiye'den gönderilen gıda sayesinde, 500.000 'e yakın muhtaç insanın beslendiği ile ilgili belge. (**BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 256, D.No: 724, S.No: 29.)

EK:10- Yunanistan'dan getirilmesi düşünülen 1000 Yunanlı çocuk için, Türk Kızılayı'nın hazırlık yaptığını gösteren belge. (**TKA**, K.No: 2599, B.No: 18.)

EK:11- Yunanistan'dan getirilmesi düşünülen 1000 Yunanlı çocuk için, Başbakan Dr. Refik Saydam'ın kalacak yer göstermesi ile ilgili belge. (**BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 40, D.No: 240, S.No: 16.)

EK:12- Yunanistan'dan getirilecek çocuklar için, Balıkçılık Enstitüsü olarak kullanılan binanın, Türk Kızılayı'na devredildiğini gösteren belge. (**BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 179, D.No: 235, S.No: 20.)

EK:13- İzmir Belediyesi çalışanları tarafından, Atina Belediyesi çalışanlarına, Türk Kızılayı aracılığı ile gıda yardımı yapılmasını gösteren belge. (**TKA**, K.No: 2599, B.No: 30.)

EK:14- Yunanistan'a gıda götüren Dumlupınar Vapuru'nun, 4. seferinde götürdüklerini gösteren belge. (**TKA**, K.No: 2599, B.No: 52.1.)

EK:15- Yunanistan'da yaşanan açlık karşısında, Türkiye'de kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin de, gıda yardımında bulunduğunu gösteren belge. (**TKA**, K.No: 2599, B.No: 52.)

EK:16- 1941 Mayıs ayından-1943 Şubat sonuna kadar, Ege Adaları'ndan Türkiye'nin sahillerine sığınanlarla ilgili belge. (**BCA**, F.No: 030.10.00.00, K.No: 124, D.No: 882, S.No: 4.)

EK:17- İzmir'in Çeşme ilçesine Yunanlı mülteci akını ile ilgili belge. (**BCA**, F.No: 490.01.00.00, K.No: 611, D.No: 120, S.No: 8.)

EK:18- Marshall Plânı'ndan Türkiye'nin nasıl yararlandığını gösteren belge. (**BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 80, D.No: 507, S.No: 5.)

EK:19- Yunan Kralı'nın Türkiye ziyareti sırasında coşkulu bir şekilde karşılanması ile ilgili fotoğraf. (**Akşam**, 14 Haziran 1952.)

EK:20- Yunanistan Kral ve Kraliçesi'nin Dolmabahçe Sarayı ziyareti ile ilgili fotoğraf. (**Akşam**, 14 Haziran 1952.)

EK:21- Yunanistan Kral ve Kraliçesi'nin Fener Patrikhanesi'nde Patrik Athenagoras'u ziyaretleri ile ilgili fotoğraf. (**Akşam**, 14 Haziran 1952.)

EK:22- Celal Bayar'ın Yunanistan ziyaretinde coşkulu karşılanması. (**Milliyet**, 28 Kasım 1952.)

EK:23- İstanbul'un Fethi'nin 500. ve Müteakip Fetih Yıllarını Kutlama Derneği'nin Başbakan Şemseddin Günaltay'a bildirilmesi ile ilgili belge. (**BCA**, F.No: 030.01.00.00, K.No: 123, D.No: 782, S.No: 6.)

EK:24- İstanbul'un Fethi'nin 500. ve Müteakip Fetih Yıllarını Kutlama Derneği'nin Başbakan Adnan Menderes'den görüşme talebinde bulunması ile ilgili belge. (BCA, F.No: 030.01.00.00. K.No: 17, D.No: 98, S.No: 42.)

EK:25- İstanbul'un Fethi'nin 500. Yılı münasebeti ile, Türk ve Yunan üniversitelerinde konferansların programlanması için, Atina'da yapılan toplantılara katılan Türk bilim adamlarına, ödenek verilmesi ile ilgili kararname. (BCA, F.No: 030.18.01.02. K.No: 133, D.No: 69, S.No: 14.)

EK:26- Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya ile imzalanacak olan Ankara Antlaşması'nın Türk Hükümeti adına Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'ye yetki verildiğini gösteren kararname. (BCA, F.No: 030.18.01.00. K.No: 131, D.No: 13, S.No: 9.)

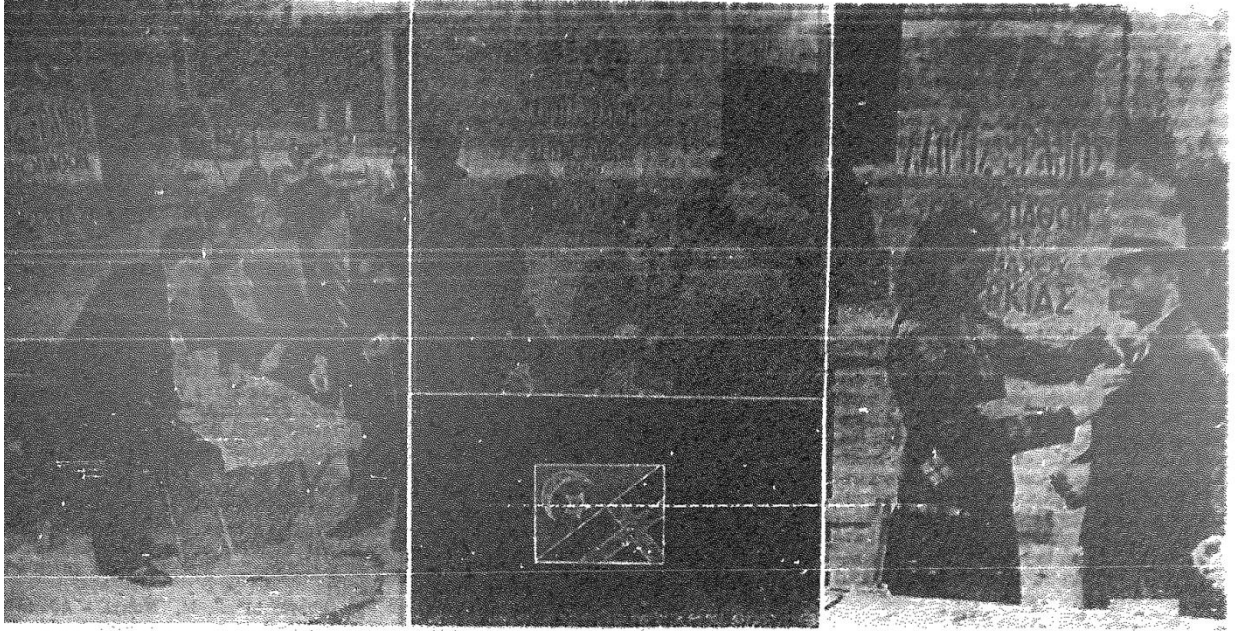
EK:27- Tarih de ilk kez ortak tatbikat yapan Türk ve Yunan birliklerinden, tatbikat sonrası, Türk ve Yunan askerinin kucaklaşması. (Milliyet, 5 Ekim 1953.)

EK:28- 2.Balkan Paktı ile Türkiye Yunanistan ve Yugoslavya arasında oluşturulan iş birliğinden, Yugoslavya'nın memnuniyeti ve mevcut işbirliğinin daha da arttırılması temennisinin, Başbakan Adnan Menderes'e bildirilmesi ile ilgili belge. (BCA, F.No: 030.01.00.00. K.No: 18, D.No: 106, S.No: 42.)

EK:1- 1939 Erzincan Depremi sonrası, Yunanistan'da 700.000 kişinin katıldığı yardım kampanyasını gösteren gazete haberi. (Akşam, 16 Şubat 1940.)

Türk - Yunan dostluğu

Atina ve Pire halkının felâketzedelere yardım için gösterdiği tehalük bu dostluk hissinin canlı bir tezahürü oldu

Solda Payitaht Nazırı B. Kociyas teberrüde bulunuyor, ortada teberrüde bulunanlar ve yakalara takılan rozet, sağda genç bir kız rozet takıyor

Atina 10 Şubat (Hususi muhabirimizden) — Anadolu felâketzedelerine yardım için bugün Atina ve Pire şehirleri ile havalisinde umumî bir iane toplanmış ve bu münasebetle iki komşu ve müttefik milleti birbirine bağlayan gözülmez ve sarsılmaz dostluk ve tesanüd bağları bir defa daha tezahür etmiştir.

Kalbi Türk - Yunan dostluk hisleriyle dolu olan Payitaht Nazırı B. Kociyas bu umumî iane gününden beklenen neticelerin elde edilmesi için masın gelen bütün tertibatı almıştı. Atinanın ve Pirenin her köşesine konulmuş ve Türk - Yunan bayraklarıyla süslenmiş olan iane masalarının başında Atinanın kıbar ailelerine mensup genç kızlarla bayanlar, Atina Belediye memurları, felâketzede Türk kardeşlerine karşı muhabbet ve tesanüd hislerini göstermek için birbirleriyle adetâ yarış eden her sınıf Yunan

vatandaşlarının verdikleri iane paralarını toplamakta ve açılan iane cedvellerine derhal yazarak hisasında, iane verenlere isim ve adresleriyle beraber imzalatmakta idiler. «Halk nesi» ismi verilen bu yardım listeleri ne başta büyük dostumuz Başvekîl B. Metaksas olduğu halde bütün Nazırlar, zenginler, esnaf, işçiler, fakirler velhasıl halkın bütün sınıf ve tabakaları can ve gönülden iştirak etmişlerdir. Bu listeler adetâ bir rayıâm mahiyetini almıştır.

Anadolu zelzelesinin ilk günlerinde felâketzedelere yardım için Yunanistanın her tarafında teşekkül etmiş olan millî iane komitelerinin topladıkları paralarla bugün Atina ve Pirede toplanan iane miktarı mühim bir yekûna balığ oluyor.

Bugün burada toplanan ianeyeye halkın ne geniş mikyasta iştirak ettiğini göstermek için 700,000 kişinin

iane listelerini imzaladığını zikretmek kâfîdir. Bu 700,000 den 330,000 i Atina, 150,000 i Pireli ve mütebakisi Rum muhacirleridir. Bugün toplanan iane miktarı 2,000,000 drahmi tahmin ediyor. Türk tarafından imzalanan iane listelerinin adedi 23,000 dir. Her listede 25 imza vardır. Bu listeler 100 cild olarak teclid edilecek ve Yunan milletinin felâketzede Türk kardeşlerine besledikleri sempati hissiyatının bir hatırası olarak Ankaraya gönderilmek üzere Türkiye'nin Atina sefirine takdim edilecektir.

[Akşam: Yunanlı kardeşlerimizin, garb vilâyetlerini harabeye çeviren zelzele felâketi münasebetile bize gösterdikleri derin sempatiden çok mütehasis olduk, maddî ve manevî müşterek menfaat bağlarıyla bağlı bulunduğumuz Yunanlı dostlarımızın bu derin teveccüh ve alakasını hiç bir zaman unutamıyacağız.]

EK:2- Yunanistan'a İtalya'nın saldırısı sırasında, Yunan Kızılhaçı'na yapılan yardımlar için, Türk Kızılayı'nın aracılık yapması ile ilgili belge. (TKA, K.No: 2598, B.No: 10.1.)

2598/10.1

740
1

KIZILAY CEMİYETİ
GENEL MERKEZİ
Yenişehir Sarayı

Evrak No.
Dosya No.

Yazıldığı tarih	Müşveddeyi yapan	Tebyiz eden	Tebyiz tarihi	HÜLÂSA
13. <i>Ş</i> . 40	4. 3. <i>Ş</i>	<i>Ş. Ş.</i>	13. <i>Ş</i> . 40	<i>Yunan Kızılhaçı'na yardım H</i>

T/ Bağvekâlet Yüksek Makamına

Genève de ki "Comité International de la Croix-Rouge" dan Umumi Merkezimize gönderilen 11 cari tarihli telgrafnamede telgrafla kendisine yapılacak para yardımından minnetdar kalacağını Yunan Kızılhaçı tarafından bildirildiği beyanile Komite'nin para nakli hususunda hizmete amade olduğu bildirilmektedir.

Mezkûr taleb hakkındaki emri Samilerinin Umumi Merkezimize tebliğine yüksek müsaadelerini derin saygılarımızla rica eyleriz.

KIZILAY C. UMUMİ MERKEZİ
Raisi

S. Umur
12. 11. 1940

TÜRK KIZILAYI
1908
Arşivi

EK:3- Yunanistan'a İtalya'nın saldırısı sırasında, Türk Kızılayı'nın yaptığı tıbbi yardımlara bir örnek. (TKA, K.No: 2598, B.No: 9.)

2598/9

T. C.
SAHHAAT VE İHTİMAİ
MUAVENET VEKÂLETİ
Merkez Hıfzıssıhha Mütessesesi
Direktörlüğü

Ankara 18- II - 194

Genel M 9263
Özel M
İlişgi :

Kızılay Cemiyeti Riyasetine
(Ankara)

Telakki edilen şifahi emir mucibince Yunan salibiahmerine verilmek üzere ilk sevkiyat olarak Kızılay'a 2500 ampul antitetanik serum ve 400 ampul anti gangren serum gönderilmiş olduğunu ve 15 gün sonra antitetanik serumunun 10,000 ampule ve gangren serumunun 1000 ampule iblağ edileceğini arz ederim.

P. K. Tokgöz
Prof. Dr. Server Kâmil Tokgöz
Merkez Hıfzıssıhha Enstitüsü
Direktörü

TURKKIZILAYI
1908
Arşivi

20 II. Teşrin 1940 30573
Anbar 5
21/11/1940

EK:4- Yunanistan'a, İtalya'nın saldırısı sırasında, Türk Kızılayı'nın yaptığı tıbbi yardımlara bir örnek. (TKA, K.No: 2598, B.No: 8.1.)

2598/8.1 7/10

KIZILAY CEMİYETİ
GENEL MERKEZİ

Evrak No.
Dosya No.

Yunan

Yazıldığı tarih	Müşvedeyi yapan	Tebyiz eden	Tebyiz tarihi	HÜLÂSA
19/11/1940	<i>[Signature]</i>	C. Ö. Ö. Ö.		

TÜRK KIZILAYI
1920
Arşivi

Kızılay C. Deposu Müdürlüğüne
İstanbul

Yunan Salibiahmer Cemiyeti Reisliği adına 10.000 Tetanos serumu ile 1000 şişe Canggren gazöz serumu peyderpey gönderilecektir.
Bu serumların ilk partisi 973 No. ve 15/11/1940 tarihli bagajla Haydarpaşa'ya gönderilmiştir.
Bu serumlar İstanbul'a vürud ettiği gün hemen Sirkeci'den bagajla Yunan Salibiahmer Cemiyeti Reisliği adına Yunanistana sevk edilecektir.
Serumların sevk edildiği tarihler telefonla Deponuza bildirilecektir.

REİS

Not:
2.ci parti 18-11-940 tarih ve 238 No.lu bagajla 2 sandık içinde gönderilmiştir.
3.uncu parti 4. sandık Bagaj No: 272 2-12-40

A. Kırıl Basımevi : İstanbul - Ankara

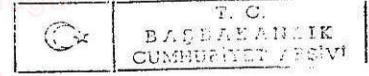
Devlet Anşivleri Genel Müdürlüğü

2

EK:6- Türkiye’de kurulan Yunan Askerlerine Yardım Komitesi’nin topladığı 15 ton şekerin, Yunanistan’a gönderilmesine Bakanlar Kurulu’nun izin verdiği kararname.
(BCA, F.No: 030.18.01.02, K.No: 93, D.No: 113. S.No: 18.)

T. C.
BASVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı

Kararname

2
14838

Ankara'daki Yunan Büyük Elçisinin refikası Madam Rafael tarafından teşkil edilen "Yunan askerlerine yardım komitesi" nin Türkiye'deki Yunanlılardan topladığı 15 ton şekerin Yunanistana ih-racına izin verilmesi Hariciye Vekilliğinin 2/12/1940 tarih ve 86061/622 sayılı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heye-tince 9/12/1940 tarihinde kabul olummuştur.

REİSİCÜMHUR

İsmet İnönü

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.
Ma. V. Mf. V. Na. V. İk. V. S. I M. V.
G. I. V. Zr. V. Mü. V. Tl. V.

03 10 61 02 93 113 18

EK:7- Türkiye'nin, Yunan-İtalyan Savaşı'nı yakından takip etmek için, Yunanistan'a subaylarını gönderdiği ile ilgili Bakanlar Kurulu Kararnamesi. (BCA, F.No: 030.18.01.02, K.No: 94, D.No: 21, S.No: 12.)

GİZLİLİĞİ 20/06/1994 tarih ve 03371 sayılı Onayla KALDIRILDI

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAIRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Kararname

Karar sayısı:
2

15394

Arnavutluk cephesindeki muharebenin cereyan tarzlarını tetkik etmek için, Harp akademisinde öğretmen Kurmay Albay Rağit Gürgen (326/18), Genelkurmay Harekât Hava şubesinde Kurmay binbaşı Seyfi Yur-ğay (341/2), X. uncu Kolordu I. inci şubede piyade binbaşı Cevdet Türker (334/91), III. üncü Kolordu İstihkâm Taburu 2. inci bölük K. Kurmay yüzbaşı Celâl Ülgen, III. Kolordu muhabere taburu 2. inci bölük K. üstegmen Kemâl Kulja'nın Yunanistana gönderilmesi ve masraflarına karşılık 1941 takvim yılı itibarile tanzim olunan döviz cetvellerinin 3 üncü faslının birinci maddesine Millî Müdafaa Vekâleti Kara Müsteşarlığı namına konulan tansisattan lüzumu kadar serbest döviz müsaadesinin verilmesi; Genelkurmay Başkanlığının istegine atfen Millî Müdafaa Vekilliğinin 21/2/1941 tarih 233 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi ve Maliye Vekilliğinin 11/3/1941 tarih ve 13248/370/1219 sayılı mütealenamesi üzerine, İcra Vekilleri Heyetince 11/11/1941 tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCÜMÜR

İsmail Hürri

Bş. V.

Ad. V.

M. M. V.

Da. V.

Ha. V.

R. R. K. K. K.

H. H. H.

S. A. K. K. K.

5. S. S. S.

Ma. V.

Mf. V.

Na. V.

İk. V.

S. İ. M. V.

S. S. S.

Y. Y. Y.

A. F. C. C. C.

K. K. K.

S. H. A. A. A.

G. İ. V.

Zr. V.

Mü. V.

Ti. V.

B. K. K.

M. K. K.

C. K. K.

222. Ö. Ö. Ö.

EK:8- Yunanistan'da 1941 yılı kışında açlık ölümleri ve Türkiye'nin gıda yardımları ile ilgili gazete haberi. (Vatan, 20 Kasım 1941.)

Kurtuluş vapuru geldi

Dünya cehenneminden yeni haberler getirdi

Azrail maskesini atmış, Yunan halkını pervasızca biçiyor

Gl. Alan Brooke

İngiltere Genel Kurmay Reisi değişti

Bombay valiliği ve tayin edilen Gl. Sir John Dill bir mesaj neşretti

"Orduda gençlerin ilerlemesine taraftarım, vazifemi Gl. Brooke'e büyük itimatla devrediyorum."

Londra, 19 (A.A.) — Reuter: İmparatorluk genel kurmay başkanı General sir John Dill, 25 ilkinde vazifesinden çekilecek ve yerine Anavatan kuvvetleri başkomandanı General Sir Alan Brooke'ye devredilecektir. (Devamı: 3. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2

EK:9- Yunanistan'a Türkiye'den gönderilen gıda sayesinde, 500.000 'e yakın muhtaç insanın beslendiği ile ilgili belge. (BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 256, D.No: 724, S.No: 29.)

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
Surek
Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
Hariciye Vekaletine

Yunanista'a gıda maddeleri götüren Kurtuluş vapur ile seyahat eden delegelerimiz eski Millî İktisat Nazırı Mösyo Zanas'ı ziyaret ettikleri esnada bu günkü adedi 500.000 e yaklagan en çok muavenete muhtaç insanların Soupe Populaire'lerde , Kurtuluş'un getirdiği gıda maddeleri ile beslenildiğini bu suretle ağıkdan ölüm vak'alarının günden güne azaldığını, büyük insanîyet hareke-
tinin Yunanistan'a unutulmasına ~~imân~~ ^{tekrar} olmadığının ^{tekrar} tegekkür-
lerde bulunarak bildirimiz oluğu delegelerimizin Umumi Merkezimize vermiş oluukları rapordan anlaşılmaktadır.

Derin saygılarımızla arz ederiz.

KIZILAY C. UMUMİ MERKEZİ
Risi

Aslı gibidir
Kr.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
1256/724/29

EK:10- Yunanistan'dan getirilmesi düşünülen 1000 Yunanlı çocuk için, Türk Kızılayı'nın hazırlık yaptığını gösteren belge. (TKA, K.No: 2599, B.No: 18.)

2599/18

13250

Ornek 251 / 3

T.C. MÜHÜRÜ
ARŞİVİ
MUNAKALAT VEKÂLETİ
P. T. T. U. M.

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mes'uliyet kabul etmez

TELGRAF

Adres: _____

Yol

Servis işaretleri

SEYİ ULULİ MERKEZİ
KAYDOLUNMUŞTUR

Tarih: 18 Ocak 1944 No: 2893

Adres: = YILDIRIM ANKARA KIZILAY=

İLK MERKEZ	N	KELİME	VERİLDİĞİ	RESMİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI	İMZA
						Tarih	Saat
++1247	ISTANBUL	5490	56	14/2	14=	SUSİ	

==1 DÜMLÜPİNARLA GETİRİLECEK ÇOCUKLAR İÇİN BİN BATTANIYE BEŞYUZ
YASTIK BEŞYUZ YASTIK YUZU ALTIYUZ ELLİ KAŞIK BİN ÇATAL BİN TABAK YIRMI ?
YEMEK KUVAŞI İKİ BÜYÜK SEMAVER ELLİ KILO SUT TOZUNUNGONDERİLMESİ
2 D SEYFİ İLE GORUSULDU BİRİ ALTA BİRİ ÜSTE OLMAK 1' ÜZERE İKİ ÇOCUĞA
BİR BATTANIYE BİRER YASTIK 3 BİR KISIM EŞYA DEPODAN ALINACAK=
== NUMESSILIK++++ YILDIRIM KL+++

EK:11- Yunanistan'dan getirilmesi düşünülen 1000 Yunanlı çocuk için, Başbakan Dr. Refik Saydam'ın kalacak yer göstermesi ile ilgili belge. (BCA, F.No: 030.01.00.00, K.No: 40, D.No: 240, S.No: 16.)

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
T. C. BAŞVEKÂLET
HUSUSİ KALEM MÜDÜRLÜĞÜ
Sıra No: 133/365
Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
20.3.1942
Sifre tel

Riyaseticumhur Umumi Kâtipliğine

İstanbul

I - Türkiyeye getirilecek bin Yunan çocuğu için yapılan araştırmalarda ne İzmirde ve ne de diğer bir şehirde mazbut ve asgarî iki yüz elli yatak alır bir bina bulmak imkânı hasıl olmadığını Sıhhat Vekâleti bildiriyor . Buna mukabil İstanbulda elyevm tamamen boş olan Heybeliada Deniz Lisesi Büyükdade'da boş duran ve kullanılmayan eski Rum Papas Mektebi vardır . Lutfen bu binalardan hangisini tensip buyurduklarını istizaen ederek bildir-menizi rica ederim .

Başvekil

Dr. Refik Saydam

Şifre eden
A.Z.

030 01 40 240 16

2

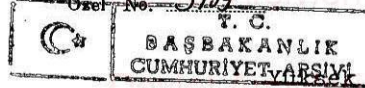
Fon No: 30 1 0 0 - Kutu No: 40 - Dosya No: 240 - Sıra No: 16

EK:12- Yunanistan'dan getirilecek çocuklar için, Balıkçılık Enstitüsü olarak kullanılan binanın, Türk Kızılayı'na devredildiğini gösteren belge. (BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 179, D.No: 235, S.No: 20.)

T. C.
SAĞLIK VE İÇTİMAİ
MUAVENET VEKÂLETİ
İçtimai Muavenet İşleri
Dairesi Reisliği

Genel No. 122

Özel No. 3109

21 Nisan 1942
Ankara 194

Yunanistandan getirtilecek çocuklar için Kızılay emrine tahsis edilen balıkçılık enstitüsü hak.

Başvekalet

Yunanistandan getirtilecek çocuklar için tarafı devletlerinden de münasip görülen, Mûnakalat Vekaletine ait olup bir vakıtlar balıkçılık enstitüsü olarak kullanılan ve halen boş bulunan binanın muvakkaten Kızılay emrine tahsisi hususunda Mûnakalat Vekaletiyle mutabık kalındığı ve derhal binanın tesellümü ile lazımgelen tamiratın en kısa bir zamanda ikmal ve çocukları kabule amade bulundurulmasının Kızılay Cemiyeti Umumi Merkezi Reisliğine yazıldığını derin saygılarımla arz ederim.

Sıhhat ve İçtimai Muavenet
Vekili

H. Alataş

arzedildi; hiç
28.4.1942

030 10 179 235 20

15-5-1942 3802

EK:13- İzmir Belediyesi çalışanları tarafından, Atina Belediyesi çalışanlarına, Türk Kızılayı aracılığı ile gıda yardımı yapılmasını gösteren belge. (TKA, K.No: 2599, B.No: 30)

2599/30 9A

KIZILAY CEMİYETİ
GENEL MERKEZİ

Evrak No.
Dosya No.

Yazıldığı tarih	Müşveddeyi yapan	Tebyiz eden	Tebyiz tarihi	HÜLÂSA
10.6.42	10.8			

İzmir Belediyesi Reisliğine

İ z m i r

3.4.1942 tarih ve 4687 numaralı yazınıza karşılıktır .

Belediyeniz memurları tarafından Atina belediye memurlarına gönderilmek istenilen koliler hakkında, lazım gelen teşebbüsatta bulunabilmek için, domuz eti, kuru meyve ve tahta kutu içinde tuzlu balıktan ibaret olmak ve beher koli beş kilodan ibaret bulunmak üzere belediyenizce ne miktar koli gönderilmek istendiğinin acilen iş'arını rica ederiz .

FA. KIZILAY C. UMUMİ MERKEZİ

Kontrol

TÜRK KIZILAYI
Arşivi

EK:14- Yunanistan'a gıda götüren Dumlupınar Vapuru'nun, 4. seferinde götürdüklerini gösteren belge. (TKA, K.No: 2599, B.No: 52.1)

2599/52.1

"DÜMLUPINAR" Vapuru Sefer 4

20000 Çuval	Kuru üzüm	500.000 Kilo	+
3385 "	İncir	350.000	"
19199 Sandık	İncir	233.333	"
1626 Çuval	Fındık içi	120.000	"
2665 Fiçi	Tuzlu Balık (Lakerda)	187.500	"
46 "	Tuzlu Balık (Kefal)	9.600	"
995 Sandık	Ceviz içi	48.392	"
100 "	Yumurta	10.000	"
2731 Küfe	Zeytin	263.550	"
23 Sandık	Tuzlu Yabani Domuz eti	2.060	"
	Dökme halinde Fasulye		"
	ifadeye göre	449.314	"
25 Sandık			
4 Çuval	Gıda maddeleri	1.760	"
41 "	"	1.615	"
25 Çuval			
5 Sandık			
3 Küfe	"	1.800	"
3 Fiçi	"		
5 Çuval	"	440	"
4 "	"	260	"
2 "	"	65	"
5 "	"	390	"
6 "	"	200	"
		893	"
38 Sandık	Kinin		
50936		2.181.172 Kilo	

EK:15- Yunanistan'da yaşanan açlık karşısında, Türkiye'de kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin de, gıda yardımında bulunduğunu gösteren belge. (TKA, K.No: 2599, B.No: 52.)

2599 / 52

TÜRKİYE
KIZILAY CEMİYETİ
İstanbul mümessilliği

Telefon : 21783

N. 524

İstanbul: 8/6/942

Öz: Dumlupınar'ın dördüncü seferi Hk.

Umumi Merkez Yüksek Riyasetine

ANKARA

1- Dumlupınar vapurunun 6/6/942 Cumartesi günü saat 14 de hareketle Çanakkale'den 7/6/942 Pazar günü saat 11 de çıkışı temin edildiği.

2- Tel emriniz veçhile 38 sandık kininin vapura tahvil edildiği.

3- 20/4/942 tarih ve Mt. 6367/351 sayılı mektubunuzda muhtelif teşekküller tarafından Yunanistan'a gönderileceği bildirilen kolilerden vapurun bu seferinde:

A- Türing Kurumu tarafından 12 koli.

B- Yüksek Mühendis mektebi tarafından 50 koli.

C- Osmanlı Bankası tarafından 36 koli.

D- Etibba Birliği tarafından 1800 kilo gıda maddesi.

E- Anadolu Ajansı tarafından 40 koli.

F- Basın Birliği tarafından beheri 12,5 kiloluk 24 koli.

4- Türk vatandaşlar tarafından Yunanistan'daki akrabalarına hediye olmak üzere 300 koli gönderildiği.

5- Dumlupınar'ın bu dördüncü seferine âid üç adet konşimento ile bir listenin ilişik takdim edildiğini arz eyler, deren saygılarını sunarım.

İlişisi

3 konşimento

1 Liste.

Mümessil
İ. Cemal Akan

J. Cemal Akan

TURKKIZILAY
Arşivi

KIZILAY U. M. MERKEZİ
K. Y. DOLUNMUSTUR
Tarih: 10 Nisan 1942
No: 11629

EK:16- 1941 Mayıs ayından-1943 Şubat sonuna kadar, Ege Adaları'ndan Türkiye'nin sahillerine sığınanlarla ilgili belge. (BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 124, D.No: 882, S.No: 4.)

T. C.
**SAĞLIK ve İÇTİMAİ
MUAVENET VEKÂLETİ**
İskânı Umum Müdürlüğü

102
Ankara

- 8 Mart 1943

Genel No. B-1
Özel No. 65277
İlişği: 84

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Başvekalet Yüksek Katına

Yunan ve İtalyan adalarından Ege sahillerimize vukubulan ilticalar ve mültecilerin dış memleketlere sevklerinin hıtamına dair .

Vaziyeti hazıra dolayısıyla Yunan ve kısmen İtalyan adalarından (eğe) sahillerimize vukubulan Yunanlı mültecilerin dış memleketlere sevkleri 1/3/943 tarihinde sona ermiştir .

Bu iltica 94I senesi mayısında başlamıştır . Bu tarihten 1/3/943 tarihine kadar (Ege) sahillerimize gelen ve dış memleketlere gönderilen Yunanlı mültecilerin pılançosu aşağıdadır :

Mayıs/94I den 1/3/943 tarihine kadar gelenler:	Mayıs/94I den 1/3/943 tarihine kadar sevk olunan :
22909	IOI28 1925
	IO472
	362
	I4
	8
22909	22909
00000	

2-2

I - Yukardaki tafsilâta göre İzmir Vilâyetinin Çeşme , Kuşadası Bergama , Dikili , Urla , Seferihisar , Karaburun , Foça , merkez sahillerine 22 ay içersinde gelen ve Çeşme ve Ilıcada açılan kamplarda muvakkat iskan ve Devlet yardımına maruz bırakılan Yunanlı mülteciler meselesi hiç bir arıza göstermeden bu suretle bitmiştir .

2 - İzmir merkezinde ve Çeşme kasabası ile Ilıcada bu mülteciler için açılan kamp ve revir ile diğer teşkilât kapadılmış ve ancak münferiden gelmesi muhtemel mültecilere karşı alınacak ibtidai tedbirleri karşılamak üzere küçük mikyasta teşkilât ve tesisat bırakılmıştır .

3 - Almış olduğumuz malumata göre Yunan adalarındaki sefalet ve halkın maruz kaldığı muhtelif cebhelerdeki tazyik dolayısıyla ilkbaharda yine bu mülteci akınının başlaması çok muhtemel görünmekle beraber son aylardaki ilticaların azalmasının da kış mevsiminden ileri geldiği kuvvetle tahmin edilmektedir . Binlerce mültecinin kabul ve iâşe ve ibateleri ve sıhhi vaziyetlerinin korunması ve bunların dış memleketlere sevkleri hususunda maruz kalınan müşkilât malumu devletleridir .

030 10 124 882 4 1

Yazılacak karğılıkta geldiği büröden tarih ve numarasının yazılması lâzımdır

EK:17- İzmir'in Çeşme ilçesine Yunanlı mülteci akını ile ilgili belge. (BCA, F.No: 490.01.00.00. K.No: 611, D.No: 120, S.No: 8.)

13.VIII.1942

Dahiliye Vekâleti
Hususi Kalem Müdürlüğü
Sayı
3
769

Hülasa : Çeşme kazasına
iltica eden mülteciler
hakkında.

C. H. P. Genel Sekreterliği
14 Ağustos 1942
81153
Eki:

Cumhuriyet Halk Partisi
Genel Sekreterliğine

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

9.V.1942 Tarih ve 2/46957 sayılı yazınıza cevaptır:
İzmir bölgesi Parti Müfettişi İstanbul mebusu Galip Bahtiyar
Göker'in, Çeşme kazasına ve bu kazanın Ilıca kasabasına çıkan mül-
tecilere ait raporu tetkik edildi.

Bu kazaya akın eden ve miktarı gündengüne artan binlerce Yu-
nanlı mültecinin mahallî sıhhat, asayiş ve geçim durumunu ihlâl
ettikleri hissedildiğinden idarî tedbir almak, Vekâletten verilen
emirleri mahallinde alâkadarlara tebliğ ve mültecilerin iskân ve
iaşelerini tanzim etmek üzere bizzat Çeşmeye gönderilen İzmir Va-
lisi gereken tetkiklerde bulunmuştur.

1-Dört beş bini mütecaviz mülteciyi istiap edecek vaziyette
olmayan Çeşme kasabası için bu halin fena neticeler doğuracağı
düşüncesiyle bunların bir kısmı Ilıca'daki binalara yerleştiril-
miştir.

2-Mülteci işlerinde vazifelerinde ihmal ve lâkaydisi görülen
Komiser Mustafa Fahri Akın ile Hükümet Doktoruna işten el çektir-
ilmiştir.

3- Birdenbire miktarı çoğalan mültecilerin geldikleri yere
sevki düşünülmüş ve Kemal Vapuru ile ilk kafil olarak 600 kişi
Sisam'a sevk edilmişse de bazı formalitelerin noksanı yüzünden bun-
lar işgal mekanları tarafından kabul edilmeyerek geri getirilmiş-
lerdir.

4- İnzibat ve asayiş bakımından bir çok mahzurları doğurabi-
lecek bu akına mâni tedbir olmak üzere ilgili Vekâletler mümessil-
lerinden bir komisyonun teşkili kararlaştırılmış ve bu komisyonda
Vekâletimizi ilgilendiren işler aşağıda arz edilen üç noktada mü-

4

42
9

EK:18- Marshall Plânı'ndan Türkiye'nin nasıl yararlandığını gösteren belge. (BCA, F.No: 030.01.00.00, K.No: 80, D.No: 507, S.No: 5.)

Not :

Marshall plânı hakkında :

Marshall plânından memleketimize iki şekilde yardım temin edilmektedir. Bunlardan birincisi direkt yardım olup Amerikan Hükûmetince Türkiye'ye dolarla yapılmaktadır ve Amerika'dan yapılacak mal ve hizmet mübayaası için kullanılmaktadır. İkinci şekil yardım ise traj hakkı suretile muhtelif Avrupa memleketlerinde Türkiye'ye temin edilen satın alma imkânlarıdır.

1948/49 yılında Marshall plânından Türkiye'ye yapılan 49,7 milyon dolarlık yardımdan 22,148,000 dolarlık kısmı (umum yardımın % 44,5 u) Bakanlığımıza ayrılmıştır.

1949/50 yılı Marshall plânından memleketimize 59 milyon dolar direkt ve 58 milyon dolarlık da Avrupa'dan traj hakkı ki cem'an 117 milyon dolarlık yardım yapılmıştır. Bu yardımlardan tarıma yekûn olarak 16,134,000 dolarlık yardım ayrılmıştır. Bu da umum yardımın % 13,8 ini teşkil etmektedir. Bunun 14,626,000 doları Amerika'dan direkt yardım, geri kalan 1,508,000 doları da Avrupa'dan traj hakları teşkil etmektedir.

Bu halde şimdiye kadar tarıma 36,774,000 dolar direkt yardım ve 1,508,000 dolar traj hakkı ki cem'an 38,282,000 dolar ayrılmıştır.

Direkt yardımın seneler ve muhtelif ziraat alet ve makinalar ile malzeme nev'ileri itibarıyla bölünüşleri ekli 1 No.lu listede gösterilmiştir.

Traj haklarından tarıma ayrılan 1,508,000 doların memleketler ve maddeler itibarıyla bölünüşü de 2 No.lu listede yazılıdır.

12 sayfa

030	01								
-----	----	--	--	--	--	--	--	--	--

Fon No: 30 1 0 0 - Kutu No: 80 - Dosya No: 507 - Sıra No: 5

EK:19- Yunan Kralı'nın Türkiye ziyareti sırasında coşkulu bir şekilde karşılanması ile ilgili fotoğraf. (**Akşam**, 14 Haziran 1952.)

Sporculara
ZENITH
SPORTO

AKŞAM

CUMARTESİ 14 HAZİRAN 1952

KURULUŞ TARİHİ: 1918

Saati

COSSOR
HARİKA İNGİLİZ CEREYANLI
RADYOLARI GELMİŞTİR
AK DOKALB ve 0011
İstanbul - Pazarlar 88

Majeste'nin asıl bir jesti

Büyük misafirimiz, dün Sarayburnundaki Atatürk heykeli önünde selâm ve ihtiram duruşunda bulundu

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, bu akşam Dolmabahçe Sarayında majesteler şerefine büyük bir resmi kabul ve balo veriyor

Büyük misafirlerimiz dün halkın coşkun terahüratı arasında otomobillerle Beyoğlu caddesinden geçerken [Majeste Kral ile Cumhurbaşkanımız öndeki arabada, Kraliçe de ikinci beyaz arabada görülmektedir]

EK:20- Yunanistan Kral ve Kraliçesi'nin Dolmabahçe Sarayı ziyareti ile ilgili fotoğraf. (Akşam, 14 Haziran 1952)

EK:21- Yunanistan Kral ve Kraliçesi'nin Fener Patrikhanesi'nde Patrik Athenagoras'u ziyaretleri ile ilgili fotoğraf. (**Akşam**, 14 Haziran 1952.)

EK:22- Celal Bayar'ın Yunanistan ziyaretinde coşkulu karşılanışı. (**Milliyet**,28 Kasım 1952.)

Bütün Pire, Atina bir bayram havası içinde Bayarı karşılad

Yüz bin mütecamiz halk, Pireden Atınaya kadar olan yol kaplamıştı-Elen kızları Bayar'ı gül yağmuruna tuttular-Hastaları sGvarileri Türk renkleri ile süslenmişti-Bütün Yunanistan Bayarın ziyaretiyle en müstesna günlerini yaşıyo

C. Bayar ve Kral Pavl'in notukları

Esirler hikâyesi

EK:23- İstanbul'un Fethi'nin 500. ve Müteakip Fetih Yıllarını Kutlama Derneği'nin Kuruluşunun Başbakan Şemseddin Günaltay'a bildirilmesi ile ilgili belge. (BCA, F.No: 30.01.00.00. K.No: 123, D.No: 782, S.No: 6.)

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
İSTANBUL
BEŞYÜZÜNCÜ VE MÜTEAKİP FETİH
YILLARINI KUTLAMA DERNEĞİ
KURULUŞ TARİHİ: 1930
İSTANBUL, 1/3/1950

Sayı: 3

Sayın

Şemseddin Günaltay
Kıymetli Başbakan

A n k a r a

İstanbul'un Beşyüzüncü ve müteakip fetih yıllarını kutlama derneği teşekkül etmiş ve statüsü hakkındaki muayyen formaliteler ikmal olunarak resmî hüviyeti almıştır. İdare Kurulunu teşkil eden zevatın isimlerini takdim ediyorum. Dernek, yersizlik dolayısıyla toplantılarını muvakkaten/müzedde yapmaktadır.

Vaktin pek darlaşmış olmasına rağmen İdare kurulu bu mühim ve mukaddes işe başlarken Yüksek şahsiyetinizin maddî ve manevî yardım ve müzaheretlerine mazhar olarak muvaffakiyetler sağlayacağını kuvvetle ümid etmekte olduğunı sonsuz sevgi ve tazimleriyle arzeder ve nizamnamemizin tab'ını müteakip bir nüshasının takdim edileceğini bildiririm.

İdare Kurulu Başkanı
Aziz Ogan

İdare Kurulu Üyeleri:

Başkan	: Aziz Ogan	İst.Arkeoloji Müzeleri Müdürü
İkinci Başkan	: Cemil Topuzlu	Eski Şahremeni
U. Kâtip	: Osman Ergin	Eski İstanbul Mektupçusu
Veznedar	: Ali Vasfi Egelî	Şişli camii Mimarı
Muhasip	: Halis Kaynar	İst.İş Bankası Müdürü
Üyeler	: İhsan İpekçi	İpek sineması sahibi
	: Muhiddin Üstündağ	Eski İstanbul Valisi
	: İzzet Aksoman	İst.Tüccar Derneği Başkanı
	: Dr.Fethi Erdem	Türk ocağı U.Kâtibi
	: Heykeltraş Nejad Sirel	Güzel San'atlar Akademisi
	: Vasfi Rıza Zobu	Şehir Tiyatrosu Artistlerinden

030 01 423 782 6

Mevkektat Merkezi: İstanbul - Eminönü, Bekhpozarı Aksoman Han, İzzet Aksoman Yashanesi. Telefon: 21121/21682

Fon No: 30 1 0 0 - Kutu No: 123 - Dosya No: 782 - Sıra No: 6

EK:24- İstanbul'un Fethi'nin 500. ve Müteakip Fetih Yıllarını Kutlama Derneği'nin, Başbakan Adnan Menderes'den görüşme talebinde bulunması ile ilgili belge. (BCA, F.No: 30.01.00.00. K.No: 17, D.No: 98, S.No: 42.)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

BEŞYÜZÜNCÜ VE MÜTEAKİP FETİH
YILLARINI KUTLAMA DERNEĞİ
KURULUŞ TARİHİ: 1950

İSTANBUL, 14/ 8 / 1950

Sayı : 1619

Sayın

Adnan Menderes
Başbakan

İstanbul'un 500 ü fetih yıl dönümünü kutlamak, büyük Türk kahramanı Fatih'in anıtını dikmek ve bu vesileyle ile İstanbul'un Fatih devrine ait kıymetli, tarihî eserlerini tamir etmek ve harapiden kurtarmak gibi ilmi ve kültürel gayelerle kurulmuş olan Derneğimiz programını tesbit ederek faaliyetine çoktan başlamış bulunmaktadır. Zatiâlinizin de takdir buyuracağı vechile bu mühim memleket ve tarih davasını başarmak için Derneğimiz Hükümetin maddî ve manevî müzaheretine muhtaçtır. Hükümetimizin bu husustaki kıymetli noktai nazarlarını öğrenerek faaliyetini bu ışık altında yapmağa mecbur olduğumuzdan Derneği temsil eden bir heyetin buradaki ikametleri esnasında kabul buyurulmasını ve bu ziyaret için zamanın tarafınızdan tayin edilerek lütfen bildirilmesini en derin sevgi ve saygılarımızla arz ederiz.

Umumi Kâtip
Dr. Fethi Erden

İkinci Başkan
İzzet Akosman

Başkan
Arkeoloji Müzeleri Müdürü
Aziz Ogan

Dr. Fethi Erden

İzzet Akosman

Aziz Ogan

030 01 17 98 42

Mevakat Merkezi : İstanbul - Eminönü, Balıkbazarı Akosman Han, İzzet Akosman Yazhanesi.

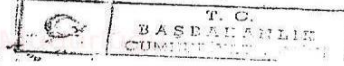
Telefon : 21121/21682

Fon No: 30 1 0 0 - Kutu No: 17 - Dosya No: 98 - Sıra No: 42

EK:25- İstanbul'un Fethi'nin 500. Yılı münasebeti ile, Türk ve Yunan üniversitelerinde konferansların programlanması için, Atina'da yapılan toplantılara katılan Türk bilim adamlarına, ödenek verilmesi ile ilgili kararname. (BCA, F.No: 030.18.01.02. K.No: 133, D.No: 69, S.No: 14.)

T. C.
BAŞVEKALET
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü

KARARNAME

1375

İstanbul'un fethinin 500 üncü yıl dönümü münasebetiyle Türk ve Yunan Üniversitelerinde verilecek konferansların programlarını hazırlamak ve konferansçıları seçmek üzere Atina'da yapılan toplantılara iştirak eden İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi son çağ tarihi Profesörü Ord.Prof.Hamit Ongunsu ile aynı Fakülte Yeni Çağ Prof Tayyip Gökbilgin ve Ankara Üniversitesi Dil,Tarih ve Coğrafya Fakültesi Orta Çağ Prof.Akdes Nimet Kurat'a 29/5/1953 tarihli ve 4/868 sayılı kararnameye bağlı cetvelde gösterilen esas ve miktarlar üzerinden gündelik verilmesi; Dışişleri Vekâletinin 7/5/1953 tarihli ve 45392/164 sayılı yazısı ve Maliye Vekâletinin 10/8/1953 tarihli ve 115527-243-10366 sayılı mütalâası üzerine, İcra Vekilleri Heyetince 19 / 8 /1953 tarihinde kararlaştırılmıştır.

REİSİCUMHUR

[Signature]

133 63 14
01
18
030

Bagvokil Devlet Vekili Devlet Vekili Adalet Vekili Milli Savunma Vekili
İçişleri Vekili Dışişleri Vekili Maliye Vekili Millî Eğitim Vekili
Bayındırlık Vekili İktisadi ve Ticaret Vekili Sa. ve So. Y. Vekili G. ve Tekel Vekili
Tarım Vekili Ulaştırma Vekili Çalışma Vekili İşletmeler Vekili

EK:26- Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya ile imzalanacak olan Ankara Antlaşması'nın Türk Hükümeti adına Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'ye yetki verildiğini gösteren Kararname. (BCA, F.No: 030.18.01.00. K.No: 131, D.No: 13, S.No: 9.)

T. C.
BAŞVEKALET
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
4

KARARNAME

249

Ankara'da akdedilecek olan Türk-Yunan-Yugoslav dostluk andlaşmasını Hükümet namına imza için Dışişleri Vekiline selâhiyet verilmesi; adı geçen Vekâletin 23/2/1953 tarihli ve 37619/61 sayılı yazısı üzerine, İcra Vekilleri Heyetince 23 / 2 /1953 tarihinde kararlaştırılmıştır.

REİSİCUMHUR

C. Zeynep

030 18 01 131 13 9

Başvekil *A. K. K.*
İçişleri Vekili *C. M. M.*
Dışişleri Vekili *J. Köprülü*
Bayındırlık Vekili *R. K.*
Ticaret Vekili *J. Köprülü*
Eko. ve Ticaret Vekili *J. Köprülü*
Sa. ve So. Y. Vekili *J. Köprülü*
C. ve Tekel Vekili *J. Köprülü*
Ticaret Vekili *J. Köprülü*
Ulaştırma Vekili *J. Köprülü*
Çalışma Vekili *J. Köprülü*
İşletmeler Vekili ve Güm. ve T.V.V. *J. Köprülü*

EK:27- Tarih de ilk kez ortak tatbikat yapan Türk ve Yunan birliklerinden, tatbikat sonrası, Türk ve Yunan askerinin kucaklaşması. (**Milliyet**, 5 Ekim 1953.)

EK:28- 2.Balkan Paktı ile Türkiye Yunanistan ve Yugoslavya arasında oluşturulan iş birliğinden, Yugoslavya'nın memnuniyeti ve mevcut iş birliğinin daha da arttırılması temennisinin, Başbakan Adnan Menderes'e bildirilmesi ile ilgili belge. (BCA, F.No: 030.01.00.00. K.No: 18, D.No: 106, S.No: 42.)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Ekselans Adnan Menderes

İcra Vekilleri Heyeti Reisi

Ankara

Belgrad 29.12.1954

Ekselans,

Mühim Ankara ve Eled anlaşmaları ile memleketlerimizin Yunanistan Krallığı ile birlikte tesis ettikleri Üçtaraflı işbirliğinin üçüncü tatbikat senesine tesaduf eden bu yılın sona ermesinden bilistifade Yugoslavya milleti ile Hükûmeti namına ve kendi namına Üçtaraflı işbirliğinin sağladığı neteyiş ve inkişaftan dolayı Türk millet ve Hükûmetine olduğu kadar Ekselanslarına da samimî dostluk hissiyatımı ve 1955 yılı için en iyi temennileri sunmakla duyduğum candan mahzuriyeti arz ederim

Memleketlerimizin hayatî menfaatlerinin garantisinde ve bunların baha ve bağımsızlığında ne dereceye kadar müessir olduğu tahakkuk etmiş bulunan Üçtaraflı işbirliğinin daha da terakkiler kaydedeceğine ve bunun, değil yalnız memleketlerimizin hayatî menfaatleri, aynı zamanda dünya sulhu ve sükûneti için de çok mühim olan inkişafı yolundaki müşkilâtı uzaklaştıracasından ve aşacağından katiiyetle eminim.

Edvard Kardelj

ayrıcın
H. H.

-3-

030	01			18/06/42
-----	----	--	--	----------

Fon No: 30 1 0 0 - Kutu No: 18 - Dosya No: 106 - Sıra No: 42

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Ramazan BAŞ
Doğum Yeri ve Yılı : Burdur / 23.07.1975
Medeni Hali : Evli

Eğitim Durumu :

Önlisans Öğrenimi : Akdeniz Üniversitesi Sağlık Hizmetleri M.Y.O
Tıbbi Laboratuvar Bölümü (Haziran-1995)
Lisans Öğrenimi :S.D.Ü Burdur Eğitim Fakültesi Sınıf Öğrt. (2000)

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi :

1-İngilizce : Orta Düzeyde
2-Rusça : Başlangıç

İş Deneyimi :

1. :Burdur SSK Hastanesi Labaratuarı (1998-2004)
2. :Burdur Burkent Devlet Hastanesi
Laboratuvarı (2004-2006)
3. : Burdur Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi
Laboratuvarı (2006-2010)
4. : Burdur Devlet Hastanesi Kan Transfüzyon
Merkezi (2010-2015)